

Міністерство освіти і науки України
Одеський державний аграрний університет
Вроцлавський економічний університет (Республіка Польща)
Західно-Каспійський університет(Азербайджан)
Національний інститут економічних досліджень (Республіка Молдова)
Вища школа бізнесу, медіа та реклами (Республіка Польща)
ННЦ Інститут аграрної економіки
Київський національний економічний університет
Полтавський державний аграрний університет
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Сумський національний аграрний університет
Уманський національний університет садівництва

«БРАСЛАВСЬКІ ЧИТАННЯ. ЕКОНОМІКА ХХІ СТОЛІТТЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІРИ»

Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної
конференції
(06 листопада 2024 року)

Одеса 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Odesa State Agrarian University
Wroclaw University of Economics (Republic of Poland)
Western Caspian University (Azerbaijan)
National Institute for Economic Research (Republic of Moldova)
College of Business, Media and Advertising (Republic of Poland)
National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”
Kyiv National Economic University
Poltava State Agrarian University
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Sumy National Agrarian University
Uman National University of Horticulture

**«BRASLAV READINGS. ECONOMY OF THE 21ST
CENTURY: NATIONAL AND GLOBAL
DIMENSIONS»**

**Proceedings of the II International Scientific and
Practical Conference**
(November 6, 2024)

Odessa 2024

УДК 339.9:364

Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри: Збірник матеріалів II Міжнародної наукової-практичної конференції, 06 листопада 2024 року. Одеса, ОДАУ. 2024. 394 с.

Збірник матеріалів містить наукові надбання та доповіді учасників II Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої актуальним питанням розвитку економіки в сучасних умовах. У матеріалах розглядаються теоретичні та практичні аспекти економічних відносин на національному та міжнародному рівнях, зокрема у сферах аграрного виробництва, фінансового менеджменту, маркетингу, логістики, управління персоналом та застосування сучасних технологій. Представлені дослідження та рекомендації спрямовані на пошук рішень для ефективного функціонування економіки в умовах глобалізації, враховуючи досвід різних країн.

Збірник буде корисним для науковців, економістів, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто зацікавлений у вивченні сучасних економічних процесів і тенденцій.

Рекомендовано до друку рішенням науково-методичної ради Одеського державного аграрного університету протокол №4 від «14» листопада 2024 року.

Редакційна колегія:

Мацієвич Т.О. к.е.н., доцент, в.о. декана факультету економіки та управління ОДАУ (голова ред.колегії)

Запша Г.М., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту ОДАУ

Крюкова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри обліку і оподаткування ОДАУ

Баланюк І.Ф., д.е.н., професор, зав. кафедри обліку і аудиту, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Князева О.А., д.е.н., професор, в.о. зав. кафедри економічної теорії та економіки підприємства ОДАУ

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки Уманський національний університет садівництва

Найда А.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування (заступник голови ред.колегії)

Петренко О.П. к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та економіки підприємства ОДАУ (відповідальний секретар)

Грекова Т.М. асистент кафедри менеджменту ОДАУ (технічний редактор)

Відповідальність за достовірність даних, зміст і якість матеріалів збірника несуть автори.

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

- МАЦІЄВИЧ Т.О.** голова оргкомітету, кандидат економічних наук, доцент, в. о. декана факультету економіки та управління, Одеський державний аграрний університет;
- НАЙДА А.В.** заступник голови, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Одеський державний аграрний університет.
- ПЕТРЕНКО О.П.** технічний секретар, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії та економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет
- ДОГА В.С.** доктор хабілітат економічних наук, професор, академік НААН України з іноземним статусом, головний науковий співробітник, координатор, Національний інститут економічних досліджень, Республіка Молдова;
- ZIELIŃSKA A.** profesor doktor habilitowany, doktor honoris causa, Wrocław University of Economics, Poland;
- PACZOSKI P.** Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, dr h.c., radny Rady Miejskiej Jeleniej Góry
- MIRZAYEV Natig Sarhadoghulu** Ph.D in Economics, Associate Professor.
Dean of the Faculty of Business and Local Governance.
Western Caspian University. Baku, Azerbaijan;
- ДОГА-МІРЗАК М.** доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи факультету економічних наук, Державний університет Молдови
- БЕЗДУШНА Ю.С.** доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу обліку та оподаткування, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
- ПАСІЧНИК Ю.В.** доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу соціально-економічного розвитку сільських територій Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» НААН України;
- БАЛАНЮК І.Ф.** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника;
- НАЗАРЕНКО О.В.** доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Сумський національний аграрний університет
- СУЩЕНКО О.М.** доктор економічних наук, професор, професор кафедри інноваційних бізнес-технологій кафедри фінансів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Науковий співробітник Центру дослідження довкілля імені Гельмгольца (Німеччина)
- ЗОСЬ-КІОР М.В.** доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, Полтавський державний аграрний університет, Україна;

- КРЮКОВА І.О.** доктор економічних наук, професор, зав. кафедри обліку і оподаткування, Одеський державний аграрний університет;
- ЗАПША Г.М.** доктор економічних наук, професор, зав. кафедри менеджменту, Одеський державний аграрний університет;
- КНЯЗЄВА О.А.** доктор економічних наук, професор, в.о. зав. кафедри економічної теорії та економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет;

Пам'ятна записка

Наша конференція пов'язана з ім'ям видатного вченого-економіста, заслуженого діяча науки УРСР, який і став першим деканом економічного факультету Одеського сільськогосподарського інституту.

*Заслужений діяч
науки України
доктор економічних наук,
професор
М. О. Браславець*

БІОГРАФІЯ

Матвій Овсійович Браславець народився 28 грудня 1906 р. в селі Могильово, Царичанського району, Дніпропетровської області. Батьки його були селянами.

В 1933 р. він закінчив наш - Одеський сільськогосподарський інститут. Спочатку працював дільничним агрономом Ананьївської МТС, а з 1937 р. – головним агрономом земельного відділу Миколаївської області.

З 1938 по 1948 р. Матвій Овсійович працює викладачем, завідує кафедрою в Херсонському сільгоспінституті.

На фронтах Великої Вітчизняної війни він провів роки з 1941 по 1945, був нагороджений бойовими орденами і медалями.

З 1949 р. по 1976 рік (27 років) М.О.Браславець працював в Одеському сільськогосподарському інституті на посаді завідувача кафедри організації сільськогосподарського виробництва, завідувача кафедри економічної кібернетики, декана економічного факультету, заступника директора інституту з наукової та навчальної роботи.

ТАЛАНОВИТИЙ МЕНЕДЖЕР

Професор Браславець був невтомний ентузіастом, талановитим менеджером і вченим-педагогом. З його ім'ям багато чого пов'язано вперше як в історії нашого університету, так і в історії підготовки фахівців економічного профілю для сільського господарства в цілому в бувшому Радянському Союзі.

Він вперше створив економічний факультет в сільськогосподарському інституті, який був єдиним серед ЗВО Міністерства сільського господарства СРСР. В 1960 році проведено перший офіційний набір студентів на I курс економічного факультету з метою здобуття вищої освіти за двома кваліфікаціями: «агроном-економіст» і «економіст з бухгалтерського обліку».

Матвій Овсійович вперше в аграрному ЗВО організував у 1965 р. кафедру економічної кібернетики. Завдяки завзяттю і наполегливості Матвія Овсійовича у 1966 р. на економічному факультеті розпочато підготовку економістів-математиків, а в 1970 р. відкрито факультет економічної кібернетики (ФЕК),

який випускав економістів-математиків для сільського господарства і був єдиним серед ВНЗ Міністерства сільського господарства СРСР.

За його ініціативою на цих факультетах були засновані й багато років успішно функціонували:

- Всесоюзний науково-методичний центр із застосування економіко-математичних методів і обчислювальної техніки в сільському господарстві;
- проблемна лабораторія Державного комітету в галузі науки і техніки СРСР з проектування автоматизованих систем управління і диспетчерських служб;
- десятимісячні курси підготовки для аграрних ВНЗ СРСР викладачів із застосування економіко-математичних методів і обчислювальної техніки в сільському господарстві;
- науково-дослідне проектно-конструкторське бюро з оперативного управління і диспетчеризації;
- Одеське відділення науково-дослідного інституту кібернетики;
- обчислювальний центр, оснащений найсучаснішими на той час електронно-обчислювальними машинами, найбільш потужний не лише серед ВНЗ, а й у системі Міністерства сільського господарства СРСР.

НАУКОВА СПАДЩИНА

Доктор економічних наук, професор Браславець Матвій Овсійович є видатним вченим в сфері агроекономічної науки. Йому належить пріоритет в серед економістів-аграрників країни в застосуванні економіко-математичних методів і електронно-обчислювальної техніки в економічних дослідженнях у сільському господарстві. Він адаптував теорію оптимального розподілу ресурсів, основи якої закладені нобелівським лауреатом професором Леонідом Канторовичем, для планування аграрного виробництва.

У монографії «Економіко-математичні методи в організації і плануванні сільськогосподарського виробництва» професор Браславець М. О. запропонував оригінальні економіко-математичні моделі внутрішньо-господарського та галузевого аналізу і планування. Зокрема мова йде про економіко-математичні моделі оптимізації структури виробництва та поєднання галузей в аграрних підприємствах, моделювання оптимального раціону годівлі продуктивних тварин, розробку моделей оптимізації зеленого конвеєра, моделювання оптимального використання кормів, моделювання розподілу добрив, моделювання оптимальної структури посівних площ.

Авторитет М. О. Браславця як ученого значно зріс у зв'язку зі створенням наукової школи в аграрній економічній науці. Під його керівництвом проводилися численні дослідження, було захищено 67 кандидатських і 9 докторських дисертацій.

СЕКЦІЯ 1
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІННЯ
СУЧАСНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ

*Болібрук К. С.,
здобувач вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет,
м.Київ, Україна*

*Котова М. В.,
к.е.н., доцент кафедри торговельного підприємництва та логістики
Державний торговельно-економічний університет,
м.Київ, Україна*

МОБІЛЬНА КОМЕРЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

Мобільна застосунки сьогодні займають важливе місце у сучасному бізнесі, надаючи компаніям можливість швидко взаємодіяти з клієнтами та оптимізувати внутрішні бізнес-процеси. Ця технологія дозволяє підприємствам забезпечувати користувачів актуальною інформацією про продукти, послуги та спеціальні пропозиції в режимі реального часу, що суттєво підвищує рівень залученості клієнтів та їхню лояльність до бренду. Мобільні застосунки зазнали стрімкого розвитку та набули популярності на ринку, демонструючи значний потенціал для залучення клієнтів і підвищення рівня продажів. Мобільна комерція, яка відносно недавно з'явилася, не тільки відповідає сучасним запитам споживачів, але й визначає нові тенденції, які змінюють правила гри у швидкозмінному ринковому середовищі. Це робить мобільну комерцію одним з факторів, що сприяє розвитку онлайн-шопінгу, надаючи користувачам широкий спектр зручних можливостей для здійснення покупок [1].

Мобільні додатки стали невід'ємною складовою розвитку мобільної комерції. Їхнє зростання є найшвидшим серед усіх типів додатків, що можна пояснити можливістю надавати користувачам персоналізовані пропозиції, зручні платіжні інструменти, а також актуальні сповіщення про знижки та спеціальні акції. Завдяки цим функціям мобільні додатки стають незамінними для споживачів, забезпечуючи їм максимальний комфорт під час покупок. Пандемія COVID-19 додатково підвищила інтерес до мобільних додатків, змусивши багато компаній активно вдосконалювати свої програми з метою покращення користувацького досвіду та забезпечення зручного процесу покупок в умовах самоізоляції. Це свідчить про те, що позитивний тренд в цій галузі буде зберігатися, а мобільні додатки залишаться важливим каналом комунікації та продажів для бізнесу [2].

Мобільна комерція має чимало переваг як для споживачів, так і для бізнесу. Клієнти отримують зручний доступ до продуктів і послуг у будь-який час і в будь-якому місці, що робить процес покупок легким і доступним для всіх. Власники бізнесу, у свою чергу, отримують можливість автоматизувати процеси

збереження даних користувачів, що допомагає мінімізувати необхідність повторного введення інформації під час оформлення замовлення та зменшити час на проведення операцій. Це сприяє збільшенню ймовірності повторних покупок та підвищенню рівня задоволеності клієнтів. Крім того, мобільні додатки дозволяють компаніям здійснювати персоналізовані пропозиції – знижки, спеціальні акції та рекомендації на основі попередніх покупок користувачів, що створює більш привабливий і релевантний досвід для кожного клієнта [3].

Окремою перевагою мобільних додатків є можливість використовувати унікальні функції смартфонів, такі як пуш-повідомлення, камера та геолокація. Це дозволяє надсилати клієнтам актуальні пропозиції, візуалізувати товари у реальному часі та проводити спеціальні акції, орієнтовані на місцезнаходження користувача. Однак варто зазначити, що мобільна комерція має й певні труднощі. Наприклад, розробка додатків, які працюватимуть однаково добре як на платформі iOS, так і на Android, може бути доволі складним і витратним процесом. Додатково, обмежений екран смартфонів та проблеми з мобільним інтернетом можуть інколи ускладнювати користувацький досвід [4].

Сьогодні обсяг продажів у сфері мобільної комерції продовжує стрімко зростати. Прогнозується, що до кінця 2024 році він досягне 2,52 трильйона доларів США, що становитиме приріст на 16,3% порівняно з попереднім роком, коли обсяг продажів сягнув 2,16 трильйона доларів США. Ці показники аргументують важливість та перспективи розвитку мобільної комерції у сучасному світі. Серед основних чинників, що сприяють її зростанню, є вдосконалення функціональності смартфонів. Кількість унікальних користувачів мобільних телефонів наразі досягла 5,61 мільярда осіб, що на 138 мільйонів більше у порівнянні з попереднім роком. Це зростання є результатом переходу від простих базових телефонів до високотехнологічних смартфонів, обладнаних потужними процесорами, великими яскравими екранами та швидким інтернетом, що дозволяє споживачам здійснювати покупки у зручний для них час [5].

У рамках m-commerce мобільні додатки значно сприяють зростанню продажів у різних товарних категоріях. Серед категорій, що демонструють найбільше зростання, варто виокремити автотовари і запчастини (30,1% зростання щорічно), їжу і напої (20,7%), одяг і аксесуари (15,4%), а також товари для здоров'я та краси (15,1%). Це свідчить про зміну споживчих уподобань і посилення залежності від мобільних пристроїв у різних аспектах повсякденного життя. Мобільні додатки дозволяють бізнесам адаптувати свої стратегії під нові тренди та надавати споживачам високоякісні послуги у відповідних товарних сегментах. Хоча мобільна комерція охоплює споживачів усіх вікових груп, найбільш активними користувачами є люди у віці від 30 до 49 років. Вони на 92% використовують мобільні пристрої для покупок, що свідчить про значну потребу цієї аудиторії у зручності мобільного шопінгу. Це підкреслює важливість адаптації мобільних додатків до потреб різних вікових та соціальних груп, що дозволяє бізнесу досягати більшої аудиторії та забезпечувати її якісним користувацьким досвідом [6].

Підсумовуючи, мобільна комерція демонструє значний розвиток і помітно впливає на сучасний ринок. Розширення функціональності мобільних додатків, впровадження новітніх технологій та збільшення популярності мобільних гаманців свідчать про те, що m-commerce є невід'ємною складовою сучасної роздрібною торгівлі.

Література:

1. Мобільна електронна комерція. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/mobilnaya-ehlektronnaya-kommerciya> (дата звернення: 15.10.2024)
2. Зародюк Н.О. Підвищення конкурентоспроможності бізнесу: маркетинг та цифровізація. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/60003/1/ФМВ_292_2023_Зародюк_НО.pdf (дата звернення: 16.10.2024)
3. Мобільні додатки в розкручуванні брендів: основні тренди. URL: <https://tcd.kiev.ua/uk/mobilni-dodatki-v-rozkruchuvanni-brendiv-osnovni-trendi/> (дата звернення: 11.10.2024)
4. Основні тренди та рекомендації для мобільної комерції у 2023–2024 роках. URL: <https://esputnik.com/uk/blog/mobile-commerce-v-2023-2024-rokah-osnovni-trendi-ta-rekomendaciyi-dlya-onlajn-magazininiv> (дата звернення: 12.10.2024)
5. Черненко В.О. Мобільна комерція як інструмент розвитку онлайн-магазинів. URL: https://iusprivatumjournal.online/wp-content/uploads/2020/10/IP_29-33_Chernenko.pdf (дата звернення: 13.10.2024)
6. Mobile Commerce Statistics. Invesp. URL: <https://www.invespcro.com/blog/mobile-commerce-statistics/> (дата звернення: 15.10.2024)

Бугас В. В.,

к.е.н., доцент кафедри смарт-економіки

Київський національний університет

технологій та дизайну,

м. Київ, Україна

Ірназаров Д. Т.,

здобувач вищої освіти

Київський національний університет

технологій та дизайну,

м. Київ, Україна

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Управління бізнес-процесами в сучасному світі зазнає значних змін під впливом новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту. Штучний інтелект

стає важливим інструментом для підвищення ефективності бізнесу, зменшення операційних витрат та оптимізації процесів. Особливо важливо, що ці інновації впливають на досягнення цілей сталого розвитку, які передбачають збалансоване економічне зростання, екологічну відповідальність, соціальну справедливість [1-5].

Штучний інтелект є комплексом сучасних технологій, які надають змогу комп'ютерним системам виконувати завдання, що зазвичай вимагають людського інтелекту, причому переважно основне місце посідає обробка природної мови, розпізнавання образів, прогнозування та прийняття стратегічних управлінських рішень. Штучний інтелект відкриває нові можливості для автоматизації бізнес-процесів, зокрема через такі опції: оптимізацію процесів – завдяки алгоритмам машинного навчання компанії зможуть аналізувати великі обсяги даних для оптимізації процесів виробництва, логістики, маркетингу, фінансів, інвестицій тощо; прогнозування та аналітику – штучний інтелект може аналізувати історичні дані та надавати точні прогнози щодо змін ринку, попиту на продукцію або поведінки споживачів; покращення комунікацій – чат-боти та інші інструменти на основі штучного інтелекту забезпечують швидку й ефективну взаємодію з клієнтами [1; 2; 4; 6].

Штучний інтелект сприяє трансформації бізнес-процесів на декількох рівнях, серед яких можна виокремити такі ключові сфери:

1. Автоматизація та підвищення ефективності діяльності підприємств – одна з найпомітніших змін, яку вносить штучний інтелект, і яка полягає в автоматизації рутинних завдань, де завдяки машинному навчанню та алгоритмам штучного інтелекту компанії можуть автоматизувати процеси, які раніше виконували працівники компаній.

2. Прийняття рішень на основі даних. Штучний інтелект забезпечує можливості для аналізу великих обсягів даних, які традиційними методами були б неможливі для аналізу у встановлені терміни, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські та стратегічні бізнес-рішення, мінімізувати витрати та підвищувати ефективність компаній в цілому.

3. Управління ризиками підприємств. Окрім ефективного прогнозування та аналізу ринку, штучний інтелект активно імплементується в процес управління ризиками. Алгоритми машинного навчання здатні виявляти патерни, що можуть свідчити про потенційні ризики в бізнес-процесах, зокрема ризики у фінансових операціях, кібербезпеці або логістиці.

4. Інноваційність та розвиток нових продуктів. Штучний інтелект також стимулює інновації, допомагаючи компаніям створювати нові продукти та послуги, що відповідають вимогам ринку [3; 5; 7; 8].

Таким чином, сталий розвиток передбачає синергію економічного зростання, соціального прогресу та захисту довкілля, де штучний інтелект відіграє важливу роль у досягненні цих цілей, зокрема через:

1. Оптимізація використання ресурсів, яка допомагає компаніям оптимізувати використання природних і виробничих ресурсів. Наприклад, у сільському господарстві штучний інтелект використовується для прогнозування погоди, моніторингу стану ґрунтів і водних ресурсів, що дозволяє раціональніше

використовувати воду та добрива. Також, у промисловості системи штучного інтелекту допомагають зменшити кількість відходів і знизити енергоспоживання.

2. Поліпшення умов праці. Тут штучний інтелект може покращити умови праці, взявши на себе важкі, небезпечні або рутинні завдання, що дає змогу працівникам зосередитися на творчих і стратегічних завданнях. Крім того, автоматизація сприяє скороченню тривалості робочого часу і підвищенню продуктивності, що, у свою чергу, позитивно впливає на добробут працівників.

3. Зниження впливу на довкілля. Системи штучного інтелекту здатні мінімізувати негативний вплив на довкілля за рахунок точнішого контролю за процесами виробництва та логістикою. Наприклад, логістичні алгоритми на основі штучного інтелекту можуть зменшити кількість транспортних перевезень або скоротити витрати палива, що безпосередньо сприяє зменшенню викидів парникових газів.

4. Соціальна відповідальність. Штучний інтелект допомагає компаніям покращувати свою соціальну відповідальність через розвиток інклюзивних практик і створення продуктів, орієнтованих на соціально важливі цілі. Наприклад, штучний інтелект може допомагати у створенні доступних технологій для людей з обмеженими можливостями або розробці програм соціального захисту.

Попри численні переваги, впровадження ШІ у бізнес-процеси не позбавлене ризиків і викликів. Основними з них є: етичні питання (маніпуляція даними або порушення конфіденційності); втрата робочих місць (скорочення робочих місць, особливо в секторах, де переважає ручна праця або рутинні завдання); кібербезпека (збільшується ризики кібератак, що може призвести до витоку даних або дестабілізації бізнес-процесів); технічна складність та вартість впровадження (інтеграція штучного інтелекту в бізнес-процеси вимагає значних фінансових інвестицій та високого рівня технічної експертизи) [1-8].

Отже, штучний інтелект має значний вплив на управління бізнес-процесами, сприяючи їхній автоматизації, підвищенню ефективності та оптимізації використання ресурсів. У контексті сталого розвитку штучний інтелект допомагає компаніям досягати економічних, екологічних та соціальних цілей, водночас створюючи нові можливості та ризики, які потребують уваги. У перспективі штучний інтелект, ймовірно, продовжить змінювати бізнес-процеси, роблячи їх більш стійкими та ефективними. Проте для досягнення максимального позитивного впливу необхідно розвивати етичні стандарти, забезпечувати кібербезпеку та підвищувати доступність технологій для бізнесу.

Література:

1. Ірназаров Д. Т., Пузирьова П. В. Імплементация штучного інтелекту у фінансово-економічну систему діяльності підприємства. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2023. С. 115-119.

2. Пузирьова П. В., Ірнazarов Д., Халіляєва О. Засади використання штучного інтелекту в інвестиційно-фінансовій сфері. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період = Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 10-11 жовтня 2023 року. – Ч. 2. – Київ : НТУ, 2023. – С. 136-139.
3. Пузирьова П. В., Синиця С. В. Стратегічний розвиток бізнес-процесів ІТ-індустрії у повоєнному відновленні національної економіки. *Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні регіонів України = Synergy of science and business in the post-war restoration of Ukrainian regions* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 24-26 квітня 2024 року. – У 3-х т. – Т. 2. – Одеса : Олді+, 2024. – С. 97-99.
4. Синиця С. В., Пузирьова П. В. Бізнес-структури та бізнес-процеси: ефективність та особливості. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти = The scientific dimension of understanding and research optimal models of the development of Ukraine: marketing, economic, financial and management aspects* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04-05 березня 2024 року. Київ : АПСВТ, 2024. С. 247-248.
5. Синиця С. В., Пузирьова П. В. Інноваційний розвиток бізнес-процесів у векторі діджиталізації. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2023. С. 246-251.
6. Сосновський, Г., & Хаустова, Є. (2024). Особливості впливу ІІІ на розвиток бізнесу в сфері послуг. *Економіка та суспільство*, (63). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-90>.
7. Шацька З. Я., Стужний О. С. Цифрова безпека логістичних процесів підприємства. *Розвиток бізнесу в контексті європейської інтеграції: глобальні виклики, стратегічні пріоритети, реалії та перспективи*: матеріали Міжнар. науково-практичної конф., 07 червня 2024 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2024. С. 158-159.
8. Шацька З.Я., Шацька М.С. «POST-COVID19 есоному», як нова бізнес-модель розвитку вітчизняних підприємств в умовах пандемії COVID-19. - Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Імперативи економічного зростання в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку» – 23 квітня 2021 р. Київ, КНУТД. с. 16-17.

*Дзись О.В.,
аспірант кафедри комп'ютерних наук та цифрової економіки
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

АКТУАЛЬНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах цифровізації економіки, підвищенні інтенсивності економічних процесів та постійному виникненні нових викликів та ризиків, що загрожують стабільному розвитку та зростанню аграрних підприємств, проблема забезпечення економічної безпеки підприємства (ЕБП) є вкрай актуальною. В сучасних наукових працях існує багато підходів до визначення поняття економічної безпеки. Узагальнюючи за ключовою ознакою, ЕБП розглядають як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, як захист проти корисливих злочинів, як стан ефективного використання корпоративних ресурсів, як здатність суб'єкта до відтворення [1], як комплекс заходів для забезпечення економічної стабільності [2, с. 190].

При здійсненні заходів із забезпечення ЕБП, необхідно розуміти методологію їх об'єктивної оцінки. Виходячи з головної мети ЕБП, що полягає у гарантуванні стабільного і максимально ефективного функціонування в теперішньому часі і забезпеченні високого потенціалу розвитку у майбутньому [3, с. 33], підвищенням ЕБП можна назвати таку зміну його стану під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників, які призвели до підвищення ефективності, зростання стабільності або розширення потенціалу підприємства. Щоб зрозуміти чи є ефективними застосовані заходи забезпечення ЕБП, необхідно мати можливість порівнювати відповідні якісні показники, а для оцінки того, наскільки ці заходи ефективні – кількісні показники. Достовірність і об'єктивність цих показників, а також наукова обґрунтованість методів їх визначення мають вирішальне значення для прийняття критичних рішень щодо діяльності та розвитку підприємства.

В сучасній науці існує велика кількість різних підходів до оцінки ЕБП, та конкретних методів їх реалізації. Серед основних: підходами до оцінки ЕБП виділяють індикаторний підхід [4, с. 71], ресурсно-функціональний підхід, підхід на основі оцінки економічних ризиків, підхід на основі економіко-математичного моделювання [5, с. 19], програмно-цільовий підхід [6, с. 40]. Наявність великої кількості підходів свідчить про складність та комплексність проблеми оцінки ЕБП, оскільки вимагає врахування багатьох факторів, галузевої специфіки, пріоритетів та динаміки актуальних чинників впливу зовнішнього середовища. У роботах [1], [7, с. 9] наголошується на тому, що кожен окремий підхід має свої недоліки і відповідно оцінює лише частину об'єктивних факторів, що впливають на ЕБП. Тому пропонується комплексні та узагальнюючі підходи та методики, що враховують оцінки отримані за попередніми підходами при формуванні значення рівня ЕБП.

Серед актуальних практичних методів оцінки ЕБП в аграрному секторі, можна виділити методи оцінки на основі індикаторів сталого розвитку, методи на основі цифрових платформ BigData, економіко-математичні моделі оцінки ризиків, метод інтегрального показника, методи оцінки цифрової економічної безпеки та кібербезпеки, SWOT-аналіз.

Практичне впровадження таких методів у вигляді конкретних програмних рішень активно використовується у сучасних аграрних підприємствах. Прикладами ефективних рішень, що активно використовуються є такі платформи як Climate FieldView, SAS Risk Management, John Deere Operations Center, Microsoft Azure FarmBeats, Google Cloud Agriculture Solutions та інші.

Відповідно в оцінці економічної безпеки підприємств прослідковується зрозуміла тенденція до цифровізації процесів збору, обробки, моніторингу та аналізу даних, що дозволяють значно пришвидшити виявлення та реакцію на ризики та загрози, та створити підґрунтя для ефективних рішень щодо підвищення ЕБП.

Література:

1. Сосновська І. М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_9_34 (дата звернення: 01.10.2024).
2. Барташевська Ю. М. Економічна безпека підприємства фактори впливу та шляхи забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2016. №7. С. 189–194.
3. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 2. С. 29-33.
4. Зубко Т. Л. Методика визначення економічної безпеки підприємства *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 2. С. 69-76.
5. Шило Ж. Методика комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2022. Випуск 1 (4). С. 17–25. doi: 10.46299/j.isjmef.20220104.03
6. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
7. Білик В. В. Основні підходи до оцінки ефективності системи економічної безпеки підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 10 (38). С. 7-19.

*Ємець О.І.,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

*Короленко Д.В.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

Бізнес-аналітика – це потужний інструмент, який дозволяє підприємствам перетворювати дані на цінну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. Розробка стратегії використання бізнес-аналітики для зменшення ризиків на підприємстві є важливим кроком для підвищення ефективності та стабільності бізнесу. На нашу думку можна виокремити кілька ключових етапів, які можуть допомогти у створенні такої стратегії:

1 етап. Аналіз поточного стану бізнесу включає оцінку фінансових показників та визначення основних ризиків та їх джерел.

Для підприємства ТОВ "Смарт Енерго", яке займається електромонтажними роботами у сфері КВЕД 43.21, можуть існувати різноманітні ризики, які можуть вплинути на його діяльність. В сьогоденних умовах ризики стають багатофакторними, міждисциплінарними, мають низку складних внутрішніх залежностей [2, С.57]. Ось деякі з них:

1) ризик нещасних випадків на виробництві через неправильне виконання робіт, недостатню підготовку персоналу або несправність обладнання;

2) виникнення технічних проблем або відмов обладнання під час виконання робіт, що може призвести до затримок термінів та збитків;

3) ризик неправильної оцінки ризиків на початку проекту, що може призвести до недооцінки обсягів робіт, витрат чи часу, або навпаки, до їх переоцінки;

4) ризик конкуренції з боку інших підприємств у сфері електромонтажних робіт, що може вплинути на цінову політику, обсяги замовлень та прибутковість;

5) ризик змін у вимогах законодавства щодо будівельних норм та стандартів, які можуть вимагати додаткових витрат на оновлення обладнання або навчання персоналу;

6) ризик затримок у сплаті за виконані роботи або невиконання за них, а також можливість несподіваних фінансових витрат або збитків.

7) ризик непорозумінь або конфліктів з клієнтами щодо обсягів, термінів та якості виконання робіт.

2 етап. Визначення цілей та завдань. Формулювання конкретних цілей щодо зменшення ризиків. Встановлення ключових показників ефективності (КПІ).

Для ефективного управління цими ризиками важливо мати чітку стратегію та план дій, які включають в себе моніторинг, аналіз та вжиття заходів для їх запобігання або зменшення впливу на бізнес.

3 етап. Вибір методів бізнес-аналітики. Використання статистичних методів для аналізу даних. Застосування кореляційно-регресійного аналізу для виявлення залежностей між різними факторами.

4 етап. Розробка та впровадження аналітичних моделей. Створення моделей прогнозування для оцінки можливих сценаріїв розвитку подій. Використання програмних засобів для автоматизації аналізу даних.

5 етап. Моніторинг та коригування стратегії. Регулярний перегляд та оновлення стратегії на основі нових даних. Впровадження змін у процесі управління ризиками відповідно до результатів аналізу.

5 етап. Навчання та розвиток персоналу. Проведення програм навчання для персоналу [1, С.2] у вигляді проведення тренінгів для співробітників щодо використання інструментів бізнес-аналітики. Підвищення кваліфікації персоналу у сфері управління ризиками.

Ці кроки допоможуть створити ефективну стратегію використання бізнес-аналітики для зменшення ризиків у підприємстві, що сприятиме стабільному розвитку бізнесу та підвищенню його конкурентоспроможності.

Використання бізнес-аналітики може значно зменшити ризики для підприємства, забезпечуючи підтримку в прийнятті обґрунтованих рішень на основі даних.

На нашу думку, можна виокремити наступні стратегії використання бізнес-аналітики для зменшення ризиків.

Стратегія «Прогнозування та аналіз ризиків».

Використання аналітичних моделей та інструментів для прогнозування можливих ризиків, їх імпаку та ймовірності виникнення. Це дозволяє підприємству планувати заздалегідь та вживати заходів для їх запобігання або зменшення впливу.

Стратегія «Моніторинг фінансових показників».

Використання аналітичних інструментів для постійного моніторингу фінансових показників підприємства, виявлення аномалій та небезпечних тенденцій, що можуть вказувати на потенційні ризики.

Стратегія «Аналіз ринку та конкурентів».

Використання бізнес-аналітики для аналізу ринкових тенденцій, поведінки конкурентів та оцінки можливих загроз з боку конкуренції. Це допомагає підприємству адаптуватися до змін у своєму оточенні та запобігати втратам ринкової позиції.

Стратегія «Оптимізація ланцюжка постачання».

Використання аналітичних інструментів для оптимізації ланцюжка постачання, виявлення слабких місць та можливих ризиків, пов'язаних з постачальниками.

Стратегія «Аналіз клієнтських даних».

Використання даних про клієнтів та їхню поведінку для прогнозування змін в попиті, виявлення тенденцій та попередження можливих ризиків, пов'язаних зі змінами в клієнтському попиті.

Стратегія «Впровадження системи моніторингу та реагування».

Створення системи моніторингу ризиків та автоматизованої системи реагування на виявлені аномалії або небезпечні ситуації.

Ці стратегії допомагають підприємствам ефективно виявляти, оцінювати та керувати ризиками, що може сприяти зменшенню можливих втрат та підвищенню стійкості бізнесу.

Розробка стратегії використання бізнес-аналітики для економіки підприємства через зменшення ризиків може бути важливим кроком для забезпечення стійкості та успішності бізнесу, зниження витрат, поліпшення якості обслуговування клієнтів, збільшення прибутковості.

Нами запропоновано низку рекомендацій для ТОВ "Смарт Енерго":

- 1) вибрати один конкретний напрямок для початку роботи з бізнес-аналітикою;
- 2) залучити співробітників до процесу розробки та впровадження стратегії;
- 3) регулярно оцінювати результати – це моніторити ефективність використання бізнес-аналітики та вносити необхідні корективи.

Використання бізнес-аналітики – це інвестиція в майбутнє економіки підприємства. Впровадження ефективної стратегії бізнес-аналітики дозволить підприємству стати більш конкурентоспроможним та успішним.

Література:

1. Ємець О.І., Лешанич С.Є. Сучасні аспекти цифровізації бізнес-аналітики підприємства. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. DOI: 32702/2307-2105.2023.12.42.

2. Сидорова А. В., Біленко Д. В., Буркіна Н. В. Бізнес-аналітика: навчально-методичний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. 104 с.

Запіша Г.М.,

*д.е.н., професор, завідувачка кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

Зайцев І.О.,

*аспірант кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ BIG DATA У ПІДТРИМЦІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Технології Big Data в умовах глобальних цифрових трансформацій значно підвищують результативність управлінських рішень, даючи можливість аналізувати великі обсяги інформації, виявляти ринкові тенденції, латентні

аномалії та отримувати цінні інсайти. Зазначені технології вже успішно застосовуються в економіці, бізнесі, державному і регіональному управлінні, зовнішній політиці, наукових дослідженнях, метеорології, комунікаціях і у багатьох сферах суспільних відносин.

Так, ґрунтуючись на технології Big Data, реалізуються проекти в сфері охорони здоров'я – для передбачення потенційно можливих піків та спадів епідемій і масштабів поширення інфекції, планування профілактичних заходів та моніторингу їх результативності.

В державному і регіональному управлінні – це відстеження міграції населення, розвитку або релокації бізнесу, на теперішній час – це моніторинг втрат і руйнувань внаслідок бойових дій.

У сфері захисту населення – це передбачення надзвичайних ситуацій та запобігання злочинам, прогнозування місць та часу можливих подій. Алгоритми враховують історію скоєних правопорушень та моделі кримінальної поведінки, формують карту найнебезпечніших районів та пропонують відповідні заходи.

Таблиця 1

Технології та інструменти Big Data для підтримки управлінських рішень

№	Технології та інструменти	Опис
1	Хмарні технології для зберігання та обробки даних <i>Google BigQuery, Amazon Web Services, Microsoft Azure</i>	Ці хмарні рішення надають платформу для зберігання та аналізу даних, допомагають швидко масштабувати ресурси, зберігати великі обсяги даних і проводити аналітику за запитом, що дозволяє приймати оперативні управлінські рішення
2	Інструменти обробки та аналізу даних <i>Apache Hadoop, Apache Spark</i>	Широко використовуються для обробки та аналізу великих обсягів даних: <i>Hadoop</i> є надійною платформою для зберігання та паралельної обробки даних, тоді як <i>Spark</i> забезпечує обробку в пам'яті, що дозволяє швидко аналізувати дані для прийняття рішень у реальному часі
3	Інструменти візуалізації даних <i>Tableau, Power BI, Qlik Sense</i>	Допомагають інтерпретувати складні дані та представляти їх у вигляді візуальних звітів і дашбордів. Ці інструменти дозволяють створювати візуалізації, які полегшують розуміння тенденцій та аномалій, що важливо для ухвалення стратегічних рішень
4	Алгоритми машинного навчання, реалізовані на платформах: <i>TensorFlow</i> та <i>IBM Watson</i>	Дозволяють автоматизувати процеси аналізу даних та прогнозування. Зазначені технології особливо корисні для прогнозування аналітики, що допомагає передбачати ринкові тенденції або потреби клієнтів
5	Аналіз поточкових даних <i>Apache Kafka</i> та <i>Flink</i>	Є основними інструментами, що дозволяють компаніям збирати та обробляти поточкові дані в режимі реального часу, що важливо для компаній, яким необхідно швидко реагувати на зміни на ринку або поведінку клієнтів

В банківській сфері – для управління ризиками, боротьби з шахрайством, кредитного скорингу, в туризмі – для аналізу і планування туристичних потоків, в сфері транспорту – для оптимізації маршрутів, в торгівлі – для моніторингу цифрових «слідів» споживачів, управління запасами, геоаналітики, в політиці – для відстеження політичних настроїв, визначення лояльності населення до

кандидата або партії, оцінки наслідків суспільних хвилювань, для агрохолдінгів – урахування погодних умов, сезонів опадів та потеплінь для визначення часу посадки і підвищення врожайності.

Бізнес-процеси будь-якої компанії можна вдосконалювати шляхом імплементації технологій Big Data. Згідно з [1-4] та в інтерпретації авторів, на теперішній час основними технологіями і інструментами Big Data можна зазначити наступні: хмарні технології для зберігання та обробки даних, інструменти обробки, аналізу та візуалізації даних, машинне навчання та штучний інтелект, аналіз потокових даних (табл. 1).

Підсумовуючи, варто зазначити, що технології Big Data дозволяють компаніям аналізувати дані в режимі реального часу, виявляти тенденції та прогнозувати майбутні події, що важливо для прийняття і підтримки релевантних та обґрунтованих управлінських рішень в контексті зниження ризиків, отримання конкурентних переваг бізнесу та підвищення його результативності.

Література:

1. Rialti, R., Marzi, G., Ciappei, C. and Busso, D. (2019) Big data and dynamic capabilities: a bibliometric analysis and systematic literature review. *Management Decision*. Vol. 57. №8, PP. 2052-2068, <https://doi.org/10.1108/MD-07-2018-0821>
2. Teece, D.J. and Linden G. (2017) Business models, value capture, and the digital enterprise. *Journal of Organization Design*. Vol. 6. №1, PP. 1-14, <https://doi.org/10.1186/s41469-017-0018-x>
3. Wamba, S.F. (2017) Big data analytics and business process innovation. *Business Process Management Journal*. Vol. 23. №3, PP. 470-476. <https://doi.org/10.1108/BPMJ-02-2017-0046>
4. Zhan, Y., Tan, K.H., Ji, G., Chung, L. and Tseng, M. (2017) A big data framework for facilitating product innovation processes. *Business Process Management Journal*. Vol. 23. №3, PP. 518-536. <https://doi.org/10.1108/BPMJ-11-2015-0157>

Златова М.Г.

здобувач освітнього супеня «Магістр»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ ЗА УМОВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Досягнення цілей сталого розвитку вже стало глобальним стратегічним імперативом управління у більшості розвинутих країн світу. Вирішення даного завдання неможливе без удосконалення обліково-аналітичної системи менеджменту. Сучасний облік має мінімізувати асиметрію управлінської інформації та ефективно оцінювати інвестиційні ризики, формувати інтегровану

звітність та основу для проведення інтегрованого аудиту, сприяти створенню нових стандартів сталого обліку, звітності та аудиту в рамках нових інклюзивних і сталих бізнес-моделей. Маючи специфічні професійні навички, бухгалтери приймають більш активну участь в управлінні бізнесом, управлінні ризиками, бізнес-аналізі, перевірці, підвищення рівня прозорості та відкритості бізнесу компаній, переоцінки ролі бізнесу через цілі сталого розвитку і корпоративну соціальну сталість [1].

Соціально-економічний механізм досягнення цілей сталого розвитку передбачає трансформації обсягів і характеру споживання матеріальних благ населенням у напрямку підвищення рівня соціально відповідальної споживчої поведінки. Екологічні товари та послуги, як правило, мають більш високі цінові показники у порівнянні з товарами, що вироблені у традиційний спосіб. Це вимагає зростання рівня доходів населення, основну частку якої становить заробітна плата. Крім того, облік розрахунків з найманими працівниками постає однією з ключових форм прояву соціальної відповідальності роботодавців і постає інструментом досягнення цілей сталого розвитку на корпоративному рівні господарського управління.

Облік оплати праці в умовах сталого розвитку є ключовим аспектом для багатьох компаній, адже впровадження принципів сталого розвитку впливає не лише на екологічну та соціальну складові, але й на економічну стабільність підприємства. Серед ключових аспектів, які має враховувати облік розрахунків за виплатами працівникам на засадах сталого розвитку, вважаємо доцільним визначити наступні:

1. Прозорість та підзвітність. Сталий розвиток вимагає від компаній прозорості у питаннях використання фінансових ресурсів, зокрема з оплати праці. Прозорість у формуванні заробітної плати допомагає знизити рівень нерівності, що є одним з глобальних завдань сталого розвитку. Компанії все частіше звітують про середню зарплату співробітників та розрив між зарплатами керівництва та рядових працівників.

2. Справедлива оплата праці. Справедливий розмір заробітної плати має відповідати витратам на життя у конкретному регіоні та гарантувати гідний рівень життя працівників. Компанії, що підтримують принципи сталого розвитку, прагнуть пропонувати зарплати, які перевищують мінімальні вимоги, а також приділяють увагу рівним можливостям та винагородам для різних соціальних та вікових груп.

3. Інтеграція соціальних та екологічних показників у систему винагороди персоналу. Для підвищення мотивації співробітників та досягнення сталих цілей організації потрібно запроваджувати показники, які враховують соціальні та екологічні результати. Так, працівників можна винагороджувати за зменшення негативного впливу на довкілля чи за участь у соціальних проектах, що зміцнює корпоративну культуру та репутацію.

4. Гнучкість і адаптивність у системі оплати. Гнучкий підхід до оплати праці, наприклад, за рахунок премій, бонусів чи додаткових пільг, сприяє як підвищенню продуктивності, так і задоволенню потреб співробітників.

Гнучкість дозволяє залучати та утримувати співробітників, особливо з урахуванням різних інтересів поколінь на ринку праці.

5. Орієнтація на довгострокову мотивацію. Сталий розвиток неможливий без довгострокових мотивуючих систем. Це може включати участь у програмах довгострокового заохочення, таких як опціони на акції, що сприяє зацікавленості працівників у розвитку компанії та її сталих ініціатив.

У цілому, облік оплати праці за умов сталого розвитку має бути багатокомпонентним та орієнтованим на прозорість, рівність, гнучкість і довгострокову зацікавленість працівників.

Сучасний рівень оплати праці у бізнес-структурах України не у повній мірі відповідає цілям сталого розвитку та можливостям працевлаштованої частини населення задовольняти всі матеріальні і духовні потреби. Як показали результати проведених досліджень, середній номінальний розмір заробітної плати найманих працівників в Україні у 2022 році становив 14577 грн. при цьому, із врахуванням фактичного рівня інфляції споживчих цін, реальна заробітна плата дорівнювала 12026 грн (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка розмірів номінальної і реальної заробітної плати в Україні, грн/міс

Джерело: побудовано автором за даними [2,3]

Фактичний розмір заробітної плати в Україні є значно нижчим, ніж у середньому за країнами ЄС та іншими країнами світу. Як свідчать дані Міністерства фінансів України, у ЄС середня заробітна плата у 2022 році складала близько 2066 євро, зокрема, у Іспанії – 2127 євро, Італії – 2627 євро, Естонії – 1741 євро, Німеччині - 4100 євро [4]. В Україні за відповідний період середній розмір заробітної плати дорівнював близько 355 євро. За такого співвідношення облік оплати праці за умов сталого розвитку має відігравати роль інструменту, за допомогою якого формують передумови підвищення ефективності використання персоналу бізнес-суб'єктів та гідного і справедливого

рівня оплати праці найманих працівників. Основним напрямом для досягнення цієї мети має стати підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу та подальше сприйняття цінностей сталого інклюзивного розвитку суспільством, бізнесом та персоналом.

Література:

1. Makarenko I., Plastun A. The role of accounting in sustainable development. *Accounting and Financial Control*. 2018. № 1(2). P. 4-12. DOI:10.21511/afc.01(2).2017.01.
2. Індекс інфляції. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 01.10.2024).
3. Середня місячна заробітна плата за регіонами України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 09.10.2024).
4. Середня місячна заробітна плата у різних країнах. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 07.10.2024).

Князева О.А.

*д.е.н., проф., в.о. зав. кафедри економічної теорії
і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Цифрова економіка та суспільство є новим витком розвитку людства, який концентрує увагу на забезпеченні принципово нової якості життя через оновлення технологічної бази, вихід людини з фізичного виробництва в кіберпростір та інтелектуальні мережі. Таким чином, людина зосереджується на інтелектуалізації праці задля управління сучасними цифровими технологіями, користування цифровими сервісами, переходу до новітніх суспільно-економічних та інших процесів на базі інноваційних технологій.

Втім, системна та всеосяжна цифровізація економічних, суспільних, побутових та інших процесів стикається з низкою різнопланових чинників технічного, фінансового, соціального та психологічного характеру, що природно, призводить до позитивних та негативних наслідків.

До позитивних наслідків цифровізації можна віднести:

1. Пролонгація соціальної та трудової активності населення завдяки набуттю літніми людьми нових цифрових знань, вмінь та компетенцій. Ці знання можуть формуватися як завдяки самоосвіті, спілкуванню в соціальних мережах, так і в процесі очного та/чи дистанційного відвідування «університетів третього віку» або інших аналогічних заходів. Завдяки цьому суспільство, по-перше, підтримує концепцію «активної старості», по-друге, сприяє зростанню соціальної активності громадян, по-третє – скорочує витрати на утримання очних соціальних служб та сервісів.

2. Галопуюча інтелектуалізація праці, яка дозволяє скоротити безробіття через можливість формування додаткових доходів на базі монетизації цифрових знань та компетенції.

3. Подальший розвиток екологічності свідомості та просування цифрового землеробства як більш екологічного та сучасного метода землекористування.

4. Створення та модифікація робочих місць, зокрема, віддалених. Це надає можливість зберегти робочі місця та кваліфікацію людям з обмеженими фізичними можливостями, тимчасово переміщеним особам, учасникам бойових дій тощо. Одночасно вивільнені робочі місця у реальному секторі економіки також можуть бути джерелом працевлаштування для інших категорій населення.

5. Цифрові сервіси активно опановують освітні, туристичні, медичні, культурні та інші площадки, формуючи нову культуру спілкування, освіти, медицини тощо.

Негативні прояви цифровізації можна визначити такими чинниками:

1. Хвилеподібне наростання кіберзлочинності, яка не має кордонів та розвивається пропорційно розвитку новітніх цифрових сервісів. Це призводить до низки соціальних, економічних, технологічних та особистісних проблем.

2. Зростання психологічних проблем особистості. Ці проблеми пов'язані із специфікою спілкування в мережевому середовищі, де анонімність та відсутність безпосереднього спілкування негативно впливає на соціалізацію та комунікативні здібності. Останнім часом загострюється проблема хейтингу та боулінгу в мережевому просторі.

3. Залежність сталої роботи цифрових сервісів від працездатності мережі та енергоносіїв складно переоцінить. Тому виникає потреба у інвестиціях в резервні та безперебійні джерела енергії.

4. Галопуюча цифровізація вимагає відповідного реагування на заміни, що відбуваються. Як наслідок, виникає потреба у перманентному навчанні та оновлення технологічної бази, програмного забезпечення тощо. Це потребує часу та фінансових вкладень, що на фоні складного фінансового становища вітчизняних підприємств та суспільства формую певну проблему.

5. Перехід до безготівкового обігу, безумовно, є позитивним явищем. Але відсутність тактильного контакту з грошами призводить до відчуття їх не контрольованості та до збільшення витрат.

6. Подальший розвиток цифрової нерівності через розшарування суспільства на тих, хто успішно інтегрувався у цифровий простір, і тих, хто «залишився за межами нового життя». Аналогічна ситуація і з розшаруванням населення в залежності від територіального розвинення та запровадження цифрових технологій та сервісів.

Наведені та інші проблеми потребують свого вивчення та вирішення, що сприятиме мінімізації несприятливих наслідків.

*Коляденко С.В.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
комп'ютерних наук та цифрової економіки
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОСТАЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОГРЕСИВНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Надзвичайно швидкі темпи росту економіки світу в останні 4-5 десятиліть призвели до того, що основні принципи роботи логістичного супроводу цих процесів не встигали змінюватися такими темпами, що і призвело до необхідності їх суттєвого удосконалення. Проте додаткові корективи у зміни як у економічному розвитку, так і логістичних процесах дуже несподівано внесли пандемія COVID-19, що відобразилося на економічних відносинах світу, а згодом військова агресія РФ на територію України також внесла свої корективи.

Відбулося суттєве зростання складності логістичних процесів через низку наступних факторів: глобалізація; зростання обсягів торгівлі; зміни у споживчих вимогах. Виникла нагальна потреба у впровадженні прогресивних інтелектуальних технологій для підвищення ефективності та гнучкості системи постачання.

Швидкий розвиток технологій та глобалізація створюють нові виклики і для логістичних систем. Основними проблемами в сучасній логістиці стали недосконалість традиційних логістичних моделей у реагуванні на зміни попиту, високі витрати на обробку даних, транспортування та зберігання товарів, а також проблеми з управлінням ланцюгами постачання через багатоступеневість процесів і велику кількість учасників.

Проте нас у більшій мірі цікавлять проблеми сучасних логістичних систем, а саме: непередбачуваність попиту (адже зростання персоніфікації та індивідуальних потреб споживачів ускладнює його прогнозування), складність ланцюгів постачання (поглиблення глобалізації та збільшення кількості учасників ланцюгів постачання призводять до зниження прозорості та підвищення ризику перебоїв), досить великі витрати власне на логістику (значна частка витрат підприємств припадає саме на логістику, що, в свою чергу, знижує їхню конкурентоспроможність), звичайно ж, екологічні проблеми (тут розвиток логістики супроводжується зростанням викидів шкідливих речовин та споживання ресурсів, особливо відчутним це є у аграрній сфері).

Дослідження провідних світових логістичних компаній показало, наскільки світ може бути іншим, наприклад, у 2050 році з точки зору ступеня глобалізації, масштабів економічного та соціального розвитку, домінуючих технологічних стандартів та екологічних умов. Якими б не були довгострокові сценарії життя на найближчі 20-25 років, всі вони мають один спільний елемент: суттєва трансформація значення логістики, її ролі, значення та завдань. Згідно з більшістю сценаріїв загальний попит на цей тип послуг буде зростати, однак

детальні очікування для постачальників логістичних послуг і пов'язані з ними виклики відрізняються залежно від прогнозу [1, с. 35].

Завданням нашого дослідження було проаналізувати основні проблеми, з якими стикаються сучасні логістичні системи, та визначити шляхи їх вирішення за допомогою новітніх інтелектуальних технологій.

Як вказують автори [1, с. 36], ключовим моментом у пошуку рішень типових логістичних проблем є доступ до новітніх технологій. Сфера логістики постійно розвивається та включає нові форми автоматизації, технологічні рішення, різного роду програмні продукти для забезпечення повномасштабності, постійного зв'язку, оперативного реагування в режимі реального часу та ефективного управління як транспортом, так і складом. Використання цих форм технологічного нагляду є способом подолання майже будь-якої логістичної проблеми.

Найбільш прогресивними інноваційними технологіями в логістиці сьогодні є [2, с. 17]: ланцюг поставок у режимі реального часу (SCV); Інтернет речей та RFID; роботизація складських операцій; цифрові двійники; блокчейн; 3D-друк; доставка вантажів безпілотними дронами та іншими безпілотними транспортними засобами, які тільки доповнюють цю перспективну реальність.

У вирішенні сучасних логістичних проблем суттєву роль, на нашу думку, все ж відіграють новітні інтелектуальних технологій, зокрема: для оптимізації маршрутів доставки та управління запасами – широко використовується штучний інтелект (ШІ); для підвищення прозорості та точності обліку на всіх етапах логістичних процесів – впроваджуються технології Інтернету речей (ІоТ); для передбачення попиту, управління ризиками та покращення стратегічних рішень – застосовуються великі дані та аналітика, та низка інших сучасних технологій.

Кожне із таких технологічних рішень має свої, притаманні йому, особливості:

- штучний інтелект використовує прогнозування попиту на основі великих даних та машинного навчання, оптимізацію маршрутів транспортування та управління запасами, автоматизацію складських процесів;

- інтернет речей відслідковує рух товарів у реальному часі, моніторить стан обладнання та інфраструктури, проводить збір даних про навколишнє середовище та оточення для оптимізації логістичних операцій;

- блокчейн приймає участь у забезпеченні прозорості та безпеки ланцюгів постачання та спрощенні взаємодії між учасниками власне ланцюга;

- роботизація, як одне із технологічних рішень, сприяє автоматизації монотонних операцій на складах та у транспортних вузлах, підвищенню продуктивності та зниженню витрат праці та на її оплату.

Здавалося б, впровадження інтелектуальних технологій у логістику має вирішити більшість проблемних питань, проте, на практиці ми стикаємося з цілим рядом проблем, котрі необхідно вирішувати в процесі адаптації цих технологій. Розглянемо деякі з них у табл. 1.

Проблеми логістичної системи з використанням прогресивних інтелектуальних технологій

Група проблем	Вид проблеми	Суть проблеми
Технологічні	Інтеграція систем	Однією з найбільших проблем є інтеграція різноманітних програмних рішень та обладнання в єдину систему. Кожна компанія має свої унікальні системи, що ускладнює створення єдиного цифрового середовища
	Безпека даних	Збільшення кількості даних, які обробляються, створює ризики кібератак та втрати конфіденційної інформації. Захист даних стає одним з пріоритетних завдань
	Штучний інтелект та людський фактор	Незважаючи на розвиток ШІ, повністю замінити людину в логістиці поки що неможливо. Виникає питання про ефективне співробітництво між людьми та машинами, а також про необхідність підготовки фахівців, які зможуть працювати з новими технологіями
Організаційні	Опір змінам	Впровадження нових технологій часто зустрічає опір з боку співробітників, які звикли працювати за традиційними схемами. Це може призвести до зниження ефективності та затримки проектів
	Висока вартість	Інвестиції в нові технології вимагають значних фінансових ресурсів. Не всі компанії можуть собі дозволити такі витрати, особливо малий та середній бізнес
	Відсутність стандартів	Немає єдиних стандартів для впровадження інтелектуальних технологій в логістику, що ускладнює порівняння різних рішень та вибір оптимального варіанту
Логістичні	Непередбачуваність	Логістичні ланцюги є дуже динамічними системами, на які впливають безліч факторів, таких як погодні умови, політичні події, зміни попиту тощо. Штучний інтелект поки що не завжди здатний передбачити всі можливі сценарії
	Складність оптимізації	Оптимізація логістичних процесів – це завдання з великою кількістю змінних. Штучний інтелект допомагає знайти оптимальні рішення, але не завжди вдається врахувати всі нюанси
	Інтеграція з постачальниками та клієнтами	Для ефективної роботи логістичної системи необхідно забезпечити взаємодію з усіма учасниками ланцюга поставок. Це вимагає розробки нових стандартів та протоколів

Джерело: сформовано автором

Підсумовуючи, можна сказати, що впровадження інтелектуальних технологій в логістику – це складний і багатогранний процес, який супроводжується цілим рядом викликів. Для успішного вирішення цих проблем

необхідно комплексне рішення, яке включає в себе перераховані технологічні, організаційні та логістичні аспекти.

Отже, як видно з дослідження, із суттєвими змінами в економічному, глобалізаційному, політичному, екологічному середовищах, виникає низка проблем в галузі логістики, зокрема в ланцюгах логістичного постачання. Для вирішення цих новостворених проблем ключовим фактором є комплексний підхід з використанням інтелектуальних технологій.

Застосування цих технологій спричиняє подвійний ефект: з однієї сторони вирішує низку проблем в умовах, що виникають при переміщенні товарів, інформації, тощо, з іншої – створюється нова група проблем, викликаних саме цим процесом використання власне прогресивних інтелектуальних технологій.

Вирішення цієї дилеми – завдання наступних досліджень у цій галузі логістичних знань, де новими додатковими викликами будуть питання впливу інтелектуальних технологій на конкурентоспроможність логістичних підприємств, ефективність впровадження цих інноваційних рішень в логістику, суттєвим уже зараз постає питання соціальних наслідків автоматизації логістичних процесів.

Література:

1. Франів І. А., Хархаліс І. М. Актуальні проблеми логістичних ланцюгів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2024. № 76. С. 34-39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-76-04>

2. Наконечна Т.В., Гринів Н.Т. Застосування новітніх технологій у логістичній діяльності підприємств. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління.* 2021. Том 32 (71). № 5. С. 16-21. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-5-4>

Кришталевиц М. В.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Грекова Т. М.,
асистент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ДОВІРИ В ПРОЦЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі зростає увага до сталого розвитку, що включає соціальну, економічну та екологічну стабільність. Ключовим аспектом цього процесу є забезпечення прозорості та довіри, оскільки проблеми сталого розвитку часто виникають через недостатню підзвітність, корупцію та непрозорі управлінські практики. Блокчейн має великий потенціал для вирішення цих проблем,

створюючи відкриті та надійні механізми управління, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку.

Метою дослідження є аналіз блокчейн-технологій як інструмента прозорості та довіри у процесах сталого розвитку. Вивчається їх застосування для підвищення прозорості, боротьби з корупцією та покращення ефективності в досягненні екологічних і соціальних цілей. Блокчейн, концепцію якого вперше запропонували Стюарт Габер і В. Скотт Сторнетта [7] в 1991 році, став основою сучасних технологій. У 2008 році Сатоші Накамото [7] представив перший блокчейн для Bitcoin, що спростило його використання в різних секторах.

Блокчейн — це технологія розподіленого реєстру, заснована на децентралізованій мережі комп'ютерів (нодів), що зберігають копії реєстру. Ця структура забезпечує незмінність даних і доступність для перевірки учасниками. Кожен блок містить посилання на попередній блок і підтверджені транзакції, що ускладнює внесення змін до інформації в попередніх блоках без зміни наступних. Незмінність робить цю технологію ефективною для процесів, що потребують прозорості та довіри [1].

Блокчейн має ряд переваг і недоліків, що впливають на його інтеграцію у різних галузях. До переваг відносяться децентралізація, що знижує ризик маніпуляцій, прозорість, яка підвищує довіру, високий рівень безпеки завдяки криптографії, а також автоматизація процесів через смарт-контракти.

Серед недоліків — високе енергоспоживання, що викликає екологічні занепокоєння. Проблеми масштабованості можуть уповільнити обробку транзакцій і збільшити витрати. Регуляторні виклики ускладнюють адаптацію технології через відсутність єдиного правового підходу, а також існує ризик централізації контролю серед учасників із великими активами, що може призвести до концентрації впливу.

Консенсусні механізми - це правила, за якими учасники мережі погоджуються щодо валідності транзакцій. Найбільш відомі механізми - Proof of Work (PoW) та Proof of Stake (PoS).

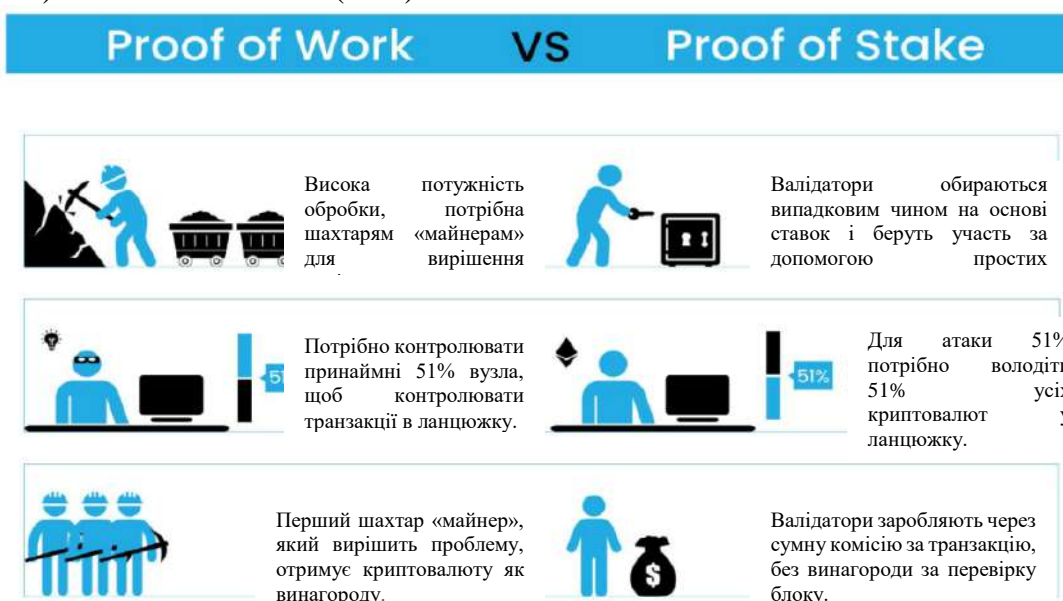

Рис. 1. Схеми найвідоміші механізми PoW та PoS

Джерело побудовано автором на основі [8]

У системі Proof of Work (PoW) вузли змагаються у розв'язанні складної криптографічної задачі для додавання нового блоку, що вимагає значних обчислювальних ресурсів. У Proof of Stake (PoS) валідатори обираються випадковим чином на основі кількості утримуваних монет. Обидва механізми гарантують, що маніпуляція даними неможлива без консенсусу більшості учасників мережі [2].

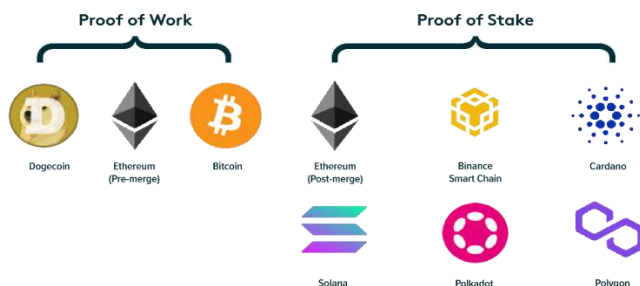

Рис. 2. Основні криптовалюти застосування механізмів PoW та PoS

Джерело побудовано автором на основі [9]

Механізм PoW застосовується у перших поколіннях блокчейнів, таких як Bitcoin і Dogecoin, де обчислювальні потужності використовуються для вирішення складних задач з метою підтвердження транзакцій. PoS, який набуває дедалі більшої популярності, покладається на стейкінг активів для досягнення консенсусу. Останнім часом відбулася важлива подія в екосистемі криптовалют — Ethereum, одна з найбільших платформ, перейшов з PoW на PoS після оновлення "The Merge". Це відображає тенденцію до підвищення енергоефективності та сталого розвитку блокчейн-мереж.

Таблиця 1

Ринкова капіталізація секторів за останні 24 години станом на 23.10.2024 року

№	Назва	Ринкова капіталізація (UAH)
1	Aptos Екосистема	235 008 704 048
2	Cat-Themed	154 364 803 117,00
3	Internet Computer Екосистема	163 691 120 290,00
4	Транспорт	2 344,00
5	Кредитування та позики	222 648 349 700,00
6	Нерухомість	106 835 602,00
7	Celebrity Memes	4 948 590 255,00
8	FTX Bankruptcy Estate	72 800 946 972 825,00
9	Sun Pump Ecosystem	107 223 273,00
10	TRON Екосистема	655 631 059 090,00

Джерело: побудовано автором на основі [10]

Таблиця 1 демонструє ринкову капіталізацію основних секторів. Найвищі показники мають екосистеми Aptos (235 млрд грн), TRON (655 млрд грн) та сектор кредитування і позик (222 млрд грн), підкреслюючи їхню домінуючу роль. Сектор мемних криптовалют, зокрема Cat-Themed (154 млрд грн), також вказує на популярність тематичних активів. Найменша капіталізація спостерігається у транспортному секторі (2,344 грн), що може свідчити про його

новизну. Водночас капіталізація FTX Bankruptcy Estate перевищує 72 трлн грн, що пов'язано зі специфікою управління активами після банкрутства FTX.

Криптографія є ключовою для безпеки блокчейну. Кожна транзакція зашифрована, що ускладнює її підробку або зміну. Цифрові підписи використовуються для верифікації транзакцій, забезпечуючи, що лише власник ключа може їх ініціювати, а інші учасники мережі можуть перевірити достовірність. Це критично важливо для підтримання довіри в децентралізованій мережі без центрального управління [3].

Таблиця 2

Основні способи використання блокчейн-технологій у різних сферах діяльності

Сфера діяльності	Спосіб застосування блокчейн-технологій	Основна перевага	Загрози при впроваджені
Логістика	Відстеження ланцюгів постачання товарів	Підвищення довіри до якості продукції	Труднощі інтеграції в існуючі системи
Харчова промисловість	Прозорість щодо джерела інгредієнтів та умов їх виробництва	Підвищення безпеки та прозорості у постачанні продуктів	Вартість впровадження та підтримки системи
Державні процеси	Прозорість електронних виборів та управління державними фінансами	Запобігання шахрайству та маніпуляціям	Політична та юридична складність впровадження
Бюджетне управління	Відстеження витрат бюджету	Відкритість інформації щодо використання коштів	Ризики безпеки та конфіденційності даних
Сталий розвиток процесів ООН	Забезпечення прозорості у розподілі ресурсів та благодійних фондів	Підвищення ефективності та прозорості у використанні ресурсів	Можливі технічні та організаційні перешкоди
Екологія	Моніторинг екологічних показників, відстеження викидів CO2	Стимулювання компаній дотримуватись екологічних стандартів	Високі витрати на впровадження технологій
«Зелені сертифікати»	Торгівля "зеленими сертифікатами", що підтверджують використання відновлюваних джерел енергії	Прозорість ринку та достовірність даних	Недостатня регуляція та стандартизація ринку "зелених" сертифікатів

Джерело побудовано автором на основі [1,2,4,5]

Попри переваги блокчейн-технологій, існують суттєві виклики. Основною проблемою є масштабованість мережі, оскільки додавання нових блоків може призводити до перевантаження, особливо в системах з Proof of Work, що впливає на швидкість транзакцій і енергоспоживання [6].

Іншою проблемою є обмежена інтеграція блокчейн-рішень у наявні інфраструктури через складність впровадження. Регуляторні виклики також важливі, оскільки законодавство в багатьох країнах не встигає за розвитком технологій, створюючи правову невизначеність.

Незважаючи на ці проблеми, блокчейн має великий потенціал для забезпечення прозорості в процесах сталого розвитку, підвищуючи ефективність

управлінських процесів. Однак для масового впровадження необхідно подолати технічні та регуляторні бар'єри, але перспективи технології в контексті сталого розвитку залишаються значними.

Література:

1. BDUT — Технологія Блокчейн. URL: <http://surl.li/vcblus> (дата звернення: 18.10.2024)
2. Binance Academy — Основи блокчейну. URL: <http://surl.li/xroeed> (дата звернення: 16.10.2024)
3. Накамото С. Bitcoin: однорангова електронна готівкова система. URL: <http://surl.li/axxzfi> (дата звернення: 15.10.2024)
4. Vatican News - Blockchain та сталий розвиток. URL: <http://surl.li/agbhkl> (дата звернення: 11.10.2024)
5. Oxfam International - Blockchain для благодійності. URL: <https://www.oxfam.org/en> (дата звернення: 18.10.2024)
6. Проблеми масштабованості блокчейну. URL: Ethereum.org (дата звернення: 13.10.2024)
7. Блокчейн. URL: <http://surl.li/qlthhh> (дата звернення: 15.10.2024)
8. PoS: що це? Переваги перед PoW. URL: <http://surl.li/ipbahk> (дата звернення: 17.10.2024)
9. Proof of Work проти Proof of Stake. URL: <http://surl.li/zzgqsn> (дата звернення: 16.10.2024)
10. Coinmarketcap.com. URL: <http://surl.li/jfmenn> (дата звернення: 17.10.2024)

Кундис А.Ю.,

завідувач відділення бізнесу,

права та транспортних технологій, викладач I категорії

ВСП “Надвірнянський фаховий коледж Національного транспортного університету”

Івасюк Н.Б.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Віскуп І.П.,

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»

спеціальності «Облік і оподаткування»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сталий розвиток національної економіки є однією з ключових умов для забезпечення економічної стабільності, соціального добробуту та екологічної безпеки. Поняття сталого розвитку отримало широкий науковий інтерес, зокрема, після формування основних принципів у рамках ООН. В умовах сучасних глобальних викликів, таких як зміна клімату, виснаження природних

ресурсів та посилення соціальної нерівності, перед державами постає завдання розробити ефективні організаційно-економічні механізми для досягнення цілей сталого розвитку. Ці механізми мають забезпечити комплексний підхід, який включає економічне зростання, соціальну стабільність та екологічну відповідальність [1].

До організаційно-економічних механізмів забезпечення сталого розвитку належать правові, фінансові, регуляторні та інформаційні інструменти, які держава використовує для досягнення сталого зростання. Наприклад, фінансові інструменти, такі як екологічні податки, субсидії та "зелені" облігації, дозволяють акумулювати ресурси для фінансування проєктів із захисту довкілля та впровадження енергоефективних технологій. Уряди також заохочують бізнес до участі в екологічних ініціативах, надаючи податкові пільги підприємствам, які інвестують у модернізацію виробництва, що зменшує забруднення навколишнього середовища. Ефективність таких інструментів підтверджується досвідом європейських країн, які продемонстрували значний прогрес у зниженні викидів CO₂, що відбулося, зокрема, завдяки активному використанню податкових механізмів стимулювання [2].

Регуляторні механізми, такі як екологічні стандарти та вимоги до підприємств, також є важливою складовою організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку. В Україні, зокрема, поступово впроваджуються європейські стандарти екологічної сертифікації, що сприяє поліпшенню якості продукції та зменшенню негативного впливу виробництва на довкілля. У той же час, однією з головних проблем залишається недостатній контроль та відповідальність за порушення екологічних норм, що знижує ефективність таких заходів.

Важливою частиною організаційно-економічних механізмів є інформаційні інструменти, які сприяють підвищенню обізнаності суспільства щодо екологічних проблем та залученню громадян до дотримання принципів сталого розвитку. Інформаційні кампанії та освітні програми дозволяють сформувати в населення екологічну культуру, яка є основою для усвідомленого споживання ресурсів. Організаційно-інституційна адаптація підприємництва до принципів Європейського зеленого курсу стає важливим напрямом у контексті міжнародної економічної інтеграції [3, с. 353]. За даними Світового банку, країни, що активно інвестують в освіту з питань екології та сталого розвитку, мають більш екологічно свідоме населення, що в свою чергу сприяє розвитку «зеленої» економіки [4]. Водночас стимулювання розвитку «зелених» енергетичних кооперативів як форми бізнесу сприяє зміцненню соціальної інфраструктури та національної економіки [5].

Одним з найважливіших завдань для уряду є створення ефективної інституційної системи, яка б підтримувала реалізацію проєктів зі сталого розвитку. Держава має забезпечити взаємодію між органами влади, бізнесом та громадянським суспільством, щоб досягти узгодженості дій та уникнути дублювання функцій. Впровадження інституційного підходу дозволить більш ефективно використовувати наявні ресурси та розподіляти обов'язки серед учасників процесу сталого розвитку. Прикладом успішної інституційної

політики може слугувати створення Агентства з енергоефективності та енергозбереження, яке сприяє реалізації проєктів із підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії в Україні.

Одним із прикладів ефективної інституційної підтримки сталого розвитку є створення Агентства з енергоефективності та енергозбереження, яке допомагає реалізовувати проєкти з енергоефективності та відновлюваних джерел енергії в Україні; подібна підтримка необхідна також для стимулювання соціально-економічного розвитку малого агробізнесу, який відіграє важливу роль у сучасних економіках України та Польщі [6, с. 28-29].

Нарешті, сталий розвиток потребує значних інвестицій у науково-технічний прогрес, адже інновації є основою для переходу до екологічно чистих технологій та підвищення продуктивності економіки. Інвестиції в дослідження і розвиток «зелених» технологій, як-от відновлювальна енергетика, переробка відходів та енергозберігаючі рішення, дозволяють не лише скоротити використання невідновлюваних ресурсів, але й сприяють створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Таким чином, інновації є рушійною силою сталого розвитку, якій має приділятися особлива увага на рівні державної політики [7].

Отже, організаційно-економічні механізми забезпечення сталого розвитку національної економіки охоплюють широкий спектр інструментів та підходів, які допомагають досягти балансу між економічним зростанням, екологічною безпекою та соціальною стабільністю. Ефективне впровадження таких механізмів вимагає узгодженості дій між державою, бізнесом та суспільством, що сприяє довгостроковій стабільності та добробуту країни.

Література:

1. Цілі сталого розвитку. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 11.10.2024)
2. Диверсифікація як інструмент сталого розвитку сільських територій в умовах децентралізації. URL: <https://nvlvet.com.ua/index.php/economy/article/view/4143> (дата звернення: 13.10.2024)
3. Шпикуляк О.Г., Шеленко Д.І. Організаційно-інституційна адаптація аграрного підприємництва до засад європейського зеленого курсу в умовах міжнародної економічної інтеграції. «Бізнес-навігатор». Вип. 3 (76). 2024. С. 352–360. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.76-60>. ISSN 2522-4751 URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2024/76_2024/62.pdf (дата звернення: 16.10.2024)
4. Питання розвитку інфраструктури сталої енергетики. *Платформа знань сталого розвитку ООН*. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/> (дата звернення: 14.10.2024)
5. Шпикуляк О.Г., Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І., Колесник Т.В., Бойчук А.Я. (2024). Стимулювання розвитку «зелених» енергетичних кооперативів як форми організації бізнесу у розбудові соціальної інфраструктури сільських територій. *Здобутки економіки: перспективи та*

інновації, (9). URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/124> DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13648686> ISSN 2786-9431 (дата звернення: 15.10.2024)

6. Shpykuliak, O., Balaniuk, I., Shelenko, D., Balaniuk, S., Sukhovii, A. (2024). The Socio-Economic Role of Small Agribusiness in the Development of Modern Ukraine and Poland. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Vol. 11, №. 2, 24-38. doi:10.15330/jpnu.11.2.24-38.

7. Гурєва Т. Концептуальні основи кругової економіки у сталому розвитку. URL: <https://virtual-economics.eu/issue/archive>(дата звернення: 17.10.2024)

Левицька І. В.,
аспірантка кафедри маркетингу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

БРЕНД-КАНАЛИ ПРОСУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

За останні роки світ значною мірою цифровізувався. Через що виникає потреба бути присутнім у цифровому середовищі. Це стосується не тільки товарів, послуг, особистостей тощо, а й територій. Містам, регіонам, країнам вже недостатньо лише створити власний бренд – його необхідно активно просувати через різноманітні канали, зокрема й цифрові.

Загалом у цифровому маркетингу застосовується численна кількість каналів просування брендів, серед яких: інтерактивні екрани; Smart TV; POS-термінали; інтернет й пристрої, що надають доступ до нього; локальні мережі; мобільні пристрої; Digital-гаджети; вебсайт; соціальні мережі; тачскріни; ігрові консолі; цифрове мистецтво тощо [1; с.70]. Проте не всі вони ефективні у просуванні територій.

Ключовими бренд-каналами просування країн, регіонів, міст, територіальних громад, сіл та селищ у цифровому середовищі є вебсайт, соціальні мережі й мобільні пристрої [1; с.71].

Коли людина має бажання дізнатись щось про якусь певну територію (село, місто, країну тощо), то насамперед вона шукає інформацію в мережі Інтернет. Тому важливо мати офіційний сайт на якому буде вказана вся основна інформація про територію, яка буде зрозумілою і корисною не тільки для мешканців, але й для потенційних туристів та інвесторів. Сайт території повинен бути не тільки інформативним, але й зручним у використанні. У нього повинен бути інтуїтивно зрозумілий інтерфейс та професійний контент. Вебсайт дозволяє сформувати імідж території та показати її унікальні особливості, визначні місця, ресурси, історію та культуру й, неодмінно, можливості та перспективи розвитку.

Окрім вебсайту, основним каналом, через який аудиторія дізнається про територію, є соцмережі (Instagram, Facebook, YouTube, X (Twitter), LinkedIn, TikTok тощо), які особливо популярні серед молоді. Сучасне покоління любить

дізнаватись інформацію вводячи пошукові запити безпосередньо у соцмережах, а не в пошукових системах. Через це і невеликі міста, і великі країни повинні мати власні акаунти з якісним контентом у різних соцмережах аби популяризувати себе та залучати різні сегменти своєї цільової аудиторії. Соцмережі дозволяють: охопити широку аудиторію; наочно показати принади території; комунікувати з аудиторією та отримувати зворотній зв'язок; підвищувати впізнаваність бренду та залучати нових користувачів; використовувати UGC (користувацький контент) у просуванні території; швидко поширювати інформацію про події, заходи, новини тощо.

Слід додати, що аби погортати стрічку соцмереж або подивитись інформацію на вебсайті, користувачам потрібен пристрій, який надасть доступ до Інтернету. І якщо раніше люди більше використовували комп'ютери/ноутбуки, то зараз всі користуються мобільними пристроями. І відповідно усю інформацію отримують через смартфони. Тому мобільний пристрій є одним з основних й високоефективних бренд-каналів територій. Адже і соцмережі, і вебсайт території користувачі в основному будуть переглядати через екран свого смартфона. Окрім цього аудиторію можна залучати через мобільні додатки, Push-повідомлення, месенджери та SMS тощо. Таким чином мобільні пристрої дозволяють охопити широку аудиторію та залучати нових користувачів, надавати персоналізовані пропозиції та підвищувати інтерес до території через інтерактивність (технології віртуальної та доповненої реальності, гейміфікацію тощо).

Отже, бренд-канали допомагають територіям взаємодіяти з аудиторією та будувати комунікацію у цифровому середовищі. Вони дозволяють підвищити впізнаваність та привабливість території й популяризувати її, залучити ресурси, нових мешканців, туристів та інвесторів, а також допомогти соціально-економічному розвитку території.

Література:

1. Янковець Т., Левицька І. Цифровий інструментарій брендингу територій. *Scientia Fructuosa*. 2024. № 4. С. 58-81. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(156\)04](https://doi.org/10.31617/1.2024(156)04)

*Левицька О.Ю.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Гнат'єва Т.М.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКАМИ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Управління розрахунками з постачальниками є критично важливим аспектом фінансової стійкості підприємства. Являє собою комплекс заходів, спрямованих на забезпечення своєчасних та точних платежів постачальникам. Він допомагає уникнути заборгованості, забезпечити своєчасні платежі та підтримувати добрі відносини з постачальниками.

Науковці В.В. Чепка та О.К. Матяш досліджуючи групи факторів впливу на фінансову стійкість підприємства в своїх працях дійшли висновку, що фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, співвідношенням власних і позикових коштів, співвідношенням активів та джерел їх фінансування, від обраної стратегії діяльності та управління [1, с. 653].

Левкович О.В. наголошує на необхідності розробки оптимального співвідношення елементів капіталу, при якому у підприємства буде можливість вільно використовувати грошові кошти, при цьому буде забезпечено безперебійне виробництво та реалізація [2].

Ефективне управління розрахунками дозволяє підприємству підтримувати стабільні стосунки з партнерами, забезпечити безперервність постачань, уникати штрафів за прострочення та оптимізувати грошові потоки.

Основні етапи в управлінні розрахунками з постачальниками представлені на рис.1.

Під час оцінки потреб у закупівлях визначаються обсяги необхідної продукції чи послуг та аналізуються строки і частота постачання. Це дозволяє планувати витрати на певний період і уникати зайвих закупівель. Укладання договорів з чіткими умовами щодо термінів оплати, знижок за своєчасний платіж та штрафів за прострочення допомагає захистити інтереси обох сторін і забезпечити передбачуваність у розрахунках.

Прогнозування майбутніх витрат на оплату постачальникам допомагає враховувати строки оплати для уникнення касових розривів та зниження ризику затримок. Потім варто проводити моніторинг платежів, що дозволить відстежувати статус кожного платежу та поточний стан розрахунків, щоб уникати прострочення. Це включає ведення облікових записів у програмному забезпеченні для автоматизації цього процесу.

Рис. 1. Етапи управління розрахунками з постачальниками

Джерело: сформовано авторами

Для оптимізації графіків платежів слід узгоджувати графіки оплати з постачальниками для забезпечення гнучкості. Наприклад, використання відтермінування платежу або погодження часткових виплат.

Наступний етап передбачає регулярний аналіз заборгованостей, що дозволяє вчасно реагувати на можливі затримки і підтримувати баланс. А постійний зв'язок із постачальниками дозволяє налагодити прозору комунікацію для вирішення спірних питань і переговорів щодо умов співпраці.

В кінці слід проаналізувати витрати попередньо провівши їх аудит. Регулярний аудит розрахунків із постачальниками потрібен для виявлення можливостей зниження витрат, наприклад, шляхом пошуку альтернативних постачальників або оптимізації умов оплати.

Основними напрямками контролю за розрахунками з постачальниками, що дозволять ефективно управляти заборгованістю є:

1. Аналізувати договори, що передбачає перевірку умов договорів з постачальниками, зокрема щодо термінів і умов оплати.

2. Використовувати спеціальне програмне забезпечення для ведення обліку розрахунків, що допомагає відслідковувати кожен платіж і стан заборгованості.

3. Контролювати за платіжними документами, тобто перевіряти рахунки, накладні та інші документи для підтвердження коректності нарахованих сум і відповідності до договору.

4. Аналізувати дебіторську та кредиторську заборгованості, щоб уникнути накопичення боргів і вчасно реагувати на можливі проблеми.

5. Взаємодіяти з постачальниками підтримуючи постійний зв'язок для своєчасного вирішення будь-яких питань, пов'язаних із затримками платежів або іншими проблемами.

6. Планувати грошові потоки, щоб передбачати майбутні платежі для забезпечення необхідних ресурсів на рахунках компанії.

Дотримання цих кроків допомагає ефективно управляти розрахунками з постачальниками, зменшує ризик фінансових проблем і зміцнює партнерські відносини з контрагентами.

Ефективне управління розрахунками з постачальниками сприяє зниженню ризиків, підвищенню ліквідності і забезпеченню фінансової стабільності підприємства в довгостроковій перспективі, допомагає оптимізувати фінансові потоки, забезпечити стабільність закупівель і знижувати ризики фінансових проблем, сприяючи стабільному розвитку підприємства.

Література:

1. Чепка В. В., Матяш О. К. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск №12. С.649-655.

2. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8776> (дата звернення: 01.11.2024).

Мазур В.В.,
аспірант кафедри
комп'ютерних наук та цифрової економіки
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ РОЛЬ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Цифрова економіка стала ключовою рушійною силою розвитку сучасних економічних систем, значно змінюючи традиційні підходи до бізнесу та управління. Інтеграція цифрових технологій в різні сфери економіки створює нові можливості для підвищення ефективності, оптимізації ресурсів та збільшення продуктивності. В аграрному секторі, який є важливою складовою економіки України, цифрові інновації відіграють особливо значущу роль. Завдяки використанню цифрових платформ, Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту та аналітичних систем, аграрні підприємства отримують можливість ефективніше управляти виробництвом, прогнозувати урожайність і приймати стратегічні рішення, що підвищують конкурентоспроможність на внутрішніх та міжнародних ринках.

Розвиток цифрової економіки та цифровізація економічних процесів прискорюють рух товарів та капіталів у глобальних масштабах та сприяють

транскордонному співробітництву [2, с. 22].

Розглядаючи ключові компоненти цифрової економіки, зупинимось на таких:

Цифрові платформи, що являють собою інтегровані онлайн-середовища, які забезпечують обмін ресурсами та інформацією між різними учасниками економіки. Вони стимулюють співпрацю, координацію дій та зниження транзакційних витрат. Такі платформи використовуються в торгівлі (Amazon), транспорті (Uber), сільському господарстві (Farmer's Business Network) тощо.

Інтернет речей (IoT) – це мережа фізичних об'єктів, оснащених сенсорами, програмним забезпеченням та іншими технологіями для збору та обміну даними через Інтернет. У сільському господарстві IoT дозволяє автоматизувати управління такими процесами, як моніторинг стану ґрунту, контроль за зрошуванням і оптимізація використання ресурсів.

Штучний інтелект (AI) – технології, які дозволяють машинам виконувати завдання, що вимагають інтелектуальних зусиль, такі як аналіз даних, прийняття рішень або прогнозування. AI допомагає агробізнесу аналізувати кліматичні дані, прогнозувати врожайність або ефективніше використовувати ресурси.

Важливим етапом дослідження є вивчення зв'язку цифровізації з іншими економічними процесами. Цифровізація має глибокий вплив на традиційні економічні процеси, змінюючи способи ведення бізнесу, структуру ринку та організацію праці. Основні напрями її впливу включають такі елементи:

Цифрова трансформація розглядається не лише як результат взаємодії між цифровими технологіями, цифровою бізнес-моделлю та цифровими інноваціями, але також залежить від структури і ринкових позицій компанії, її цифрової готовності та характеру зовнішньої співпраці для сприяння цифровій трансформації [3, с. 9].

Конкурентоспроможність та інновації. Цифрові інновації сприяють розвитку нових бізнес-моделей і продуктів, що підвищує конкурентоспроможність компаній на внутрішньому і міжнародному ринках. Використання великих даних та аналітики дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін ринку.

Соціально-економічні ефекти. Цифрові технології сприяють зменшенню нерівності між регіонами та підприємствами, надаючи доступ до сучасних ресурсів і рішень навіть у віддалених куточках. Вони також впливають на ринок праці, стимулюючи попит на нові навички і професії, пов'язані з цифровими технологіями.

Одним із чинників, що впливає на рівень цифровізації національних економік є наявність стратегій розвитку та стимулювання цифрових технологій [4, с. 472]

Таким чином, цифрова економіка є основним рушієм трансформацій в аграрному секторі, підвищуючи продуктивність, інноваційність і ефективність виробництва.

Зміни продуктивності після впровадження цифрових технологій покажемо на діаграмі (Рис. 1):

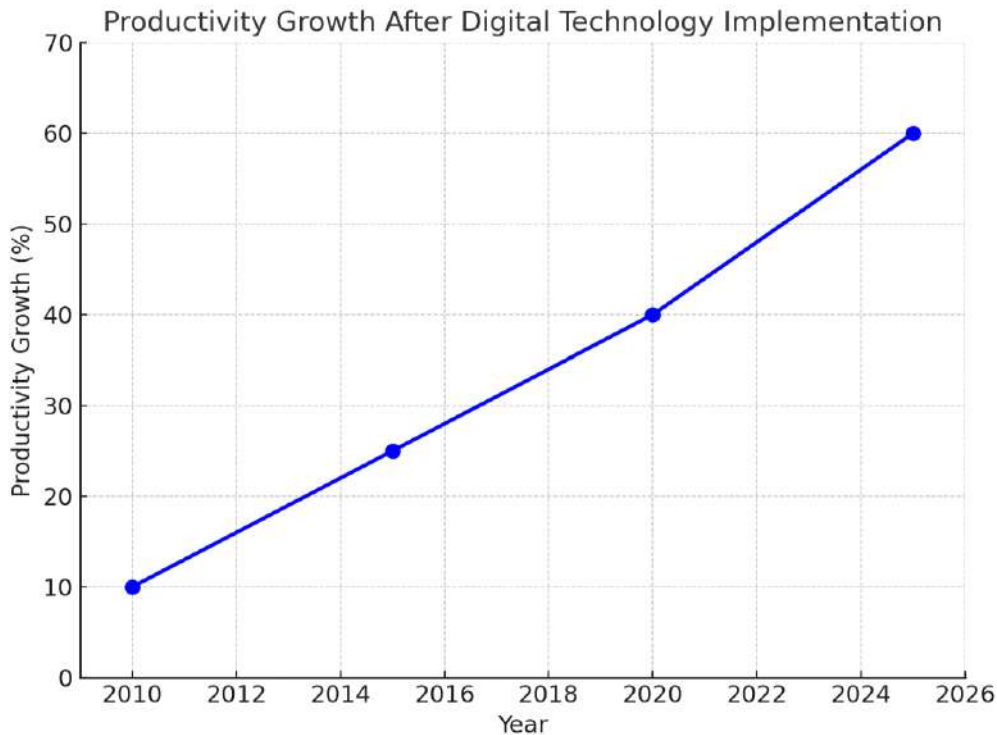

Рис. 1. Зміни продуктивності після впровадження цифрових технологій

Джерело: власна розробка на основі аналітичних даних

Діаграма може бути побудована у вигляді стовпців або лінійного графіку, де на осі X розташовані роки, а на осі Y – відсоток зростання продуктивності. Приклади даних можуть виглядати так:

2010: Впровадження цифрових технологій: 10% зростання продуктивності.

2015: Масштабне використання IoT і автоматизації: 25%.

2020: Штучний інтелект і аналіз даних: 40%.

2025 (прогноз): Інтеграція технологій 5G і блокчейн: 60%.

Ці дані дозволяють візуально продемонструвати переваги цифрової економіки, а також вплив технологій на продуктивність в різних галузях.

Підсумовуючи, можна констатувати:

Цифрова економіка базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких сьогодні позитивно впливають на традиційну економіку. Внаслідок цього вона трансформується від такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси.[1, с. 231]. Визначення та ключові компоненти цифрової економіки, такі як цифрові платформи, Інтернет речей (IoT) та штучний інтелект (AI), відкривають нові можливості для оптимізації виробничих процесів і підвищення конкурентоспроможності. Історія розвитку цифрової економіки, що почалася з концепції Індустрії 4.0, демонструє еволюцію технологій і їхнє впровадження у всі сфери бізнесу, включаючи аграрний сектор.

Економічна ефективність цифрових інновацій підтверджується значними покращеннями продуктивності та зниженням витрат у різних галузях.

Використання цифрових технологій дозволяє аграріям отримувати точні дані про стан культури, оптимізувати ресурси та зменшити вплив на навколишнє середовище. Діаграми та таблиці, що порівнюють традиційні та цифрові економічні моделі, наочно демонструють переваги, які приносить цифровізація.

У результаті впровадження цифрових технологій в аграрному секторі не лише підвищується його продуктивність і ефективність, але й відкриваються нові горизонти для стратегічного розвитку. Перспективи розвитку цифрової економіки в аграрному секторі обумовлюють необхідність адаптації до нових умов та впровадження інновацій, що, в свою чергу, сприятиме зміцненню продовольчої безпеки та сталому розвитку економіки в цілому.

Література:

1. Саух І. В., Шиманська В. В., Момонт Т. В. Цифрова економіка України: сучасний стан, тенденції, проблеми розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 230-236. DOI: 10.31891/2307-5740-2018-266-1-230-236

2. Дернова І. А., Боровик Т. М. Цифровізація економіки України в умовах пандемії: тенденції та напрями розвитку. *Economics: time realities*, 2022. № 1(59). С. 22-29. DOI: 10.15276/ETR.01.2022.3

3. Резнікова Н. В., Булатова О. В., Шлапак А. В., Іващенко О. А. Інновації як драйвер цифрової трансформації світової економіки в умовах техноглобалізму: вплив нових бізнес-моделей на розвиток міжнародної торгівлі товарами і послугами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 5-12. DOI: 10.32702/2306-6814.2023.12.5

4. Плікус І. Й. Цифрова економіка: ключові тренди в світі та перспективи для України. *Молодий вчений*. 2019. № 12 (76). С. 470-476. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-101>.

Мельничук О.І.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Сухенко С.А.,
здобувач вищої освіти за рівнем «Доктор філософії»
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Левицький Б.Я.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БЕЗВІДХОДНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Впровадження бізнес-суб'єктами вітчизняного аграрного сектору економіки безвідходних технологій у свої виробничі процеси набуває все більшої актуальності як напрям підвищення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринку. В складних умовах господарювання, зумовлених збройною агресією РФ проти України, з метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень щодо організації безвідходного виробництва, використання зарубіжного досвіду та врахування вітчизняних особливостей функціонування агропродовольчого ринку, виникає необхідність обґрунтування теоретичних основ управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах.

В науковій літературі зустрічаємо такі категорії як «безвідходне виробництво», «розвиток», «форми розвитку», «види розвитку», «сталий розвиток», «стійкий розвиток», «інноваційний розвиток», «стратегічний розвиток», «управління розвитком», «управління розвитком підприємства», «механізм управління розвитком», «система управління розвитком», «виробництво сільськогосподарської продукції», «аграрні підприємства», «концепція безвідходного виробництва», «відходи сільськогосподарського виробництва», «управління відходами», «безвідходні технології» [1, 2, 3, 4, 5].

Управління передбачає здійснення цілеспрямованого впливу для досягнення поставленої мети. Розвиток характеризує характер змін, які відбуваються у виробничих процесах аграрних підприємств, тобто, перехід з одного стану в інший. Управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах – це комплексна діяльність, спрямована на оптимізацію процесів виробництва, переробки та утилізації продукції з метою мінімізації відходів або повним їх усуненням, підвищення ефективності

використання ресурсів і забезпечення екологічної та економічної стійкості аграрного підприємства.

Управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах варто розглядати як систему, яка складається з сукупності певних складових (рис. 1).

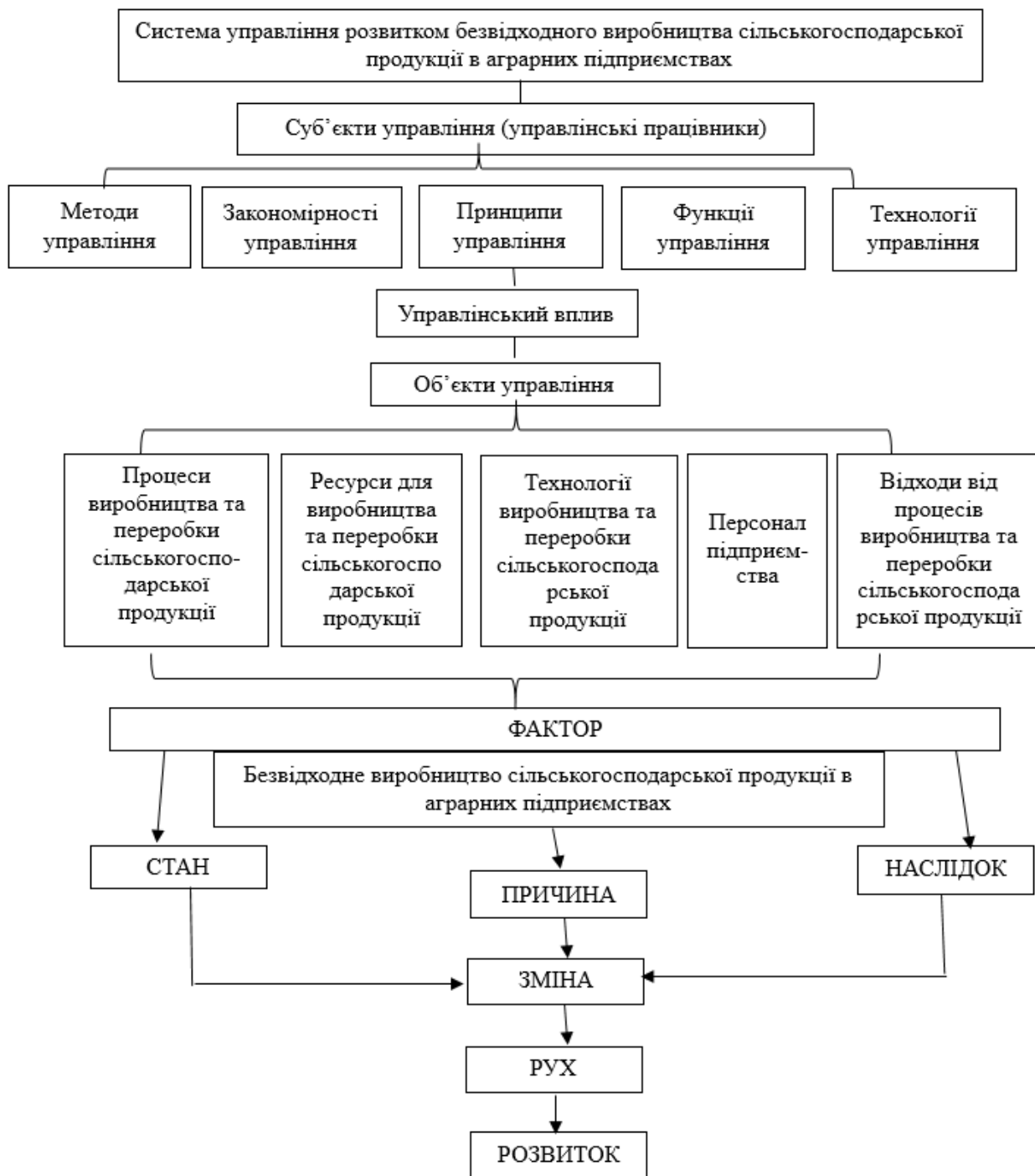

Рис. 1. Система управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах

Джерело: Власна розробка авторів на основі удосконалення [4]

Процес управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції базується на таких принципах: комплексності,

інтегрованості, оптимальності, економності, гнучкості, альтернативності, об'єктивності, безперервності [3].

Основними функціями процесу управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах є:

1. Планування – визначення видів сільськогосподарської продукції, що будуть вироблятися, строків посіву чи вигулу, необхідних ресурсів (сировини, техніки, робочої сили).

2. Організація – забезпечення належних умов для виробництва, розподіл завдань, управління ресурсами та контролю за процесами.

3. Моніторинг і контроль – постійний аналіз процесу виробництва, моніторинг використання ресурсів, якості продукції та виявлення проблем.

4. Аналіз результатів – оцінка ефективності виробництва та розробка заходів щодо покращення результатів.

Управління розвитком дозволить усунути диспропорції при відхиленні від запланованої поведінки підприємства; створити протиріч як джерела його подальшого розвитку; забезпечити ефективне використання потенціалу підприємства; утриматися та зміцнити конкурентні позиції підприємства на ринку.

У процесі управління розвитком безвідходного виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах вирішуються такі важливі завдання:

1. Зменшення відходів і утилізація побічних продуктів: Розробка і впровадження технологій для переробки побічних продуктів, таких як залишки рослин, органічні відходи, гній, відходи переробки продукції, з метою їх повторного використання або перетворення на корисні продукти (біогаз, органічні добрива, корм для тварин тощо).

2. Оптимізація ресурсоспоживання: Вдосконалення процесів виробництва для мінімізації витрат води, енергії, добрив і пестицидів, що дозволяє не тільки знизити витрати, а й зменшити вплив на навколишнє середовище.

3. Забезпечення замкнутого циклу виробництва: Створення систем, в яких продукти і побічні матеріали переробляються і повертаються в процес виробництва, таким чином знижуючи потребу у нових ресурсах і зменшуючи кількість відходів.

4. Використання інноваційних технологій і методів: Впровадження новітніх агротехнологій, що дозволяють підвищити продуктивність сільського господарства та знизити відходи. Це включає використання цифрових технологій, автоматизації, розумних сільськогосподарських практик, а також біотехнологій для зменшення негативного впливу на екологію.

5. Екологічне землеробство і органічне виробництво: Заохочення до практик, що мінімізують використання хімічних добрив та пестицидів, і підтримка стійких методів землеробства, які зберігають родючість ґрунтів і знижують негативний вплив на екосистеми.

6. Створення системи моніторингу і оцінки екологічного впливу: Впровадження систем оцінки впливу на навколишнє середовище для

моніторингу і контролю виробничих процесів, що дозволяє вчасно виявляти проблеми та впроваджувати коригувальні заходи.

7. Навчання та підвищення кваліфікації персоналу: Забезпечення навчання працівників новим методам і технологіям безвідходного виробництва, що дозволяє підвищити ефективність і безпеку виробничих процесів.

8. Інтеграція з іншими секторами економіки: Взаємодія з іншими галузями, наприклад, харчовою, енергетичною чи фармацевтичною, для використання відходів та побічних продуктів сільського господарства в інших галузях, що сприяє оптимізації ресурсів на макрорівні.

Література:

1. Андрейченко А.В. Забезпечення розвитку безвідходного виробництва в аграрному секторі економіки: теоретико-методологічне обґрунтування. *Академічний огляд*. 2020. № 1 (52). С. 38-47.

2. Євчук Х.-І. В. Управління відходами виробництва продукції сільського господарства як об'єкт економічної науки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 6(74). С. 29-33.

3. Хвостіна І. М. Механізм управління розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 30-33.

4. Щеглова О. Ю., Судакова О.І., Каширнікова І.О. Управління розвитком та функціонуванням виробничо-економічної системи промислових підприємств у сучасних економічних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 19(3). С. 146-150.

5. Ястремська О. М., Ястремська О. О. Управління розвитком підприємств: уточнення теоретичних положень. *Проблеми економіки*. 2020. № 1 (43). С. 214-226.

Несененко П. П.,

д. е. н., доцент,

професор кафедри економіки, права та управління бізнесом

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

Железняк А. Є.,

здобувачка освітнього ступеня «магістр»

факультету економіки і управління підприємництвом

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Тваринництво є важливою складовою аграрного сектору економіки України, оскільки забезпечує її продовольчу безпеку, створює робочі місця та впливає на економічний розвиток регіонів. Однією з перспективних територій для розвитку цієї галузі в нашій країні є Одеська область, яка володіє значним потенціалом завдяки сприятливому клімату, наявності сільськогосподарських

угідь та багатими традиціям у вирощуванні великої рогатої худоби, свинарстві, вівчарстві та птахівництві. Проте наявні соціально-економічні та екологічні виклики, зокрема нестабільність ринків збуту, дефіцит інноваційних підходів у тваринництві, вплив зміни клімату та ряд інших складних проблем вимагають удосконалення підходів до розвитку галузі.

Актуальність теми обумовлена необхідністю підвищення продуктивності й рентабельності тваринницьких підприємств нашого регіону в умовах сучасних економічних і кліматичних змін. Виклики сьогодення включають не лише забезпечення стабільного виробництва молочної та м'ясної продукції, але й збереження біорізноманіття, ефективне використання природних ресурсів та інтеграцію новітніх технологій у виробничі процеси. Одеська область має унікальні можливості для розвитку спеціалізованих напрямів, зокрема вівчарства, а також може стати центром виробництва екологічно чистої продукції за умови впровадження сучасних управлінських підходів.

Для поглибленого вивчення стану галузі для початку звернемось до аналізу динаміки поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні з 2018 по 2024 рік, який надає Державна служба статистики України, для визначення загальної тенденції тваринництва в країні в ці роки (Таблиця 1).

Дані таблиці 1 наочно демонструють суттєві зміни у кількості основних видів сільськогосподарських тварин в Україні за період з 2018 по 2024 роки. Найбільше скорочення спостерігається у поголів'ї великої рогатої худоби, де кількість тварин зменшилася з 3530,8 тис. голів у 2018 році до 2156,2 тис. у 2024 році, що становить 38,9%. Кількість корів, відповідно, скоротилася на 37,4%, з 2017,8 до 1262,9 тис. голів. У свинарстві також спостерігається негативна динаміка – кількість свиней зменшилася з 6109,9 тис. голів у 2018 році до 5094,0 тис. у 2024 році або на 16,6%. Значне скорочення зазнало також поголів'я овець та кіз – з 1309,3 тис. у 2018 році до 906,3 тис. у 2024 році, тобто на 30,8%. У птахівництві ситуація виглядає відносно стабільніше, адже чисельність птиці зменшилася з 204,8 до 184,7 млн голів або на 9,8%. Ця галузь є більш стійкою завдяки короткому циклу виробництва, однак війна та порушення логістики все ж вплинули на скорочення обсягів виробництва птахівництва.

Таблиця 1

Динаміка поголів'я сільськогосподарських тварин в Україні за видами

Роки	Кількість сільськогосподарських тварин				
	велика рогата худоба, тис. голів		свині, тис. голів	вівці та кози, тис. голів	птиця, млн. голів
	усього	у т. ч. корови			
2018	3530,8	2017,8	6109,9	1309,3	204,8
2019	3332,9	1919,4	6025,3	1268,6	211,7
2020	3092,0	1788,5	5727,4	1204,5	220,5
2021	2874,0	1673,0	5876,2	1140,4	200,7
2022	2644,0	1544,0	5608,8	1094,3	202,2
2023	2307,1	1352,8	4948,3	941,4	180,5
2024	2156,2	1262,9	5094,0	906,3	184,7

Джерело: складено авторами на основі [1]

Надалі перейдемо до аналізу стану основних напрямків тваринництва на Одещині, відповідно, на 1 січня 2018 та 2024 років (Таблиця 2).

Таблиця 2

Динаміка поголів'я сільськогосподарських тварин в Одеській області за видами

Роки	Кількість сільськогосподарських тварин Одеської області, тис. голів			
	корови, тис. голів	свині, тис. голів	вівці та кози, тис. голів	птиця, млн. голів
2018	94,4	239,5	344,2	4148,4
2019	92,4	173,8	331,2	3455,8
2020	87,4	147,8	304,8	2900,7
2021	84,8	126,7	274,0	2082,3
2022	83,6	124,9	268,8	1737,9
2023	82,8	134,7	256,9	1745,0
2024	81,2	141,9	259,4	1824,6

Джерело: складено авторами на основі [1]

Дані таблиці 2 свідчать про те, що загальна тенденція розвитку галузі в регіоні, є подібною до тої, що склалась в Україні і свідчить про значне скорочення кількості всіх категорій сільськогосподарських тварин. Це можна пояснити комплексом економічних, інфраструктурних та безпекових факторів, зокрема активними бойовими діями, які розпочалися в Україні у 2022 році та негативно вплинули на аграрний сектор.

Так, наприклад, поголів'я корів у 2024 році становить 81,2 тис. голів, що на 13,9% менше порівняно з 2018 роком, коли кількість корів становила 94,4 тис. Кількість свиней зменшилася, відповідно, з 239,5 тис. голів у 2018 році до 141,9 тис. у 2024 році або на 40,7%. Значне скорочення спостерігається у поголів'ї овець та кіз, яке зменшилося з 344,2 тис. голів у 2018 році до 259,4 тис. у 2024 році, що становить 24,6%. Найбільше скорочення у тваринництві регіона зазнало поголів'я птиці – з 4148,4 млн голів у 2018 році до 1824,6 млн у 2024 році або на 56%.

Таким чином, аналіз динаміки поголів'я сільськогосподарських тварин в Одеській області з 2018 по 2024 роки свідчить про суттєве зниження обсягів виробництва у тваринницькій галузі, особливо в секторах свинарства та птахівництва.

Основними проблемами галузі, на нашу думку, які суттєво загострилися внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, на сьогодні є масове знищення та пошкодження ферм, падіння обсягів виробництва продукції галузі та її експорту, скорочення чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин і птиці, обмеження доступу до кормів, знищення місцевих свійських порід тварин, неефективність існуючих систем розведення, посилення залежності від імпорتنих генетичних ресурсів та інше. До цього додається руйнування транспортної інфраструктури, що суттєво ускладнило логістику поставок як продукції, так і кормів та призвело до підвищення собівартості продукції і подальшого зниження конкурентоспроможності галузі [4, с. 272].

Для подолання складної ситуації в галузі та подальшого її розвитку як в Україні та і, безпосередньо, в Одеській області необхідно активно сприяти розвитку різних форм господарювання в аграрному секторі економіки та впровадженню інноваційних технологій, залученню інвестицій та посилення підтримки з боку держави. Також необхідно розробити стратегію з відновлення інфраструктури, збільшення поголів'я худоби і птиці та покращення якості виробничих процесів. Особливу увагу слід приділити створенню нових ринків збуту та розширенню обсягів експорту сільськогосподарської продукції, що допоможе знизити залежність від традиційних експортних ринків і забезпечити стабільний дохід для сільськогосподарських товаровиробників.

На сьогодні, у першу чергу, необхідно суттєве збільшення залучення коштів міжнародної технічної допомоги і грантів від держави, а також інвестицій в інфраструктуру та технології для відновлення поголів'я худоби і птиці, розвитку переробної промисловості, стимулювання збільшення чисельності племінного поголів'я та вдосконалення селекції тварин, покращення стану кормової бази. Це буде сприяти швидкому якісному відновленню виробничих потужностей галузі нашого регіону, зниженню собівартості її продукції та підвищенню конкурентоспроможності, а як наслідок – забезпеченню продовольчої безпеки регіону та країни в цілому [4, с. 273].

Література:

1. Кількість сільськогосподарських тварин. *Державна служба статистики*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Верещагін М. Розвиток тваринництва в Одеській області. *Ділова Одеса*. 5 серпня 2024 року. URL: <https://dilova.com.ua/odeschina/rozvitok-tvarinnictvo-v-odeskij-oblasti/> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Ейфеел А., Гусятинська О., Сусол Р. Сучасний стан та перспективи розвитку галузі молочного скотарства в Україні. *Agrarian bulletin black sea littoral*. 2022. № 104. С. 118–129.
4. Несененко П. П., Железняк А. Є. Сучасний стан та перспективи розвитку тваринницької галузі в Україні. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, ОНЕУ, 4-5 жовтня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 271–273.

Підпригора М.С.

здобувач освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ПОСТАЧАННЯ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Процеси постачання відіграють критично важливу роль для аграрного бізнесу, оскільки вони впливають на всі аспекти виробництва, зберігання і реалізації продукції. Раціональне та економічно обґрунтоване постачання допомагає забезпечити безперебійний процес агровиробництва, зменшити витрати і ризики, підвищити конкурентоспроможність та якість сільськогосподарської продукції та продовольчих продуктів. Важливість процесів постачання для агросфери визначається сукупністю ключових аспектів, серед яких слід виділити [1, с. 407; 2, с. 102]:

1) забезпечення безперервності аграрного виробництва та агроопераційного циклу;

2) резерви оптимізації витрат сільськогосподарських виробників - оптимізація ланцюга постачання дозволяє уникати зайвих витрат, наприклад, завдяки закупівлям за вигідними цінами, зниженню логістичних витрат, оптимізації маршрутів транспортування. Крім того, це допомагає мінімізувати ризики псування продукції через неналежні умови транспортування чи зберігання.

3) Забезпечення якості і екологічності виробничих запасів - якісні матеріали і своєчасна доставка формують передумови для зниження ризиків втрати продуктивності рослин або тварин, покращення якості кінцевої продукції, що допомагає відповідати стандартам безпеки та екологічності, вимогам ринку та споживачів.

4) Гнучкість і адаптація до ринкових умов - гнучкі ланцюги постачання дозволяють швидко реагувати на зміни в ринкових умовах, погодних умовах або вимогах державних і галузевих регуляторів.

5) Зниження ризиків і невизначеності - забезпечення стабільного постачання допомагає мінімізувати ці ризики, зокрема, шляхом створення резервних запасів та страхування ризиків.

6) Підвищення конкурентоспроможності - ефективне управління ланцюгами агропостачання підвищує швидкість доставки продукції на ринок, що дозволяє агровиробникам створювати додаткові конкурентні переваги для покупців і споживачів.

Оптимізація процесів постачання має значний вплив на рівень платоспроможності і ліквідності аграрного бізнесу, що відповідно, позначається на поточному фінансовому стані і стійкості бізнес-суб'єктів. Як свідчать проведені дослідження, величина поточних зобов'язань бізнес-суб'єктів аграрного сектору за останні роки має чіткий тренд зростання та значно відрізняється залежно від масштабів бізнесу (рис. 1.). При цьому, має місце різниця за часткою поточних зобов'язань агроформувань у розрізі масштабів їх бізнесу. Так, питома вага поточних зобов'язань у структурі капіталу великих агропідприємств становить близько 32,5%, середніх агропідприємств – 34,3%, малих – 41,5%. Бізнес-суб'єкти крупного агробізнесу мають більші можливості і менші ризики залучення додаткових фінансових ресурсів на довгострокових кредитних засадах, тоді як середні та малі підприємства віддають перевагу власним джерелам у структурі пасивів.

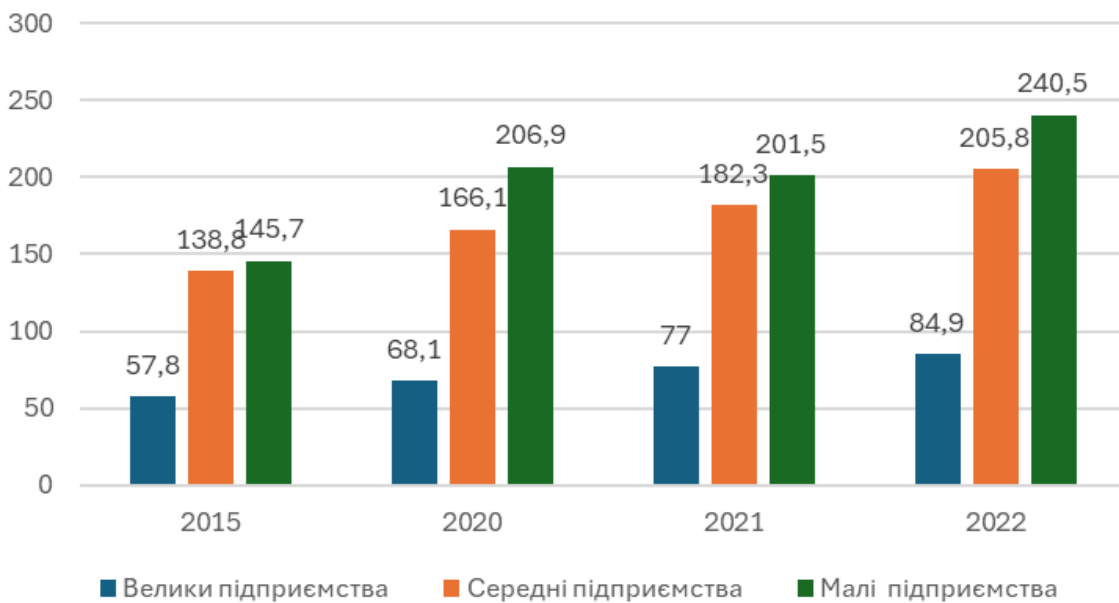

Рис. 1. Динаміка розмірів поточних зобов'язань бізнес-суб'єктів аграрного сектору України, млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними: [3]

Перехід до засад сталого розвитку у практиці агроменеджменту вітчизняних сільськогосподарських підприємств та зміцнення конкурентних позицій з урахуванням провідних трендів агропродовольчого ринку країн ЄС і світу, об'єктивно вимагають організації сталих ланцюгів постачання для сільського господарства. Додаткової актуальності дане питання набуває на умов необхідності подолання наслідків військового конфлікту, який має місце на території України [4, с. 58].

Організація сталих ланцюгів постачання для агровиробників у контексті сталого розвитку є важливим підходом, що сприяє збереженню природних ресурсів, підвищенню ефективності виробництва і зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище. З огляду на архітектуру елементів концепту сталого розвитку агросфери, слід визначити ключові складові сталих ланцюгів агровартості: 1) екологічна стійкість - впровадження сталих екологічних практик (органічне землеробство, зменшення використання пестицидів і добрив, використання біологічного захисту рослин, підвищення енергоефективності агровиробництва і зниження викидів CO₂, зокрема через перехід на відновлювані джерела енергії та оптимізацію логістики, збереження ґрунтів та водних ресурсів шляхом інтеграції сталих агротехнологій, контроль ерозії ґрунтів і сталого управління водними ресурсами; 2) економічна стійкість - оптимізація процесів зберігання і транспортування для зниження втрат і витрат, подальша диверсифікація джерел постачання, подальший розвиток системи агропродовольчої кооперації і партнерства; 3) підвищення рівня соціальної відповідальності агробізнесу; 4) цифровізація та інноваційні агротехнології (більш широке використання у практичній діяльності інтернету речей, дронів, блокчейну для відстеження та управління ланцюгами постачання; 5)

симулювання відповідального поживання продовольчих товарів серед населення країни.

Література:

1. Дубовик С.Г., Сигида Н.О., Спесивий Ю.Ю. Управління ланцюгами поставок підприємств, їхні сутність і структура. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. С. 403-410.

2. Маєвська Н. Альтернативні моделі управління ланцюгами доданої вартості мікро- та малих агровиробників. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 99-105. DOI:10.32782/2308-1988/2024-48-13.

3. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. 2022: стат зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2022. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2024).

4. Панченко В.А. Оптимізація агропромислової логістики України в умовах порушення ланцюгів постачання через війну. *Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*. 2024. № 77. С. 57-65.

Рагуліна А. О.,

здобувач вищої освіти

обліково-фінансового факультету

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Хилько І. І.,

старший викладач кафедри економічної кібернетики,

комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

ЕКОНОМЕТРИЧНІ МОДЕЛІ В АНАЛІЗІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Сталий розвиток сільського господарства є ключовим завданням для багатьох країн, включаючи Україну, де аграрний сектор відіграє провідну роль у національній економіці. Сільське господарство забезпечує не лише продовольчу безпеку, але й створює робочі місця в сільській місцевості, сприяє екологічній стійкості та розвитку місцевих громад. Одним із важливих аспектів є підтримка сталого розвитку через регіональні програми, які можуть варіюватися за своїми підходами та ефективністю. Економетричні моделі надають можливість здійснювати глибокий аналіз таких програм, оцінюючи їхній вплив на різні показники, такі як продуктивність праці, доходи фермерів та екологічні наслідки.

В останні роки питання сталого розвитку сільського господарства привертає значну увагу науковців і практиків. Зарубіжні дослідження акцентують на необхідності використання економетричних моделей для оцінки впливу політик на аграрний сектор, зокрема Smith et al., 2020 [1]. У вітчизняній науковій

літературі також присутні дослідження, присвячені аналізу регіональних програм, зокрема дослідження Василя Залізка та Валентина Мартиненкова зосереджуються на методах оцінки економічної безпеки сільських територій, використовуючи індикатори сталого розвитку. Вони аналізують політику аграрного сектору та її вплив на економічну стабільність сільських громад у різних регіонах України. Також у дослідженні інших українських вчених, таких як Юрій Губені та Олександр Гудзинський, розглядаються аспекти сільського розвитку через призму соціально-економічних і демографічних показників, що також може бути інтегрованим у побудову економетричних моделей для аналізу сталого розвитку аграрного сектору. Проте проблема системного оцінювання ефективності цих програм за допомогою економетричних методів залишається недостатньо вивченою.

Метою даного дослідження є виявлення ролі економетричних моделей в аналізі регіональних програм підтримки сталого розвитку сільського господарства. Основними завданнями є:

1. Оцінка впливу програм на продуктивність сільськогосподарських підприємств.
2. Аналіз впливу програм на доходи фермерських господарств.
3. Оцінка екологічних наслідків впровадження регіональних програм.

Економетричні моделі дозволяють аналізувати великий обсяг даних і виявляти залежності між змінними, що впливають на сталий розвиток сільського господарства. У рамках даного дослідження були використані дані з регіонів України за останні роки, що включають показники продуктивності сільськогосподарських підприємств, рівня доходів фермерів, а також показники впровадження екологічно орієнтованих технологій.

Один з основних інструментів дослідження – це регресійний аналіз [2], який дозволяє оцінити вплив різних факторів на продуктивність підприємств.

Згідно з дослідженнями, проведеними Інститутом аграрної економіки, програми підтримки, зокрема спрямовані на модернізацію техніки та субсидування малих і середніх фермерських господарств, призвели до зростання продуктивності на 12% в окремих регіонах. Використання моделі фіксованих ефектів показало, що в регіонах із вищим рівнем інвестицій у технології, середня продуктивність праці зросла на 8–10% порівняно з регіонами, які отримували менші дотації [3, с. 183-187].

Результати моделювання впливу програм субсидування на доходи фермерів, використовуючи дані Державної служби статистики України, показали, що фермери, які брали участь у програмах підтримки, збільшили свої річні доходи в середньому на 15%. Особливо помітно це було у Вінницькій та Львівській областях, де частка фермерів-учасників програм перевищувала 30%.

Згідно з даними, зібраними в рамках національних програм, орієнтованих на екологічні ініціативи (наприклад, підтримка органічного землеробства), рівень викидів парникових газів знизився на 5% у регіонах, де програми були найбільш активно реалізовані.

Отже, регіональні програми підтримки сталого розвитку сільського господарства є важливим інструментом для підвищення продуктивності та

доходів фермерських господарств, а також для покращення екологічної ситуації в аграрному секторі, а економетричні моделі в свою чергу дозволяють оцінити ефективність таких програм і виявити ключові фактори, що впливають на їх успіх.

Література:

1. Pubs.GISS: smith et al. 2020: Effective radiative forcing and adjustments in CMIP6 models. *Pubs.GISS: NASA Goddard Institute for Space Studies Publications*. URL: <https://pubs.giss.nasa.gov/abs/sm03200x.html> (дата звернення: 15.10.2024).

2. Наконечний С. І., Терещенко Т. О., Романюк Т. П. Економетрія : підручник. Вид 2-ге, допов. та перероб. Київ : КНЕУ, 2000. 286 с.

3. Zalizko V. D., Lutcenko I. O., Martynenkov V. I. Evaluation of sustainable rural development of ukraine: regional aspect. *Scientific bulletin of polissia*. 2017. Vol. 1, no. 4(12). P. 182–188. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-1-4\(12\)-182-188](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-1-4(12)-182-188) (date of access: 15.10.2024).

Садовський Є. П.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

ЕКОСИСТЕМА ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ КЛАСТЕРІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах глобалізації, пов'язаної зі змінами клімату, війнами, зниженням природних ресурсів і зростанням соціальних проблем, концепція сталого розвитку стає однією з найважливіших складових сучасної економічної політики. Одним із ключових інструментів досягнення цілей сталого розвитку є інновації, що сприяють зниженню негативного впливу на довкілля, підвищенню ефективності виробничих процесів і соціальної відповідальності бізнесу. У цьому контексті, інноваційно-орієнтовані кластери відіграють особливу роль, оскільки вони об'єднують підприємства, наукові установи, урядові та неурядові організації з метою створення інноваційних продуктів і технологій, спрямованих на забезпечення функціонування екосистеми в умовах сталого розвитку [1; 3; 6; 7].

Інноваційно-орієнтовані кластери є формою організації економічної діяльності, що характеризується співпрацею різних економічних суб'єктів, включаючи підприємства, дослідницькі установи, державні структури, освітні заклади та громадські організації, що спрямовані на розвиток та впровадження інноваційних технологій, підвищення конкурентоспроможності та сприяння сталому економічному зростанню [2; 4; 7].

Серед основних характеристики інноваційно-орієнтованих кластерів можна відмітити:

– інноваційна спрямованість (кластери функціонують як платформи для створення нових технологій і продуктів через взаємодію підприємств, наукових організацій і центрів досліджень);

– співпраця та кооперація (тісна співпраця між усіма учасниками, що дозволяє використовувати спільні ресурси для досягнення інноваційних результатів);

– регіональна концентрація (інноваційно-орієнтовані кластери часто формуються в конкретних регіонах, де є висока концентрація певних галузей промисловості, наукових установ і кваліфікованих кадрів, що забезпечує кращі умови для розвитку);

– соціальна відповідальність (інноваційні кластери відіграють важливу роль у розвитку місцевих громад і покращенні рівня життя населення шляхом створення робочих місць та підтримки екологічних і соціальних ініціатив).

Концепція сталого розвитку передбачає баланс між економічним зростанням, соціальною справедливістю та охороною навколишнього середовища. У цьому контексті інноваційно-орієнтовані кластери можуть виступати ключовими інструментами для досягнення певних цілей, а саме [4; 5; 6]:

– економічний розвиток – інноваційні кластери сприяють зростанню економіки через створення нових високотехнологічних підприємств, підвищення продуктивності праці та впровадження передових технологій. Завдяки співпраці між науковими установами та підприємствами зростає швидкість комерціалізації нових ідей і технологій, що, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності;

– екологічна стійкість – впровадження інноваційних технологій у межах кластерів дозволяє знижувати споживання природних ресурсів, мінімізувати викиди шкідливих речовин та покращувати енергоефективність. Такі заходи є важливими для збереження екосистем і підтримки екологічного балансу. Наприклад, розвиток кластерів у галузі «зеленої» енергетики сприяє зменшенню залежності від викопних видів палива та впровадженню відновлюваних джерел енергії;

– соціальна відповідальність – інноваційно-орієнтовані кластери можуть сприяти підвищенню рівня життя населення через створення нових робочих місць, підвищення рівня освіти та підтримку соціальних ініціатив. Крім того, кластери можуть бути важливими платформами для обміну знаннями та досвідом, що сприяє розвитку людського капіталу.

Інноваційно-орієнтовані кластери функціонують як складні екосистеми, що включають в себе безліч елементів, які взаємодіють між собою для створення сприятливих умов для інноваційного розвитку. Екосистема кластерів включає такі основні компоненти [1-6]:

– бізнес-середовище (підприємства, що входять до кластеру, є основними учасниками інноваційного процесу, які створюють продукти та послуги, орієнтовані на сталий розвиток);

– науково-дослідні установи (університети, дослідницькі центри та лабораторії, що відіграють ключову роль у розробці нових технологій та забезпеченні науково-технічного супроводу інноваційних проектів);

– інфраструктура (розвиток інфраструктури – індустріальні парки, бізнес-інкубатори, технопарки, що забезпечують доступ до необхідних ресурсів для розвитку інновацій);

– фінансування (фінансові інститути – банки, венчурні фонди, що забезпечують доступ до фінансових ресурсів, необхідних для підтримки інноваційних проектів);

– урядові організації та політика (держава відіграє важливу роль у створенні сприятливих умов для функціонування кластерів через стимулювання інноваційної діяльності та підтримку екологічних ініціатив).

Для ефективного функціонування інноваційно-орієнтованих кластерів необхідно забезпечити постійну взаємодію між усіма учасниками екосистеми через спільні дослідження, обмін знаннями та досвідом, спільне фінансування проектів, а також створення стратегій сталого розвитку. Один із ключових механізмів взаємодії у кластері – мережеве співробітництво та синергія. Учасники кластеру об'єднують свої зусилля для досягнення спільних цілей, що дозволяє прискорити процес розробки та впровадження інновацій і отримати синергічний ефект [1-7].

Особливістю екосистеми інноваційно-орієнтованих кластерів в умовах сталого розвитку є їхня здатність ефективно поєднувати економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності, створюючи синергійний ефект між учасниками кластера. Ключовими елементами є підтримка розвитку «зелених» технологій, циркулярної економіки, енергоефективності та раціонального використання ресурсів. Крім того, екосистема інноваційно-орієнтованих кластерів сприяє формуванню інноваційної культури, де стимулюється творчість, дослідження та впровадження нових ідей.

Отже, екосистема інноваційно-орієнтованих кластерів є динамічною, адаптивною до змін у зовнішньому середовищі та спроможною швидко реагувати на нові виклики, такі як зміна клімату, виснаження природних ресурсів та зростання попиту на екологічно чисті продукти і послуги, яка сприяє розвитку партнерських відносин між великим, середнім і малим бізнесом, стимулюючи їх до взаємовигідної кооперації та створення ланцюгів доданої вартості, що відповідають принципам сталого розвитку.

Література:

1. Пузирьова П. В. Актуалізація розвитку ІТ-кластерів в умовах смарт-економіки в повоєнний період. П. В. Пузирьова, Є. П. Садовський. *Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні регіонів України = Synergy of science and business in the post-war restoration of Ukrainian regions* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 24-26 квітня 2024 року. – У 3-х т. Т. 2. Одеса : Олді+, 2024. С. 95-97.

2. Пузирьова П. В. Інноваційні кластери як механізм забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах післявоєнного розвитку. П. В.

Пузирьова, Є. Садовський. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період = Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 10-11 жовтня 2023 року. Ч. 1. Київ : НТУ, 2023. С. 198-200.

3. Пузирьова П. В. Кластеризація в управлінні фінансовим потенціалом на підприємствах України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2019. № 3 (214). С. 70-76.

4. Садовський Є. П. Інноваційні кластери: особливість в контексті діджиталізації. Є. П. Садовський, П. В. Пузирьова. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти = The scientific dimension of understanding and research optimal models of the development of ukraine: marketing, economic, financial and management aspects* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04-05 березня 2024 року. Київ : АПСВТ, 2024. С. 245-246.

5. Olshanska O. Integrative approach and clusterization as elements of effective tourism industry management in the conditions of sustainable development = Інтеграційний підхід та кластеризація як елементи ефективного управління туристичною галуззю в умовах сталого розвитку. О. Olshanska, Р. Puzyrova, О. О. Shevchenko. *Менеджмент*. 2023. Вип. 2 (38). С. 48-60.

6. Olshanska O. The mechanism of public financial support for stimulation of innovation in integrated clusters. О. Olshanska, Р. Puzyrova. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 10 (245). С. 32-40.

7. Puzyrova P. Concept of management and formation of financial potential of cluster unions = Концепція управління та формування фінансовим потенціалом кластерних утворень. *Менеджмент*. 2019. Вип. 1 (29). С. 109-119.

Сас Л.С.,

*д.е.н. професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет Імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Богославець-Дроздюк Т.І.,

*викладач вищої категорії, викладач-методист,
ВСП "Надвірнянський фаховий коледж НТУ",
м. Надвірна, Україна*

Матійчук А.С.,

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет Імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ БУХГАЛТЕРА

Професійна етика є ключовим аспектом діяльності бухгалтера, оскільки

його робота безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємств, довіру інвесторів і репутацію економічної системи загалом. Бухгалтери забезпечують точність і прозорість фінансових звітів, тому їхній професійний обов'язок виходить за межі технічних навичок і вимагає дотримання етичних норм та стандартів. Безпека і довіра, на яких ґрунтується фінансовий ринок, є результатом чесної та добросовісної роботи бухгалтера.

Професійна етика бухгалтера – це система моральних принципів і норм поведінки, яка визначає, як він повинен діяти в умовах виконання своїх обов'язків. Серед основних етичних вимог до бухгалтера є чесність, об'єктивність, конфіденційність, відповідальність та професіоналізм. Чесність вимагає від бухгалтера точності та правдивості у фінансових звітах. Об'єктивність передбачає уникнення упередженості, щоб висновки ґрунтувалися на реальних даних. Конфіденційність, своєю чергою, забезпечує збереження комерційної таємниці та захист інтересів клієнтів і підприємств. Професіоналізм вимагає постійного вдосконалення знань та навичок [1].

Фінансова звітність є основою для прийняття рішень інвесторами, акціонерами, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами. У цьому контексті професійна етика бухгалтера має вирішальне значення для підтримання довіри до фінансової інформації, адже порушення етичних норм може призвести до серйозних фінансових скандалів та втрати репутації. Якщо користувачі фінансових звітів сумніватимуться в їх достовірності, це може призвести до зменшення інвестиційної активності та дестабілізації ринку. Чесність і прозорість звітності, забезпечені етичною поведінкою бухгалтера, формують основу стабільності фінансової системи.

Сучасна діяльність бухгалтера часто супроводжується різними етичними викликами. Одним з них є конфлікт інтересів, коли особисті інтереси бухгалтера або підприємства можуть суперечити інтересам користувачів фінансової звітності. Також поширеними є спроби маніпулювати фінансовими показниками, щоб створити хибне уявлення про фінансовий стан підприємства. В таких випадках етичні принципи бухгалтера стають головною лінією захисту від неправомірних дій. Коли бухгалтер стикається з тиском або вимогами фальсифікації даних, саме його моральні переконання та професійна етика допомагають протистояти такому впливу [2].

Для підтримки високого рівня етичності існують спеціальні кодекси етики, розроблені міжнародними та національними бухгалтерськими організаціями. Одним з таких є Кодекс етики Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), який визначає основні принципи та стандарти етичної поведінки. Цей кодекс вимагає від бухгалтерів дотримуватися чесності, об'єктивності, професійної компетентності та належної обачності. У різних країнах також діють національні етичні кодекси, які враховують особливості локальної економічної ситуації та правові норми. Завдяки таким стандартам бухгалтери отримують чітке уявлення про свої обов'язки й правила поведінки, що допомагає уникати етичних дилем.

Недотримання етичних норм має серйозні наслідки для бухгалтера та підприємства. Крім того, репутаційні збитки можуть мати довгострокові наслідки для підприємства, що знижує її ринкову вартість і може призвести до

банкрутства. Невідповідність етичним нормам в бухгалтерії впливає на економіку загалом, оскільки знижується довіра інвесторів до ринку та підривається фінансова стабільність [3].

Професійний розвиток бухгалтерів має важливе значення для підтримки високих стандартів етики. Навчання в сфері етики, яке проводиться у рамках підвищення кваліфікації, дозволяє бухгалтерам розуміти сучасні етичні виклики та методи їх вирішення. Сучасні бухгалтерські програми включають дисципліни, присвячені професійній етиці, щоб сформувати в студентів високий рівень моральної відповідальності ще на етапі підготовки до професії. Також регулярна участь у семінарах і тренінгах з етики дозволяє бухгалтерам підтримувати актуальність своїх знань і сприяє формуванню етичної культури в підприємстві.

Професійна етика бухгалтера є основоположним фактором, який забезпечує довіру до фінансової звітності та стабільність фінансової системи. Дотримання етичних норм гарантує чесність і прозорість звітності, запобігає маніпуляціям і сприяє здоровому економічному середовищу. Професійні організації й кодекси етики, які регламентують поведінку бухгалтерів, допомагають уникати етичних конфліктів і забезпечують відповідальне ставлення до професійних обов'язків. Підвищення рівня освіти в сфері етики сприяє формуванню нових поколінь бухгалтерів, для яких етичні принципи є пріоритетом у щоденній діяльності [4].

Професійна етика є основою успішної та надійної роботи бухгалтера. Вона сприяє підвищенню якості бухгалтерських послуг, зміцнює довіру до фінансової інформації, а також захищає бухгалтера від репутаційних ризиків

Література:

1. Becker. Розуміння етики CPA. URL: <https://www.becker.com/cpa-code-of-ethics> (дата звернення: 01.10.2024)
2. IFAC. Міжнародний кодекс етики для професійних бухгалтерів (включаючи стандарти незалежності). URL: <https://www.ifac.org/iesba-code> (дата звернення: 05.10.2024)
3. Accounting Insights. Етика в бухгалтерському обліку: принципи, виклики та глобальні перспективи. URL: <https://www.accountinginsights.org/ethics-in-accounting> (дата звернення: 06.10.2024)
4. IFAC. Основні акценти Міжнародного кодексу етики для професійних бухгалтерів для малих і середніх підприємств. URL: <https://www.ifac.org/iesba-sme-ethics> (дата звернення: 03.10.2024)

*Саулко Д.П.,
аспірант кафедри комп'ютерних наук та цифрової економіки
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

РОЗВИТОК СМАРТ-ПРОМИСЛОВОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

SMART – (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time bound) –

відображає принципи ефективної постановки цілей і пошуку оптимальних шляхів їх досягнення. У контексті менеджменту цей термін використовується саме для позначення правильного підходу до визначення цілей.

Смарт-технології орієнтовані, насамперед, на роботу з інформаційним середовищем. Їх основна функція полягає у зборі та аналізі даних, а також моніторингу різних процесів. У агропромисловій сфері такі рішення мають широкий спектр застосувань. Завдяки смарт-технологіям можна відстежувати роботу великої техніки, контролювати обробку ґрунту, процеси посадки і збору врожаю, а також внесення добрив.

За останні 4 роки розвиток розумних технологій значно прискорився. Багато проектів вже успішно використовуються в роботі українських господарств.

Контроль якості виконання завдань є ключовим аспектом у аграрному бізнесі. Дослідження показують, що більшість проблемних зон на полях виникають через людські помилки, які можуть включати перевищення швидкості, порушення технічних норм та інші фактори. Встановлення системи контролю здійснюється поетапно: спочатку обладнується техніка, далі в програмне забезпечення вносяться карти та створюються плани роботи для техніки. За допомогою такої програми диспетчер може вести облік, контролювати швидкість виконання завдань та фіксувати порушення.

Також ця система допомагає підвищити врожайність та заощадити ресурси, проте її впровадження потребує часу і відбувається поступово. Спочатку підготовлюється техніка та обладнання, потім збираються аналітичні дані для створення карт завдань. Завершальний етап включає підбір програмного забезпечення та навчання спеціалістів (або підвищення кваліфікації наявних співробітників). Усі машини оснащуються GPS-трекерами, а комбайни додатково – датчиками для контролю врожайності, вологості та бортовими комп'ютерами. Карти створюються за допомогою супутникового моніторингу [1].

Технологічні інновації разом зі змінами в управлінських підходах та впровадженням нових бізнес-моделей можуть порушити традиційні ланцюги створення вартості в сільськогосподарському виробництві. Експерти Аграрного комітету Європарламенту пропонують класифікувати технології на три основні типи [2]:

Перший тип включає технології, які можуть значно вплинути на структуру ланцюга створення вартості в сільському господарстві. До цієї групи належать інновації з потужним ефектом на агропродовольчий сектор, які вже спричинили значні зміни і мають потенціал для ще більших трансформацій у майбутньому. Серед таких перспективних технологій:

- Інтернет речей (IoT): мережі фізичних об'єктів, що оснащені технологіями для обміну даними і можуть взаємодіяти як із зовнішнім середовищем, так і між собою.

- Роботизація: автоматизація процесів через використання роботизованих пристроїв.

- Штучний інтелект (AI): системи, що аналізують навколишнє середовище і приймають рішення для досягнення своїх цілей.

- Великі дані (Big Data): масиви інформації, які підтримують аналітичні процеси завдяки розширенню обміну даними і охоплюють настільки великі та складні набори, що їх обробка перевищує можливості традиційних методів [3].

Розглянемо цифрові технології, які, на думку фахівців Аграрного комітету Європарламенту, мають помірний вплив на ланцюг створення вартості в сільському господарстві:

- Blockchain: це ланцюг записів, відомих як блоки, пов'язаних між собою криптографією. Кожен блок містить криптографічний хеш попередніх транзакцій, важливу інформацію, часові мітки та дані транзакцій.

- Глобальна навігаційна супутникова система (GNSS): дозволяє визначати місце розташування об'єктів на основі супутникових даних, таких як GPS, GLONASS, Galileo, BeiDou тощо.

- Віртуальна реальність (VR): інтерактивний досвід, що відтворює реальне середовище.

Ці технології, які відносяться до категорії середнього впливу, вже використовуються деякими провідними агровиробниками і мають потенціал для покращення роботи сільськогосподарських підприємств. Проте вони ще не досягли значних змін у ланцюгу агропродовольчої вартості [4].

Технології з низьким впливом на агропродовольчий ланцюг вартості розглядаються як підтримуючі, а не революційні. Вони допомагають реалізовувати інші інноваційні рішення та є базовими для цифровізації аграрного сектору. Сучасні цифрові технології сприяють перетворенню сільського господарства на високотехнологічну галузь, що дає підстави вважати цей процес агротехнологічною революцією.

Отже, в результаті нашого дослідження ми з'ясували, що впровадження смарт-технологій в агропромисловий комплекс відбувається поступово. Адже для того, щоб аграрії переконалися в їх користі, потрібен час. Зараз інвестиції здійснюють переважно великі компанії. Однак незабаром такі інновації стануть доступнішими поширяться на середній і малий бізнес.

Література:

1. Смарт технології в агроменеджменті; проєкт “Агрокебети”. URL: <https://blog.agrokebety.com/smart-tehnologii-v-agro-menedgmente-ua> (дата звернення: 30.10.2024)

2. Impacts of the digital economy on the food chain and the CAP / Research for AGRI Committee of EP. Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. PE 629.192 – February 2019. URL: https://www.europarl.europa.eu/portal/en/search?planet=_all&searchQuery=mp+acts+of+the+digital+economy+on+the+food+chain+and+the+CAP (дата звернення: 01.11.2024).

3. Topuza F., Bakkalbaşı E., Cavidoğlu İ. The current status, development and future aspects of 3D printer technology in food industry. *International journal of 3d printing technologies and digital industry*. 2018. № 2:3. P. 66–73.

4. OECD. nd. Bridging the Digital Divide. URL: <https://www.oecd.org/en/publications/bridging-digital-divides-in-g20->

Синиця С. В.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ІТ-СФЕРИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Особливість трансформації розвитку бізнес-процесів ІТ-сфери в умовах післявоєнного відновлення полягає в унікальних можливостях, які виникають для ІТ-компаній в процесі відновлення економіки після війни. Післявоєнний період характеризується суттєвими змінами у структурі попиту, зміненими бізнес-моделями, потребою в оновленні інфраструктури та відновленні кадрового потенціалу. ІТ-сфера, яка вже має високий потенціал адаптації та гнучкості, відіграє ключову роль у прискоренні процесу відбудови, де цифрові технології та інновації є основними інструментами, які можуть бути використані для покращення управління ресурсами, створення ефективних систем управління відновленням і запровадження нових підходів до організації бізнесу. Післявоєнний період також створює нові можливості для розвитку кібербезпеки, управління ризиками та технологій, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку. Зокрема, необхідно враховувати посилений попит на цифрові рішення для управління інфраструктурними проектами, соціальними сервісами та відновленням комунікаційних систем [1-6].

Трансформація бізнес-процесів ІТ-сфери в умовах післявоєнного відновлення передбачає зміну підходів до глобальної інтеграції, оскільки міжнародне співробітництво, інвестиції та підтримка технологічних стартапів набувають важливого значення в контексті соціального аспекту: ІТ-компанії можуть сприяти вирішенню проблем зайнятості, допомагаючи переселенцям і ветеранам знайти роботу в цифровій сфері. Таким чином, післявоєнне відновлення вимагає від ІТ-сфери інноваційного підходу до організації бізнесу, фокусування на соціальну відповідальність та стратегічну роль у розвитку післявоєнної економіки [2; 5].

Таким чином, післявоєнне відновлення є надзвичайно складним процесом, який впливає на всі сектори економіки, включаючи ІТ-сферу. Для багатьох країн, які зазнали значних руйнувань під час війни, відновлення економіки є пріоритетним завданням, а ІТ-індустрія, яка вже відіграє ключову роль у глобальній економіці, стає одним з основних драйверів економічного розвитку та відбудови, що вимагає адаптації бізнес-моделей, бізнес-процесів та інфраструктури до нових умов, які виникають у контексті післявоєнного відновлення [1; 4; 6].

Одним із ключових аспектів трансформації бізнес-процесів ІТ-компаній у післявоєнний період є зміна бізнес-моделей. Традиційні підходи, що були ефективними до війни, можуть втратити актуальність через зміну ринку,

вимушену міграцію населення, зниження купівельної спроможності та руйнування клієнтських ланцюгів. Тому ІТ-компанії повинні шукати нові підходи до ведення бізнесу, включаючи розробку нових продуктів і послуг, спрямованих на відновлення постраждалих регіонів та вирішення соціальних і економічних проблем, що виникли внаслідок війни. Наприклад, багато ІТ-компаній починають фокусуватися на розробці рішень для цифрової трансформації урядових та соціальних систем, які допомагають у процесах відбудови інфраструктури, створення робочих місць та реінтеграції населення. Крім того, у фокусі уваги знаходяться рішення для кібербезпеки, оскільки військові конфлікти часто супроводжуються кіберзагрозами. Також компанії повинні адаптувати свої стратегії до нових реалій через розвиток віддалених бізнес-процесів, аутсорсингу та офшорингу, що дозволяє їм зберегти конкурентоспроможність на глобальному ринку та залучати нові ресурси з інших країн [3; 4; 5].

Однією із головних перешкод, що постає перед ІТ-компаніями під час післявоєнного відновлення, є нестабільність економічного середовища. В умовах економічної кризи, що виникає через військові дії, багато клієнтів можуть бути неспроможні інвестувати у нові технологічні рішення, що ускладнює розвиток бізнесу. Також важливою є проблема втрати кваліфікованих кадрів, які мігрували або були залучені до військових дій. Іншим викликом є зростання конкуренції на глобальному ринку, де ІТ-компанії повинні не тільки швидко адаптуватися до нових умов, але й знаходити способи конкурувати з міжнародними компаніями, які можуть мати більш стабільні позиції на ринку. Водночас необхідно враховувати швидкі темпи розвитку технологій, що вимагає постійного інвестування у дослідження та інновації [2; 5; 6].

Щоб подолати дані перешкоди післявоєнного відновлення, ІТ-компанії повинні активно впроваджувати інноваційні підходи до управління бізнес-процесами. Однією з ключових стратегій є цифровізація внутрішніх процесів та автоматизація, яка дозволить зменшити витрати, підвищити ефективність та гнучкість компанії. Крім того, компанії можуть скористатися можливостями для розвитку через залучення міжнародної допомоги та фінансування на відбудову. Міжнародні організації часто підтримують програми, спрямовані на відновлення країн, які постраждали від конфліктів, що відкриває нові можливості для ІТ-компаній щодо участі в цих процесах (розробка систем для управління відбудовою, моніторингу гуманітарної допомоги, освітніх платформ для реінтеграції населення тощо). Також необхідною є розширення співпраці з іноземними партнерами та інтеграція в міжнародні мережі, що допоможе не тільки отримати нові замовлення, а й перенести найкращі практики ведення бізнесу в умовах нестабільності.

Інноваційна складова у процесі трансформації бізнес-процесів ІТ-сфери необхідна за для зосередження на нових технологічних рішеннях (штучний інтелект, блокчейн, хмарні технології, кібербезпека та інтернет речей), які сприяють прискоренню економічного післявоєнного відновлення [1-6].

Особливої уваги потребує розвиток рішень для «смарт-міст», які можуть бути застосовані для відновлення зруйнованих урбаністичних територій,

підвищення ефективності управління міськими ресурсами та створення стійких екосистем. Також варто зазначити важливість розвитку освітніх ініціатив та програм професійної підготовки для підтримки відновлення людського капіталу.

Отже, трансформація бізнес-процесів у ІТ-сфері в умовах післявоєнного відновлення є складним, але важливим процесом, який вимагає від компаній високого рівня адаптивності та інноваційного підходу. Незважаючи на численні перешкоди, ІТ-сектор має значний потенціал для стимулювання економічного відновлення через впровадження нових технологій, розвиток цифрових рішень та співпрацю з міжнародними партнерами. ІТ-компанії – є ключовими учасниками у відбудові інфраструктури, посиленні безпеки та створенні нових робочих місць, сприяючи сталому розвитку регіонів, які постраждали від військових дій.

Література:

1. Пузирьова П. В. Інноваційні кластери як механізм забезпечення конкурентоспроможності країни в умовах післявоєнного розвитку. П. В. Пузирьова, Є. Садовський. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період = Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 10-11 жовтня 2023 року. Ч. 1. Київ : НТУ, 2023. С. 198-200.

2. Пузирьова П. В. Стратегічний розвиток бізнес-процесів ІТ-індустрії у повоєнному відновленні національної економіки. П. В. Пузирьова, С. В. Синиця. *Синергія науки і бізнесу у повоєнному відновленні регіонів України = Synergy of science and business in the post-war restoration of Ukrainian regions* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 24-26 квітня 2024 року. У 3-х т. Т. 2. Одеса : Олді+, 2024. С. 97-99.

3. Пузирьова П. В. Сутність діджиталізації та її значення для бізнес-процесів в умовах сталого розвитку. П. В. Пузирьова, С. Синиця. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період = Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 10-11 жовтня 2023 року. Ч. 1. Київ : НТУ, 2023. С. 204-207.

4. Пузирьова П. В. Теоретичний базис формування та розвитку інтегрованих структур бізнесу в умовах сталого розвитку. П. В. Пузирьова, М. Саттаров, Г. Трифонов. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період = Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 10-11 жовтня 2023 року. Ч. 1. Київ : НТУ, 2023. С. 201-203.

5. Синиця С. В. Бізнес-структури та бізнес-процеси: ефективність та особливості. С. В. Синиця, П. В. Пузирьова. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти = The scientific dimension of understanding*

and research optimal models of the development of ukraine: marketing, economic, financial and management aspects : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04-05 березня 2024 року. Київ : АПСВТ, 2024. С. 247-248.

6. Синиця С. В. Інноваційний розвиток бізнес-процесів у векторі діджиталізації. С. В. Синиця, П. В. Пузирьова. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. Т.2. Київ : КНУТД, 2023. С. 246-251.

Скрипник В.С.,
д.т.н., професор, заступник директора з навчальної роботи
ВСП “Надвірнянський фаховий коледж
Національного транспортного університету”
м. Надвірна, Україна
Кучера А.М.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Босчко Х.Ю.,
здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малий і середній бізнес (МСБ) відіграє важливу роль в економіці України, оскільки він сприяє створенню робочих місць, розвитку інновацій та забезпеченню стабільного доходу для населення. Водночас МСБ стикається з низкою викликів, що ускладнює його розвиток, зокрема податковими обтяженнями, бюрократією та нестабільністю регуляторного середовища. Тому державне регулювання МСБ в Україні спрямоване на створення умов для розвитку бізнесу та підтримку його конкурентоспроможності [1].

Малий і середній бізнес становить основу економіки України, забезпечуючи понад 60% робочих місць у країні та понад 20% ВВП. У 2021 році на МСБ припадало близько 99% усіх підприємств у країні, що свідчить про їхню ключову роль у забезпеченні економічної активності. МСБ забезпечує не тільки економічну, але й соціальну стабільність, адже підтримка підприємницької діяльності створює додаткові можливості для місцевих громад [2].

Державне регулювання МСБ в Україні спрямоване на створення сприятливих умов для його розвитку та зниження адміністративного тиску. Основні напрямки регулювання МСБ включають:

- спрощення реєстраційних процедур. Уряд України запровадив електронні сервіси для реєстрації підприємств, що значно спростило цей процес.

У 2020 році було запроваджено можливість онлайн-реєстрації бізнесу, що дозволило підприємцям швидше започатковувати власну справу;

- податкові стимули. Малий і середній бізнес має можливість працювати на спрощеній системі оподаткування, що включає єдиний податок. Це дозволяє підприємцям зменшити витрати на бухгалтерський облік та податкові виплати;

- доступ до фінансування. Державні програми підтримки, такі як "Доступні кредити 5-7-9%", надають можливість малим підприємствам отримувати кредити за зниженими відсотковими ставками для розширення своєї діяльності [3].

Незважаючи на певний прогрес у регулюванні МСБ, підприємства продовжують стикатися з проблемами, зокрема:

- податкове навантаження. Багато підприємців відзначають, що навіть спрощена система оподаткування не завжди є доступною, а деякі податкові ставки є занадто високими для розвитку бізнесу;

- бюрократія та регуляторний тиск. Надмірна кількість перевірок і складність звітності часто є бар'єром для підприємців, особливо для тих, хто веде дрібний бізнес у регіонах;

- обмежений доступ до фінансування. Попри існування державних програм кредитування, не всі підприємці можуть отримати необхідне фінансування через жорсткі вимоги банків та недостатнє кредитне забезпечення в сільській місцевості.

Для підтримки МСБ уряд України реалізує декілька ініціатив, зокрема:

- програма "Доступні кредити 5-7-9%". Ця програма дозволяє підприємствам отримувати кредити на розвиток бізнесу за ставками 5%, 7% або 9%, залежно від обсягу діяльності та терміну погашення кредиту. Програма сприяє розвитку виробництва, зокрема у сферах експорту та інновацій;

- гранти та інші форми підтримки. Держава також надає гранти та фінансування для нових підприємців, які планують розпочати бізнес у пріоритетних галузях, таких як сільське господарство, енергозбереження та інформаційні технології;

- інституційна підтримка. За підтримки міжнародних організацій, як-от ЄБРР та USAID, створюються центри підтримки бізнесу, які надають консультації, тренінги та інформаційну підтримку підприємцям.

Міжнародні організації надають значну підтримку МСБ в Україні. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) фінансує програми, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств, розвиток екологічно чистих технологій і модернізацію виробництва. Програма "EU4Business" надає фінансову підтримку та навчальні програми для підприємців, що дозволяє українським МСБ легше інтегруватися у міжнародний ринок [4].

Повномасштабна війна в Україні спричинила значні втрати для малих і середніх підприємств, особливо на територіях, де відбувалися бойові дії. Відновлення МСБ після військових дій вимагає від держави додаткових зусиль для створення умов для швидкого відновлення бізнесу. У 2023 році було запроваджено ряд змін у податковому законодавстві, спрямованих на підтримку

підприємств, які постраждали від війни, зокрема тимчасове зниження податкового навантаження та надання грантів на відновлення виробництва.

Державне регулювання МСБ в Україні є важливим інструментом забезпечення економічного зростання та стабільності. Проте для досягнення максимального ефекту державі необхідно удосконалювати програми підтримки, забезпечувати прозоре та стабільне законодавство, а також адаптувати підходи до регулювання відповідно до сучасних викликів, таких як війна та глобальна економічна нестабільність. Ефективна підтримка МСБ сприятиме розвитку підприємництва, підвищенню рівня зайнятості та інтеграції України у світову економіку [5].

Отже, державне регулювання малого та середнього бізнесу в Україні має ключове значення для забезпечення економічного зростання та соціальної стабільності. Малий та середній бізнес є основою економіки, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку регіонів. Державна підтримка спрямована на усунення цих бар'єрів і включає такі заходи як, спрощення реєстраційних процедур, податкові пільги, програми доступного кредитування та грантової підтримки. Співпраця з міжнародними організаціями також виконує важливу роль, надаючи додаткові можливості для навчання, фінансування та інтеграції українського бізнесу на міжнародні ринки.

Література:

1. Financing Ukraine's Critical Small and Medium-Sized Enterprises. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. URL: <https://www.csis.org> (дата звернення: 05.10.2024)
2. Gheorghiad, N.G. Теоретичні аспекти державного регулювання малого і середнього бізнесу. *Проблеми державного управління*, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 04.10.2024)
3. Strategy for Small and Medium-sized Enterprise Development in Ukraine. *Pinto Consulting*. URL: <https://www.pintoconsulting.de> (дата звернення: 07.10.2024)
4. Reduction of Regulatory Burden on Small and Medium Enterprises: European Experience. *VoxUkraine*. URL: <https://www.voxukraine.org> (дата звернення: 04.10.2024)
5. 2021 SME Country Fact Sheet Ukraine. *Європейська комісія*. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu> (дата звернення: 02.10.2024)

Стефінін В.В.,

*доцент кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Лоштин С.М.,

*здобувач вищої освіти
за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ланцюг постачання – це мережа окремих осіб, компаній і організацій, які беруть участь у створенні та доставці продукту споживачеві. Ланцюжок починається з виробників сировини і закінчується з доставкою кінцевого продукту кінцевому споживачеві.

Ланцюг постачання також може включати такі види діяльності, як виробництво, транспортування, складування та управління запасами. Ось чому кожна ланка в ланцюжку постачання має вирішальне значення для того, щоб ваш продукт або послуга постачалися ефективно, результативно та своєчасно. Добре керований ланцюжок поставок може заощадити витрати, підвищити задоволеність клієнтів і збільшити прибутковість для всіх стейкхолдерів.

Питання ефективної логістики завжди стоять на першому місці для підприємств, оскільки від того, як побудований логістичний ланцюг, залежить діяльність усього підприємства і всього бізнесу. Жоден бізнес в Україні не готовий протистояти викликам повномасштабної війни [4]. На жаль, в умовах воєнного стану раніше налагоджені ланцюги поставок припинили роботу або стикнулися з новими проблемами та труднощами зі зрозумілих причин.

Дослідженням оптимізації логістичних процесів у ланцюзі поставок займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Н. М. Гаврилюк, Є. В. Крикавський, Г. Л. Матвієнко-Біляєва, Г. Пфол, М. Крістофер, Д. Ламберт, Гукалюк та інші [2]. Проблематику зміни ланцюгів поставок під час війни досліджувати та описували: Рашид Буда, Василь Журавель, Карина Горова, Артур Ніцевич та інші [4].

Під час війни розвиток подій непередбачуваний, тому всі налагоджені логістичні маршрути, весь процес імпорту та експорту, ситуація в різних суб'єктах господарювання може швидко змінитися.

Наприклад, ускладнилися логістичні проблеми: транспортні витрати зросли з довоєнними. Обмежена пропускна здатність на логістичних маршрутах є глобальною проблемою. Через закриття морських портів та повітряного транспорту значна частина логістики по всій країні була перенесена на залізницю та автотранспорт, однак митниця Західної України не могла остаточно пропускати великі обсяги товарів [2; 4].

Часті повідомлення про повітряні попередження також можуть суттєво вплинути Російські війська у зоні конфлікту свідомо знищують цивільну інфраструктуру України, що призвело до значних економічних збитків [2, С. 210].

Вплинути на ефективність у всій економіці держави, особливо діяльності комерційних структур. Під час авіальотців великих підприємств були змушені зупинити свої виробничі процеси.

Можна сказати, що найбільшими проблемами транспортного бізнесу в 2023 році є: нестача персоналу, зростання витрат і блокування доставки. Крім того, серед інших проблем воєнного часу підприємці назвали черги на кордоні та обмеження експорту в Україну з країн-сусідів ЄС. Про це свідчать результати дослідження «Інфраструктурний індекс 2023», проведеного Європейською Бізнес Асоціацією [3].

Ми вважаємо, що блокада українсько-польського кордону через протести польських авіакомпаній та фермерів на кордоні стала головною темою. Перекриття кордону почалося 6 листопада 2023 року і триває досі. У результаті 67% топ-менеджерів компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації повідомили про реальний вплив на свій бізнес, зокрема через блокування пунктів пропуску на польсько-українському кордоні, показало опитування EVA. За словами 36 учасників опитування, загальна сукупна сума збитків від початку страйків склала принаймні €24,8 млн. В перерахунку на одну компанію збитки становлять у середньому майже €700 000.

Наслідки блокади у листопаді в торгівлі з Польщею були такими:

Експорт: скорочення на 39,3% до 282,3 тис. тонн;

Імпорт: скорочення на 44,6% до 511,6 тис. тонн.

Блокада значно вплинула на український експорт, але ще більше – на імпорт, особливо критично важливий. За даними Державної митної служби України, вартість оподаткованого імпорту впала на 15% – з \$5,1 млрд у жовтні до \$4,3 млрд у листопаді.

Аналітики Dragon Capital зазначають серед негативних наслідків блокади українсько-польського кордону: скорочення надходжень до держбюджету (митні збори у листопаді зменшилися на 19%); збитки для виробників, орієнтованих на європейський ринок (харчова промисловість, деревообробка, виробництво електропродукції для автопрому); дефіцит комплектуючих і енергоносіїв (зокрема автогазу); затримки гуманітарної допомоги та фінансові втрати компаній через довгі черги [5].

Можемо зробити висновок, що питання оптимізації логістичних ланцюгів – це не лише проблема окремих компаній, а й важливе загальнодержавне та міжурядове завдання, яке вимагає швидких і ефективних рішень.

Найбільш перспективні інвестиційні проєкти в Європі та Україні у сфері логістики включають: розвиток автомобільних доріг, що з'єднують Україну та ЄС; будівництво евроколій на території України; створення стратегічних транспортних хабів. Також для стабілізації ринку перевезень необхідно зосередитися на розблокуванні морських перевезень, відкритті українських портів для всіх видів вантажів та запровадженні страхування ризиків для інвесторів [2].

Література:

1. Терещенко С.І., Євтушенко А.М. Логістичний ланцюг постачання: управління та оптимізація. *Журнал стратегічних економічних досліджень*, 2023. № 6 (17). С. 207-214.
2. Гринів Н. Т., Равліковська А. А. Перебудова логістики в умовах воєнного стану в Україні. DOI: [dx.doi.org/10.5281/zenodo.7411975](https://doi.org/10.5281/zenodo.7411975).
3. Зростання витрат, брак кадрів і блокування судноплавства. Транспортний бізнес назвав найбільші виклики воєнного URL: <https://forbes.ua/news/zrostannya-vitrat-brak-kadriv-i-blokuvannya-sudnoplavstva-transportniy-biznes-nazvav-naybilshi-vikliki-voennogo-chasu-20112023-17370>.
4. Пешко М. І., Завербний А. С. Проблеми та перспективи зміни ланцюгів поставок з метою мінімізування витрат під час війни URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-5>.
5. Півтора місяці блокади кордону України під час війни URL: gmk.center/ua/posts/pivtora-misiatsi-blokady-kordonu-ukrainy-pid-chas-vijny/.

*Титарчук С. О.,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАДАНИХ ПОСЛУГ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

У часи цифровізації та автоматизації бізнесу, ефективність розвитку його виробництва, сам розвиток та відповідно обсяги прибутку значною мірою залежать від готовності підприємств до впровадження інструментів автоматизації. Аграрний сектор не є виключенням і являється для економіки багатьох країн однією з найважливіших її складових. Ефективність кожного бізнес-процесу залежить від його правильної побудови, від першого контакту з замовником до стадії фінального результату, такого як, наприклад, отримання прибутків. В процесному розумінні можна виділити поняття бізнес-процесу як деяку відокремлену модель, по якій працює комерційна діяльність і може бути розглянутий через окремі процеси (рис. 1).

Агропромисловий бізнес займає значну частку виробництва в Україні. Згідно з [2], він формує орієнтовно 20 відсотків валової доданої вартості економіки країни, а частка експорту являє приблизно третину від загальної кількості.

Контроль якості наданих послуг, зокрема постачання, обробки та дистрибуції сільськогосподарської продукції, є ключовим елементом, що впливає на загальний рівень задоволеності клієнтів, їхню лояльність та конкурентоспроможність аграрного підприємства. Оптимізація та автоматизація даного бізнес-процесу дозволить збільшити ефективність і прозорість операцій та забезпечити відповідність наданих послуг встановленим стандартам.

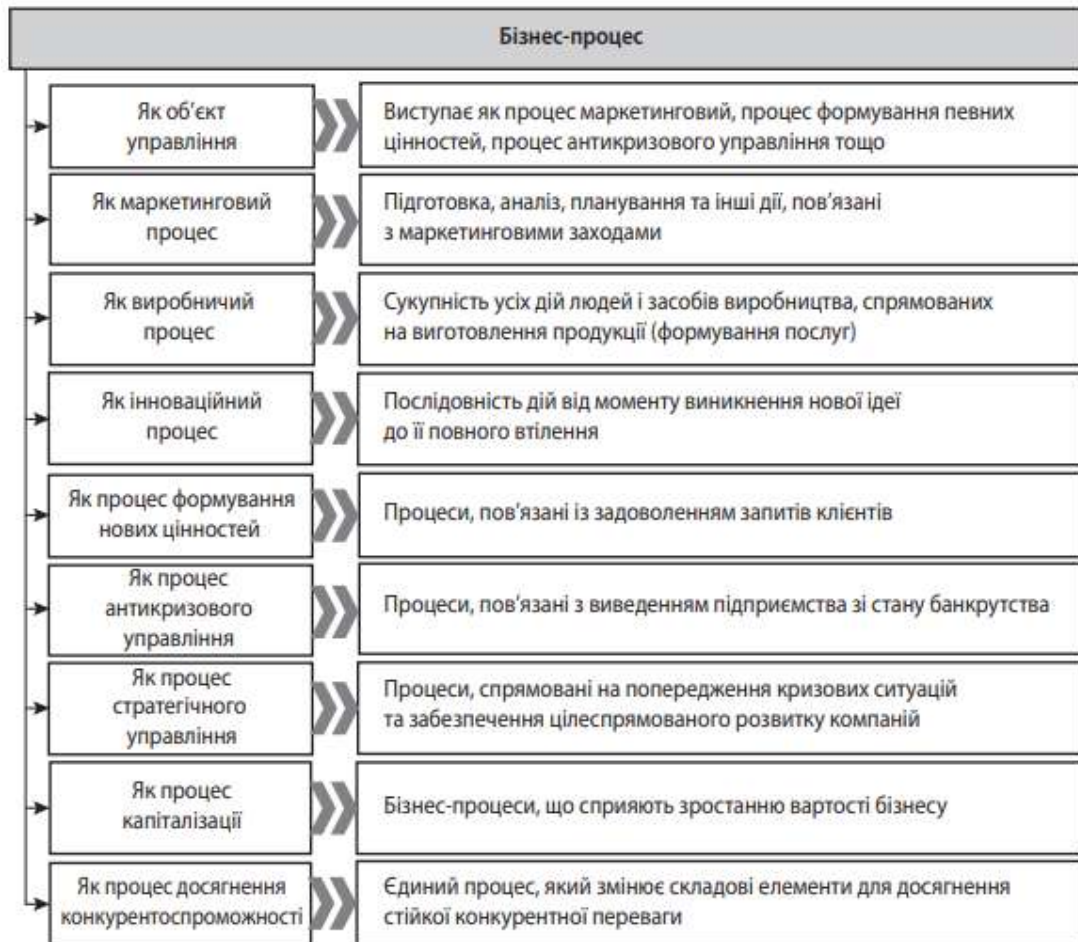

Рис. 1. Процесний підхід для розуміння поняття бізнес-процесу

Джерело: узагальнено автором на основі [1]

Використання автоматизованих систем управління дозволяє не тільки оптимізувати процеси контролю, але й значно знижує людський фактор, що мінімізує ризик помилок і забезпечує точніший аналіз результатів. Крім того, автоматизація сприяє прискоренню прийняття рішень та підвищенню загальної продуктивності підприємства.

З-поміж методів та інструментів автоматизації, що можуть застосовуватися в аграрному секторі, варто виділити такі:

ERP-системи (Enterprise Resource Planning) – для інтеграції всіх основних бізнес-процесів на підприємстві, включаючи контроль якості та відстеження виконання стандартів на всіх етапах [3].

Системи управління якістю (QMS) – спеціалізовані програмні рішення, що дозволяють стандартизувати процеси контролю якості та вести автоматизований моніторинг відповідності продуктів та послуг встановленим критеріям [4].

Big Data та аналітичні платформи – забезпечують збирання, обробку та аналіз великих обсягів даних, що дає змогу оперативно реагувати на зміни, визначати закономірності та прогнозувати результати [5].

Технології IoT (Internet of Things) – дозволяють збирати дані з різних пристроїв і датчиків, встановлених на етапах виробництва і переробки продукції,

для детального моніторингу процесів та забезпечення якості.

Штучний інтелект (AI) та машинне навчання – надають можливості для автоматизації прийняття рішень на основі аналізу великих масивів даних, виявлення аномалій та прогнозування потенційних проблем у процесах контролю якості.

Серед переваг впровадження контролю якості наданих послуг в агропромисловому секторі можна виділити наступні:

- підвищення точності та прозорості контролю якості завдяки зменшенню помилок, пов'язаних з людським фактором, та забезпеченню більш надійного контролю якості;

- швидке реагування на проблеми дозволяє збільшити лояльність клієнтів навіть у разі негативного зворотного зв'язку;

- підвищення задоволеності клієнтів, так як вони відчують себе потрібними, навіть після закриття всіх зобов'язань двома сторонами угоди;

- оптимізація ресурсів: автоматизація дозволяє зменшити витрати на ручні процеси контролю якості, знижуючи необхідність у людських ресурсах для виконання рутинних завдань;

- можливість прогнозування та планування за допомогою AI та Big Data, тому підприємства можуть краще прогнозувати можливі проблеми з якістю та впроваджувати запобіжні заходи.

Отже автоматизація бізнес-процесів контролю якості є важливим напрямом розвитку аграрного сектору, що дозволяє підвищити якість наданих послуг, задовольнити очікування клієнтів та підвищити їхню лояльність. Впровадження сучасних технологій, таких як ERP, QMS, IoT, AI та Big Data, забезпечує ефективність процесів контролю якості та дозволяє аграрним підприємствам зберігати конкурентоспроможність в умовах швидких змін на ринку.

Література:

1. Шкурат М. Є., Узбек Г. Р. Сучасні методи підвищення ефективності бізнес-процесів компаній в епоху цифрової трансформації. *Бізнесінформ*. 2024. № 5. С. 136-145 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-136-145> (дата звернення: 04.10.2024)

2. Концепція державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015р. №1437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80?v=617d3c0773158#Text> (дата звернення: 10.10.2024)

3. Редько М. О., Пилипенко Л. М. Аналіз переваг та недоліків впровадження ERP-системи на підприємствах. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 6(17). С. 172-178. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-33> (дата звернення: 09.10.2024)

4. Лебединець В. О., Прохоренко О. В. Запровадження системи управління якістю на промисловому підприємстві: проблеми та ризики. *Проблеми економіки*. 2020. № 4 (46). С. 177-186. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-177-186> (дата звернення: 08.10.2024)

5. Самойленко Л. Б. Можливості та проблеми застосування технологій Big

Data вітчизняними компаніями. *Ефективна економіка*. 2018. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/59.pdf (дата звернення: 07.10.2024)

Тришин Ф.А.,
к.т.н., доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації
Одеський національний технологічний університет
м. Одеса, Україна

Трач О.Р.,
аспірант кафедри
автоматизації технологічних процесів
і робототехнічних систем
Одеський національний технологічний університет
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТАМИ: ОГЛЯД АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ

Сучасні заклади вищої освіти зустрічаються з численними викликами, серед яких зменшення кількості студентів, підвищення вимог до якості освіти та необхідність ефективного управління ресурсами [1]. Автоматизація бізнес-процесів стає критично важливим інструментом для підвищення ефективності та конкурентоспроможності ЗВО.

Найпростішим рішенням є впровадження базових систем електронного документообігу (ЕДО). На ринку України представлені такі системи як Megapolis.DocNet від Intecracy Base та АСКОД від АТ "ІнфоПлюс". Вони забезпечують базову автоматизацію адміністративних процесів, але не враховують специфіку освітніх установ.

Спеціалізовані рішення для ЗВО представлені кількома основними продуктами:

– Пакет програм "Деканат" (ПП "Політек-СОФТ") — впроваджений у понад 250 ЗВО, але має обмежену підтримку сучасних операційних систем

– АСУ "ВНЗ" (ІВС "Освіта") — рекомендована МОН України система з модулями для різних підрозділів ЗВО

– Canvas LMS — міжнародна система управління навчанням, яка добре підходить для освітнього процесу, але слабо адаптована до адміністративних потреб

Сучасна система автоматизації ЗВО повинна враховувати такі аспекти [2]:

1. Тенденції цифрового суспільства (штучний інтелект, хмарні обчислення, інтернет речей, Big Data)

2. Можливість реалізації індивідуальних освітніх траєкторій

3. Оптимізацію використання ресурсів

4. Забезпечення віддаленого доступу

5. Інтеграцію навчальної та адміністративної складових

Аналіз наявних рішень показує, що жодна з доступних систем не забезпечує повної автоматизації всіх процесів ЗВО. Існуючі продукти зосереджені або на

навчальній, або на адміністративній роботі, залишаючи поза увагою навчально-адміністративну складову (розробка силабусів, підготовка до акредитації, формування планів роботи кафедр). Це вказує на необхідність розробки нових комплексних рішень для автоматизації всіх аспектів роботи закладів вищої освіти.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

2. M. Hashim, I. Tlemsani, and R. Matthews, "Higher education strategy in digital transformation," *Educ Inf Technol*, vol. 27, pp. 3171–3195, 2022. doi: 10.1007/s10639-021-10739-1.

Трішин Ф.А.,

к.т.н., доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації

Одеський національний технологічний університет

м. Одеса, Україна

Шекера С.С.,

к.е.н., доцент кафедри туристичного бізнесу та рекреації

Одеський національний технологічний університет

м. Одеса, Україна

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ТУРИСТИЧНОЇ ФІРМИ

Управління якістю бізнес-процесами в туристичній фірмі є критично важливим аспектом успішної діяльності будь-якої компанії в сфері туризму. Якість послуг визначає рівень задоволення клієнтів, впливає на їхню лояльність, формує імідж компанії та сприяє її конкурентоспроможності на ринку. У сучасних умовах глобалізації, коли споживачі можуть вибирати туристичні послуги з усього світу, забезпечення високої якості обслуговування є не просто перевагою, а необхідною умовою для виживання бізнесу. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати ефективні методи управління якістю бізнес-процесів, які дозволяють оптимізувати роботу туристичного агентства або оператора, мінімізувати ризики та підвищити продуктивність.

Перш за все, управління якістю в турфірмі передбачає створення системи, яка включає всі аспекти діяльності компанії, починаючи від планування послуг і закінчуючи аналізом зворотного зв'язку від клієнтів. Система управління якістю повинна охоплювати всі етапи взаємодії з клієнтами: від створення, маркетингу та продажу туристичних продуктів до післяпродажного обслуговування. Одним з ключових елементів такої системи є визначення вимог до якості на кожному робочому етапі. Це включає як зовнішні вимоги, що пред'являються клієнтами та регулюючими органами, так і внутрішні стандарти, які розробляє саме

підприємство. Правильне визначення цих вимог дозволяє забезпечити високий рівень обслуговування та уникнути невдоволення клієнтів.

Однією з важливих складових управління якістю є аналіз ринку та розуміння потреб клієнтів. Туристичні фірми повинні постійно моніторити ринок, досліджувати вподобання туристів, аналізувати зміни у попиті та відповідно коригувати свої пропозиції. Наприклад, якщо раніше клієнти віддавали перевагу пакетним турам, то сьогодні спостерігається зростаючий попит на індивідуальні подорожі та ексклюзивні послуги, такі як еко-туризм чи екстремальні подорожі. Відповідно, туристичне підприємство, яке своєчасно реагує на ці зміни і може запропонувати нові види послуг, виграє в конкурентній боротьбі.

Після визначення потреб клієнтів і встановлення стандартів якості, наступним кроком є впровадження процесу контролю якості. Це систематична діяльність, спрямована на перевірку відповідності послуг встановленим стандартам. Один із ключових інструментів такого контролю – це регулярний аудит бізнес-процесів, який дозволяє виявляти слабкі місця в організації роботи підприємства. Аудит може включати перевірку відповідності наданих послуг вимогам клієнтів, аналіз ефективності роботи персоналу, перевірку відповідності документації, а також оцінку продуктивності роботи фірми в цілому. На основі результатів аудиту розробляються рекомендації щодо вдосконалення бізнес-процесів, що дозволяє постійно покращувати якість послуг.

Крім того, важливо враховувати той факт, що в туристичній галузі значну роль відіграють суб'єктивні фактори, такі як емоційне задоволення клієнтів, їхні враження та відгуки про отримані послуги. Тому не менш важливим елементом управління якістю є робота з персоналом туристичного підприємства. Співробітники, що безпосередньо взаємодіють з клієнтами, є обличчям компанії, і від їхніх професійних та особистих якостей багато в чому залежить успіх бізнесу. Постійне навчання персоналу, підвищення кваліфікації, тренінги з клієнтського сервісу та комунікаційних навичок – це необхідні заходи для підтримки високого рівня обслуговування. Крім того, мотиваційні програми для співробітників також можуть сприяти підвищенню якості обслуговування, оскільки мотивований персонал завжди працює ефективніше та відповідальніше.

Ще одним аспектом, який варто враховувати при управлінні якістю бізнес-процесів, є використання сучасних технологій. Сьогодні багато туристичних агентств/операторів автоматизують свої процеси за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення, що дозволяє не лише підвищити ефективність роботи, але й забезпечити більш високу якість обслуговування клієнтів. Наприклад, системи CRM (Customer Relationship Management) дозволяють вести базу даних клієнтів, відстежувати історію їхніх бронювань, надавати індивідуальні пропозиції та оперативно реагувати на запити. Такі системи також дозволяють автоматизувати процес збору зворотного зв'язку, що дає можливість швидко виявляти недоліки та вдосконалювати свої послуги.

Важливу роль у забезпеченні якості послуг відіграє також робота з постачальниками послуг. Туристичний оператор зазвичай працює з великою кількістю партнерів, а від якості роботи цих партнерів значною мірою залежить

задоволення клієнтів. Тому важливо ретельно відбирати партнерів, контролювати якість їхніх послуг і постійно підтримувати з ними зв'язок. Крім того, для забезпечення стабільної якості послуг необхідно укладати довгострокові контракти з перевіреними партнерами та вести переговори про вигідні умови співпраці, що дозволяє оператору не лише знижувати витрати, але й пропонувати клієнтам кращі умови.

Управління якістю в туристичній фірмі також передбачає постійний моніторинг і аналіз відгуків клієнтів. Сьогодні багато компаній активно використовують соціальні мережі, форуми та спеціалізовані платформи для отримання зворотного зв'язку від клієнтів. Це дозволяє виявляти як позитивні, так і негативні аспекти роботи, оперативно реагувати на скарги та пропозиції клієнтів, а також удосконалювати свою роботу. Важливо також аналізувати не лише відгуки про роботу власної фірми, але й відгуки про конкурентів, що дозволяє вчасно виявляти нові тенденції на ринку та адаптувати свою стратегію відповідно до них.

Окремої уваги заслуговує власний процес стандартизації послуг. Важливо розробляти та впроваджувати внутрішні стандарти якості, які будуть регламентувати всі аспекти діяльності компанії, наприклад, обслуговування клієнтів під час подорожі. Стандартизація дозволяє забезпечити однаковий рівень обслуговування для всіх клієнтів, що сприяє підвищенню їхньої лояльності та зменшенню кількості помилок і непорозумінь.

Таким чином, управління якістю бізнес-процесів турфірми є багатогранним процесом, що включає аналіз потреб клієнтів, контроль за виконанням стандартів, роботу з персоналом, управління ланцюгом постачальників, використання сучасних технологій та постійний моніторинг зворотного зв'язку. Лише комплексний підхід до управління якістю дозволяє туристичним підприємствам залишатися конкурентоспроможними на ринку та забезпечувати високий рівень задоволення своїх клієнтів. У сучасних умовах розвитку туризму важливо не лише пропонувати клієнтам широкий спектр послуг, але й постійно вдосконалювати якість обслуговування, щоб залишатися на плаву в умовах зростаючої конкуренції та змінних вимог ринку.

Шеленко Д.І.,
*доктор економічних наук, професор,
професорка кафедри підприємництва,
торгівлі та прикладної економіки,
Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Бойчук І.В.,
*здобувачка вищої освіти
076 “Підприємство, торгівля та біржова діяльність”
Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ФУНКЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОБІЗНЕСОМ: ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Функції, інструменти та риси сучасного управління агробізнесом спрямовані на вирішення унікальних, різноманітних і складних проблем взаємодії між окремими галузями, що вимагає виконання великої кількості спеціальних заходів.

Функція менеджменту включає такі функції, як планування, яке передбачає визначення цілей і шляхів їх досягнення, організацію, яка передбачає розподіл ресурсів і завдань між працівниками, мотивацію, яка спонукає працівників працювати краще, і контроль, який відповідає за оцінку виконання планів і внесення необхідних коректив.

Функції менеджменту бувають основні та часткові. Основні: організація, контроль, мотивація, планування. Часткові: управління капітальним будівництвом, управління основним виробництвом, управління технічною підготовкою виробництва [1]. Насамперед під час виконання будь-якої роботи необхідно визначити кінцевий результат, а саме як організувати справу, мотивувати та проконтролювати сам процес виконання.

Функції управління діяльністю агробізнесу, так само як їх реалізації постійно видозмінюються, і ускладнюють зміст роботи. Також не менш важливою функцією є планування, воно отримало принципово новий сенс у сучасних умовах. У наш час ця функція розвивається та доповнюється функцією маркетингу, що призводить до появи нового змісту в плануванні. Межі планування особливо розширюються. Тобто їх синтез забезпечує отримання результативних показників діяльності, моніторинг діяльності та визначення напрямів розвитку аграрного бізнесу на перспективу [2, с. 61]. Таким чином, планування забезпечує виконання не лише оперативних завдань, але й перспективного розвитку, що є новим у сфері планування. Саме від планування залежать усі її функції. Також, важливо розробити методи планування, оскільки правильність складеного плану допомагають керівникам ефективно організувати роботу та досягти цілей.

Основні методи планування агробізнесових структур:

- SWOT-аналіз – вивчення слабких і сильних сторін організації, а також можливості та загрози;
- SMART-метод – поставлення чітких цілей, які є досяжними, які мають значення і термін виконання;
- PERT-діаграма – планування проєктом по етапах, оцінюючи час, необхідний для кожного;
- метод критичного шляху (CPM) – розставлення пріоритетів етапів, для того щоб не затягувати з термінами;
- балансова система показників (BSC) – спостереження за показниками, які мають вирішальне значення для досягнення стратегічних цілей.

Розглянемо такі підходи, щодо до прийняття рішень:

- централізований підхід вимагає від управлінця прийняття якомога більше рішень та при потребі залучити консалтингові компанії;
- децентралізований підхід заохочує керівників брати відповідальність з прийняття рішень на найнижчий управлінський рівень, оскільки він захищає керівників від занурення в тонкощі щоденних операцій;
- груповий підхід до прийняття рішень полягає в тому, що менеджер і кілька працівників спільно працюють над вирішенням певного завдання. Основною перевагою цього підходу є те, що група, маючи ширший погляд на проблему, має більше шансів знайти найоптимальніше рішення. Крім того, матеріальне заохочення сприяє посиленню мотивації для командної роботи, а працівники, які стикаються з організаційними змінами, почуваються менш занепокоєними через нововведення.

У сучасному управлінні агробізнесом є багато інструментів, які допомагають йому працювати ефективніше та адаптуватися до змін, а зокрема: Agile методологія [3], Lean Management, метод (ОКР) оскільки вони полегшують взаємодію між стейкхолдерами, сприятимуть контролю виконання завдань і зберігатимуть єдину базу даних. Аналіз великих обсягів даних у режимі реального часу та автоматизація рутинних завдань виконуються за допомогою технологій машинного навчання та штучного інтелекту. Це дозволяє оптимізувати операційні процеси, що призводить до підвищення продуктивності та зниження витрат. Суб'єкти агробізнесу можуть підвищувати ефективність управління, покращувати обслуговування клієнтів і адаптуватися до постійних змін на ринку за допомогою сучасних технологій і цифрових інструментів. Тобто найважливіше завдання управління – це забезпечення сприятливих умов для ефективного функціонування суб'єктів агробізнесу, виведення їх найвищий щабель соціально-економічного розвитку [4, с. 62].

Інститут витрат в економічній теорії та практиці господарювання відіграє важливу роль у формуванні підходів до управління агробізнесом, особливо в умовах сучасної економіки, де глобальні зміни вимагають постійної адаптації [5, с. 326]. Ефективне управління витратами є критичним для підвищення конкурентоспроможності організацій, адже саме витрати визначають рівень прибутковості та стійкості бізнесу. Сучасне управління витратами ґрунтується на комплексі інструментів, що дозволяють оптимізувати використання ресурсів, зменшувати втрати та підвищувати ефективність процесів.

Отже, ефективне управління агробізнесовими структурами в сучасних умовах потребує гнучкості, інноваційного підходу та здатності швидко адаптуватися до нових викликів. Керівники повинні поєднувати професійний досвід із вмінням працювати в команді, використовуючи сучасні інструменти та методи для прийняття стратегічних рішень. Постійне вдосконалення управлінських практик і впровадження інновацій є ключем до збереження конкурентної переваги на ринку, особливо в умовах глобалізації та швидких змін бізнес-середовища.

Таким чином, поєднання інституту витрат в економічній теорії та функцій сучасного управління забезпечує організаціям стійкість і здатність адаптуватися до постійно змінюваного ринкового середовища. Інноваційний підхід до управління витратами, поряд з ефективними інструментами та функціями управління, дозволяє компаніям залишатися конкурентоспроможними, покращувати свої фінансові показники та досягати стратегічних цілей в умовах глобальних викликів.

Література

1. Гончаренко С.П. (2019). Сучасні методи управління підприємствами. Львів: "Піраміда", 2019. С. 31-60.
2. Баланюк І.Ф., Козак І.І., Шеленко Д. І. Формування внутрішнього економічного механізму розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. № 5. 2019. С. 59-67. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905059>.
3. Бабак, А. В. (2022). Управлінські технології: основи та інструменти. Одеса: "Астропринт", 2022. С. 86-105.
4. Шеленко Д.І. Сільськогосподарські підприємства в системі аграрних відносин. *Економіка АПК*. № 6. С. 57-63.
5. Шпикуляк О.Г. Інститут витрат в економічній теорії і практиці господарювання. *Збір. наук. праць. Економічні науки. Серія економічна теорія та економічна історія*. Вип. 5(19), Ч. 2. Луцьк. 2008. С. 323-329.

Шкроміда Н.Я.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Перегінець С.І.,

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна

ЕТАПИ ОНОВЛЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ РИНКУ

Сьогодні питання інтенсифікації економічного розвитку України та переходу на сучасні технологічні і промислові рівні є особливо актуальним. Для

збільшення обсягів виробництва на кожному підприємстві важливо мати достатню кількість необоротних активів. Ці активи, що охоплюють будівлі, споруди, машини, програмне забезпечення, знаряддя та інші засоби праці, є основою ефективного функціонування підприємства [1]. Отже, кожному підприємству важливо максимально ефективно використовувати свої наявні необоротні активи. Незалежно від форми власності, ці активи в основному складають технічну та матеріальну основу для виробничих процесів.

Однак багато підприємств мають проблему неефективного використання необоротних активів, що проявляється у застосуванні зношеного та застарілого обладнання. Для вирішення цієї проблеми необхідні значні зміни в структурі необоротних активів, а також їх оновлення і модернізація [2, с. 225].

Оновлення необоротних активів є набором управлінських заходів, що націлені на забезпечення технічної, технологічної та конструкційної відповідності цих активів потребам виробничої діяльності підприємства.

Таким чином, оновленням необоротних активів на підприємствах повинне складатися з кількох етапів: оцінка їх поточного стану, визначення обсягів і форм оновлення, аналізу можливих результатів оновлення, а також розробка фінансової стратегії для цього процесу.

Перший етап передбачає всебічний аналіз наявних необоротних активів підприємства. Оцінюються їхній технічний стан, рівень зношення, відповідність сучасним технологіям і виробничим вимогам. Збираються дані про експлуатаційні характеристики та проводиться порівняння з галузевими стандартами. Ключовим є виявлення слабких місць і визначення активів, що потребують модернізації або заміни.

На другому етапі визначаємо конкретні обсяги оновлення, тобто кількість і типи необоротних активів, які потрібно оновити. Обираються форми оновлення: капітальний ремонт, придбання нових активів, модернізація, або інвестиції в нові технології. Важливо врахувати стратегічні цілі підприємства та потреби ринку, щоб оновлення відповідало виробничим вимогам [3].

На третьому етапі здійснюється оцінка можливих вигод від оновлення необоротних активів. Це передбачає прогнозування впливу оновлення на продуктивність, собівартість, якість продукції, рентабельність та конкурентоспроможність підприємства. Для визначення переваг і ризиків, пов'язаних з оновленням, застосовуються різні аналітичні методи.

Четвертий етап включає розробку фінансового плану, що враховує витрати на оновлення, джерела фінансування (кредити, власні кошти, інвестиції) та терміни реалізації проекту. Крім того, важливо оцінити економічну доцільність оновлення, зокрема, розрахувати термін окупності інвестицій. Стратегія повинна бути гнучкою, щоб мати змогу адаптуватися до змін у ринкових умовах [4].

Таким чином, управління оновленням необоротних активів є складним, проте вкрай важливим процесом, основною метою якого є забезпечення досягнення цілей підприємства в управлінні необоротними активами загалом.

Раціональне використання необоротних активів має велике значення як і для підприємства і для економіки країни в цілому. Оптимальне використання основних засобів сприяє підтримці належного технічного рівня та збільшенню

обсягу виробництва без потреби в додаткових інвестиціях. Це, в свою чергу, призводить до зниження собівартості продукції, підвищення фондівіддачі і прибутковості підприємства.

Отже, важливим завданням є виявлення способів підвищення ефективності застосування необоротних активів, зокрема основних засобів, а також визначення ключових факторів, які впливають на їхнє використання підприємствами. Таким чином, питання ефективності стає основним у дослідженні діяльності підприємств, оскільки від його вирішення залежить прибутковість, конкурентоспроможність та якість продукції на ринку.

Література:

1. Кулько І.В. Оцінювання та аналіз основних виробничих фондів підприємств. *Держава та регіони*. Сер.: Економіка та підприємництво. 2013. №3. С. 166–169.
2. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2017. С. 100-528.
3. Кущик А.П. Підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві. 2011.URL: http://visnykznu.org/pdf/t_visn_2011/Ekonom_3-11-2011.pdf#page=30 (дата звернення: 11.10.2024).
4. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2012. Вип. 22(2). С. 402–407.

Li Yan,

Ph.D. student specialty 073 «Management»

Sumy National Agrarian University

Sumy, Ukraine

Nazarenko O.,

Professor at the Department of Accounting and Taxation

Doctor Economic Sciences

Sumy National Agrarian University

Sumy, Ukraine

RESEARCH ON THE EVALUATION INDEX SYSTEM OF DIGITAL TRANSFORMATION OF CHINESE TOURISM ENTERPRISES

The evaluation index system for digital transformation of tourism enterprises can be evaluated from three dimensions: information digitization, innovation output digitization, and value creation digitization.

The digitization of innovation output and value creation plays a more critical role in promoting the digital transformation of tourism enterprises. Tourism enterprises should focus on enhancing the empowering role of digital technology in enterprise innovation, enterprise value, and enterprise growth, and promote the process of digital transformation of enterprises. Information digitization, innovation output digitization,

and value creation digitization need to be improved together to promote the digital transformation and sustainable competitive advantage of tourism enterprises. Tourism enterprises need to develop products, services, business processes, business models, and organizational structures that are compatible with digital technology based on the introduction of digital technology, further develop enterprise digital value, promote asset digitization, operational digitization, and digital growth, and fully develop the empowering role of digital technology [1].

Although there have been a series of valuable achievements in evaluating the digital transformation of tourism enterprises both domestically and internationally, it is still in the early exploration stage, and a mature and effective evaluation system and theoretical framework have not yet been formed around the development of digital transformation in the tourism industry. The reason for this is that the digital transformation mechanism of enterprises is complex [2], and the digital transformation mechanisms vary among different industries and enterprises, making it difficult to effectively and comprehensively construct a unified evaluation index system. Therefore, it is necessary to construct a comprehensive and targeted digital transformation evaluation index system based on the current development status, business logic, and characteristics of tourism enterprises.

Based on the selection principles of evaluation indicators for digital transformation of tourism enterprises, combined with existing excellent practices and classic cases. By analyzing and summarizing relevant literature at home and abroad, a digital transformation evaluation system for tourism enterprises has been developed. Specifically, the evaluation index system for digital transformation of tourism enterprises can be divided into four layers: the first layer is the overall goal layer of digital transformation of tourism enterprises; The second layer is the criteria layer, which includes three criteria layer indicators: information digitization, innovation output digitization, and value creation digitization; The third layer is the first level indicator under each criterion layer indicator; The fourth layer is the specific indicator layer under the first level indicators, with a total of 37 indicators [3]. The specific indicators can be shown in the following table 1.

Based on a review of existing research on digital transformation of tourism enterprises, this study summarizes the number of enterprises involved the connotation and characteristics of digital transformation, clarifying its influencing factors and paths, and further clarifying the digital transformation of tourism enterprises [4].

The evaluation index system for digital transformation of tourism enterprises can be divided into information digitization, innovation output digitization, and value evaluate the creation of digitalization from three dimensions. Existing research has emphasized the importance of evaluating research on the digital transformation of enterprises guiding significance, however, existing evaluation research on the digital transformation of tourism enterprises is still in its infancy and has not yet formed a framework and mature evaluation methods.

Therefore, based on relevant research on the digital transformation of tourism enterprises, the number of tourism enterprises has been proposed the three dimensions of the evaluation index system for digital transformation are information digitization, innovation output digitization, and value creation digitization, further design first level

evaluation indicators and second level evaluation indicators from aspects such as organizational structure, production and operation, human resources, and infrastructure construction grade evaluation indicators. Combining expert survey method and C-OWA operator weighting method, complete two rounds of candidate evaluation index system screening and ultimately completing the construction of an evaluation index system for the digital transformation of tourism enterprises.

Table 1

Candidate evaluation indicators

Criterion layer	First level indicator	Secondary indicators
Information digitization	Digitalization of information collection	Digital infrastructure penetration rate Coverage rate of digital skilled employees
	Digitalization of Information Mining	Proportion of digital operation and maintenance Data visualization rate
	Digitization of Information Output	Proportion of online devices Embedding rate of digital platforms
Innovation output digitization	Digital product innovation	Sales revenue from new digital products R&D investment as a percentage of main business revenue Success rate of patent applications
	Innovation in Digital Business Models	Digital business share E-commerce application ratio
	Innovation in digital business processes	Popularity rate of digital design tools Office digitalization level
Digitalization of Value Creation	Digitalization of Enterprise Value	Proportion of digital assets Proportion of digital investment Net profit margin on total assets
	Digitalization of Financial Operations	Number of financial digitalization software Inventory turnover rate Accounts receivable turnover rate

Innovation output digitization and value creation digitization are more relevant in promoting the digital transformation of tourism enterprises the function of keys. From the analysis of the weighting results of indicators, experts have identified the digitalization of innovation output and value creation in tourism enterprises the weight assigned to digitalization is relatively high, while the weight assigned to information digitization is relatively low. Information digitization as a means of digital transformation for enterprises the foundation is the first step for enterprises to carry out digital transformation, and innovation output digitization and value creation digitization belong to tourism advanced performance in the advanced stage of enterprise digital transformation. Therefore, the evaluation index system for the digital transformation of tourism enterprises should in the process of using it, the comprehensive score of digital transformation for most tourism enterprises is at a low level, due to its focus only on enterprise information digitization cannot integrate enterprise innovation, enterprise value, and enterprise growth with digital technology in digital construction, resulting in make digital transformation in its early stages. Therefore, tourism enterprises should focus on enhancing the digital technology for

enterprise innovation and development the empowering role of business value, enterprise growth, and other aspects promotes the digital transformation process of enterprises.

Reference:

1. Yang Xiaojing, Chen Zhengyu, Chen Xia Research on the New Situation and Development Strategy of Tourism Industry under the Digital Background [J] *Henan Science and Technology*, 2022, 41(15): 131-5.

2. Qian Kun, Yang Liping, Wu Yunpeng, et al. Research on the Development Path of Digital Transformation in the Tourism Industry [J] *Green Technology*, 2020, (15): 191-193.

3. Jiang Shubo, Lin Wenjing, Wu Yixiao. Research on the Digital Transformation of Ice and Snow Tourism Industry in Heilongjiang Province [J] *Heilongjiang Social Sciences*, 2023, (01): 49-56.

4. Silver dollars Digital Development of Rural Tourism: Dynamic Mechanism, Logical Dimension, and Contradiction Relief [J] *Journal of Xi'an University of Finance and Economics*, 2023, 36 (01): 29-40.

СЕКЦІЯ 2
МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
СИСТЕМ

*Алімов Р. З.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

*Кліменко Я. І.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля,
м. Київ, Україна*

*Снігач Д. Є.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Класичний приватний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ МЕТАЛООБРОБНОГО ОБЛАДНАННЯ У
ПРОМИСЛОВОСТІ

Інновації в металообробці, зокрема, пов'язані з використанням новітніх технологій, автоматизацією процесів, впровадженням цифрових рішень та розробкою нових матеріалів. Проте реалізація цих інноваційних підходів стикається з низкою проблем. Ключові проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку металообробного обладнання в промисловості є актуальною темою, оскільки цей сектор має вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності економіки та сприяння технологічному прогресу.

Однією з основних проблем є недостатнє фінансування для досліджень і розробок у галузі. Багато підприємств не мають достатніх ресурсів для інвестування в інноваційні проекти, що стримує їх розвиток. Фінансова нестабільність та високі ризики, пов'язані з інвестиціями в нові технології, змушують компанії зосереджуватися на короткострокових результатах, а не на довгостроковій стратегії інноваційного розвитку.

Крім того, відсутність чіткої державної політики в галузі підтримки інновацій і інвестицій також ускладнює ситуацію. Державна підтримка може включати дотації, податкові пільги, гранти для наукових досліджень та розробок, проте в багатьох країнах ці механізми працюють недостатньо ефективно. Без

адекватної державної політики підприємства стикаються з труднощами у впровадженні інноваційних рішень.

Ще однією проблемою є недостатня кваліфікація кадрів, що займаються розробкою та впровадженням інновацій. В умовах швидкого розвитку технологій важливо мати спеціалістів, які володіють сучасними знаннями та навичками. Проте в багатьох випадках освіта не встигає за змінами в технологічному середовищі, що призводить до браку кадрів, здатних реалізувати інноваційні проекти. Відсутність ефективних програм підготовки та перепідготовки працівників також є значним бар'єром для впровадження нових технологій у виробництво [1-3].

Не менш важливою є проблема інтеграції нових технологій у вже існуючі виробничі процеси. Упровадження інноваційного обладнання часто вимагає зміни технологічних ланцюгів, що може викликати труднощі в адаптації співробітників і призвести до тимчасових перебоїв у виробництві. Підприємствам необхідно планувати та здійснювати управлінські зміни, щоб ефективно впроваджувати нові технології без негативного впливу на існуючі бізнес-процеси.

Також варто зазначити, що існує значна конкуренція з боку закордонних виробників, які мають більше досвіду у впровадженні інноваційних рішень, що особливо помітно на ринках, де споживачі вимагають новітніх технологій і високої якості продукції. Українські виробники металообробного обладнання часто не можуть змагатися з міжнародними компаніями, які пропонують більш сучасні рішення та краще обслуговування клієнтів.

Крім того, питання стандартизації та сертифікації нових технологій також викликають труднощі. Процес отримання сертифікації на нове обладнання або технологію може бути тривалим і складним, що затримує вихід нових продуктів на ринок. Відсутність єдиних стандартів на інноваційні технології ускладнює співпрацю між підприємствами та знижує рівень довіри до нових рішень [4-5].

І нарешті, важливою проблемою є вплив екологічних вимог та норм на інноваційний розвиток. Сучасні технології повинні відповідати вимогам щодо екологічної безпеки та енергоефективності, що може вимагати додаткових інвестицій у розробку технологій, що відповідають новим стандартам, а також додаткових витрат на їх впровадження.

Отже, ключові проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку металообробного обладнання у промисловості потребують комплексного підходу до їх вирішення. Зазначене передбачає залучення держави до процесу, формування ефективних механізмів фінансування, підвищення кваліфікації кадрів, інтеграцію нових технологій у виробничі процеси та врахування екологічних аспектів. Лише за умови комплексного підходу можна створити сприятливе середовище для інноваційного розвитку та забезпечити конкурентоспроможність металообробної промисловості на світовій арені. Однією з основних внутрішніх проблем є застаріла інфраструктура. Багато підприємств, які займаються металообробкою, мають устаткування та технології, що не відповідають сучасним вимогам, що призводить до зниження продуктивності, погіршення якості продукції та збільшення витрат на

виробництво. Інноваційне обладнання, яке забезпечує високу точність обробки і автоматизацію процесів, потребує значних капіталовкладень, які не завжди є доступними для підприємств, особливо в умовах економічної нестабільності.

Крім того, проблемою залишається недостатня увага до наукових досліджень і розробок. В Україні багато виробничих підприємств не мають належного партнерства з науковими установами, що обмежує їх можливості у впровадженні інновацій. Взаємодія між наукою і виробництвом є ключовою для створення нових технологій, тому відсутність таких зв'язків ускладнює реалізацію інноваційних проектів. Крім того, більшість підприємств віддають перевагу короткостроковим рішенням, ігноруючи потребу в довгострокових інвестиціях у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи.

Серед зовнішніх проблем важливо згадати нестабільність економічної ситуації в країні. Коливання валютних курсів, інфляція та загальні економічні кризи суттєво впливають на можливості підприємств інвестувати в нові технології. В умовах фінансової нестабільності компанії часто скорочують витрати, що може призвести до зниження інвестицій в інновації та технологічне оновлення. Кризові ситуації змушують підприємства зосереджуватися на виживанні, а не на розвитку, що негативно позначається на довгострокових інтересах.

Політична нестабільність також має значний вплив на інвестиційний клімат у металообробній промисловості. Зміни в урядовій політиці, часті вибори та зміни в законодавстві створюють невизначеність, яка стримує інвесторів. Відсутність чіткої і стабільної економічної політики може знизити довіру інвесторів і ускладнити залучення капіталу для реалізації інноваційних проектів.

Крім того, металообробна промисловість стикається з глобалізацією та збільшенням конкуренції з боку іноземних виробників. Багато міжнародних компаній пропонують інноваційні рішення та високоякісну продукцію за конкурентоспроможними цінами, що ускладнює вихід українських підприємств на міжнародний ринок, що підкреслює необхідність інвестування в інновації, щоб залишатися конкурентоспроможними на світовій арені.

Серед інших проблем, з якими стикаються підприємства в цій галузі, можна виділити відсутність чіткої стратегії розвитку та недостатню інтеграцію нових технологій у виробничі процеси. Без стратегічного планування підприємства можуть втратити з поля зору свої інноваційні цілі, що призведе до хаотичних дій і, як наслідок, до незадовільних результатів. Важливо, щоб підприємства мали чітке бачення своїх цілей і шляхів їх досягнення, включаючи використання новітніх технологій та інноваційних методів виробництва [5-7].

З іншого боку, невідповідність між попитом на продукцію і її пропозицією також створює проблеми для інноваційно-інвестиційного розвитку. Часто підприємства не можуть швидко адаптуватися до змін у потребах ринку, що може призвести до перевиробництва або дефіциту, що потребує гнучкості в управлінні виробництвом та можливості швидко реагувати на зміни в попиті. Тому важливо використовувати аналітику даних та прогностичні моделі, які можуть допомогти підприємствам краще розуміти ринок і прогнозувати його зміни.

Окрім цього, питання екологічності виробництв і впливу на навколишнє середовище стають дедалі більш актуальними. Сучасні споживачі, а також регуляторні органи вимагають, щоб підприємства дотримувалися екологічних норм та стандартів, що може вимагати додаткових витрат на технології очищення, утилізації відходів і зменшення викидів, що може стати фінансовим тягарем для підприємств, які вже стикаються з іншими проблемами. Тому важливо, щоб підприємства не лише адаптували свої процеси до екологічних вимог, але й використовували ці вимоги як можливість для впровадження інновацій.

Література:

1. Gryshko, V., Zos-Kior, M., & Zerniuk, O. (2018). Integrating the BSC and KPI systems for improving the efficiency of logistic strategy implementation in construction companies. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(3.2), 131-134.
2. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
3. Зось-Кіор, М. В., & Калюжний, С. О. (2020). Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. *Економіка та держава*, (3), 23-27.
4. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
5. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.
6. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.
7. Зось-Кіор, М. В., & Брижань, К. О. (2017). Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Економічні науки*, (6), 62-65.

Баланюк І.Ф.,
*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Бойчук А.П.,
*завідувач кафедри іноземних мов,
кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Ковач Л.В.,
*здобувач вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ УСПІХУ

Сучасні умови ведення бізнесу характеризуються високим рівнем динамічності та невизначеності, що вимагає від організацій формування ефективних команд, здатних швидко адаптуватися до змін. Продуктивне управління командою стає ключовим фактором здобутку організації в конкурентному середовищі.

Питання командного управління набуває особливої актуальності в контексті цифрової трансформації бізнесу та впровадження гнучких методологій управління. Проте існуючі підходи до управління командами потребують систематизації та адаптації до сучасних викликів бізнес-середовища.

Ефективне управління командою базується на п'яти ключових елементах: визначення цілей та очікувань, налагодження ефективної комунікації, розвиток компетенцій членів команди, створення зручного робочого середовища та впровадження системи мотивації [1].

Формування цілей та очікувань є фундаментальним етапом у процесі управління командою. Кожен член команди повинен розуміти не лише загальну мету, але й свою роль у її досягненні. Важливим аспектом є узгодження індивідуальних цілей працівників із загальними цілями організації, що сприяє підвищенню рівня залученості та відповідальності.

Ефективне спілкування виступає ключовим інструментом управління командою. В умовах зростання віддаленої роботи особливого значення набуває впровадження цифрових інструментів комунікації. При цьому важливо забезпечити регулярний зворотний зв'язок та створити атмосферу відкритого діалогу в команді [2].

Розвиток компетенцій членів команди є необхідною умовою підвищення ефективності її роботи. Сучасні підходи до навчання та розвитку персоналу передбачають використання різноманітних форматів: від традиційних тренінгів до онлайн-курсів та менторських програм. Важливо забезпечити систематичність процесу розвитку та його доречність стратегічним цілям організації.

Створення сприятливого робочого середовища містить формування організаційної культури, заснованої на довірі, взаємоповазі та підтримці. Особлива увага приділяється психологічній безпеці членів команди, що дозволяє їм висловлювати свої ідеї та пропозиції без страху критики.

Найважливішим аспектом ефективного управління командою є врахування життєвого циклу команди та відповідна адаптація управлінських підходів. На етапі формування команди ключову роль відіграє правильний підбір учасників та розподіл ролей. Етап розвитку команди вимагає особливої уваги до навчання, мотивації та налагодження комунікаційних процесів. Оцінка результативності команди повинна базуватися на чітко визначених критеріях та регулярному зборі зворотного зв'язку від усіх учасників. Це дозволяє вчасно виявляти проблемні аспекти та вносити необхідні корективи в систему управління. Дослідження показало, що найбільш успішні команди характеризуються високим рівнем адаптивності та здатністю швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Це досягається завдяки впровадженню гнучких методологій управління та використанню сучасних цифрових інструментів [3, с. 396-397].

Особливу увагу слід приділити питанням психологічної безпеки в команді. Створення атмосфери довіри та взаємної підтримки сприяє підвищенню інноваційної активності та креативності членів команди. При цьому важливо забезпечити баланс між автономією працівників та необхідністю контролю за досягненням поставлених цілей. Це включає не лише технічні рішення для комунікації та управління завданнями, але й розвиток цифрових компетенцій членів команди. Система мотивації повинна враховувати як матеріальні, так і нематеріальні аспекти. Важливим є впровадження прозорих критеріїв оцінки результативності та справедливої системи винагород. При цьому особлива увага приділяється індивідуальному підходу до мотивації кожного члена команди.

Важливим аспектом управління є регулярна оцінка ефективності використовуваних інструментів та їх адаптація відповідно до змін у бізнес-середовищі. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання керівниками різних рівнів для підвищення ефективності управління командами. Запропоновані стратегії та інструменти можуть бути адаптовані відповідно до специфіки конкретної організації та її цілей. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методичних рекомендацій щодо впровадження запропонованих стратегій у практику управління командами, а також з вивченням особливостей їх застосування в різних галузях економіки.

Ефективне управління командою в сучасних умовах вимагає комплексного підходу, що включає впровадження різноманітних стратегій та інструментів. Ключовими факторами успіху є чітке визначення цілей, налагодження

ефективної комунікації, розвиток компетенцій, створення сприятливого середовища та впровадження дієвої системи мотивації. Застосування запропонованих підходів дозволить організаціям підвищити ефективність командної роботи та досягти поставлених цілей.

Література:

1. Ефективність віддаленого робочого місця: стратегії управління віддаленими командами. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/958e1d1d-feac-485c-9881-d77bdf581b22/content> (дата звернення: 12.10.2024)

2. Актуальні проблеми формування командобудування як фактор ефективного управління бізнесом. Романець І. В., Маркова С. В., Головань О. О. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Romanets-I.V.-Markova-S.V.-Golovan-O.O.pdf> (дата звернення: 14.10.2024)

3. Семененко Ю. Підвищення ефективності діяльності команд розробки в ІТ компаніях. *Наука і техніка сьогодні*. № 4 (32). С. 396-397

Барвінок Н.В.,
доктор філософії, викладач кафедри
технологій та організації туризму
і готельно-ресторанної справи
Уманський державний педагогічний університет
м.Умань, Україна

Ситник О.І.,
к.г.н., доцент кафедри географії,
геодезії та землеустрою
Уманський державний педагогічний університет
м.Умань, Україна

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОТГ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ

В умовах сьогодення розвиток ОТГ в Україні потребує стимулювання з метою економічного зростання. Враховуючи динаміку внутрішніх та в'їзних туристичних потоків [5] та багатий туристично-рекреаційний потенціал ОТГ, використання потенціалу туризму може стати одним з дієвих засобів соціально-економічного розвитку ОТГ. А так як в умовах децентралізації саме місцеві громади отримали більше повноважень і можливостей для самостійного управління ресурсами та розвитку власних територій, то розвиток туризму в країні цілком залежить від його розвитку в громадах.

Проте виклики, з якими стикаються ОТГ на шляху розвитку туризму, включають обмеженість фінансових і людських ресурсів, недостатній рівень знань та досвіду, а також необхідність створення конкурентоспроможних брендів, які будуть підкреслювати туристичну унікальність тієї чи іншої території. Цей аспект набуває особливої актуальності в контексті глобальних

тенденцій розвитку туризму та зростання попиту на екологічний та культурний відпочинок, а також пізнання нематеріальної культурної та вивчення історичної спадщини. Тому, для більш активного розвитку туризму в громадах, необхідним є застосування стратегій, де одним з основних заходів має бути розробка туристичного бренду ОТГ. Адже, туристичний бренд може не просто привабити туристів, але й сприяти підвищенню конкурентоспроможності громади. Формування туристичного бренду може допомогти позиціонувати громаду на національному та міжнародному ринках, виділивши унікальні природні, історико-культурні та соціально-економічні ресурси.

Сидорук А., Остапенко Л. та Шугай Я. для аналізу ефективності впливу бренду на розвиток туристичної привабливості регіону, а також впливу на становлення регіональної економіки, при створенні регіонального брендмейкінгу пропонують використовувати інструменти відповідно таких видів діяльності [2]:

1. Розвідування найсуттєвіших відмінностей у регіональному розвитку та «родзинок», які визначають індивідуальність та унікальність регіону. 2. З'ясування в межах території регіону факторів і складових, котрі ймовірно стануть конкурентними перевагами.

3. З'ясування структурних елементів і чинників розвитку, котрі ймовірно стануть базою для створення бренду.

4. Розвідування цільових груп, для котрих являються цінними визначені бренд-фактори.

5. З'ясування споживацької місткості окремих цільових груп і уточнення орієнтирів регіонального брендмейкінгу.

6. Створення й імплементація комплексу заходів стосовно посилення конкурентних переваг.

7. Створення моделі бренду та його стратегії.

8. Формування програми розвитку бренду і механізму його просування з метою зростання економічних ініціатив у регіоні.

Н. М. Середа у дослідженнях зазначає, що «стратегія брендингу туристичних районів повинна зосереджуватися на таких аспектах: виявлення та ефективне представлення привабливості туристичних місць за допомогою засобів інтегрованих комунікацій, а також зміцнення відданості серед цільової аудиторії» [3]. У контексті розвитку ОТГ стратегія брендингу туристичних районів відіграє важливу роль у формуванні їхнього іміджу та залученні відвідувачів. З огляду на це для розробки туристичного бренду громади необхідним є чітке визначення унікальних ресурсів громади (природних, культурних, історичних) та створення єдиного цілісного туристичного образу, який буде поширений різними каналами комунікацій.

Тому виникає потреба у розробці алгоритму створення бренду ОТГ, а враховуючи науково-технічний прогрес та постійні зміни у потребах та можливостях туристів, застосування інноваційних інструментів на всіх етапах туристичного брендуння громади (табл. 1).

Алгоритм створення туристичного бренду ОТГ

Етап	Заходи	Інновації
1. Оцінка ресурсів громади	Визначення унікальності природних, історичних та культурних ресурсів території	Геоінформаційні системи (GIS), дрони для аерофотозйомки, 3D-сканування об'єктів
2. Аналіз ринку та конкурентів	Дослідження конкурентних громад та глобальних туристичних тенденцій	Big Data аналіз, штучний інтелект для прогнозування тенденцій, аналіз соціальних медіа
3. Визначення цільової аудиторії	Аналіз потенційних груп туристів та їхні інтересів	CRM-системи, чат-боти для опитувань, нейромаркетинг
4. Створення унікальної пропозиції	Виокремлення ключових переваг громади, які будуть привабливими для туристів	Доповнена реальність (AR), віртуальні тури, інтерактивні карти
5. Розробка візуальної ідентичності бренду	Створення логотипу, слоган та інших візуальних елементів, що відобразатимуть сутність громади	AI-генерація дизайну, 3D-анімації, нейромережі для аналізу трендів у дизайні
6. Розробка стратегії просування	Визначення каналів та інструментів маркетингу для просування бренду серед цільових аудиторій	Таргетована реклама в соцмережах, influencer marketing, маркетинг через VR/AR платформи
7. Оцінка ефективності та адаптація стратегії	Аналіз результативності бренду і внесення змін для покращення його впливу	Аналітика Google Trends, моніторинг в реальному часі, автоматизовані звіти на основі AI

Серед прикладів стимулювання економічного розвитку ОТГ через створення туристичного бренду слід виділити Миколаївську міську громаду, яка створила туристичний бренд на основі унікальних історичних та культурних пам'яток, таких як Миколаївський корабельний музей. Це сприяло залученню інвестицій у туристичну інфраструктуру та збільшенню внутрішнього туризму, що позитивно вплинуло на місцеву економіку [1]. Також Буковель є прикладом ефективного створення бренду, що привертає не лише українських, а й іноземних туристів. Інвестиції в інфраструктуру, рекламу та розвиток програм для відпочинку забезпечили сталий потік туристів, що сприяє економічному зростанню всього регіону [2]. Верховина завдяки розробці туристичного бренду та просуванню автентичної гуцульської культури, а на основі цього проведенню туристичних ініціатив, таких як фестивалі та екотуризм, підкреслила унікальність регіону і залучила більшу кількість туристів, чим простимулювала місцевий бізнес та розвиток інфраструктури [2].

Отже, з огляду на тенденції сьогодення, громадам, які мають необхідні для розвитку туризму ресурси, потрібно переймати досвід у громад, які вже мають свій туристичний бренд та ефективно розвиваються на туристичному бізнесі. А враховуючи унікальність кожної громади, туристичне брендування дозволить його підкреслити та створити такий туристичний продукт, на який буде попит.

Література:

1. Альбещенко О. С. Створення регіонального туристичного бренду на прикладі Миколаївської міської територіальної громади. *Modern Economics*. 2023. № 39(2023). С. 6-10. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-01](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-01).
2. Yevtushenko A., Suslov M., Verba S. Брендинг території громади – механізм формування локальної ідентичності та фактор конкурентоспроможності. *Public Administration and Regional Development*. 2021. № 13, р. 622-649. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2021.13.04>
3. Серета Н. Маркетинг і брендинг у туризмі: стратегії просування та конкурентоспроможність туристичних напрямків. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-100>
4. Сидорук А., Остапенко Л. Шугай Я. Створення бренду як засіб формування туристичної привабливості регіону. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-10>.
5. Туристичний барометр України 2021–2022. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-2021-2022.pdf> (дата звернення: 16.10.2024)

Вергун М. О.,
к.е.н., доцент,
головний бухгалтер-проректор
з фінансово-економічної та соціальної роботи,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ОСВІТИ В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ

У сучасному світі, де знання і інформація стали ключовими ресурсами, підприємницька освіта набуває нових форм і змісту, що вимагає відповідних фінансових ресурсів для забезпечення її ефективності. Фінансова підтримка підприємницької освіти в економіці знань є важливим аспектом, що впливає на розвиток підприємництва та інноваційної діяльності.

Одна з основних особливостей фінансової підтримки підприємницької освіти полягає в необхідності адаптації традиційних моделей фінансування до сучасних викликів. У минулому акцент робився на державному фінансуванні через бюджетні програми, але в умовах економіки знань важливо залучати не лише державні, а й приватні інвестиції, міжнародні гранти та спонсорські внески, що дозволяє розширити фінансові можливості для реалізації освітніх програм, розвитку інноваційних проектів та створення стартапів.

Державна підтримка відіграє важливу роль у формуванні підприємницької освіти, адже вона може забезпечити базове фінансування для університетів та навчальних закладів, що пропонують програми з підприємництва. Держава може впроваджувати спеціальні програми, які сприяють розвитку підприємницьких

навичок у студентів, наприклад, шляхом надання стипендій для навчання в галузі бізнесу або фінансування конкурсів і стартап-інкубаторів. Такі ініціативи не лише підвищують рівень підготовки майбутніх підприємців, але й стимулюють інноваційні процеси в економіці [1-2].

Слід також зазначити, що фінансова підтримка підприємницької освіти повинна бути орієнтована на практичну підготовку студентів, що означає, що необхідно інвестувати в програми, які забезпечують стажування в реальних бізнес-структурах, участь у проектних командах та практичних семінарах. Такий підхід допомагає студентам отримати не лише теоретичні знання, а й практичний досвід, що є важливим для їх подальшої кар'єри в бізнесі.

Фінансування також має включати інноваційні навчальні платформи та технології, які допомагають підвищити якість освіти. Використання сучасних інформаційних технологій, онлайн-курсів і платформ для навчання надає можливість розширити доступ до підприємницької освіти, залучаючи студентів з різних регіонів і соціальних груп, що особливо актуально в умовах глобалізації, коли знання і досвід можуть швидко передаватися через інтернет.

Крім того, важливо враховувати роль партнерства між освітніми установами, бізнесом і державою у фінансуванні підприємницької освіти. Спільні проекти між університетами та компаніями можуть забезпечити необхідні ресурси для реалізації освітніх програм і досліджень. Більше того, залучення бізнесу до навчального процесу може допомогти формувати програми, які відповідають вимогам ринку праці, та сприяти розвитку актуальних навичок у студентів [2-3].

Окрім традиційних джерел фінансування, таких як гранти та дотації, важливо також розвивати механізми мікрофінансування та інвестицій у стартапи, що може включати в себе створення фондів, які фінансують стартапи, ініційовані студентами, або програми, які підтримують підприємницькі проекти молодих підприємців. Такі ініціативи сприяють розвитку підприємницької культури, підвищують обізнаність про можливості бізнесу серед молоді та заохочують інноваційне мислення.

Фінансова підтримка також повинна враховувати специфіку різних регіонів і галузей. Наприклад, в регіонах з низьким рівнем розвитку економіки може бути доцільним надання спеціальних пільг або дотацій для розвитку підприємницької освіти, щоб забезпечити рівний доступ до якісної освіти та можливостей для самозайнятості. У той же час, у високотехнологічних галузях необхідно підтримувати програми, що фокусуються на новітніх технологіях та інноваціях.

Ще однією важливою особливістю є вимірювання ефективності фінансової підтримки підприємницької освіти. Необхідно створювати системи моніторингу та оцінки, які дозволяють відстежувати результати реалізації освітніх програм, їх вплив на розвиток бізнесу і підприємницьких ініціатив. Зазначене допоможе коригувати стратегії фінансування та виявляти найефективніші підходи для підтримки підприємництва в умовах змінюваного економічного середовища.

Таким чином, фінансова підтримка підприємницької освіти в економіці знань є складним і багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Вона повинна включати в себе державну та приватну ініціативу,

інвестиції в сучасні технології та інноваційні практики, а також партнерство між освітніми установами і бізнесом, що дозволить забезпечити підготовку висококваліфікованих фахівців, готових до викликів сучасного ринку, та сприяти розвитку інноваційної економіки. Крім того, важливим аспектом є розвиток фінансових інструментів, які сприяють доступу до освіти для широких верств населення. Це можуть бути стипендії, гранти, кредити на навчання, що дозволяють студентам з різними фінансовими можливостями отримати якісну освіту. Створення фондів підтримки підприємництва, які фінансують навчальні програми і стартапи, також може суттєво покращити ситуацію, забезпечуючи студентів і молодих підприємців необхідними ресурсами для реалізації їхніх ідей. Не менш важливим є розвиток платформ для обміну знаннями і досвідом. Створення мережі співпраці між навчальними закладами, бізнесом та державними організаціями може стати ефективним способом для підтримки підприємницької освіти. Такі платформи можуть включати в себе онлайн-курси, вебінари, семінари та інші форми навчання, які дозволяють обмінюватися досвідом і надавати актуальні знання в сфері підприємництва.

В умовах швидкого розвитку технологій, фінансова підтримка також повинна включати інвестиції в цифрову освіту. Інтернет-платформи, мобільні додатки та інтерактивні навчальні матеріали відкривають нові можливості для отримання знань, які можуть бути більш доступними і зручними для широкої аудиторії. Це особливо актуально для молоді, яка часто має високий рівень володіння цифровими технологіями та може навчатися в будь-який час і в будь-якому місці.

Крім того, важливим є формування культури підприємництва через освітні ініціативи. Підтримка підприємницької освіти на всіх рівнях, від початкової школи до вищих навчальних закладів, може сприяти формуванню свідомості про важливість підприємництва як складової економічного розвитку. Державні програми та ініціативи, які сприяють розвитку підприємницьких компетенцій серед молоді, можуть стати основою для створення нових поколінь інноваторів і підприємців.

Література:

1. Беялов Т. Е. (2018). Феномен підприємницьких університетів та їх фінансова безпека. *Вісник КНУД спецвипуск. Серія «Економічні науки»*, 345-354.
2. Беялов, Т. Е. (2018). Особливості діяльності підприємницького університету в постіндустріальній економіці. *Причорноморські економічні студії*, (33), 41-46.
3. Skliarenko, N., Gryshchenko, I., Kolosnichenko, O., Ostapenko, N., & Kolosnichenko, M. (2023). Creativity and innovation in the design of public service announcements: classification and design models. *Creativity Studies*, 16(1), 225-240.

*Ганущак О. Ю.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний вищий навчальний заклад
"Ужгородський національний університет",
м. Ужгород, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНИМИ СТРУКТУРАМИ

Інтегровані структури, які об'єднують різні підприємства, установи та організації, потребують розвинених комунікативних стратегій для забезпечення своєї ефективності та адаптивності в умовах швидко змінюваного зовнішнього середовища. Формування комунікативних моделей в системі управління інтегрованими структурами є критично важливим аспектом, оскільки ці моделі сприяють ефективному обміну інформацією, спільному ухваленню рішень та координації дій між учасниками різних рівнів і структур.

У сучасному світі, де інтеграційні процеси набувають все більшого значення, особливо важливою є побудова моделей комунікації, які відповідають специфіці та потребам інтегрованих структур. Такі моделі повинні бути здатними забезпечити не лише внутрішню комунікацію, але й зовнішні зв'язки з партнерами, постачальниками, замовниками та іншими стейкхолдерами, що передбачає не тільки обмін інформацією, а й створення платформ для колективного навчання, обміну досвідом та спільного вирішення проблем.

Однією з ключових складових формування комунікативних моделей є визначення основних каналів комунікації. Такі канали можуть бути формальними та неформальними. Формальні канали зазвичай включають офіційні звіти, наради, презентації, тоді як неформальні можуть охоплювати неформальні зустрічі, обговорення в соціальних мережах або особисті контакти. Важливо, щоб обрані канали відповідали культурі та стилю роботи інтегрованої структури, оскільки це вплине на ефективність обміну інформацією [1-2].

Ще одним важливим аспектом є адаптація комунікативних моделей до різних рівнів управління. Інтегровані структури часто мають кілька рівнів управлінської ієрархії, і важливо забезпечити, щоб інформація могла ефективно проходити між цими рівнями, що може включати використання інформаційних технологій, які дозволяють здійснювати швидкий доступ до даних та обмін інформацією в режимі реального часу. Впровадження таких технологій, як системи управління проектами або платформи для спільної роботи, може суттєво підвищити рівень комунікації в організації.

Важливо також враховувати культурні та соціальні аспекти, які впливають на комунікацію в інтегрованих структурах. У міжнародних інтеграційних проектах різні культури можуть по-різному сприймати комунікаційні процеси, що потребує особливої уваги до культурних відмінностей та стилів спілкування. Розуміння цих аспектів може допомогти уникнути непорозумінь і конфліктів, а також створити сприятливе середовище для співпраці.

Комунікація також має бути двосторонньою, тобто важливо не лише передавати інформацію, але й активно слухати та враховувати думки та ідеї інших учасників інтегрованої структури, що може бути досягнуто через регулярні зворотні зв'язки, обговорення результатів проектів та ініціатив, а також шляхом заохочення учасників до участі у відкритих обговореннях. Зворотний зв'язок дозволяє вчасно виявляти проблеми, коригувати стратегії та підтримувати активне залучення всіх учасників.

Крім того, важливим є навчання і розвиток навичок комунікації серед співробітників. Інвестиції в навчання персоналу у сфері комунікації можуть суттєво підвищити ефективність управління інтегрованими структурами. Зазначене може включати тренінги з розвитку навичок активного слухання, конструктивного зворотного зв'язку, ведення переговорів та управління конфліктами. Забезпечення співробітників необхідними знаннями та навичками створює передумови для більш ефективної взаємодії [2-3].

Формування комунікативних моделей також включає в себе елементи стратегічного планування. Необхідно заздалегідь визначити основні цілі комунікації в інтегрованій структурі, а також розробити стратегії їх досягнення. Таке може передбачати розробку плану комунікацій, який включатиме ключові повідомлення, цільову аудиторію, канали комунікації та механізми оцінки ефективності. Чітке планування дозволяє зменшити ризики та забезпечити узгодженість у комунікаційних процесах.

В умовах швидких змін у технологіях та ринковій ситуації, комунікативні моделі також повинні бути гнучкими і адаптивними. Зазначене означає, що інтегровані структури повинні бути готові до внесення змін у свої комунікаційні процеси в залежності від нових умов. Використання новітніх технологій, таких як соціальні медіа або мобільні додатки, може стати ефективним способом покращення комунікації, але важливо, щоб ці технології використовувалися відповідно до потреб і очікувань учасників.

В цілому, формування комунікативних моделей в системі управління інтегрованими структурами є складним, але необхідним процесом для забезпечення їхньої ефективності та стійкості в умовах сучасного динамічного бізнес-середовища. Спільна робота, активне слухання, культурна чутливість і технологічні інновації стають основними факторами, які визначають успішність комунікації в таких структурах. Впровадження цих принципів може допомогти створити сприятливе середовище для інновацій, спільного вирішення проблем і досягнення стратегічних цілей, що є особливо важливим у складних і швидко змінюваних умовах. Формування комунікативних моделей також вимагає залучення всіх рівнів співробітників до процесу комунікації. Заохочення до участі в обговореннях, надання можливості висловити свої ідеї та пропозиції, а також створення умов для колективної роботи можуть сприяти більшій залученості та мотивованості працівників, що допоможе створити атмосферу спільної відповідальності за результати діяльності інтегрованої структури, що, у свою чергу, підвищить її ефективність.

Крім того, важливим аспектом є використання кризових комунікаційних стратегій. У ситуаціях, коли інтегровані структури стикаються з викликами або

загрозами, комунікативні моделі повинні бути адаптовані для швидкого та ефективного реагування. Зазначене передбачає створення кризового комунікаційного плану, в якому визначаються ключові повідомлення, відповідальні особи та канали комунікації. Швидкість та точність комунікації в такі моменти можуть вплинути на репутацію організації та зберегти довіру до неї.

Важливо також враховувати роль лідерства в формуванні комунікативних моделей. Лідери інтегрованих структур повинні демонструвати приклад ефективної комунікації, активно залучаючи співробітників до обговорень та підтримуючи відкритість у діях. Їхня здатність до прозорого спілкування, чесності та відкритості може створити основи для довгострокового успіху комунікаційних моделей в організації.

Отже, формування комунікативних моделей в системі управління інтегрованими структурами є багатограним процесом, що вимагає комплексного підходу, що включає в себе використання технологій, культурну адаптацію, стратегічне управління, емоційну інтелігентність та активну участь всіх учасників. Створення ефективних комунікативних моделей не лише підвищує рівень співпраці між учасниками інтегрованої структури, але й зміцнює її конкурентоспроможність на ринку, сприяє інноваційному розвитку та забезпечує стійкість в умовах швидких змін.

Література:

1. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.

2. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

3. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елементу ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217

*Ганущак Р. М.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет «Чернігівська Політехніка»,
м. Чернігів, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ

Інституціональне підґрунтя розвитку інтегрованих структур бізнесу є критично важливим для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності сучасних економічних систем. В умовах глобалізації, технологічних змін і підвищення конкуренції інтеграція підприємств в різні форми організаційних структур стає важливим чинником для оптимізації бізнес-процесів, зменшення витрат і підвищення продуктивності.

Важливим аспектом інституціонального підґрунтя є законодавча база, яка регулює діяльність бізнесу. Чіткі та стабільні правові норми, що визначають правила гри для підприємств, створюють сприятливе середовище для інтеграції. Зазначене стосується не лише загальних норм ведення бізнесу, але й специфічних регуляцій, які стосуються певних галузей, таких як фінансові послуги, інформаційні технології або агропромисловий сектор. Ефективна законодавча база забезпечує захист прав усіх учасників бізнес-процесів, сприяє інвестиційній привабливості та формує довіру між партнерами [1-3].

Не менш важливим є розвиток інституцій, що підтримують бізнес. Це можуть бути державні органи, що відповідають за регулювання, надання дозволів та ліцензій, а також різноманітні агентства, які займаються розвитком підприємництва, інвестицій і інновацій. Такі інститути повинні мати чітко визначені функції, ресурси та повноваження для підтримки інтеграції бізнесу. Вони також повинні активно взаємодіяти з підприємствами, забезпечуючи консультації, навчання та інші послуги, що сприяють розвитку бізнесу.

Крім державних інституцій, важливу роль у формуванні інституціонального підґрунтя грають професійні асоціації та галузеві організації. Вони можуть виступати як посередники між підприємствами та державними органами, представляючи інтереси своїх членів. Такі організації здатні надавати важливу інформацію про ринок, технології, законодавчі зміни та інші фактори, що впливають на діяльність підприємств. Вони також можуть стимулювати співпрацю між підприємствами, організовуючи заходи для обміну досвідом та налагодження контактів.

Формування інтегрованих структур бізнесу також передбачає наявність відповідних механізмів фінансування. Доступ до капіталу є критично важливим для реалізації інтеграційних проєктів, оскільки підприємства часто потребують значних інвестицій для модернізації, технологічного оновлення або розширення. Інститути, що забезпечують фінансування, такі як банки, венчурні фонди, а також державні програми підтримки, повинні бути здатні надавати гнучкі фінансові інструменти, які відповідають потребам бізнесу. Вони повинні також

враховувати специфіку інтеграційних структур і їхню здатність до генерування доходу.

Важливим фактором є також розвиток інфраструктури, яка підтримує інтеграцію бізнесу. Це може включати транспортні, інформаційні, комунікаційні та технологічні системи, які забезпечують безперербійну діяльність інтегрованих структур. Наявність якісної інфраструктури знижує витрати на логістику, підвищує ефективність обміну інформацією і сприяє більшій мобільності ресурсів. Інституційна політика, спрямована на розвиток інфраструктури, повинна бути комплексною та враховувати потреби бізнесу, особливо в умовах швидких змін на ринку.

Ще одним важливим елементом інституціонального підґрунтя є навчання і підвищення кваліфікації кадрів. Інтеграція бізнесу вимагає нових навичок та знань, що забезпечують ефективну взаємодію між підприємствами. Програми підготовки кадрів, які орієнтуються на сучасні потреби ринку, можуть бути реалізовані як на державному, так і на приватному рівнях. Важливою є також співпраця між освітніми установами і підприємствами для забезпечення відповідності навчальних програм реальним потребам економіки.

Крім того, успішний розвиток інтегрованих структур бізнесу потребує формування корпоративної культури, яка сприяє співпраці та інноваціям. Культура відкритості, довіри та готовності до спільної роботи є ключовими для інтеграційних процесів. Інституції повинні підтримувати формування такої культури через програми розвитку лідерства, управління змінами та інші ініціативи, що сприяють розвитку партнерства.

В умовах швидко змінюваного бізнес-середовища інституціональне підґрунтя розвитку інтегрованих структур має бути гнучким і адаптивним, що означає, що державна політика та регуляції повинні регулярно переглядатися та оновлюватися відповідно до нових викликів і тенденцій. Співпраця з міжнародними партнерами та впровадження кращих світових практик може суттєво посилити інституційні механізми, що підтримують інтеграцію бізнесу.

На завершення, інституціональне підґрунтя розвитку інтегрованих структур бізнесу охоплює широкий спектр аспектів - від законодавчої бази і підтримки державних інститутів до розвитку фінансування, інфраструктури, кадрів і корпоративної культури. Цей комплексний підхід дозволяє створити сприятливе середовище для інтеграційних процесів, що, в свою чергу, сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємств, підвищенню їх ефективності та сталому розвитку в умовах глобалізації та швидких змін. Також важливим елементом є створення сприятливого бізнес-середовища, яке стимулює інновації і інтеграцію, що може бути досягнуто через впровадження різних форм державної підтримки, таких як податкові пільги, субсидії або гранти на дослідження і розробки. Така підтримка може бути особливо важливою для малих і середніх підприємств, які часто не мають достатніх ресурсів для реалізації інтеграційних проектів. Забезпечення доступу до фінансування також є критично важливим, оскільки інтеграційні процеси часто вимагають значних капіталовкладень.

Крім того, важливою складовою інституціонального підґрунтя є розвиток соціальної відповідальності бізнесу. Сучасні інтегровані структури повинні

враховувати не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти своєї діяльності. Зазначене може включати в себе програми соціальної відповідальності, які сприяють розвитку місцевих громад, охороні навколишнього середовища та підвищенню якості життя населення. Інтегровані бізнеси, які демонструють відповідальність та соціальну активність, можуть отримати конкурентні переваги, оскільки споживачі все більше цінують компанії, які дотримуються принципів сталого розвитку.

Важливо також зазначити, що інтеграція бізнесу вимагає ефективної комунікації та обміну інформацією, що стосується як внутрішніх комунікацій всередині організацій, так і зовнішніх – між різними учасниками ринку. Створення прозорих інформаційних каналів допомагає знижувати ризики та непорозуміння, а також сприяє налагодженню довгострокових партнерських відносин. В умовах інтеграції важливо, щоб усі сторони мали доступ до актуальної інформації про ринок, технології, законодавчі зміни та інші фактори, які можуть вплинути на їхню діяльність.

Ще одним важливим елементом є розвиток інноваційної інфраструктури. Інтеграція бізнесу неможлива без підтримки наукових досліджень та розробок, які можуть забезпечити підприємства новими технологіями і рішеннями. Державна політика має підтримувати створення науково-дослідних інститутів, інноваційних центрів, технологічних парків, які сприятимуть розвитку нових ідей і їхньому впровадженню в бізнес. Співпраця між науковими установами та підприємствами є критично важливою для інтеграції нових технологій у виробничі процеси.

Також, у процесі формування інтегрованих структур бізнесу важливо враховувати міжнародний досвід. Вивчення кращих практик інших країн може дати цінні уроки для українського бізнесу, що може включати в себе досвід міжнародних корпорацій, які успішно реалізували інтеграційні стратегії, а також регіональні ініціативи, що сприяли розвитку певних галузей. Залучення міжнародних експертів та консалтингових компаній може допомогти у впровадженні ефективних рішень.

На завершення, інституціональне підґрунтя розвитку інтегрованих структур бізнесу є багатограним і потребує комплексного підходу. Необхідно поєднати правові, економічні, соціальні та екологічні аспекти, щоб створити сприятливе середовище для інтеграції бізнесу. Лише завдяки спільним зусиллям держави, бізнесу, наукових установ та суспільства можна досягти успіху в реалізації інтеграційних проектів і забезпечити сталий розвиток національної економіки. В умовах швидких змін і викликів, з якими стикається світова економіка, інтегровані структури можуть стати важливим фактором, що сприятиме адаптації та виживанню бізнесу в умовах глобальної конкуренції.

Література:

1. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.

2. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.

3. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

Гилко М. В.,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського,

м. Миколаїв, Україна

Куява Б. М.,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля,

м. Київ, Україна

Білокіз Є. В.

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

У сучасному світі, де технологічний прогрес відбувається з неймовірною швидкістю, інвестиції в інновації стають не лише бажаними, а й необхідними для підтримки ефективності виробництва. Інвестиційне забезпечення розвитку промисловості на інноваційних засадах є ключовим фактором, який визначає конкурентоспроможність підприємств і їхню здатність адаптуватися до швидко змінюваного бізнес-середовища.

Перш за все, інвестиційне забезпечення має на увазі не лише фінансові вливання, а й створення сприятливого середовища для інновацій, що може включати в себе розвиток інфраструктури, наприклад, науково-дослідних центрів та інкубаторів для стартапів, які здатні генерувати нові ідеї та рішення. Такі інституції допомагають підприємствам скористатися останніми досягненнями науки та технологій, забезпечуючи доступ до експертних знань і ресурсів.

Крім того, важливим аспектом інвестиційного забезпечення є стимулювання державного і приватного партнерства. Співпраця між бізнесом, державними органами і науковими установами може призвести до створення

інноваційних проектів, які отримують фінансування з різних джерел. Таке партнерство не тільки знижує ризики, але й сприяє обміну досвідом та ресурсами, що, в свою чергу, підвищує шанси на успіх інноваційних ініціатив [1-2].

Однією з основних цілей інвестицій є забезпечення досліджень і розробок нових технологій, що може включати автоматизацію виробничих процесів, впровадження нових матеріалів або розвиток екологічно чистих технологій. Інвестиції в R&D стають критично важливими для підприємств, які прагнуть залишатися на передовій своїх галузей і відповідати вимогам сучасного ринку.

Інвестиційне забезпечення також включає в себе розробку стратегій, які заохочують впровадження інновацій у виробництво. Це можуть бути програми, які стимулюють інвестиції в інноваційні проекти через податкові пільги або інші фінансові інструменти. Такі заходи допомагають підприємствам знизити витрати на впровадження нових технологій і прискорити їхнє становлення на ринку.

Важливо зазначити, що інвестиції в інновації потребують не лише фінансових ресурсів, але й змін у корпоративній культурі підприємств. Створення атмосфери, яка підтримує креативність і новаторство, є важливим аспектом для успішного впровадження інновацій. Заохочення співробітників до висловлення ідей, проведення тренінгів і семінарів з інноваційного мислення можуть суттєво підвищити рівень залученості працівників у процеси впровадження нових технологій [3].

Не менш важливою є оцінка ефективності інвестицій в інновації, що вимагає розробки чітких критеріїв та показників, за якими можна оцінити результати впровадження нових технологій. Систематичний моніторинг і аналіз інвестиційної діяльності дозволяє підприємствам коригувати свої стратегії та ухвалювати обґрунтовані рішення на основі отриманих даних.

Загалом, інвестиційне забезпечення розвитку промисловості на інноваційних засадах вимагає комплексного підходу, який поєднує фінансування, співпрацю, дослідження, стратегічне планування і культурні зміни. Зазначене дозволяє підприємствам не лише впроваджувати нові технології, а й створювати цінність для споживачів, підвищувати свою конкурентоспроможність та забезпечувати сталий розвиток в умовах швидко змінюваного ринку. Успішна реалізація інвестиційних проектів може стати важливим чинником не лише для окремих підприємств, а й для всієї економіки, сприяючи її модернізації та підвищенню якості життя населення.

Одним з викликів інвестиційного забезпечення є оцінка ризиків, пов'язаних із впровадженням інновацій. Відомо, що інвестиції в нові технології часто супроводжуються високими ризиками, і підприємства повинні мати стратегії для їх мінімізації, що може включати аналіз ринку, тестування нових продуктів на етапі їх розробки, а також створення резервних планів для різних сценаріїв розвитку подій. Надійна система управління ризиками допоможе підприємствам зберегти фінансову стабільність і забезпечити тривале зростання.

Крім того, не менш важливим є розвиток людського капіталу. Інвестиції в навчання та підвищення кваліфікації працівників можуть стати визначальними для успішного впровадження інновацій. Сучасні технології потребують нових

знань і навичок, тому підприємства, які інвестують у розвиток своїх кадрів, здатні швидше адаптуватися до змін. Формування команди з високим рівнем професійної підготовки стає критично важливим для успішного впровадження нових ідей.

Таким чином, інвестиційне забезпечення розвитку промисловості на інноваційних засадах є комплексним і багатогранним процесом. Успіх у цій сфері залежить від здатності підприємств адаптуватися до змін, впроваджувати нові технології, взаємодіяти з науковими установами та активно залучати інвестиції. Інтеграція інновацій у виробничі процеси не тільки підвищує конкурентоспроможність підприємств, але й сприяє їхньому сталому розвитку, що в свою чергу позитивно вплине на економіку в цілому. В умовах глобалізації та технологічної трансформації підприємства, які вміють ефективно управляти інвестиційними ресурсами, матимуть можливість не лише вижити, а й процвітати в конкурентному середовищі.

Література:

1. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.

2. Bilan, Y., Zos-Kior, M., Nitsenko, V., Sinelnikau, U., & Ilin, V. Projecting the social component of the efficient management of land resources. *Journal of Security and Sustainability*, 2017. 7(2), 287-300.

3. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. *Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.

Гнатенко І. А.,
д.е.н., професор,
професор кафедри підприємництва та бізнесу
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ

Смарт-економіка передбачає інтеграцію новітніх технологій, інноваційних рішень і раціональних підходів до управління, що дозволяє досягти високої продуктивності, ефективності та стійкості бізнесу. У багатьох країнах було реалізовано низку успішних ініціатив, які сприяли розвитку підприємництва в умовах швидко змінюваного економічного середовища. Зарубіжний досвід управління підприємництвом в умовах розвитку смарт-економіки надає важливі уроки та практики, які можуть бути корисними для підприємців у всьому світі.

Однією з ключових особливостей зарубіжного досвіду є акцент на цифровізації бізнес-процесів. Компанії, які активно впроваджують інформаційні технології, здатні швидше адаптуватися до змін на ринку, знижувати витрати та покращувати обслуговування клієнтів. Наприклад, в США та Європі спостерігається зростання популярності платформ електронної комерції, які дозволяють підприємствам продавати свої товари та послуги безпосередньо споживачам, обминаючи традиційні канали розподілу. Такі платформи сприяють більшій прозорості, доступності інформації та зручності для кінцевого споживача.

Важливою складовою успіху в умовах смарт-економіки є використання аналітики даних. Компанії, які впроваджують системи великих даних, отримують можливість аналізувати поведінку споживачів, прогнозувати тренди та приймати обґрунтовані рішення на основі реальних показників. Наприклад, в Японії багато підприємств активно використовують аналітичні інструменти для оптимізації виробничих процесів та управління запасами. Це дозволяє зменшити витрати та покращити якість продукції, що, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність [1-3].

Також значну роль у розвитку смарт-економіки відіграє інноваційне мислення та культура. У країнах Північної Європи, таких як Швеція та Фінляндія, активно підтримується підприємницька активність через інноваційні хаби та стартап-інкубатори. Такі ініціативи сприяють розвитку нових ідей та технологій, створюють умови для співпраці між підприємствами, науковими установами та урядовими органами. Вони також надають молодим підприємцям доступ до ресурсів, менторства та фінансування, що допомагає їм реалізувати свої бізнес-ідеї.

Управління підприємством в умовах смарт-економіки також передбачає активне використання міжнародних платформ і співпраці на глобальному рівні. Багато компаній створюють альянси з іншими підприємствами для спільної розробки продуктів та послуг, що дозволяє їм виходити на нові ринки та використовувати спільні ресурси. Такі стратегії часто допомагають підприємствам знизити ризики, пов'язані з інвестиціями, і підвищити свою гнучкість в умовах глобальних змін [4-6].

Необхідність сталого розвитку також є важливим аспектом зарубіжного досвіду. Багато країн активно впроваджують стратегії, спрямовані на екологічну відповідальність і соціальну справедливість, що проявляється в ініціативах щодо зменшення викидів, впровадження екологічних технологій, а також у підтримці соціально відповідального бізнесу. Підприємства, які враховують екологічні та соціальні аспекти у своїй діяльності, зазвичай отримують більшу лояльність з боку споживачів, що в кінцевому підсумку підвищує їх конкурентоспроможність.

Не менш важливим є питання освітньої політики. У багатьох розвинених країнах активно здійснюється інтеграція освіти і бізнесу. Університети та навчальні заклади співпрацюють з підприємствами для розробки програм, які відповідають потребам ринку праці. Таке партнерство сприяє підготовці

кваліфікованих кадрів, які здатні впроваджувати інноваційні рішення та ефективно працювати в умовах смарт-економіки.

Одним з прикладів успішного управління підприємництвом в умовах смарт-економіки є модель "умного міста", що реалізується в різних країнах, таких як Нідерланди та Сінгапур. Такі проекти поєднують технології, екологічні рішення та управління міськими ресурсами для покращення якості життя мешканців. Вони також створюють умови для розвитку підприємництва, забезпечуючи інфраструктуру для стартапів та малих бізнесів.

Зарубіжний досвід управління підприємництвом в умовах розвитку смарт-економіки демонструє, що адаптація до змін і використання новітніх технологій є ключовими факторами успіху. Компанії, які здатні впроваджувати інновації, адаптувати свої стратегії відповідно до вимог ринку та співпрацювати з іншими учасниками економіки, мають більші шанси на досягнення сталого розвитку та успіху в глобальному контексті. Цей досвід є цінним джерелом знань для підприємств у всьому світі, які прагнуть впроваджувати смарт-інновації і підвищувати свою конкурентоспроможність у швидко змінюваному світі. Крім того, смарт-економіка передбачає активне залучення споживачів у процес створення продукції. Підприємства все частіше впроваджують моделі спільного споживання і краудфандингу, які дозволяють залучати клієнтів до розробки нових продуктів і послуг, що сприяє не лише підвищенню якості пропозицій, а й створенню більшої лояльності серед споживачів, які відчують свою залученість у процес [5-7].

Необхідність сталого розвитку та соціальної відповідальності є важливими елементами в управлінні підприємствами в смарт-економіці. Багато зарубіжних компаній усвідомлюють, що інвестиції в екологічні технології та соціально відповідальний бізнес не лише позитивно впливають на імідж, але й приносять економічні вигоди. Наприклад, впровадження енергоефективних технологій не лише знижує витрати на енергію, але й відкриває нові ринки для "зелених" продуктів.

Важливою складовою зарубіжного досвіду є також стратегічне партнерство. Підприємства активно шукають можливості для співпраці з іншими компаніями, науковими установами та державними органами для реалізації спільних проектів, які можуть привести до інновацій і розвитку. Зазначене дозволяє їм ділитися ресурсами, знаннями і технологіями, що прискорює процес створення нових рішень.

Загалом, зарубіжний досвід управління підприємництвом в умовах розвитку смарт-економіки є важливим джерелом знань та практик, які можуть бути адаптовані в інших країнах. Успішні підприємства показують, що для досягнення високих результатів необхідно постійно інвестувати в технології, розвивати організаційну культуру, формувати екосистему підтримки та активно взаємодіяти з усіма учасниками ринку, що дозволяє не лише залишатися конкурентоспроможними, але й забезпечувати сталий розвиток у швидко змінюваному економічному середовищі.

Література:

1. Шарий, В. І., Зось-Кіор, М. В., & Кирилюк, І. М. Інституційна модель земельних відносин в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки*, 2020. №(2), 107-116.
2. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.
3. Таран-Лала, О. М., Зось-Кіор, М. В., & Андрусенко, М. М. Імідж підприємства як фактор впливу на його конкурентоспроможність. *Агросвіт*, 2020. №(7), 18-22.
4. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.
5. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.
6. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
7. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елемента ринкової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.

Гой В. К.,

аспірант кафедри менеджменту

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі все більшу увагу приділяють сталому розвитку, зокрема у сфері готельно-ресторанного бізнесу, який є одним із найбільших споживачів природних ресурсів. Сталий розвиток потрібен для менеджменту як інструмент розвитку підприємства, для підвищення конкурентоспроможності підприємства, покращення його репутації, та зменшення витрат.

Ця гармонізація екологічного, соціального, екологічного аспектів розвитку допомагає підприємству для отримання більшого прибутку за рахунок зменшення витрат та покращення репутації що надасть притоки нових клієнтів.

Зараз у світі екологізація підприємств в тренді, та у часи короно-кризи багато підприємств завдяки впровадженню саме екологічних інновацій та запровадженню екологічного менеджменту мали змогу отримувати прибуток та працювати. Екологічні інновації це дуже складно але дає гарний результат через деякий час, та це дуже гарно для маркетингу підприємства, це надає змогу залучати велику кількість клієнтів зі всього світу та робити собі таку репутацію щоб вона виділялося серед всіх інших конкурентів.

Екологічний менеджмент допомагає підприємству впроваджувати екологічні інновації, так щоб це мало більш гарний результат та невеликі затрати. Взагалі, екологічні інновації це коштовні інновації, але це дуже великий вклад у маркетинг та менеджмент підприємства, тому що це робить працю закладу легше та більш привабливою для людей, також підтримує сучасні тренди серед споживачів по всьому світу.

Зараз у світі є багато екологічних сертифікацій для готелів але найпопулярніша- це система “Green-Key”, яка дуже складна але якщо виконати всі умови то підприємство буде вже на вищому рівні у своєму розвитку , та отримує міжнародний сертифікат, що дуже вигідно для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

В Україні багато готелів вже зробили екологічні інновації та деякі отримали сертифікати “Green-Key” та покращили свою репутацію. Нижче буде представлено інформацію щодо кількості готелів які отримали сертифікати “Green-Key” у 2023 році. Нижче на рис.1 представлено статистичні дані щодо кількості готелів що отримали сертифікат “Green-Key” у 2023 році.

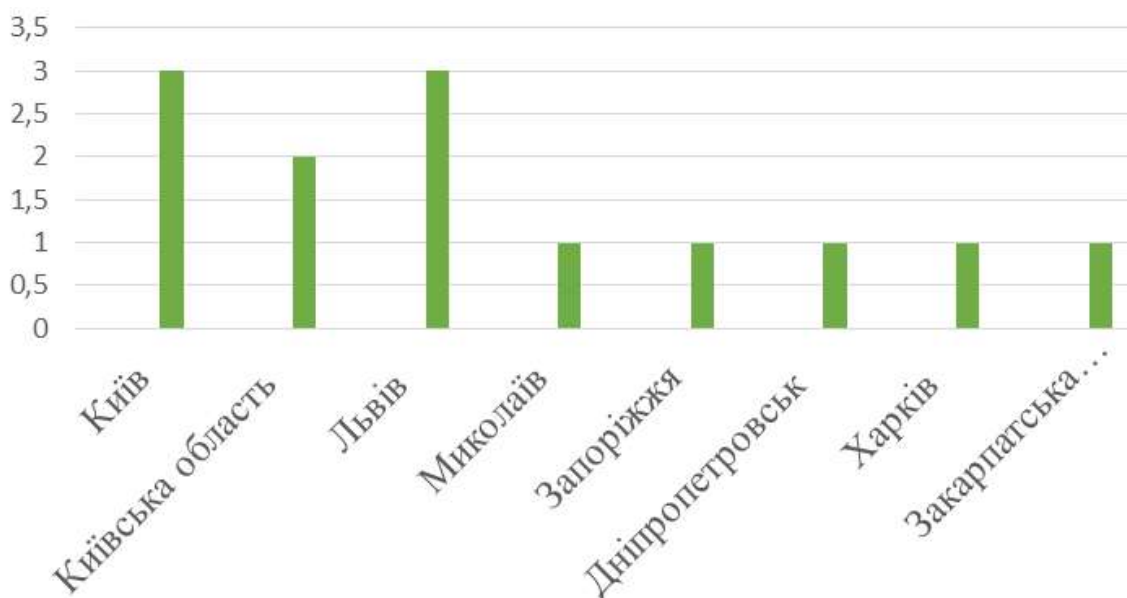

Рис.1. Кількість готелів в Україні, що отримали сертифікат Green-Key у 2023 році, одиниць

Джерело: побудовано автором на підставі [1]

Тренд на отримання екологічних сертифікатів почався з міста Київ а потім з'явився й в інших містах , та з кожним роком готелів стає все більше, та

особливо зараз тому що ми йдемо шляхом до Європейського Союзу та впровадження саме екологічних інновацій дуже потрібно, тому що у Європі це на найвищому рівні та особливо з періоду короно-кризи багато готелів та ресторанів почали впроваджувати екологічні інновації та це допомогло їм пройти через кризу та отримувати прибуток навіть в таких важких умовах. Сертифікація “Green-Key” повністю модернізує підприємство завдяки оптимізації управління, зменшення відходів. Також ця сертифікація передбачає перехід на свої джерела постачання ресурсів та енергії що робить підприємство більш самостійним та привабливим для споживачів , тому що наприклад воно зможе запропонувати домашні овочі та фрукти, чисту воду та інше .

Найкращі екологічні готелі України (табл. 1).

Таблиця 1

Найкращі екологічні готелі України у 2023 році

Регіон	Назва готелю
Харківська область	«Costa Brava», «SV Park Hotel»
Донецька область	«Park Inn by Radisson Donetsk», «Форест Парк»
Дніпропетровська область	«FriendHouse»
Полтавська область	«Verholy Relax Park»
Одеська область	«Dachnik», «Prichal №1»
Чернівецька область	«Ковчег»
Львівська область	«Premier Hotel Dnister»
Івано-Франківська область	«Radisson Blu Hotel»
Чернігівська область	«ШишкиNN»
Київська область	«Maison Blanche», «Ligena Hotel», «Radisson Blu Hotel», «Сезони SPA», Арт-готель «Бакappa», «Русь»
Закарпатська область	«GM Bubble Hotel»

Джерело: розроблено автором на підставі [2]

Було проаналізовано кількість найкращих екологічних готелів, що є в Україні, та виявлено що зараз у місті Київ найбільша кількість екологічних готелів та взагалі в країні з'являється повільним але цілеспрямованим темпом все більше екологічних готелів, які дуже допомагають країні у розвитку та це підвищує рівень держави взагалі. Сертифікація “Green Key” потребує значних витрат , що є її мінусом, але це великий вклад у сталий розвиток підприємства, та якщо зробити ці інвестиції то з часом отримання більшого прибутку перекриє витрати на впровадження екологічних інновацій, також що найголовніше це інструмент для покращення репутації підприємства та її привабливості серед клієнтів, тому що попит на саме екологічні готелі дуже високий в Європі та в Україні це теж набирає обертів, та коли ми будемо у європейському союзі потрібно буде щоб у країні було якнайбільше екологічних готелів та взагалі більше практики застосування сталого розвитку та екологічного менеджменту.

Нижче на рис. 2 представлені методи екологізації, які застосовуються в українських готелях, які отримали сертифікат “Green-Key”.

Рис. 2. Методи екологізації підприємств готельного бізнесу

Джерело: розроблено автором

Методи екологізації це складова екологічного менеджменту, яка дуже важлива для сталого розвитку підприємств готельно- ресторанного бізнесу. Саме головне щоб обраний метод був найкращим саме для ситуації підприємства, тому що багато чого залежить від розташування готелю, особливостей країни та міста , та іноді деякі методи занадто дорогі для підприємства та треба обирати ті що з найменшими витратами принесуть більше вкладу у розвиток підприємства та його майбутній прибуток та притоки споживачів.

Наприклад у період короно-кризи важливим методом було впровадження екологічних інновацій у сфері безпеки для здоров'я клієнтів , тому фільтрація води та очищення приміщень, цифровізація та діджиталізація були дуже важливими критеріями екологічного менеджменту.

Екологічний менеджмент допомагає маркетингу готелю, це дає можливості для покращення якості послуг а тому легше знаходити нових споживачів та приваблювати їх у підприємство, це сучасний тренд який зробить вклад у майбутнє підприємства та його прибутковість у різні часи.

Отже, екологічні інновації це дуже важливий інструмент для удосконалення готельно-ресторанного бізнесу у сталому розвитку та екологічний менеджмент дуже активно сприяє розвитку підприємства та робить його більш привабливим та конкурентоспроможним.

Завдяки впровадженню екологічних інновацій підприємство розвивається та підтримує світові тренди , що робить його більш популярним серед споживачів та коли воно доводить процес екологізації до кінця то отримує більше прибутку та більш гарно працює та задовольняє всі потреби як робітників так і споживачів.

Але головне, це правильно використовувати методи екологізації та екологічну сертифікацію, та робити впровадження інновацій якісно, та розробляти план по впровадженню цих інновацій, який повинно розглядати та контролювати вище керівництво готельного підприємства, а також робити контроль якості як впровадження інновацій так і в процесі коли вже все завершено щоб підтримувати рівень якості та репутацію свого підприємства.

Сталий розвиток дуже актуальний та потрібен країні щоб розвивати економіку та становитися ближче до європейських норм та трендів, а також наприклад перехід на альтернативні джерела енергії допоможе країні знизити рівень споживання енергії та якщо сонячних панелів буде більше то

підприємства можуть продавати енергію державі та тим самим теж допомагати їй, також це допомагає підприємствам зменшити великі витрати на паливо для генераторів, на купівлю овочів, води, фруктів та інше.

Література:

1. Міжнародна сертифікація Green-Key. URL: <https://www.greenkey.global>. (дата звернення: 14.10.2024)
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 12.10.2024)
3. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація готельного господарства: навчально-практичний посібник. К.: ФОП Гуляєва В. М., 2019. 204 с.

Горбець О.В.

аспірант кафедри маркетингу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах глобалізації та цифровізації однією з найбільш прогресивних складових економіки, що відповідає загальним тенденціям глобальної цифрової трансформації, є ринок цифрових продуктів, який розвивається по всьому світові, зокрема і в Україні. В умовах постійних змін у технологічній сфері, а також під впливом соціально-економічних факторів, попит на цифрові продукти та послуги суттєво зростає і створює сприятливі умови для розвитку інноваційних бізнес-моделей та технологічних рішень. Відтак, мобільні додатки, стрімінгові та OTT-платформи, хмарні сервіси, а також фінансові та освітні технології (EdTech), стають ключовими елементами ринку цифрових продуктів, не дивлячись на кризи останніх років. Саме цифрові продукти формують не лише нові способи надання послуг, але й сприяють створенню екосистем, які базуються на персоналізації та адаптивності до потреб користувачів. Значення прогресування РЦП (ринку цифрових продуктів) посилюється також через зміну пріоритетів споживачів, які все більше цінують доступність, персоналізацію та гнучкість послуг, що обумовлено збільшенням кількості користувачів Інтернету та проникнення смартфонів і, відповідно, стимулює появу нових технологій, спрямованих на спрощення повсякденних операцій і підвищення ефективності бізнес-процесів. Усвідомлюючи необхідність інтеграції країни в глобальну цифрову економіку та забезпечення її конкурентоспроможності на світовому ринку, цифрову трансформацію можна розглядати як один з ключових факторів розвитку України.

Питання РЦП активно досліджуються як науковцями, так і практиками. Серед українських фахівців у цій галузі варто виокремити Т. Артёмову, І. Ковшову, К. Танащук та інших дослідників. Також дане питання піднімається в

наукових працях таких видатних науковців, як: А. Гавер, К. Крістенсен, С. Сміт та інших.

Частина з глобальних компанії вже активно інтегруються в український ринок цифрових продуктів, такі як: Netflix, Spotify, Google та інші, проте важливу роль відіграють також локальні компанії, що пропонують конкурентоспроможні продукти для внутрішнього та зовнішнього ринків. Наприклад, успіх українських стартапів у галузі фінансових технологій та електронної комерції підтверджує значний потенціал цифрового сектору економіки України. Крім того, розвиток OTT-платформ, мобільних додатків та освітніх технологій забезпечує нові можливості для бізнесу та відкриває шлях до створення глобальних цифрових екосистем. Саме тому існує необхідність структурувати РЦП та узагальнити його тенденції, адже використання інформації даної розвідки буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності підприємств в умовах глобальної цифрової трансформації.

Український ринок цифрових продуктів охоплює багато сегментів, які активно розвиваються в умовах технологічного прогресу. Серед них варто виділити найпопулярніші та найперспективніші на сьогоднішній день:

- стрімінгові та OTT-платформи. До найбільш динамічних сегментів відноситься ринок OTT-платформ, що надають доступ до відеоконтенту через мережу Інтернет [4, с. 103]. Основними гравцями на цьому ринку є як міжнародні платформи, такі як Netflix, Apple TV та інші, так і локальні проекти – MEGOGO, Sweet.TV, youtv та Kyivstar TV. Музичні стрімінгові сервіси, наприклад, Spotify, та відеосервіси, наприклад, YouTube, поступово витісняють традиційні засоби медіаспоживання завдяки гнучкості, доступності контенту та різноманітності послуг. Серед музичних та відео-сервісів на ринку України здебільшого зосереджені міжнародні медіабренди. Враховуючи відсутність аналогів українського виробництва, дана ніша є привабливою з точки зору інвестицій для українських компаній;

- мобільні додатки. Мобільні додатки – невід’ємна частина цифрової інфраструктури, що охоплює сфери електронної комерції, фінансів, освіти та розваг. Наприклад, додатки таких українських компаній, як Yasno (енергетичні послуги), Rozetka (e-commerce) та Grammarly (освітні технології). Даний сегмент характеризується високими темпами розвитку в Україні, саме тому частина українських компанії виводить свої продукти на світовий ринок та успішно конкурує зі світовими лідерами [6, с. 317];

- освітні платформи. Пандемія COVID-19 сприяла стрімкому розвитку онлайн-освіти в Україні. Сьогодні на ринку представлені як міжнародні, так і українські платформи дистанційного навчання, наприклад, Prometheus. Вони пропонують користувачам широкий спектр навчальних курсів. Онлайн-освіта забезпечує доступ до якісної освіти широкому колу людей, сприяючи підвищенню рівня цифрової грамотності;

- фінансові технології та електронна комерція. Фінтех-індустрія в Україні розвивається надзвичайно швидкими темпами. Такі бренди, як Monobank і Privat24, створюють сучасні цифрові рішення для спрощення фінансових операцій, тоді як Prom.ua та інші онлайн-магазини займають лідируючі позиції

на ринку електронної комерції. Цифрові продукти цього сегменту особливо важливі з точки зору ефективного функціонування сучасного підприємства на ринку України.

Тенденції останніх років показують значне зростання попиту на цифрові продукти в Україні, що обумовлено як розвитком технологій, так і зміною поведінки споживачів, які все частіше використовують цифрові канали для отримання інформації, розваг і покупок [2, с. 14]. В Україні все більше користувачів віддають перевагу онлайн-платформам для споживання контенту замість традиційного телебачення. Стрімінгові та OTT-сервіси отримали високу популярність завдяки зручності доступу, можливостям персоналізації контенту та високій якості пропозицій, особливо це стосується відеоконтенту. Мобільні додатки для фінансових послуг, електронної комерції, доставки їжі та товарів стали також однією з найважливіших частин цифрового ринку. Українські компанії активно інвестують у розробку таких додатків, що дозволяє споживачам зручно управляти фінансами, робити покупки, замовляти послуги тощо. Завдяки зростанню цифрової економіки та високому рівню професіоналізму українських розробників, багато цифрових продуктів, створених в Україні, знаходять своїх споживачів за кордоном. Українські IT-компанії, зокрема ті, що спеціалізуються на розробці програмного забезпечення, дедалі частіше стають важливими гравцями на світовому ринку.

На тлі аналізування як наукових, так і практичних наробків в сфері розвитку РЦП можна зробити висновок, що український РЦП демонструє стійке зростання, що зумовлено як технологічним розвитком, так і зміною споживчих моделей поведінки [2, с. 15]. Зростаючий попит на цифрові сервіси, зокрема стрімінгові платформи та мобільні додатки для фінансових послуг, значною мірою обумовлює зміну медіаспоживання та переорієнтацію на онлайн-формати.

Вважаємо за потрібне наголосити на високій якості українських IT-розробок та їх експортному потенціалі, який сприяє інтернаціоналізації цього сектору, що підтверджується успішними кейсами українських компаній на міжнародних ринках. Відповідно, зростання цифрової економіки України відповідає загальним тенденціям світової цифрової трансформації і посилює потребу в інноваційних бізнес-моделях і цифрових рішеннях для залучення споживачів та підвищення конкурентоспроможності підприємств, що і буде розглянуто в наших подальших дослідженнях.

Література:

1. Артёмова Т. І. Вплив соціально-економічних змін на цифровий розвиток. *Комплементарність інформаційно-цифрових і соціально-економічних перетворень як умова стабільного розвитку суспільства*. Київ, 2021. С. 245–262.
2. Балакірева А. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку інформаційних товарів і послуг в Україні. *Сучасна парадигма розвитку світової економіки: проблеми, виклики, перспективи* : збірник матеріалів всеукр. студ. науково-практ. інтернет-конф., м. Харків, 12 квіт. 2024 р. Харків, 2024. С. 14–15.

3. Ковшова І. Стратегічні напрями розвитку інноваційного маркетингу на ринку високих технологій. *Маркетинг і ринкові відносини*. 2019. № 1-2 (86). С. 120–125.

4. Танащук К.О. Теоретико-методологічні засади державного регулювання тарифоутворення в сфері телекомунікацій : дис. док. економ. наук: 08.00.03. Одеса, 2019. 588 с.

5. Фукс К. В. Сутність та особливості маркетингової діяльності на ринку цифрових продуктів. *Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем*. за ред. Ю. Кіндзерського. Київ, 2024. С. 567–578.

6. Шипуліна Ю. С., Главчев Д. М. Аналіз ролі мобільних додатків та мобільних версій сайтів у розвитку startup-проектів в сфері туризму. *Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України: матеріали I Всеукр. науково-практ. конф.*, м. Харків, 14 листоп. 2023 р. Харків, 2023. С. 316–319

Григоренко В.В.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна
Сухорукова А.Л.
к. н. з держ.упр., доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

У сучасному світі, сталий розвиток набуває критичної ваги для соціально-економічних систем, що створює необхідність інтеграції менеджменту та маркетингу як ключових інструментів для досягнення довгострокової стабільності та конкурентоспроможності організацій. Менеджмент у цьому контексті виконує провідну роль, орієнтуючись на ефективне управління ресурсами, впровадження інновацій та підвищення соціальної відповідальності підприємств. Маркетинг, зі свого боку, сприяє створенню екологічно свідомих продуктів, формуванню позитивного іміджу компанії, залученню соціально відповідальних споживачів і підтримці тривалих відносин з усіма зацікавленими сторонами.

Одним із найважливіших викликів, що виникають у процесі інтеграції менеджменту та маркетингу, є потреба у перетворенні бізнес-моделей відповідно до вимог сталого розвитку. Сучасні компанії часто стикаються з проблемами браку чітких методик для вимірювання соціальної та екологічної ефективності

своєї діяльності. Також існує конфлікт між короткостроковими економічними інтересами та довгостроковими цілями сталого розвитку, які вимагають глибокої зміни в підходах до управління підприємством [1, с. 460].

Разом із цим, можливості, які надає інтеграція менеджменту та маркетингу, полягають у здатності забезпечити гармонійний розвиток організацій через інновації у створенні продуктів, оптимізацію бізнес-процесів та залучення споживачів до відповідальних соціальних і екологічних практик [6, с. 19]. Використовуючи підходи сталого розвитку, менеджмент може ефективно управляти ресурсами, зменшувати екологічний слід та впроваджувати нові моделі управління, такі як екологічний менеджмент і корпоративна соціальна відповідальність.

Окремо варто виділити маркетинг як важливий інструмент стратегії сталого розвитку, оскільки через маркетингові комунікації компанія може доносити до споживачів свої цінності, місію та зобов'язання щодо соціальної відповідальності та екологічної стійкості. Останнім часом значної популярності набуває концепція "зеленого маркетингу", яка спрямована на просування продуктів і послуг із чітко вираженими екологічними перевагами. Це дозволяє формувати позитивний імідж компанії, підвищувати її конкурентоспроможність і зміцнювати відносини зі споживачами [2, с. 121].

Одним із головних завдань маркетингу в контексті сталого розвитку є задоволення очікувань споживачів, що все більше орієнтуються на екологічні стандарти, одночасно забезпечуючи високий рівень якості продукції. Споживачі стають дедалі більш освіченими в питаннях сталого розвитку, що створює додатковий тиск на компанії для підвищення прозорості та відповідальності їхньої діяльності.

Маркетинг також надає можливість для створення нових ринків і залучення соціально відповідальних споживачів. Підприємства, які активно застосовують маркетингові стратегії для побудови довготривалих відносин із клієнтами на основі спільних цінностей, отримують перевагу у вигляді лояльності клієнтів і посиленої репутації [3, с. 464].

З огляду на глобальні тенденції сталого розвитку, інтеграція менеджменту та маркетингу стає ключовим інструментом для досягнення цілей стійкого зростання організацій. Розробка та впровадження стратегій, які враховують екологічні, соціальні та економічні аспекти, дозволяють організаціям отримувати довгострокові конкурентні переваги та забезпечують стійкість у мінливому ринковому середовищі.

Крім того, варто зазначити, що інтеграція менеджменту та маркетингу часто потребує значних інвестицій і зміни підходів до управління ризиками. Сталий розвиток вимагає врахування зовнішніх факторів, таких як зміна клімату, соціальна нерівність та змінюване законодавство, що може створювати додаткові труднощі в управлінні підприємствами [5, с. 104].

Іншою важливою проблемою є складність комунікації та інтеграції принципів сталого розвитку на всіх рівнях організації. Впровадження нових стандартів соціальної відповідальності та екологічної справедливості вимагає

ефективної координації між різними відділами організації, що може ускладнюватися через різні цілі та пріоритети.

Однак, попри ці виклики, інтеграція менеджменту та маркетингу в стратегії сталого розвитку надає організаціям значні можливості. Насамперед, вона дозволяє створювати та просувати продукти й послуги, орієнтовані на екологічність і соціальну відповідальність, що підвищує лояльність споживачів і забезпечує конкурентні переваги на ринку. Споживачі все частіше надають перевагу компаніям, які дотримуються принципів сталого розвитку, що допомагає знизувати ризики втрати ринкової частки [4, с. 32].

Крім цього, інтеграція менеджменту та маркетингу сприяє формуванню позитивного іміджу компанії та зміцненню її репутації. Сучасні компанії, які активно впроваджують принципи сталого розвитку, сприймаються як відповідальні та надійні партнери як з боку споживачів, так і з боку інвесторів.

У висновку можна зазначити, що інтеграція менеджменту та маркетингу у стратегії сталого розвитку є ключовим фактором, що дозволяє організаціям адаптуватися до нових викликів сучасного світу. Завдяки спільній роботі цих двох дисциплін, підприємства можуть не лише забезпечити довгострокову стабільність, а й зміцнити свої позиції на ринку. Ефективне управління ресурсами, впровадження інновацій, формування екологічно свідомого іміджу та відповідальність перед суспільством стають основними пріоритетами для компаній, які прагнуть відповідати вимогам сталого розвитку.

Попри існуючі труднощі, такі як необхідність адаптації бізнес-моделей, формування нових ринкових можливостей і виклики в управлінні, підприємства мають унікальний шанс стати лідерами в своїй галузі. Залучення свідомих споживачів, формування довгострокових відносин і забезпечення високої якості продукції допомагають не лише підвищити лояльність клієнтів, а й створити позитивний імідж компанії.

Література:

1. Прокопишин О.С., Щербата І. В. Екологічний маркетинг як складова національної безпеки України. *Маркетинг та менеджмент у фокусі викликів нової економіки*. 2018. С. 460-464.

2. Божок А.Р. Колбушкін Ю.П. Маркетинг як інструмент реалізації принципів сталого розвитку. С. 121-146.

3. Федорович Р.В., Серединська В.М. Екологічний маркетинг як складова національної безпеки України. *Маркетинг та менеджмент у фокусі викликів нової економіки*. 2018. С. 464-467.

4. Бондарчук Л. Проблематика функціонування соціального підприємництва в реаліях сучасного стану. *Дискусійний круглий стіл сталий розвиток в Україні: врахування ризиків та шлях відновлення*. 2024. С. 32-35.

5. Poltorak A., Khrystenko O., Sukhorukova A., Moroz T., Sharin O. Development of an integrated Approach to assessing the impact of innovative development on the level of financial security of households. *Eastern-European of Enterprise Technologies*, 2022, 1 (13-115). P. 103-112.

6. Poltorak Anastasiia, Tyshenko Svitlana, Volosyuk Yuriy, Khrystenko Olha, Sukhorukova Anna, Balitska Anna. Management of the financial and economic

security system of the state in conditions of global instability. Scientific views on the structural construction of regions: monograph. Opole, 2022. С. 12-20.

*Грицун В. О.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР В УМОВАХ КРИЗИ

Досвід формування інтегрованих структур є цінним джерелом інформації, яке може допомогти країнам і підприємствам адаптуватися до змінюваних економічних умов. Коли країни стикаються з економічними кризами, підприємства часто шукають нові способи оптимізації ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкості. В цьому контексті інтеграція бізнесу може стати ефективним інструментом для досягнення цих цілей.

У країнах з розвинутою економікою, таких як Німеччина та Японія, інтеграція бізнесу під час криз зазвичай відбувається через формування стратегічних альянсів. Підприємства об'єднують зусилля для спільного використання ресурсів, технологій і ринкових каналів. У Японії, наприклад, в умовах економічної нестабільності компанії часто обирають кооперацію для подолання труднощів. Вони формують мережі партнерств, які дозволяють обмінюватися знаннями та технологіями, а також знижувати витрати на виробництво. Цей підхід не лише допомагає підприємствам вижити, але й сприяє інноваціям, оскільки спільні проекти можуть привести до розробки нових продуктів або послуг.

У Німеччині, де економіка також зазнала значних викликів, зокрема під час фінансової кризи 2008 року, підприємства застосовували моделі інтеграції, які базуються на принципах сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності. Багато німецьких компаній стали активніше працювати з малими та середніми підприємствами, формуючи вертикальні і горизонтальні інтегровані структури, що дозволяє не лише знижувати ризики, але й забезпечувати стабільний розвиток всього сектору, оскільки малі компанії часто вносять нові ідеї та інноваційні технології в загальний процес.

Скандинавські країни, такі як Швеція та Фінляндія, також демонструють успішний досвід формування інтегрованих структур під час криз. Тут акцент робиться на гнучкості та адаптивності бізнес-моделей. Підприємства активно використовують діджиталізацію для створення інтегрованих платформ, які дозволяють швидко адаптуватися до змін у попиті та кон'юнктурі ринку. Наприклад, шведські компанії в умовах кризи запроваджували нові технології,

які дозволяють оптимізувати ланцюги постачання та виробництва, зменшуючи час реагування на зміни в ринковій ситуації [1-2].

Водночас, в умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, інтегровані структури в багатьох країнах стали відповіддю на необхідність швидкої адаптації до нових умов. У цьому контексті важливими є кейси міжнародних компаній, які, завдяки своїм інтеграційним стратегіям, змогли зберегти конкурентоспроможність. Наприклад, світові виробники автомобілів активно перейшли до онлайн-продажів і впровадження нових технологій для дистанційного обслуговування клієнтів, що стало можливим завдяки інтеграції цифрових платформ у бізнес-процеси.

Крім того, в умовах кризового розвитку інтеграційні структури можуть охоплювати не лише підприємства, але й інші інституції, такі як державні органи, наукові установи та неурядові організації. У США, наприклад, під час економічних спадів спостерігається активна співпраця між урядом і бізнесом у створенні інноваційних екосистем. Державні програми підтримки стартапів та малих підприємств, зокрема через фінансування досліджень та розробок, є частиною стратегії з відновлення економіки, що демонструє важливість інтеграції різних секторів.

Криза може стати каталізатором для зміни парадигми управління та інтеграції. Уряди багатьох країн визнають, що для подолання кризових явищ необхідно використовувати інноваційні рішення, які забезпечать інтеграцію знань, ресурсів і технологій. Наприклад, в Іспанії під час фінансової кризи підприємства об'єднувалися у кластерні структури, що дозволяло знижувати витрати, підвищувати конкурентоспроможність та стимулювати інновації. Такі кластери часто фокусуються на конкретних галузях і можуть стати основою для подальшого розвитку бізнесу.

Також важливо відзначити, що формування інтегрованих структур в умовах кризи часто пов'язане з необхідністю виходу на нові ринки. Підприємства, які зазнали збитків, шукають можливості для диверсифікації своїх активів і діяльності. Успішні міжнародні компанії на прикладі адаптації до змін в ринковій ситуації реалізують стратегії входження на нові ринки через партнерство з місцевими компаніями, що дозволяє знижувати ризики та розширювати можливості бізнесу [3].

Формування інтегрованих структур в умовах кризи також вимагає адаптації до нових технологій. Сучасні підприємства повинні активно впроваджувати цифрові технології, автоматизацію та штучний інтелект для підвищення ефективності і зниження витрат. Інтеграція нових технологій у виробничі процеси дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни в попиті, а також оптимізувати внутрішні процеси, що стає особливо важливим у світлі глобальних викликів, які ставлять перед бізнесом нові вимоги.

Таким чином, зарубіжний досвід формування інтегрованих структур в умовах кризи ілюструє важливість гнучкості, інноваційності та співпраці між різними учасниками ринку. Підприємства, які здатні адаптуватися до змінюваних умов і використовувати переваги інтеграції, мають більше шансів на успішне подолання кризових явищ та забезпечення стійкого розвитку в

довгостроковій перспективі. Системний підхід до формування інтеграційних структур, що враховує не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти, може стати запорукою успіху в умовах сучасних викликів. У рамках інтегрованих структур велике значення має формування колективної відповідальності за досягнення спільних цілей, що означає, що всі учасники інтеграційних процесів, незалежно від їхньої ролі, повинні бути залучені до процесу прийняття рішень і нести відповідальність за результати. Такі моделі управління демонструють вищу ефективність у кризових ситуаціях, оскільки знижують рівень конфліктності та сприяють швидшому реагуванню на зміни зовнішнього середовища.

Крім того, у зарубіжній практиці спостерігається активне використання технологій для підтримки інтеграційних процесів. Наприклад, компанії в США та Північній Європі впроваджують платформи для управління проектами, які дозволяють командам з різних компаній ефективно співпрацювати в режимі реального часу. Зазначене створює умови для швидкого обміну інформацією, що особливо важливо в умовах, коли затримки можуть призводити до значних фінансових втрат. Технологічні рішення дозволяють інтегрувати дані з різних джерел, що допомагає ухвалювати обґрунтовані рішення і своєчасно виявляти нові можливості для розвитку.

Ще одним важливим аспектом є стратегічне планування, яке дозволяє компаніям не лише реагувати на кризи, але й проактивно готуватися до них. У багатьох країнах було визнано, що традиційні підходи до планування можуть бути недостатніми в умовах швидких змін. З цієї причини компанії почали впроваджувати сценарне планування, яке передбачає розробку кількох варіантів розвитку подій і відповідних стратегій дій. Зазначене дозволяє підприємствам залишатися гнучкими та готовими до різних варіантів розвитку ситуації.

Підтримка з боку держави також відіграє важливу роль у формуванні інтегрованих структур під час криз. Досвід багатьох країн показує, що державні програми можуть забезпечити необхідне фінансування для інтеграційних проектів, що особливо важливо для малих і середніх підприємств, які часто мають обмежені ресурси. Наприклад, у країнах Європейського Союзу реалізуються програми, які сприяють створенню кластерів і співпраці між підприємствами, що забезпечує їм доступ до нових технологій і ринків. Така підтримка часто включає в себе консультаційні послуги, навчання та інформаційні кампанії, що допомагають підприємствам орієнтуватися в нових умовах.

Література:

1. Zos-Kior, M., Plyin, V., & Bondarskaya, A. (2014). Globalization and land-use prospects for agrarian enterprises. *The Advanced Science Journal*, (8), 205-208.
2. Вдовенко, Н. М., Коробова, Н. М., Зось-Кіор, М. В., & Коваль, В. В. (2023). Еволюція теоретичних засад регулювання експорту-імпорту аграрної продукції в умовах децентралізації для виходу на міжнародний ринок. *Академічні візії*, (23).

3. Шарий, В. І., Зось-Кіор, М. В., & Кирилюк, І. М. (2020). Інституційна модель земельних відносин в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки*, (2), 107-116.

*Дашко А. С.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Державна політика підтримки кластеризації в умовах війни має особливу специфіку, оскільки потребує адаптації до викликів, які виникають внаслідок конфлікту. Кластеризація, як форма організації підприємств у певній галузі або регіоні, має на меті підвищення конкурентоспроможності через співпрацю, обмін знаннями і ресурсами, що в умовах війни стає ще більш актуальним.

По-перше, у ситуації війни спостерігається збільшення потреби в швидкій адаптації підприємств до нових реалій. Державна політика повинна фокусуватися на створенні умов для гнучкого реагування на зміни в ринковій ситуації, що може включати в себе підтримку інноваційних проектів, які допомагають підприємствам швидко переналаштуватися на нові ринкові запити, наприклад, шляхом виробництва продукції, що відповідає потребам армії або гуманітарних організацій [1-2].

Державна підтримка кластеризації також повинна акцентувати увагу на розвитку регіональних кластерів, які можуть стати важливими елементами для відновлення економіки. У період війни особливо важливо використовувати локальні ресурси, що можуть забезпечити економічну стабільність. Кластеризація може сприяти створенню локальних ланцюгів постачання, що зменшить залежність від зовнішніх ринків і допоможе підприємствам зберегти конкурентоспроможність. Підтримка регіональних ініціатив може також включати у себе фінансування для розвитку інфраструктури, яка є важливою для кластерів.

Важливим аспектом державної політики в умовах війни є забезпечення безпеки підприємств, що беруть участь у кластеризації, що може включати в себе не лише фізичну охорону, але й захист інформації, забезпечення кібербезпеки, що стає критично важливим в умовах зростання загроз. Держава може виступати в ролі гаранта безпеки, надаючи підприємствам необхідні ресурси і підтримку для захисту їхніх інтересів [2-3].

Підтримка кластеризації в умовах війни також має враховувати потребу в координації зусиль між різними учасниками ринку. Зазначене може означати створення платформ для співпраці, де підприємства можуть обмінюватися досвідом, ресурсами та технологіями. Держава може відігравати важливу роль

у цьому процесі, виступаючи модератором діалогу між бізнесом, науковими установами і державними органами. Таке партнерство допоможе швидше адаптуватися до нових умов і забезпечити синергію у розвитку кластерів.

Крім того, в умовах війни важливою є підтримка соціальної складової кластеризації. Підприємства повинні не лише зосереджуватися на економічних аспектах, але й враховувати соціальні потреби регіонів, в яких вони працюють. Державна політика може включати в себе програми, що сприяють розвитку соціальних ініціатив у рамках кластерів, такі як підтримка навчальних програм для працівників, програми соціальної відповідальності бізнесу тощо, що дозволить підвищити довіру до бізнесу з боку громади і забезпечити сталий розвиток регіонів.

Також у контексті війни важливо, щоб державна політика сприяла залученню міжнародної підтримки і партнерства. Кластеризація може стати потужним інструментом для залучення іноземних інвестицій і технологій, що допоможе швидше відновити економіку. Держава може виступати посередником у налагодженні міжнародних зв'язків, організовуючи бізнес-місії, виставки та форуми, де підприємства зможуть представити свої можливості та ініціативи.

Не менш важливим є забезпечення доступу до фінансування для підприємств, що беруть участь у кластеризації. В умовах війни багато підприємств стикаються з проблемами ліквідності, тому державна підтримка може включати в себе програми кредитування, гранти для стартапів, а також ініціативи з мікрофінансування, що дозволить підприємствам отримати необхідні ресурси для реалізації своїх ідей і проектів, а також сприятиме стабільності в умовах економічної невизначеності.

Відзначаючи специфіку державної політики підтримки кластеризації в умовах війни, важливо також зазначити значення інформаційних технологій і цифровізації. Держава може підтримувати ініціативи, що сприяють впровадженню сучасних технологій у бізнес-процеси підприємств. Зазначене може включати в себе програми для навчання персоналу цифровим навичкам, а також фінансування проектів, що передбачають автоматизацію та оптимізацію виробництва.

На завершення, специфіка державної політики підтримки кластеризації в умовах війни є багатоаспектною і вимагає комплексного підходу. Вона повинна враховувати не лише економічні, але й соціальні, технологічні та безпекові аспекти. Стратегічний розвиток кластерів у цей складний час може стати важливим інструментом для відновлення економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств та забезпечення стійкості регіонів. Держава, бізнес і громади мають працювати разом, щоб досягти спільної мети — створення сприятливого середовища для розвитку кластерів і підприємництва в цілому.

Особливу увагу слід приділити екологічним аспектам кластеризації. В умовах війни можуть з'являтися нові виклики, пов'язані з екологічними проблемами, такими як забруднення навколишнього середовища або знищення природних ресурсів. Державна політика повинна підтримувати ініціативи,

спрямовані на екологічну відповідальність підприємств у рамках кластерів, що може включати впровадження екологічних стандартів, фінансування екологічних проектів та програм збереження природних ресурсів.

В умовах війни важливо також забезпечити доступ до інформації про можливості підтримки кластеризації. Створення інформаційних платформ, де підприємства можуть знайти актуальну інформацію про державні програми, фінансування та ресурси, стане важливим кроком у напрямку підтримки бізнесу. Такі платформи можуть бути використані для проведення вебінарів, семінарів та інших заходів, що дозволяють підприємцям отримувати знання про нові можливості та стратегії розвитку.

Також важливим є моніторинг і оцінка ефективності державної політики у сфері кластеризації. Регулярні оцінки можуть допомогти виявити слабкі місця в реалізації програм та ініціатив, а також коригувати їх у відповідності до змін у соціально-економічному середовищі. Державні органи повинні мати чіткі критерії для оцінки результатів підтримки кластеризації, що дозволить адаптувати стратегії до реальних умов.

Не менш важливим аспектом є міжнародна співпраця в рамках кластеризації. Держава може ініціювати міжнародні проекти, які сприятимуть обміну досвідом, технологіями та ресурсами. Залучення міжнародних експертів для проведення навчань, семінарів і конференцій може стати корисним для українських підприємств, які прагнуть адаптуватися до нових умов і знайти нові ринки для своєї продукції.

На завершення, специфіка державної політики підтримки кластеризації в умовах війни вимагає комплексного підходу, що поєднує економічні, соціальні, технологічні та екологічні аспекти. Стратегічний розвиток кластерів може стати важливим інструментом для відновлення економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств та забезпечення соціальної стабільності. У цій складній ситуації необхідно, щоб держава, бізнес і громади працювали разом, щоб забезпечити успішну реалізацію кластерних ініціатив і досягти сталого розвитку в умовах невизначеності. В умовах невизначеності особливо важливо забезпечити адаптивність кластерної політики. Регулярне моніторинг і аналіз ситуації на ринку, а також вивчення міжнародного досвіду можуть стати основою для оперативних змін у стратегії підтримки кластеризації. В умовах швидких змін бізнес-середовища державна політика повинна бути гнучкою і здатною швидко реагувати на нові виклики. Також важливо акцентувати увагу на екологічній стійкості кластерів. Підтримка екологічних ініціатив у рамках кластерів може стати важливим фактором для відновлення і розвитку бізнесу. Держава може ініціювати програми, які сприяють переходу підприємств до сталих практик, зокрема, у сфері управління відходами, енергоефективності та використання відновлювальних ресурсів. Зазначене не лише підвищить конкурентоспроможність підприємств, але й допоможе забезпечити екологічну безпеку регіонів.

Нарешті, державна політика повинна сприяти залученню молоді до підприємництва через освітні програми, які акцентують увагу на інноваціях і підприємницьких навичках. Створення стартап-інкубаторів і акселераторів у

рамках кластерів може стати важливим кроком до розвитку молодіжного підприємництва, що дозволить молодим людям отримати практичний досвід і знання, необхідні для успішного ведення бізнесу в умовах сучасного ринку.

Отже, специфіка державної політики підтримки кластеризації в умовах війни є складною та багатогранною. Вона має враховувати не лише економічні аспекти, але й соціальні, екологічні та технологічні фактори. Інтеграція цих аспектів у державну політику допоможе створити сприятливе середовище для розвитку кластерів і забезпечить стійкість економіки в умовах невизначеності. Успішна реалізація таких ініціатив вимагатиме тісної співпраці між державними органами, бізнесом та суспільством, що стане запорукою відновлення та розвитку національної економіки.

Література:

1. Таран-Лала, О. М., Зось-Кіор, М. В., & Андрусенко, М. М. (2020). Імідж підприємства як фактор впливу на його конкурентоспроможність. *Агросвіт*, (7), 18-22.
2. Zos-Kior, M., Ilyin, V., & Bondarskaya, A. (2014). Globalization and land-use prospects for agrarian enterprises. *The Advanced Science Journal*, (8), 205-208.
3. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.

Деревянко Ю. Ю.,

здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського,

м. Миколаїв, Україна

Бандура О. М.,

здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

Київський кооперативний інститут бізнесу і права,

м. Київ, Україна

Куява Б. М.,

здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля,

м. Київ, Україна

**ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Важливо відмітити, що менеджмент управління персоналом фоні розвитку інформаційної економіки є складним і динамічним процесом, що потребує використання новітніх технологій, гнучких підходів до організації праці та розбудови сучасних моделей управління людськими ресурсами. Інформаційна економіка створює нові виклики та можливості для аграрного сектору, адже цифровізація виробничих процесів і розвиток технологій дозволяють значно підвищити продуктивність, залучити до процесів прийняття рішень більше персоналу, підвищити рівень їхньої залученості та відповідальності. Впровадження інновацій в управління персоналом в аграрному секторі стає стратегічним завданням, оскільки лише підприємства, які активно застосовують нові методи, здатні конкурувати на сучасному ринку і витримувати тиск глобальної конкуренції.

Одним з ключових аспектів є застосування цифрових платформ і автоматизованих систем для управління персоналом, які спрощують процеси рекрутингу, адаптації та розвитку працівників. У сфері рекрутингу інноваційний підхід передбачає використання систем на основі штучного інтелекту для пошуку і відбору кандидатів, що відповідають конкретним потребам підприємства. Такі системи автоматизують первинний відбір резюме, аналізують навички та компетенції кандидатів і навіть прогнозують їхню здатність адаптуватися до корпоративної культури, що дозволяє HR-відділам сконцентруватися на більш важливих завданнях, таких як розвиток корпоративної культури або підвищення мотивації працівників [1-3].

Інноваційні системи управління персоналом також надають інструменти для побудови індивідуальних траєкторій професійного розвитку. Системи навчання та розвитку, створені на основі цифрових платформ, дозволяють забезпечити постійне навчання працівників на основі гнучких програм і автоматизованих рекомендацій. Наприклад, платформи можуть пропонувати спеціалізовані курси чи тренінги на основі аналізу компетенцій працівника або планів розвитку підприємства. Такі системи також дозволяють моніторити ефективність навчання, вчасно коригувати програми і забезпечувати підвищення рівня кваліфікації персоналу, що є критичним для адаптації до змін у галузі та впровадження новітніх технологій у виробничий процес.

В умовах інформаційної економіки виникає також потреба у розвитку дистанційних форм роботи, які можуть бути корисними для виконання частини аналітичних, планувальних і навіть управлінських функцій в аграрному секторі. Дистанційна робота, підтримана цифровими технологіями, відкриває можливість залучати фахівців з різних регіонів та країн, що дозволяє значно розширити доступ до спеціалізованих знань і досвіду. Використання віртуальних команд і платформ для спільної роботи дозволяє скоротити витрати, підвищити гнучкість і забезпечити безперервність бізнес-процесів навіть за несприятливих умов, як-от під час пандемії чи інших кризових ситуацій [4-5].

Інноваційний менеджмент в управлінні персоналом також охоплює активне впровадження методів мотивації, заснованих на даних. Завдяки цифровим системам збору та аналізу даних підприємства можуть краще

розуміти потреби та очікування працівників, що дозволяє адаптувати мотиваційні програми до індивідуальних потреб. Використання аналітики дає змогу виявляти чинники, що впливають на задоволеність роботою, а також оцінювати ефективність різних форм заохочення. Такий підхід дозволяє підвищити рівень лояльності та продуктивності, що особливо важливо для аграрних підприємств, де утримання кваліфікованих фахівців є одним з головних викликів.

З огляду на значний вплив інформаційної економіки на аграрний сектор, стає важливим також питання формування корпоративної культури, що орієнтована на інновації. Створення сприятливого середовища для реалізації творчих ідей та розвиток культури відкритості до нових технологій дозволяють підприємству стати більш адаптивним і здатним швидко реагувати на зміни ринку. Керівництво має створити систему стимулів для пропозицій щодо вдосконалення процесів, а також визнання і нагородження співробітників, які вносять вагомий внесок в інноваційний розвиток підприємства.

Інноваційний менеджмент управління персоналом на аграрних підприємствах в умовах інформаційної економіки стає основою для сталого розвитку, продуктивності і конкурентоспроможності. Зазначене означає, що підприємства, які ефективно використовують можливості цифрових технологій і впроваджують новітні підходи до управління людськими ресурсами, мають значні перспективи для розширення своїх позицій на ринку. Така стратегія, яка не тільки приносить негайні результати, але й закладає міцний фундамент для майбутнього зростання в умовах, де технології та інновації є рушійними силами економічного прогресу.

Інноваційний підхід до управління персоналом в аграрному секторі також передбачає активне використання мобільних додатків і цифрових платформ для управління трудовими ресурсами на місцях. Сучасні мобільні рішення дозволяють співробітникам отримувати доступ до важливої інформації в режимі реального часу, планувати робочі завдання, повідомляти про виконані роботи та взаємодіяти з керівництвом, що особливо актуально для великих аграрних підприємств, де значна частина працівників працює у польових умовах. Такі платформи спрощують комунікацію, підвищують контроль за виконанням робіт, дозволяють вести цифровий облік виконаних завдань і полегшують управління кадрами.

Окремим аспектом інноваційного менеджменту стає також залучення методів гейміфікації в робочі процеси, що дозволяє підвищити мотивацію персоналу і підтримувати залученість на високому рівні. Впровадження елементів змагань, бонусних систем та інших стимулів дозволяє підтримувати високий рівень продуктивності, оскільки співробітники прагнуть досягати кращих результатів, щоб отримати певні винагороди або визнання в колективі. Гейміфікація також сприяє створенню атмосфери довіри та взаємопідтримки, що є важливим для формування згуртованої команди.

Інноваційний менеджмент управління персоналом в умовах інформаційної економіки — це системний підхід, який охоплює всі етапи управління персоналом від найму і адаптації до розвитку і мотивації. Такий підхід

передбачає використання технологій, які дають можливість підприємствам не лише оптимізувати свої трудові ресурси, а й підготувати персонал до роботи у високотехнологічних умовах майбутнього. Завдяки впровадженню інновацій в управління людськими ресурсами аграрні підприємства здатні не тільки забезпечувати стабільний розвиток, а й створювати конкурентні переваги на ринку, орієнтуючись на сучасні стандарти інформаційної економіки.

Література:

1. Коваль Н. І., Корніюк К. В. Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 152-158.
2. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.
3. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елемента ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.
4. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
5. Зось-Кіор, М. В., & Стрілков, О. Ю. (2016). Особливості формування кадрової політики сучасної організації. *Глобальні та національні проблеми економіки*, (16), 259-263.

*Демченко Р. В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна*

*Москаленко С. А.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля,
м. Київ, Україна*

*Живко О. В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ

В умовах смарт-економіки антикризовий менеджмент вимагає не лише реагування на існуючі проблеми, але й стратегічного планування, яке включає в себе передбачення майбутніх викликів. Зазначене передбачає використання аналітичних інструментів для оцінки фінансових, операційних і ринкових ризиків. Наприклад, аналітика даних може допомогти виявити тренди в споживанні послуг, зміні попиту на вантажоперевезення та інших аспектах, що впливають на бізнес, що дозволяє компаніям оперативно адаптувати свої стратегії до змін, що відбуваються на ринку. Антикризовий менеджмент автотранспортної галузі в умовах смарт-економіки вимагає інтеграції сучасних технологічних рішень і адаптації до нових економічних реалій. У середовищі, де цифрові технології, аналітика великих даних і автоматизація стають нормою, підприємства в автотранспортній галузі повинні вміло управляти ризиками та знаходити шляхи для підвищення ефективності.

Важливим аспектом антикризового менеджменту є оптимізація бізнес-процесів. Впровадження смарт-технологій може значно підвищити ефективність роботи автопарків. Збір даних з сенсорів на транспортних засобах дозволяє моніторити їхній стан у реальному часі, що сприяє зменшенню витрат на обслуговування та ремонти, а також зниженню ризиків, пов'язаних із поломками, що в свою чергу, підвищує надійність послуг і задоволеність клієнтів [1-3].

У рамках антикризового менеджменту також важливо забезпечити гнучкість у фінансових процесах. Компанії повинні мати можливість швидко реагувати на зміни в доходах, зокрема через оптимізацію витрат і пошук нових

джерел доходу. Диверсифікація бізнес-моделей може стати ключовим елементом у підвищенні стійкості. Наприклад, компанії можуть розглянути можливість впровадження нових послуг, таких як логістичні рішення, експедиторські послуги або послуги з управління ланцюгами постачання, що дозволить залучити нових клієнтів і зменшити залежність від традиційних джерел доходу.

Крім того, важливою складовою антикризового менеджменту є розвиток людського капіталу. Співробітники повинні бути готові до змін і мати навички, які відповідають вимогам нової економіки. Інвестиції в навчання та підвищення кваліфікації персоналу можуть стати вирішальним фактором у збереженні конкурентоспроможності. Адаптація нових технологій вимагає від співробітників знання сучасних інформаційних систем, а також здатності до швидкого навчання.

В умовах смарт-економіки компанії в автотранспортній галузі повинні також звертати увагу на екологічні аспекти. Впровадження стійких практик, таких як використання електричних або гібридних транспортних засобів, може не лише зменшити витрати на паливо, але й підвищити імідж компанії в очах споживачів. Екологічні ініціативи можуть стати важливою частиною брендингу і маркетингової стратегії, що допоможе залучити нових клієнтів, які цінують екологічну відповідальність.

Необхідність гнучкості у стратегіях управління також означає, що компанії повинні бути готові до швидких змін у законодавстві та регуляторних вимогах. Уряди різних країн постійно вводять нові правила та норми, спрямовані на поліпшення безпеки дорожнього руху, охорони навколишнього середовища та підвищення якості послуг. Антикризовий менеджмент повинен включати механізми моніторингу та оцінки нових регуляторних ініціатив, що дозволяє своєчасно адаптувати внутрішні процеси.

В умовах швидкоплинності ринку також важливо налагодити ефективну комунікацію з усіма стейкхолдерами, включаючи постачальників, замовників і державні органи. Компанії повинні бути в змозі підтримувати відкритий діалог, що дозволяє швидко реагувати на зміни в умовах ринку і адаптувати свої стратегії відповідно до вимог партнерів і клієнтів.

Адаптація до нових умов і впровадження інновацій у сфері антикризового менеджменту можуть значно підвищити конкурентоспроможність підприємств автотранспортної галузі. Гнучкість у прийнятті рішень, стратегічне планування, впровадження нових технологій та розвиток людського капіталу стають основними елементами для успішного функціонування в умовах смарт-економіки. Підприємства, які здатні ефективно управляти ризиками і впроваджувати інновації, отримують значні переваги в умовах швидко змінюваного ринку. Антикризовий менеджмент автотранспортної галузі в умовах смарт-економіки є надзвичайно складним і багатограним процесом, який вимагає всебічного підходу та інтеграції різних технологій і стратегій. У сучасному світі, де інформаційні технології і дані стали центральними елементами бізнес-процесів, компанії повинні використовувати аналітику та цифрові інструменти для оцінки ризиків і можливостей.

Одним із ключових аспектів антикризового менеджменту є створення системи оперативного реагування на зовнішні шоки, що може включати в себе розробку сценаріїв розвитку подій, які допоможуть підприємствам у разі кризових ситуацій, таких як раптове зростання цін на паливо, зміни в законодавстві або економічна рецесія. Наприклад, використання моделей прогнозування дозволяє підприємствам планувати бюджет, враховуючи можливі коливання в попиті та пропозиції.

Смарт-економіка передбачає активне використання технологій для підвищення ефективності процесів. Впровадження систем управління транспортом і моніторингу вантажів у реальному часі дозволяє знизити витрати на перевезення, оптимізувати маршрути і поліпшити контроль над виконанням замовлень. Застосування аналітики великих даних дає змогу виявити найбільш витратні ділянки в логістичних процесах і вжити заходів для їх усунення [4-5].

Крім того, важливим є впровадження принципів гнучкості в управлінні, що може означати адаптацію бізнес-моделі відповідно до нових умов ринку. Наприклад, компанії можуть перейти до моделі надання послуг, а не тільки до перевезень вантажів, що може включати в себе пропозицію комплексних логістичних рішень, де фірма не лише транспортує вантажі, але й забезпечує їх складування, обробку і доставку до кінцевого споживача.

Також важливим аспектом антикризового менеджменту є розвиток партнерств і стратегічних альянсів. У сучасному світі, де конкуренція зростає, компанії не можуть ефективно функціонувати в ізоляції. Співпраця з іншими гравцями ринку, включаючи постачальників і замовників, може призвести до створення більш комплексних і вигідних бізнес-моделей. Наприклад, формування спільних логістичних мереж або обмін даними між компаніями можуть призвести до значних економічних вигод.

В умовах смарт-економіки важливо також звертати увагу на екологічні питання. Впровадження екологічно чистих технологій, таких як електричні транспортні засоби, може стати не лише вимогою часу, але й конкурентною перевагою. Стійкий розвиток стає важливим критерієм для споживачів, тому компанії повинні активно працювати над зменшенням свого вуглецевого сліду. Не менш важливим є також управління людським капіталом. Антикризовий менеджмент повинен включати програми навчання та підвищення кваліфікації працівників, оскільки людський ресурс є одним із найважливіших активів підприємства. У рамках смарт-економіки важливо, щоб співробітники мали необхідні навички для роботи з новими технологіями, такими як автоматизація і аналітика даних. Регулярне навчання допоможе працівникам адаптуватися до змін і сприятиме розвитку інноваційної культури в компанії.

Крім того, необхідно враховувати ризики, пов'язані з кібербезпекою. Зростання використання цифрових технологій та з'єднань між транспортними засобами створює нові вразливості. Підприємства повинні інвестувати в системи безпеки, які захищатимуть їх інформацію і дані від кібератак, що включає в себе регулярний аудит систем безпеки, навчання персоналу та використання сучасних технологій шифрування.

Однією з важливих складових антикризового менеджменту є також комунікаційна стратегія. В умовах кризи підприємства повинні мати чіткі канали зв'язку з усіма стейкхолдерами, включаючи клієнтів, постачальників і співробітників.

Література:

1. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. *Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.

2. Зось-Кіор, М. В., & Стрільков, О. Ю. (2016). Особливості формування кадрової політики сучасної організації. *Глобальні та національні проблеми економіки*, (16), 259-263.

3. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.

4. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.

5. Gryshko, V., Zos-Kior, M., & Zerniuk, O. (2018). Integrating the BSC and KPI systems for improving the efficiency of logistic strategy implementation in construction companies. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(3.2), 131-134.

Дерменко О.П.,
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 075 «Маркетинг»
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
м. Київ, Україна

РИНОК ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Засоби захисту рослин (або пестициди) – це спеціальні препарати (переважно хімічних), що застосовуються під час вирощування сільськогосподарських культур з метою збереження врожайності і захисту посівів від шкідливих для них об'єктів (бур'янів, хвороб, шкідників). Агрономи і виробники поділяють їх на групи за призначенням: протруйники, гербіциди, фунгіциди, інсектициди, акарициди, регулятори росту, десиканти та ін.

Метою досліджень було проаналізувати сучасний стан ринку засобів захисту рослин (ЗЗР) в Україні, виявити основні тенденції його розвитку. У

процесі роботи застосовувалися методи системного аналізу, абстрактно-логічний, експертних оцінок, порівняльного аналізу.

Нині науково-обґрунтоване застосування ЗЗР значною мірою визначає технологічність рослинництва і забезпечує отримання високих врожаїв належної якості. Для нашої країни це вкрай важливо через традиційну експортну орієнтованість аграрної продукції. Так, за даними ННЦ «Інститут аграрної економіки», частка експорту агропродовольчої продукції в загальному експорті України за результатами шести місяців 2024 року складає 64% (або 12,5 млрд. дол. США), з динамікою зростання 5% у грошовому еквіваленті проти минулорічних показників аналогічного періоду [2]. У товарній продукції, як і раніше, домінують зернові культури, рослинна олія і олійні культури, а основні ринку збуту – це ЄС, країни Азії та Африки.

У 2022 році, після повномасштабного вторгнення РФ, аграрний ринок в Україні, звичайно, змінився. Порушилася або повністю знищена логістика, через бойові дії або замінування скоротилася площа орних земель, частина з них опинилася під тимчасовою окупацією, значна кількість фермерських господарств втратила ресурси для подальшої діяльності. Відчувається дефіцит трудових ресурсів. Виробники в прифронтових районах або припинили діяльність або продовжили її без інвестування в підтримання і розвиток технологій [3].

Так, за нашими даними, площа орних земель в технологічному обробітку скоротилася на 19% – з 26,5 млн га у 2021 році до 21,5 у 2024. Усе це дзеркально відобразилося на ринку засобів захисту рослин.

У 2021 році, за результатами наших досліджень, його обсяг складав 1,05 млрд \$ і 87 тис. т продукції. У 2022 було реалізовано вже 74 тис. т пестицидів без суттєвої зміни асортименту. Але через зростання вартості сировини і відповідно цін на кінцеву продукцію на 15-20%, загальний обсяг ринку ЗЗР в Україні у грошовому еквіваленті навіть зріс на майже 9% і складав 1,14 млрд \$. Тобто пестицидів стали застосовувати менше, але захист рослин здорожчав. У 2023 році ціни на ЗЗР залишалися відносно стабільними із незначними сезонними коливаннями 1-5%. За результатами цього маркетингового року обсяг реалізації в Україні склав 72 тис. т на суму 1,04 млрд \$. За проаналізований період 2024 року (до серпня включно) було придбано фермерами і агрохолдингами вже 88 тис. т засобів захисту рослин на загальну суму 1,06 млрд \$. Тобто фіксуємо зростання на 24% у фізичній масі і на 2% у грошовому еквіваленті. Ці показники уже перевищують дані довоєнного 2021 року. Значною мірою цьому посприяло зниження ціни на пестициди на 4-14%, а в деяких сегментах – навіть на 22-31%. Головними причинами здешевлення пестицидів у світі аналітики називають зниження цін на сировину, насичення ринків пестицидами через побоювання зростання цін аналогічно 2022 року, посухи і неврожаї у аграрних країнах [4].

На ринку України постачальниками ЗЗР є більше 100 компаній, але серйозними гравцями вважаються приблизно 30. Індекс Херфіндаля-Хіршмана, за нашими розрахунками, складає 0,09, тобто концентрація ринку ЗЗР незначна [1, с. 99-152].

Продажі топ-10 виробників складають 76%, а перших 15 компаній – 88% усього обсягу ринку в Україні. Серед них традиційно домінують мультинаціональні іноземні компанії, а саме: Bayer, Syngenta і BASF. Частка кожної з них складає 10-14% у різні роки. У деяких конкурентів були сподівання на порушення цієї гегемонії, оскільки зазначені виробники не вийшли з ринку рф після 24 лютого 2022 року і, схоже, не планують цього робити, пояснюючи свою позицію «внеском у світову продовольчу безпеку». Це мало позначитися на їхньому іміджі соціально відповідальних виробників. Натомість ринок країни-агресора залишили компанії Corteva і FMC, повідомивши про це ще у квітні 2022 року [5, 6]. З нашого ринку пішли російські компанії Август і Щолково та білоруська Франдеса, але їхня частка у продажах була незначною і складала у довоєнному 2021 році приблизно по 1-2% для кожної.

Окрему увагу варто приділити аналізу розвитку українських компаній: Альфа Сمارт Агро, Укравіт, Дефенда, Агрохімічні технології. Частка у продажах серед першої десятки лише цих чотирьох виробників складає вже 25%. Вартість препаратів вітчизняних виробників, як правило, нижча, а якість і ефективність не поступаються світовим стандартам. Лідером залишається компанія Альфа Смарт Агро – четверта позиція у топ-10 виробників і перша серед українських брендів, з часткою ринку 8%. Компанія має власний завод в Україні, сертифіковане за міжнародними стандартами виробництво, дослідний центр, унікальні розробки, розгалужену мережу представництв і позитивні відгуки клієнтів.

Відтак до традиційних чинників, що визначали розвиток ринку ЗЗР в Україні (погодні умови, ціна на урожай на світовому ринку, вартість препаратів) додалися проблеми з логістикою і експортом, скорочення (доступність для обробітку) посівних площ, ризики втрати урожаю через бойові дії, здешевлення технологій захисту рослин і зростання попиту на товари українських виробників.

Література:

1. Маркетинг: Світовий досвід та український вимір: підручник. Вид. 2-ге доп. і перероб. За заг. ред. А.О. Старостіної. К: Ліра-К, 2024. 484 с.
2. У I півріччі 2024 року зріс експорт українських продуктів харчування до країн ЄС та Африки – Микола Пугачов. URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/3859-u-i-pivrichchi-2024-roku-zris-eksport-ukrayinskykh-produktiv-kharchuvannya-do-krayin-yes-ta-afryky-mykola-puhachov.html> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 20.10.2024).
4. 2023 Global Crop Protection Market Review and 2024 Outlook. URL: <https://news.agropages.com/News/NewsDetail---49338.htm> (дата звернення: 25.10.2024).

5. Компанія FMC повністю зупиняє бізнес у Російській Федерації. URL: <https://fmc.com.ua/news/kompaniya-fmc-povnistyu-zupinyaye-biznes-u-rosijsk/> (дата звернення: 30.10.2024).

6. Corteva виходить з російського ринку. URL: <https://www.corteva.com.ua/news-and-events/corteva-decides-to-withdraw-from-russia.html> (дата звернення: 30.10.2024).

*Дідур Г.І.,
кандидат економічних наук, доцент
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Дамаскін В. С.
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ НА БАЗІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасному світі використання штучного інтелекту вже давно є технологічною основою для прийняття управлінських рішень. Штучний інтелект, або ШІ, визначається як сукупність комп'ютерних систем та програм, що можуть вирішувати завдання, що зазвичай вимагають людського інтелекту. Це системи, які здатні до аналізу великих обсягів даних, розпізнавання зразків, узагальнення досвіду, що може бути основою для прийняття управлінських рішень.

Питання використання технологій штучного інтелекту в процесі управління підприємством досліджували велика кількість науковців, роботи яких мали значний внесок у сферу автоматизації управлінського процесу [1-5].

Основні принципи штучного інтелекту включають в себе машинне навчання, тобто самостійне вдосконалення своєї продуктивності на основі досвіду; обробку природної мови, що дозволяє розуміти та генерувати мовлення; комп'ютерне зорове сприйняття: система аналізує та розпізнає візуальні дані, та багато іншого.

Поєднання цих принципів з управлінням створює технологію управління на базі штучного інтелекту. Основні компоненти цієї технології включають в себе системи аналізу даних для прогнозування тенденцій та ризиків, автоматизовані системи прийняття рішень для оптимізації процесів, інтелектуальні алгоритми для розробки стратегій та тактик управління, а також системи моніторингу та контролю за діяльністю.

Ключові елементи технології управління на базі штучного інтелекту включають машинне навчання, обробку природної мови (NLP), експертні системи, автоматизацію процесів (RPA), системи аналізу даних.

Зазначені компоненти разом створюють інтелектуальну систему, яка може аналізувати, розуміти та реагувати на дані для підтримки прийняття рішень та оптимізації управлінських процесів.

Роль машинного навчання в управлінні надзвичайно важлива, оскільки воно дозволяє автоматизувати процеси аналізу та прийняття рішень на основі великих обсягів даних.

В цілому, машинне навчання відіграє ключову роль в технології управління на базі штучного інтелекту, допомагаючи підприємствам ефективно аналізувати дані, робити прогнози та приймати стратегічні рішення.

Обробка природної мови є важливим компонентом технології управління на базі штучного інтелекту, полегшуючи взаємодію між людьми та комп'ютерами та забезпечуючи більш ефективну обробку та аналіз текстової інформації. Така технологія дозволяє розуміти команди та запити користувачів, здійснювати автоматизовану обробку текстової інформації, генерувати текст та взаємодіяти з користувачем за допомогою розмови. Наприклад, чат-боти здатні вести розмову з користувачем на природній мові, відповідаючи на запитання або надаючи інформацію.

Основна функція експертних систем - це використання накопиченого експертного знання для автоматизації процесів прийняття рішень.

До основних функцій експертних систем можна віднести такі функції як: діагностика та прогнозування майбутніх подій, планування та рекомендації на основі експертного знання, консультування та навчання, здійснення моніторингу та аналізу процесів або систем з метою виявлення аномалій або вдосконалення ефективності, підтримка прийняття рішень (надання користувачам або управлінцям рекомендацій та аргументованих висновків на основі доступних знань та даних).

Загалом, експертні системи грають важливу роль в технології управління на базі штучного інтелекту та допомагають підприємствам ефективно використовувати експертний досвід для прийняття рішень та оптимізації процесів.

До ключових аспектів та функцій автоматизації процесів управління з використанням ШІ віднесемо наступні: автоматизація рутинних завдань та повторюваних процесів, такі як обробка даних, введення інформації в бази даних, перевірка і валідація даних тощо, що допомагає зменшити час і зусилля, витрачені на виконання таких завдань людьми; імітація людських дій у виконанні завдань, що дозволяє програмам виконувати різні завдання на комп'ютері, як робили б це люди (введення тексту, клацання миші, взаємодію з веб-сайтами та інші дії); зменшення помилок, пов'язаних з ручним введенням даних або виконанням рутинних завдань; підвищення продуктивності шляхом швидкої та ефективною автоматизації процесів. Такі технології дозволяють звільнити ресурси для виконання більш складних завдань та підвищити загальну ефективність бізнесу.

Програми RPA можуть працювати безперервно без втоми та виконувати завдання з високою точністю. RPA може бути легко масштабованою для виконання великої кількості завдань одночасно, що дозволяє швидко

адаптувати систему до змін в обсязі роботи та потреб бізнесу. Інтеграція з існуючими системами, такими як CRM, ERP або HRM системи, забезпечує злагоджену роботу між різними програмами та максимізує їх ефективність.

Системи аналізу даних відіграють важливу роль у підтримці прийняття стратегічних рішень та оптимізації управлінських процесів, допомагаючи бізнесу бути більш конкурентоспроможним і успішним. Системи аналізу даних включають: збір та інтеграцію даних (збір інформації з різних джерел, таких як бази даних, веб-сервери, датчики IoT тощо); очистка та підготовка даних (очистка від помилок, дублікатів, відсутніх значень тощо, та їх трансформація та агрегація); візуалізацію результатів (побудова графіків, діаграм, карт тощо).

Аналіз даних може включати використання різних методів аналізу, таких як статистичний аналіз, машинне навчання, глибинне навчання, аналіз часових рядів тощо, що дає можливість виявити залежності та тренди та дозволяє зробити прогнози майбутніх подій або результатів.

Системи аналізу даних можуть надавати рекомендації або підказки для прийняття оптимальних рішень на основі аналізу інформації. Це допомагає керівникам приймати обґрунтовані рішення, що сприяє ефективності та успішності бізнесу.

Отже, штучний інтелект вже зараз відіграє ключову роль у трансформації управлінських процесів. Впровадження таких технологій дозволяє підвищити швидкість та точність прийняття рішень, оптимізувати бізнес-процеси та забезпечити більшу адаптивність до змін у зовнішньому середовищі.

Література:

1. Бачинський О.І. Використання штучного інтелекту як інструменту управління проєктами. *Економіка та суспільство*. 2024. №61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3734>
2. Ковтуненко Ю.В. Застосування штучного інтелекту у системі управління підприємством: проблеми та переваги. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2019. № 2 (8). С. 93-99.
3. Мельник, О. В., О. Є. Мельник, Чернишов В. П. Перспективи використання штучного інтелекту в сучасних системах управління та управлінської діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*. 2020. Т. 6, вип. 3. С. 110-116.
4. Семеніхін, В. С., Бабак О. С., Бойко А. В. Роль штучного інтелекту у сучасних системах управління. *Системні дослідження та інформаційні технології: збірник наукових праць*. 2020. № 4 (106). С. 34–38.
5. Смоляк Ю. Ю., Холодницька А. В. Штучний інтелект в управлінні підприємством: трансформація ролі менеджера в індустрії 4.0. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: *економіка та управління*. 2024. № 11. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_11_2024 (дата звернення: 20.10.2024)

*Дога-Мирзак М.В.,
д.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Державний університет Молдови
м. Кишинів, Республіка Молдова*

*Бахчиванжи Л.А.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

*Євтушок О.В.,
к.е.н., асистент кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

МАРКЕТИНГ ІНВЕСТИЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ

Конкурентоспроможність національної економіки та всіх суб'єктів підприємництва на мікрорівні залежить від інновацій та інноваційної діяльності, які є першочерговими чинниками здобуття конкурентних переваг. В умовах трансформації технологічного укладу актуальною є розробка та впровадження стратегії інноваційного розвитку країни. Не випадково на вимогу глобальних викликів сучасності Міністерством цифрових трансформацій України представлено проект Стратегії розвитку інновацій до 2030 р., у якому, за оцінками експертів журналу Forbes.ua, закладена основа для забезпечення Україні місця в топрейтингах: країн за такими сферами, як державне регулювання, ринкове домінування, захист інтелектуальної власності, бізнес-регулювання [1].

Одним із 10 ключових напрямів розвитку інновацій, який обрав Forbes.ua, названо сільськогосподарський сектор, що становив понад 10% ВВП та 41% експорту України до початку повномасштабної війни [1]. Тому інноваційний розвиток аграрних технологій обрано в якості 10 пріоритетних напрямів розвитку інновацій в Україні.

Низька додана вартість аграрного сектора країни як одна з проблемних ситуацій має бути вирішена за рахунок інновацій, що сприятиме досягненню рівня 55–65% переробленої продукції в аграрному експорті [1]. Для цього пропонується звільнити від ПДВ імпорт основних засобів та виробничих комплексів, необхідних для перероблення.

Для реалізації завдань цього перспективного проекту має бути створена відповідна інфраструктура інтенсифікації інноваційно-інвестиційної діяльності, одним із елементів якої потенційно виступають бізнес-інкубатори [2, с. 142].

Найчастіше бізнес-інкубатори створюються на основі існуючих закладів вищої освіти, які переслідують цілу низку цілей, серед яких відзначають нерідко й маркетингові цілі, зокрема, рекламу, підвищення рівня власного іміджу, просування власних освітніх та консультаційних послуг. Привабливість

університетської освіти в сучасних умовах у значній мірі визначається конкурентоспроможністю випускників, відповідністю очікуванням роботодавців, спроможністю управляти підприємницькою діяльністю суб'єктів господарювання або організувати і ефективно вести власну справу. З цією метою провідні університети Європи, а нині й університети України практикують «entrepreneur інкубатори» для розвитку у здобувачів вищої освіти підприємницьких навичок та компетенцій. Сьогодні бізнес-інкубатори в українській освіті визнані новим етапом у розвитку вітчизняного підприємництва [3].

Тенденції набуття університетами України автономності, прагнення надати можливість здобувачам формувати власну траєкторію навчання, імплементація в управління бізнесом концепції маркетингу - це ті чинники, що дозволяють сформувати сприятливі умови для розвитку бізнес-інкубаторів в університетській освіті. При цьому успішність даного процесу в першу чергу залежить від ефективності використання ресурсів, що інвестуються в створення і розвиток бізнес-інкубаторів, та окупності цих інвестицій.

В умовах ринкової економіки і розвитку підприємницького сектору окреслені завдання можуть бути вирішені на засадах маркетингу інвестицій, який покликаний виконувати наступні функції управління процесом залучення інвестицій у створення і розвиток бізнес-інкубаторів в університетській освіті: здійснення маркетингових досліджень ринку інвестиційних ресурсів та потенційних інвесторів у розвиток бізнес-інкубаторів, оцінку інвестиційного потенціалу, здійснення стратегічного маркетингового аналізу і розробку маркетингових стратегій функціонування і розвитку бізнес-інкубаторів, обґрунтування системи моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових ресурсів та проведення маркетингового аудиту інвестицій у розвиток бізнес-інкубаторів.

Відповідно розробленої науковцями методики оцінки та моніторингу бізнес-інкубатора в середовищі університету на основі інтегрального показника, у складі якого враховуються наступні елементи:

- інтегральний індекс створення та моніторингу інкубованих підприємств;
- інтегральний індекс ефективного використання фінансових ресурсів,
- інтегральний індекс ефективного використання людських ресурсів,
- інтегральний індекс, що характеризує університетське середовище,
- інтегральний індекс ефективного використання та просування інновацій [4, с. 23], - може бути практично реалізований потужний інструмент залучення інвестицій у розвиток університетських бізнес-інкубаторів.

Функції маркетингу інвестицій при цьому мають виконуватись у розрізі окремих джерел інвестицій [4, с. 23]:

- інвестиційні ресурси інкубатора/підприємства з джерел державного бюджету,
- інвестиції інкубатора/підприємства з місцевого/університетського бюджету,
- інвестиції підприємств з фінансового ринку.

Проблема браку фінансових ресурсів та організаційні проблеми щодо створення і розвитку бізнес – інкубаторів обумовили невтішну ситуацію з їх функціонуванням в Україні. За даними Forbs.ua, понад 85 % із 70 зареєстрованих бізнес-інкубаторів не працюють [5]. Університетські ж бізнес-інкубатори переважно виконують навчальні цілі або використовуються як база практики для здобувачів освіти чи надання консультаційних послуг бізнесу. Відсутність зацікавленості в цьому представників бізнесу чи роботодавців не сприяє становленню бізнес-інкубаторів як інфраструктурного елементу інвестиційно-інноваційного розвитку економіки.

Таким чином, дослідження основних проблем створення і функціонування бізнес-інкубаторів в університетській освіті, свідчить про їх нежиттєздатність та неефективність через брак інвестиційних ресурсів та низьку інвестиційну привабливість з боку держави, місцевих органів та бізнесу як потенційних інвесторів. В умовах ринкової економіки вирішення проблеми залучення інвестицій у розвиток університетських бізнес-інкубаторів залежить від маркетингу інвестицій, що покликаний виконувати комплекс управлінських функцій за основними напрямками формування джерел інвестування.

Література:

1. Сайт журналу Forbes.ua. URL: <https://forbes.ua/innovations/kredit-oboronnim-startapam-fabrika-chipiv-rinok-rozminuvannya-ta-kombayni-droni-forbes-oznayomivsyia-iz-povnoyu-strategieyu-rozvitku-innovatsiy-mintsifri-ta-obrav-10-klyuchovikh-napryamkiv-14122023-17902#AgroFoodtech> (дата звернення: 21.10.2024)
2. Моргачов І.В. Проблеми і перспективи розвитку бізнес-інкубаторів в Україні. *Інтелект XXI*. № 5 .2018. С. 139-142. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_5/28.pdf. (дата звернення: 20.10.2024)
3. «Університет 4.0.»: Бізнес-інкубатор як складова навчального процесу. URL: <https://kibit.edu.ua/biznes-inkubatory-v-sovremennom-obrazovanii-kibit-realizuet-strategiyu-budushhego-4-0/> (дата звернення: 24.10.2024)
4. Doga-Mirzac M. Indicators for the evaluation and monitoring activity of the university incubator. *Food Industry Economics*. 2021. Vol.13, Issue 4. P.22-26. doi 10.15673/fie.v13i4.2190(дата звернення: 21.10.2024)
5. Балашова Л. В Україні не працюють 85% зареєстрованих бізнес-інкубаторів – Мінцифри. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-ne-pratsyue-85-zareestrovanih-biznes-inkubatoriv-mintsifri-14122023-17908>(дата звернення: 22.10.2024)

*Думанська О.В.,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна
Замлинська О.В.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
і економіки підприємства,
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

МЕТОДИ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Аграрні підприємства, як частина продовольчого ланцюга, відіграють вирішальну роль в економіці багатьох країн, включаючи Україну. Україна традиційно вважається однією з провідних аграрних країн світу завдяки своєму географічному положенню, родючим ґрунтам та кліматичним умовам, що сприяють вирощуванню великої кількості сільськогосподарських культур. У 2023 році частка аграрної продукції в експорті України склала близько 41%, що підкреслює значення цього сектору для національної економіки. У зв'язку з цим, ділова репутация аграрних підприємств має стратегічне значення, оскільки вона може не лише забезпечити стабільність внутрішнього ринку, але й сприяти збільшенню експорту, зміцнюючи позиції України на міжнародному рівні.

В умовах сучасної економіки, репутация аграрного підприємства є багатогранною категорією, що включає як фінансові показники, так і соціально-екологічну відповідальність, якість продукції, інноваційність у виробничих процесах, дотримання етичних стандартів та відносини з місцевими громадами. Наприклад, споживачі все більше віддають перевагу продукції, яка відповідає високим екологічним стандартам і виготовляється з дотриманням принципів сталого розвитку. Крім того, інвестори та партнери також звертають увагу на здатність підприємства адаптуватися до нових вимог ринку, використовувати інноваційні технології та забезпечувати прозорість у прийнятті рішень.

Ділова репутация аграрних підприємств також визначається їхньою стійкістю до зовнішніх викликів, таких як зміни клімату, коливання цін на сільськогосподарські товари, політична нестабільність та економічні кризи. У сучасних умовах глобальних змін клімату, які прямо впливають на сільське господарство, здатність підприємства ефективно управляти ризиками та реагувати на виклики ринку набуває вирішального значення для його репутации. Крім того, з огляду на постійні зміни в законодавстві та міжнародні торговельні санкції, аграрні підприємства повинні демонструвати високу здатність до адаптації, щоб підтримувати свою конкурентоспроможність і залишатися привабливими для іноземних інвесторів.

Ще одним важливим аспектом ділової репутации є соціальна відповідальність підприємств, зокрема їхній вплив на місцеві громади, в яких

вони працюють. Аграрні підприємства часто є найбільшими роботодавцями в сільських регіонах, і їхня репутація безпосередньо залежить від того, наскільки вони сприяють розвитку інфраструктури, підтримують місцеві ініціативи та забезпечують гідні умови праці для своїх працівників. Дослідження показують, що підприємства, які активно беруть участь у розвитку місцевих громад та дотримуються принципів соціальної відповідальності, мають більш стабільні позиції на ринку і краще справляються з кризами [1, 2].

Таким чином, урахування всіх цих аспектів дозволяє комплексно оцінювати ділову репутацію аграрних підприємств і визначати її вплив на їхню конкурентоспроможність та довгострокову стійкість. З огляду на важливість цього питання, сучасні методи оцінки ділової репутації повинні враховувати не лише фінансові показники, але й екологічну відповідальність, соціальні ініціативи та інноваційні можливості підприємств. У контексті аграрного сектору, який відчуває на собі значний вплив зовнішніх факторів, таких як кліматичні зміни, нестабільність ринків та зміни в політико-економічних умовах, важливо застосовувати такі методи оцінки, які враховують усі аспекти діяльності підприємства, щоб забезпечити його репутаційну стабільність.

Розглянувши основні чинники, що впливають на формування ділової репутації аграрних підприємств, у наступних розділах ми детальніше зупинимося на методах її оцінки та аналізуємо їх застосовність у сучасних умовах аграрного бізнесу.

Фінансова репутація включає оцінку платоспроможності підприємств. З огляду на зростання боргового навантаження в аграрному секторі України, що у 2022 році склало понад 4 мільярди доларів США, оцінка здатності підприємств виконувати свої зобов'язання стає ще більш актуальною.

Окрім основних показників рентабельності та ліквідності, для оцінки фінансової репутації важливо звертати увагу на наступні індикатори:

- Чистий операційний прибуток після сплати податків (NOPAT), який демонструє, скільки підприємство заробляє на своїх основних операціях, виключаючи вплив податкових відрахувань;

- Значення EBITDA як індикатора операційної ефективності, особливо в умовах аграрного бізнесу, де інвестиції в обладнання можуть бути значними;

- Індекси фінансової стійкості, такі як співвідношення боргу до власного капіталу (D/E), яке свідчить про рівень ризику, який бере на себе підприємство.

Соціальна відповідальність аграрних підприємств дедалі більше стає об'єктом уваги міжнародних ринків та інвесторів. Екологічна політика підприємства, а також його соціальні ініціативи можуть значно вплинути на його репутацію. Так, аграрні компанії, що впроваджують принципи сталого розвитку, мають вищі шанси залучити довгострокових інвесторів [3].

Зокрема, в Україні у 2022 році близько 70% аграрних підприємств почали впроваджувати стратегії екологічної відповідальності, такі як скорочення викидів CO₂, використання екологічно чистих технологій у сільському господарстві та підтримка місцевих громад. Компанія «Kernel», одна з провідних аграрних корпорацій в Україні, впровадила програму

енергозбереження, що дозволила скоротити викиди парникових газів на 15% у 2023 році.

Крім того, для оцінки екологічної репутації підприємств дедалі частіше використовуються ESG-рейтинги. Такі рейтинги дозволяють оцінити, наскільки ефективно компанія дотримується принципів сталого розвитку. У цьому контексті важливим є аналіз соціального впливу підприємства на місцеві громади. Аграрні підприємства, які активно підтримують розвиток інфраструктури в сільській місцевості, отримують вищі оцінки за соціальну відповідальність.

Компанія «ЕкоАгро», яка займається вирощуванням органічних продуктів, отримала високі оцінки у ESG-рейтингах завдяки впровадженню екологічно чистих технологій у вирощуванні рослин. Це дозволило підприємству залучити іноземних інвесторів, які спеціалізуються на фінансуванні «зелених» проєктів.

Репутація підприємства значною мірою визначається його здатністю підтримувати довгострокові відносини з клієнтами та партнерами. У аграрному секторі це особливо важливо, оскільки співпраця з постачальниками та покупцями часто будується на довірі та репутаційних показниках. В умовах конкуренції підприємства, які надають високоякісну продукцію та надійні послуги, отримують переваги на ринку [4].

Зокрема, для оцінки цього аспекту репутації широко використовується індекс Net Promoter Score (NPS), що дозволяє виміряти рівень лояльності клієнтів та партнерів до компанії. У 2023 році, згідно з опитуванням українських фермерів, NPS для середніх аграрних підприємств в Україні склав 60%, що вказує на високий рівень задоволеності споживачів.

NPS дозволяє швидко отримати результати та проаналізувати загальне враження від взаємодії з підприємством. Однак цей підхід має певні обмеження, оскільки він є суб'єктивним і не враховує інші важливі фактори, такі як екологічна відповідальність або фінансова стабільність підприємства.

Цей індекс є комплексним інструментом оцінки репутації підприємства, який враховує такі чинники, як фінансові результати, інноваційність, управлінські практики та соціальна відповідальність. Для аграрних підприємств цей підхід може бути корисним, оскільки він дозволяє оцінити репутацію з урахуванням різних аспектів діяльності, включаючи фінансові та нефінансові показники.

Перевагою цього методу є його детальність та можливість отримання глибокого аналізу репутаційного капіталу. Проте його використання потребує значних фінансових витрат та часу для збору й аналізу даних, що може бути недоступним для малих і середніх підприємств.

Ділова репутація аграрних підприємств є надзвичайно важливим нематеріальним активом, який безпосередньо впливає на всі аспекти діяльності підприємства: від фінансової стійкості та конкурентоспроможності до здатності залучати інвесторів і будувати довгострокові партнерські відносини. В умовах зростаючої конкуренції на внутрішніх і міжнародних ринках, а також загострення вимог до екологічної та соціальної відповідальності, репутація стає ключовим фактором стійкості підприємства на ринку.

Аналіз сучасних методів оцінки ділової репутації показує, що фінансові показники, такі як рентабельність, ліквідність та інші індикатори фінансової стабільності, залишаються важливим інструментом для оцінки репутаційного капіталу. Вони дозволяють підприємству отримати об'єктивну оцінку своєї платоспроможності та ефективності управління фінансовими ресурсами. Проте у випадку аграрних підприємств, які сильно залежать від зовнішніх факторів, таких як кліматичні умови та коливання цін на сільськогосподарську продукцію, фінансові показники часто не можуть дати повної картини. Це підкреслює важливість використання додаткових методів оцінки, які враховують екологічну та соціальну складові репутації.

Оцінка репутації на основі лояльності клієнтів та партнерів через Net Promoter Score (NPS) є ще одним важливим інструментом для аграрних підприємств. Високий рівень задоволеності клієнтів свідчить про позитивне сприйняття продукції та послуг підприємства, а також про його надійність у виконанні зобов'язань. У контексті аграрної галузі, де партнерські відносини мають довгостроковий характер, репутація підприємства серед його клієнтів є вирішальним фактором для його стабільності та розвитку.

Таким чином, використання комплексного підходу до оцінки ділової репутації аграрних підприємств є необхідністю для отримання повної та об'єктивної картини. Аграрні підприємства, які зможуть успішно поєднувати ці аспекти в управлінні своєю репутацією, матимуть значні переваги на ринку, зможуть залучати більше інвестицій, укладати вигідні партнерські угоди та стабільно розвиватися в умовах зростаючих вимог до якості продукції та соціально-екологічної відповідальності.

Література:

1. Shalbayeva, Sh., Ismailov, T., Mitkov, M., Zamlynska, O., Khachatryan, V., Stratiichuk, V. (2024). ESG rating of capital's effect on firms' financing sources: a case study of Asian companies. *Access to science, business, innovation in the digital economy*, ACCESS Press, 5(1), 102-124, [https://doi.org/10.46656/access.2024.5.1\(7\)](https://doi.org/10.46656/access.2024.5.1(7))
2. Zamlynskyi, V., Kryukova, I., Vlasenko, T., Slutskyi, E., Banar, O., Anisimova, L. (2023). Corporate sustainability reporting and management of agricultural businesses in Ukraine. IOP Conference Series. *Earth and Environmental Science*, 1126(1), 012002. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1126/1/012002>
3. Ковальова Г. Бізнес-репутація компанії як один із найважливіших компонентів успіху компанії. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 6/2. С. 29-32. URL: http://efp.in.ua/public_html/uploads/journals/306/efp_06-2_2021.pdf#page=29 (дата звернення: 25.10.2024)
4. Замлинський В.А., Колісніченко Я.В., Замлинський Я.В. Основи інвестиційної політики підприємства у сучасних умовах сталого розвитку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 12/1. С. 28-33. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.12\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.12(1))

Дьомін М. К.,
докторант

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна*

Журавльов Д. В.,

*здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії*

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна*

Бубко В. Г.,

*здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії*

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна*

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ КЛАСТЕРНОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО АГРОПІДПРИЄМНИЦТВА

Інструменти фінансової стратегії зосереджуються на створенні стійких фінансових зв'язків між підприємствами, які об'єднані в кластер, та їхній взаємній підтримці у формуванні інноваційної економіки. Основна мета цих інструментів сприяти економічному зростанню кожного учасника кластера шляхом оптимізації витрат, забезпечення стабільного фінансування, підвищення інноваційного потенціалу та ефективної співпраці.

Одним із ключових інструментів фінансової стратегії є залучення спільного фінансування через фонди кластера, які об'єднують капітал учасників для реалізації спільних інноваційних проєктів, що потребують значних інвестицій. Спільні фонди також можуть бути доповнені державними субсидіями, грантами міжнародних організацій або інвестиціями від приватних інвесторів, що дозволяє кластеру значно розширити можливості для розвитку і забезпечує стабільне фінансування для досліджень та розробок, впровадження нових технологій і вдосконалення виробничих процесів.

Наступним важливим інструментом є використання програм лізингу та субсидій на обладнання. Вони дозволяють агропідприємствам у кластері оптимізувати фінансові ресурси, адже лізингова форма знижує навантаження на поточні фінансові ресурси. Використання субсидій та дотацій з боку держави допомагає зменшити витрати на придбання інноваційного обладнання, що є особливо важливим для підприємств, які прагнуть впроваджувати екологічні та енергоефективні технології.

Для стимулювання інноваційного розвитку використовується також інструмент спільних R&D центрів у межах кластера. Фінансування таких центрів, де здійснюються дослідження та розробки нових технологій, дозволяє

підприємствам кластеру знижувати витрати на впровадження інновацій і уникати дублювання інвестиційних зусиль. Спільні науково-дослідницькі установи дозволяють концентрувати фінансові ресурси на пріоритетних напрямках, сприяючи досягненню результатів, які приносять користь усім учасникам кластера.

Одним із ефективних фінансових інструментів є впровадження програм страхування ризиків, що охоплюють як природні, так і ринкові ризики. Оскільки агропромислові підприємства зазвичай залежать від сезонності та погодних умов, кластерний підхід дозволяє реалізувати вигідніші умови страхування завдяки колективному страхуванню ризиків, що знижує фінансові втрати учасників кластера у разі непередбачуваних обставин та підвищує фінансову стабільність підприємств [1-3].

Ще одним інструментом є використання податкових пільг та кредитних програм для підприємств, що беруть участь у кластері. Податкові стимули надають змогу зменшити навантаження на підприємства, які інвестують у інноваційні технології, екологічні проекти чи розвивають регіональну інфраструктуру. Доступ до спеціальних умов кредитування від банків-партнерів також спрощує отримання капіталу для розвитку інфраструктури кластера або модернізації виробничих процесів.

Цифрові платформи для обліку, аналізу та прогнозування фінансових показників кластера є важливим інструментом для моніторингу фінансової ефективності учасників та виявлення потенційних зон ризику. Використання таких платформ забезпечує доступ до актуальної інформації щодо прибутковості, затрат і боргових зобов'язань підприємств, що входять до кластера. Зазначене сприяє більш точному плануванню фінансових ресурсів, дозволяє оперативно приймати рішення щодо перерозподілу коштів або коригування стратегії у випадку фінансових криз [4].

Важливим компонентом стратегії фінансового розвитку кластерів є грантове фінансування для реалізації інноваційних проектів. Завдяки участі у міжнародних грантових програмах, підприємства кластера можуть отримати фінансування для розвитку нових рішень у галузі агротехнологій, екологічної безпеки чи сталого розвитку. Грантове фінансування дозволяє покривати витрати на дослідження та розробки, випробування нових технологій, модернізацію обладнання і розвиток знань працівників, знижуючи при цьому фінансове навантаження на учасників.

Таким чином, фінансова стратегія кластерного розвитку інноваційного агропідприємництва поєднує різноманітні інструменти, від спільного фінансування та страхування ризиків до податкових пільг і цифрових платформ для управління фінансами. Використання таких інструментів дозволяє кластеру знижувати фінансові ризики, ефективно розподіляти ресурси і забезпечувати стабільне зростання та розвиток інновацій у сільському господарстві. Іншим дієвим фінансовим інструментом є доступ до венчурного капіталу та приватного інвестування. Учасники кластерів можуть створювати спільні проекти, що орієнтовані на розробку інноваційних продуктів чи послуг, та залучати для цього венчурних інвесторів. Така стратегія дозволяє зменшити

ризика для окремих підприємств, оскільки венчурний капітал забезпечує фінансування у складніших умовах, дозволяючи підприємствам прискорити розвиток і вихід на нові ринки. Завдяки кластерній структурі агропідприємства отримують також більшу гнучкість у використанні венчурних коштів, що сприяє швидкому розвитку.

Фінансовий лізинг є ще одним інструментом, що дозволяє агропідприємствам кластера оновлювати техніку та інфраструктуру без значного початкового капіталу. Учасники кластеру можуть об'єднувати свої ресурси для укладання лізингових угод на більш вигідних умовах, ніж при індивідуальних закупівлях. Спільні лізингові угоди дають можливість отримати сучасне обладнання, автоматизовані системи управління та інноваційні засоби для ефективного управління виробництвом, що є важливим для підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.

Створення спільної платформи для колективного закупівельного фінансування є ще одним потужним інструментом. Колективне фінансування закупівель сировини, добрив, технічного обладнання або інших необхідних ресурсів дозволяє значно знизити витрати на виробництво. Об'єднання обсягів закупівель забезпечує агропідприємствам кластера можливість отримати знижки у постачальників та уникнути непотрібних витрат на транспортування і зберігання ресурсів, що також зміцнює фінансову стабільність учасників кластера та сприяє більш раціональному використанню ресурсів.

Залучення механізмів кредитних ліній та обігових фондів для підтримки операційної діяльності дозволяє підприємствам у кластері підтримувати свою ліквідність і безперебійно фінансувати поточні потреби. Зазначене особливо важливо для агропідприємств, які стикаються з сезонними коливаннями доходів. Використання кредитних ліній дозволяє знижувати фінансові ризики, підтримуючи обіговий капітал і забезпечуючи безперервність виробничих процесів. Об'єднання підприємств у кластер також дозволяє створювати механізми взаємної фінансової підтримки, які можуть використовуватися для подолання кризових ситуацій.

Фінансові стратегії кластерного розвитку також включають інструменти спільного страхування та управління ризиками, що дозволяють кластеру уникати великих втрат від природних, економічних чи ринкових ризиків. Колективне страхування учасників дозволяє зменшити витрати на страхування та отримати покращені умови від страхових компаній. Крім того, спільний аналіз ризиків у кластері сприяє розробці превентивних заходів, які допомагають мінімізувати можливі збитки та підвищують фінансову стабільність кластеру.

Література:

1. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елементу ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.

2. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 111-121.

3. Зось-Кіор, М. В. (2020). Оцінка персоналу організації в системі корпоративного тайм-менеджменту. *Економічний форум*, 1(3), 57-63.

4. Шимановська-Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.

Єремєєва К.В.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: Дідур Г.І.,
кандидат економічних наук, доцент
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО БІЗНЕСУ

Японія вважається однією з найкомфортніших для життя країн світу. Її економічний успіх значною мірою базується на традиційній системі управління, яка сприяє відчуттю єдності серед працівників. Однією з ключових причин швидкого розвитку Японії стало застосування моделі управління, орієнтованої на людський фактор. Аналізуючи історію розвитку цієї країни, можна побачити унікальні підходи до роботи, які відображають національні риси характеру, зокрема духовність. Японська культура та духовність нерозривно пов'язані з філософією й традиціями країни.

Кайдзен – це концепція, утворена двома японськими ієрогліфами: «кай» означає «зміна», а «дзен» – «добре» або «краще». Філософія кайдзен стверджує, що будь-яка сфера життя людини - робота, дім, особисті стосунки – заслуговує на постійне вдосконалення [1].

Спершу Кайдзен був впроваджений на деяких японських підприємствах під час економічного відновлення після Другої світової війни та з часом здобув популярність у всьому світі. Найяскравіший приклад використання цієї концепції – її застосування в компанії Toyota Motor Corporation. Вона є основою методу Загального управління якістю і включає кроки для усунення марнотратства, зменшення втрат, впровадження інновацій та роботу за новими стандартами.

Для ефективного впровадження філософії кайдзен у бізнесі японські менеджери застосовують низку практичних інструментів, зокрема оптимізацію робочих місць, контроль якості, впровадження раціоналізаторських пропозицій і бережливе використання ресурсів.

Одним із ключових аспектів цієї методики є «принцип п'яти S», який спрямований на забезпечення ефективності та впорядкованості в роботі через прості, але дієві кроки.

Принцип «п'яти S» є ефективною системою організації робочого простору, яка базується на порядку, чистоті та дисципліні. Виконання цих кроків сприяє підвищенню продуктивності, безпеки та якості роботи. Впровадження цього підходу дозволяє скоротити витрати часу на пошук інструментів та матеріалів, зменшити кількість помилок, поліпшити моральний стан співробітників і забезпечити стабільні результати. Загалом, принципи японського управління не лише допомагають досягати високих результатів, але й створюють системний підхід до організації робочих процесів.

Підхід японських менеджерів до управління значно ширший, ніж у їхніх американських та європейських колег, і вони більш обачні у впровадженні ретельно спланованих змін. Успіх Японії в глобальному бізнесі не є секретом: японський менеджмент охоплює чотири основні функції – планування, організацію, мотивацію та контроль. Важливою складовою цього стилю управління є увага до людських ресурсів, адже для Японії головне багатство – це люди [2].

Ключовою особливістю японського підходу є те, що управління бізнесом будується на здібностях людей, а не на машинах чи виробничих процесах, що є фундаментом японського стилю менеджменту. Основними стратегіями управління людськими ресурсами є довічний найм та система вислуги років. Довічний найм не означає юридичне зобов'язання, а скоріше передбачає, що співробітники можуть працювати в компанії стільки, скільки бажають, що сприяє довготривалим відносинам та прив'язаності до компанії.

Кожні три-п'ять років співробітники проходять широку перепідготовку, отримуючи нові знання й навички в межах своєї спеціалізації. Регулярна ротація персоналу сприяє розвитку професіоналів у компанії, допомагає вирішувати питання сумісності та є додатковим стимулом. Ротація проводиться без згоди співробітника, щоб розширити його кругозір, підвищити кваліфікацію, знайти можливості для зростання та покращити якість продукції [1].

Кожен співробітник прагне виконувати свої обов'язки ініціативно, відповідально та ввічливо. В оцінці роботи важливими є не лише компетентність і навички, а й особисті якості, як-от характер.

Одним зі способів зміцнення зв'язку між співробітником, керівництвом і компанією є активне спілкування у різних формах. Наприклад, ранкові збори з фізичною зарядкою та виконанням корпоративного гімну, інформаційні зустрічі, збори для розподілу обов'язків, групові заходи, як-от гуртки, святкування днів народжень, а також корпоративні урочистості на честь заснування компанії, Нового року, спортивні змагання чи спільні подорожі, які частково або повністю

фінансуються компанією. Усе це згуртовує колектив, піднімає бойовий дух і зміцнює відданість працівників компанії [1].

Завдяки таким стратегіям при виявленні проблеми в першу чергу з'ясовують не «хто винний?», а «як ми можемо цю проблему вирішити?».

Таким чином, команда співробітників розглядається як джерело мотивації, ідентифікації, ментальної енергії, синергії та зростаючої креативності.

Хоч основні принципи стратегії та методи японського менеджменту забезпечують стабільність, високу мотивацію та безперервне вдосконалення, вони також мають свої недоліки. Як і будь-яка система, японський підхід не є універсальним і може стикатися з певними проблемами.

Пожиттєвий найм і ротація кадрів, хоч і забезпечують стабільність, можуть призвести до застою у розвитку компанії, оскільки нові кадри з сучасними підходами рідко залучаються.

Система управління працівниками, яка фокусується на довгострокових зв'язках, ускладнює швидке адаптування до змін у зовнішньому середовищі, технологічних інновацій чи вимог ринку.

Постійна потреба підтримувати високий рівень репутації та відповідати очікуванням керівництва може створювати надмірний тиск на працівників, що знижує їх задоволення від роботи.

Суворі корпоративні вимоги та ротація без згоди можуть призводити до психологічної втоми, коли працівники відчують, що їхня особиста свобода обмежена.

Традиційні підходи до управління можуть гальмувати впровадження нових ідей та творчих рішень, оскільки більше уваги приділяється збереженню стабільності, ніж експериментам та ризикам.

Попри переваги японських управлінських стратегій, представлені недоліки демонструють, що така система може стримувати розвиток компанії у сучасних умовах. Всі перелічені вище аспекти створюють проблеми, які обмежують інноваційний потенціал. Така модель, хоч і ефективна для стабільного функціонування, але може не відповідати вимогам швидкозмінного ринку, де необхідні постійна адаптивність і готовність до радикальних змін [2].

Отже, Японія – країна парадоксів. Вона відкидає індивідуума як окрему особистість, але поважає погляди всіх. Японська культура управління – результат відповідного національного стилю життя. Важливим постулатом такого менеджменту є те, що співробітники мають працювати в одній компанії до кінця своїх днів, що має суттєвий вплив. Основною характеристикою співробітників японських компаній є лояльність до компанії та готовність жертвувати власними інтересами заради блага компанії. Це проявляється таким чином. Японські співробітники інтегровані в компанію і переконані, що вони важливі та незамінні для неї.

Крім того, ефективність японської моделі доведена в багатьох країнах, до того ж японські теоретики тією чи іншою мірою переймають її методи і прийоми, дають рекомендації та поради, а часто виступають у ролі кризових менеджерів. Загалом японський досвід позитивного менеджменту потребує ретельного

аналізу і критичного осмислення. В умовах глобалізації та транснаціоналізації оптимізація й управління соціальними процесами не тільки необхідні, а й бажані.

Література:

1. Кайдзен – японський секрет досконалості. URL: <https://taslife.com.ua/blog/kaizen>.(дата звернення: 15.10.2024)

2. Денисенко М.П., Будякова О.Ю., Волощук Ю.В. Зарубіжний досвід управління персоналом. *Вчені записки Університету «КРОК»*.2019. №2 (54). С.137-144. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2b8da8c6-6d84-4f95-808c-470513ad6482/content>.(дата звернення: 16.10.2024)

Жовніренко О. В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна

Козуб Р. О.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

Пилипенко Д. О.
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА У МЕГА КОНКУРЕНТНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Еколого-економічна ефективність промислового виробництва в умовах мега конкурентного бізнес-середовища стає дедалі важливішою. У сучасних умовах, коли споживачі та суспільство загалом надають значення екологічній стійкості, компанії повинні інтегрувати екологічні аспекти у свою економічну стратегію, що не лише позитивно впливає на репутацію бренду, а й може забезпечити фінансові переваги, оскільки підприємства, що акцентують увагу на сталому розвитку, часто залучають більше інвесторів і клієнтів.

Одним із ключових аспектів еколого-економічної ефективності є впровадження технологій, які зменшують викиди забруднюючих речовин, енергоспоживання та відходи. Зазначене може включати автоматизацію процесів, використання відновлювальних джерел енергії та повторне використання сировини. Інвестиції в такі технології, хоч і потребують початкових витрат, з часом можуть призвести до значних заощаджень на експлуатаційних витратах і зменшення фінансових ризиків, пов'язаних із зміною клімату та екологічними нормами.

Крім того, в умовах жорсткої конкуренції підприємства повинні звертати увагу на розробку та просування «зелених» продуктів, які відповідають стандартам екологічної безпеки, що не лише відповідає вимогам сучасних споживачів, але й відкриває нові ринки. Підприємства, які можуть продемонструвати свою відповідальність у питаннях охорони навколишнього середовища, здатні не лише підвищити свою конкурентоспроможність, але й зміцнити лояльність споживачів [1-3].

Еколого-економічна ефективність також передбачає проведення екологічного аудиту, який дозволяє оцінити вплив виробництва на навколишнє середовище та виявити можливості для покращення. Завдяки цьому підприємства можуть не лише зменшити свої негативні екологічні наслідки, а й підвищити загальну ефективність бізнесу. Коли еколого-економічні показники інтегруються в систему управління підприємством, це дозволяє створити баланс між економічними та екологічними інтересами.

Сучасні споживачі все частіше звертають увагу на стійкість та екологічність продуктів, що означає, що бізнеси, які нехтують цими аспектами, ризикують втратити частку ринку. Відповідно, впровадження екологічних практик може стати фактором, який не лише покращує імідж компанії, а й веде до збільшення обсягів продажу. Також, зростає роль інновацій в еколого-економічній ефективності: підприємства, які використовують новітні розробки, можуть не лише оптимізувати витрати, а й запропонувати нові рішення, які задовольняють потреби споживачів у більшій мірі [4].

Таким чином, еколого-економічна ефективність промислового виробництва в мега конкурентному бізнес-середовищі є не просто трендом, а необхідною умовою для виживання та розвитку підприємств. Комплексний підхід, що вимагає стратегічного планування, інвестицій у нові технології та постійного моніторингу впливу виробництв на навколишнє середовище. Підприємства, які готові до цих змін, мають можливість не лише залишитися на плаву, але й досягти успіху в умовах жорсткої конкуренції, забезпечуючи при цьому стійкий розвиток для себе та для суспільства в цілому. Одним із ключових аспектів еколого-економічної ефективності є впровадження концепції циркулярної економіки. Вона передбачає переосмислення традиційної моделі «виробництво-споживання-відходи» у напрямку, який зосереджений на повторному використанні, переробці та зменшенні відходів. У цьому контексті підприємства можуть створювати замкнуті цикли виробництва, де відходи одного процесу стають сировиною для іншого, що не тільки знижує екологічний слід, а й відкриває нові можливості для зменшення витрат.

З іншого боку, важливим фактором є інвестування в дослідження та розробки нових технологій, які підвищують енергоефективність. Зменшення енергетичних витрат не лише приносить економічні вигоди, але й відповідає сучасним вимогам до зниження викидів парникових газів. Наприклад, впровадження систем моніторингу енергоспоживання може допомогти підприємствам виявити неефективні процеси і здійснити їх оптимізацію.

Не менш важливим є підвищення екологічної свідомості серед працівників та споживачів. Компанії можуть впроваджувати навчальні програми для своїх

співробітників, що сприятимуть формуванню відповідальної поведінки щодо використання ресурсів. У свою чергу, підвищення інформованості споживачів про екологічні характеристики продуктів може вплинути на їх вибір, спонукаючи їх обирати екологічно чисті товари. Узагалі, еколого-економічна ефективність у промисловому виробництві в умовах мега конкурентного середовища є складним, але надзвичайно важливим завданням, що вимагає комплексного підходу, який об'єднує інновації, стратегії управління ресурсами та зобов'язання щодо соціальної відповідальності. Такі зусилля не тільки підвищують ефективність виробництва, але й сприяють сталому розвитку суспільства, що в кінцевому підсумку вигідно всім учасникам економічних процесів.

Література:

1. Zos-Kior, M., Ilyin, V., & Bondarskaya, A. (2014). Globalization and land-use prospects for agrarian enterprises. *The Advanced Science Journal*, (8), 205-208.
2. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
3. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 111-121.
4. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.

Зайцев М. Є.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Овсянніков І. А.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна

Литвиненко О. В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ТА СТРАТЕГУВАННЯ ПІДТРИМКИ РЕКЛАМИ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

В умовах сучасної економіки, яка характеризується високою конкуренцією, інноваційністю та динамічними змінами, ефективне управління фінансовими ресурсами стає основою для розробки та реалізації рекламних стратегій, що підвищують впізнаваність бренду, стимулюють попит і забезпечують зростання обсягу продажів. Фінансові ресурси та стратегування підтримки реклами промислового виробництва відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств та їхньої стійкості на ринку.

По-перше, важливо зрозуміти, що рекламні витрати вимагають стратегічного підходу до їх планування, що включає в себе не лише виділення певного бюджету на рекламу, а й аналіз ефективності різних рекламних каналів. Для промислових підприємств, які часто працюють з великими обсягами продукції і мають специфічні цільові аудиторії, важливо обрати оптимальні інструменти комунікації, які б відповідали як їхньому бюджету, так і характеристикам товару. Наприклад, інвестиції в рекламу можуть включати телевізійні ролики, друковану продукцію, онлайн-рекламу, участь у виставках та ярмарках, що дозволяє безпосередньо взаємодіяти з потенційними клієнтами [1-2].

Залучення фінансових ресурсів для рекламних кампаній може здійснюватися через кілька каналів. Це можуть бути власні кошти підприємства, а також зовнішнє фінансування у вигляді кредитів або інвестицій. У сучасних умовах важливим аспектом є можливість отримання грантів і дотацій від держави на підтримку рекламних заходів, особливо для малих і середніх підприємств, що не лише знижує фінансове навантаження на бізнес, а й дозволяє

спрямувати зекономлені кошти на інші важливі аспекти діяльності, такі як розвиток продукції чи удосконалення виробничих процесів [3-5].

Однак для того, щоб реклама приносила результати, вона повинна бути стратегічно спланованою, що включає в себе визначення цілей рекламної кампанії, які можуть варіюватися від підвищення впізнаваності бренду до збільшення обсягу продажів конкретних продуктів. Важливим етапом є також вивчення цільової аудиторії: розуміння її потреб, вподобань і поведінкових звичок дозволяє розробити більш точні та ефективні рекламні повідомлення.

Аналіз конкурентного середовища також має велике значення в процесі стратегування рекламної підтримки. Розуміння того, як позиціонують себе конкуренти, які рекламні канали вони використовують і які повідомлення передають, може дати цінну інформацію для формування власної стратегії, що дозволяє уникнути дублювання зусиль і знайти унікальні підходи до реклами, які виділять підприємство серед інших.

Не менш важливою є вимірвальна складова рекламних кампаній. Після запуску реклами підприємства повинні оцінювати її ефективність, аналізуючи такі показники, як охоплення аудиторії, кількість взаємодій, конверсії та рентабельність інвестицій, що дозволяє коригувати рекламні стратегії в режимі реального часу, що є критично важливим для досягнення поставлених цілей. Використання сучасних технологій, таких як аналітика даних і штучний інтелект, може значно полегшити цей процес, надаючи точну інформацію про результати рекламних кампаній.

У контексті промислового виробництва також слід звернути увагу на важливість створення та підтримки корпоративного іміджу. Реклама не лише просуває конкретні продукти, але й формує загальне враження про компанію, що особливо важливо для промислових підприємств, які часто мають довгострокові стосунки з клієнтами, партнерами та постачальниками. Відомі бренди мають більше шансів на успішну реалізацію нових продуктів, оскільки споживачі вже мають позитивний досвід співпраці з ними. Тому інвестиції в репутацію компанії можуть бути не менш важливими, ніж безпосередні витрати на рекламу.

Крім того, у сучасному світі важливо враховувати соціальні та екологічні аспекти в рекламі. Багато споживачів стають все більш чутливими до питань соціальної відповідальності, екології та етики бізнесу. Тому промислові підприємства, які активно комунікують свої зусилля в цих сферах, можуть не лише покращити свій імідж, але й підвищити лояльність клієнтів. Впровадження "зелених" практик, етичних стандартів у виробництві та участь у соціальних проектах може стати ефективним інструментом реклами [5-6].

Нарешті, стратегування реклами промислового виробництва повинно враховувати міжнародні ринки. В умовах глобалізації багато підприємств виходять на міжнародну арену, і реклама повинна бути адаптована до культурних і економічних особливостей кожного конкретного ринку, що може вимагати дослідження локальних вподобань, традицій і особливостей споживчого попиту, що вимагає додаткових зусиль, але може значно підвищити ефективність рекламних кампаній.

Отже, фінансові ресурси та стратегування підтримки реклами промислового виробництва є взаємопов'язаними складовими, які потребують системного підходу. Розуміння ринкових умов, потреб цільової аудиторії, конкурентного середовища, а також ефективне використання фінансових ресурсів є запорукою успішних рекламних кампаній, які здатні забезпечити стійке зростання та розвиток підприємства в умовах високої конкуренції. Задовольняючи потреби споживачів і враховуючи зміни на ринку, підприємства можуть не лише вижити, але й процвітати, адаптуючи свої стратегії до нових реалій економіки.

Література:

1. Zos-Kior, M., Pyin, V., & Bondarskaya, A. (2014). Globalization and land-use prospects for agrarian enterprises. *The Advanced Science Journal*, (8), 205-208.
2. Вдовенко, Н. М., Коробова, Н. М., Зось-Кіор, М. В., & Коваль, В. В. (2023). Еволюція теоретичних засад регулювання експорту-імпорту аграрної продукції в умовах децентралізації для виходу на міжнародний ринок. *Академічні візії*, (23).
3. Шарий, В. І., Зось-Кіор, М. В., & Кирилюк, І. М. (2020). Інституційна модель земельних відносин в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Економічні науки*, (2), 107-116.
4. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
5. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.
6. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.

Закорко О. П.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту і економіки спорту
Національний університет
фізичного виховання і спорту України,
м. Київ Україна*

Кильникевич О. М.,
*здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна*

Пристапа Д. С.,
*здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна*

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна змінює споживчі пріоритети, обмежує доступ до ринків і логістичних каналів та підвищує рівень ризику для інвесторів, що спонукає до пошуку нових підходів у маркетингу для збереження лояльності, підвищення гнучкості та адаптивності бізнесу. У таких умовах маркетингова стратегія інноваційного бізнесу потребує як глибокої перебудови процесів, так і використання нестандартних інструментів. Маркетингові аспекти інноваційного розвитку бізнесу в умовах воєнного стану набувають надзвичайної важливості, оскільки підприємства повинні швидко адаптуватися до нових економічних умов, змінюваних потреб споживачів і обмежених ресурсів.

Одним із ключових маркетингових аспектів є переорієнтація на локальні ринки та адаптація продуктів до потреб місцевих споживачів, які часто змінюють свої пріоритети на користь базових товарів і послуг. Підприємства змушені адаптувати свою пропозицію до цих потреб, створюючи продукти, які відповідають умовам економії ресурсів або виконують кілька функцій одночасно. Локальні ринки стають більш доступними, і в умовах обмежень логістики підприємства орієнтуються на надання послуг у найближчих регіонах, що дозволяє скоротити витрати на транспортування, стабілізувати попит та підтримувати стійкий зв'язок з клієнтами.

Бренди, що займаються інноваційним розвитком, також повинні підвищити свою соціальну відповідальність, оскільки під час воєнного стану суспільство звертає увагу на ті компанії, які допомагають спільноті. Соціальні програми та підтримка постраждалих від війни не лише сприяють формуванню позитивного іміджу, але й підвищують лояльність споживачів, які охочіше підтримують бренди, залучені до гуманітарних ініціатив. Інноваційні бізнеси активно

використовують цей аспект для залучення нових клієнтів, демонструючи свою соціальну позицію і створюючи позитивний вплив на суспільство [1-2].

Цифровий маркетинг стає одним із найважливіших інструментів просування в умовах обмеженого доступу до фізичних ринків і скорочення можливостей для традиційних рекламних заходів. Бренди використовують соціальні мережі, онлайн-платформи та електронну комерцію для залучення та взаємодії з клієнтами. Діджиталізація дозволяє досягати більшої аудиторії, зокрема залучати нових клієнтів за кордоном. Крім того, цифровий маркетинг забезпечує швидке отримання зворотного зв'язку, що дозволяє компаніям оперативного коригувати свою пропозицію відповідно до змін ринкової ситуації. Таргетована реклама, яка ґрунтується на аналітиці даних, дає змогу оптимізувати маркетингові витрати і спрямовувати ресурси на ефективніші інструменти.

Інноваційний розвиток бізнесу в умовах воєнного стану потребує також активного використання контент-маркетингу та створення цінних матеріалів, що відповідають потребам клієнтів і допомагають їм вирішувати актуальні проблеми. Це можуть бути інструкції, рекомендації з виживання під час криз, матеріали про доступність товарів і послуг, поради щодо економії ресурсів. Залучення контенту надає можливість компаніям зміцнити відносини з клієнтами, підтримуючи їх у важкий час і демонструючи свою турботу [3-5].

Гнучкість цінової політики є ще одним важливим аспектом маркетингу в умовах війни. Суттєве зниження купівельної спроможності та зростання витрат на сировину й логістику змушують компанії переглядати цінову стратегію. Деякі бізнеси, щоб зберегти лояльність клієнтів, пропонують акції, знижки або індивідуальні умови для постійних клієнтів. Умови лояльності стають більш адаптованими до реалій, що дозволяє утримати клієнтську базу навіть у складних умовах. При цьому важливо збалансувати гнучкість цінової політики зі збереженням маржинальності, щоб уникнути фінансових втрат.

Ще одним важливим маркетинговим аспектом є розвиток колаборацій та партнерських відносин з іншими компаніями або громадськими організаціями. Партнерства дозволяють брендам розширювати охоплення аудиторії, об'єднувати ресурси та спільно реалізовувати маркетингові кампанії. Колаборації з місцевими виробниками, громадськими організаціями або навіть з міжнародними організаціями можуть сприяти посиленню позицій бренду та залученню нових клієнтів завдяки синергії. Партнерства особливо важливі для забезпечення стійкості в умовах воєнного стану, коли окремі компанії можуть стикатися з нестачею ресурсів [6-7].

Завдяки всім цим маркетинговим інструментам, інноваційний бізнес може зберігати зв'язок з клієнтами, підвищувати впізнаваність бренду та підтримувати стабільність на ринку навіть за складних умов. Воєнний стан вимагає від компаній готовності швидко адаптуватися, брати на себе соціальну відповідальність, використовувати цифрові канали і підтримувати лояльність клієнтів за допомогою релевантних і гнучких підходів. Така стратегія дозволяє підприємствам залишатися стійкими та продовжувати інноваційний розвиток у складних умовах, що сприяє їхньому зміцненню на ринку в довгостроковій перспективі. Бізнеси повинні бути готові до перегляду своїх моделей роботи,

включаючи нові канали дистрибуції та зміни в асортименті продукції. Розробка інноваційних продуктів, які відповідають актуальним викликам, такими як медичні засоби або засоби безпеки, стає пріоритетом.

У комунікації з клієнтами акцент варто робити на емоційних зв'язках та соціальній відповідальності. Використання соціальних мереж для взаємодії та просування продукції є критично важливим у цей період. Стратегічні альянси з іншими компаніями можуть допомогти в ресурсному забезпеченні та спільному розвитку. Підтримка місцевих ініціатив може також позитивно вплинути на репутацію бізнесу.

Необхідно розробити ефективні стратегії ризик-менеджменту, щоб мінімізувати негативні наслідки від можливих кризових ситуацій. Диверсифікація асортименту дозволить знизити залежність від одного сегмента ринку. Оптимізація витрат і фінансова стійкість стають важливими для виживання бізнесу в умовах невизначеності. Інноваційний підхід до маркетингу та адаптація до нових реалій допоможуть підприємствам не лише вижити, а й знайти нові можливості для зростання.

Література:

1. Таран-Лала, О. М., Зось-Кіор, М. В., & Андрусенко, М. М. (2020). Імідж підприємства як фактор впливу на його конкурентоспроможність. *Агросвіт*, (7), 18-22.
2. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.
3. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
4. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. *Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.
5. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.
6. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елементу ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.
7. Bilan, Y., Zos-Kior, M., Nitsenko, V., Sinelnikau, U., & Ilin, V. (2017). Projecting the social component of the efficient management of land resources. *Journal of Security and Sustainability*, 7(2), 287-300.

*Каркушка О.О.,
аспірант, асистент кафедри маркетингу
Державного торговельно-економічного університету
м.Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ БРЕНДІВ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРІГВЛІ

Управління брендами підприємств включає в себе значну кількість елементів, таких як: стратегії, методи, інструменти та інше. На вибір стратегії або того чи іншого інструменту формування та розвитку брендів впливають різні зовнішні та внутрішні фактори, до яких можна віднести: політичні зміни, економічні бар'єри, якщо ми говоримо про глобальні фактори. Вплив на вибір здійснюють і зміна поведінки споживачів, дії конкурентів, співпраця з постачальниками та партнерами, але також, на розвиток та подальші перспективи досягнення успіху впливають і внутрішні складові самої компанії. В першу чергу – це ресурси (фінансові, технічні, технологічні, кадрові та ін.), а також звичайно це товари. Їх ширина, глибина асортименту і звичайно кількість брендів товарів компанії. На ринку може бути представлено один бренд від компанії на всі товари, або компанія може реалізовувати товари під різними брендами.

На вибір стратегії управління брендами, інструментів розвитку та їх подальшого просування впливає кількість брендів в портфелі та архітектурі брендів компанії. Для здійснення правильного вибору, варто розібратись в різниці цих понять.

Портфель брендів – це сукупність всіх торгових марок, які пропонує компанія в рамках певної товарної категорії. Кожна торгова марка належить своєму ціновому сегменту і орієнтована на конкретну цільову аудиторію [1, с.24].

Архітектура бренду — це структура брендів, часто ілюстрована схемою, яка допомагає пояснити взаємозв'язки між основним брендом компанії, суб-брендами, продуктами та лініями продуктів [2].

Відповідно до запропонованих визначень, можна зробити висновок, що портфель брендів- це сукупність усіх брендів компанії, яка структурована лише за категорією товарів і відповідно цільовою аудиторією призначення, а архітектура бренду – це можна сказати, оптимізований портфель брендів, який включає деталізовану структуру кожного бренду, її підпорядкування та зв'язків. Розроблення архітектури брендів складається з чотирьох головних кроків:

- визначення ролі кожного бренду всередині портфеля;
- визначення ролі кожного бренду в межах «продукт – ринок»;
- формування структури портфеля брендів;
- графічний та усний прояви архітектури.

Архітектура бренду відображає маркетингову стратегію компанії, це говорить про те, що різні стратегії бренд-маркетингу можуть претендувати на різні підходи до його розроблення [3, с.33].

Завдяки архітектурі бренда, можна дослідити певну ієрархію брендів компанії і відповідно проаналізувати значимість кожного з брендів. Кожен бренд на різних рівнях ієрархії виконує свою функцію в загальній системі і має важливі взаємозв'язки з брендами на інших рівнях.

За Д. Аакером ієрархія брендів будується так:

- корпоративний бренд визначає корпорацію, яка стоїть за товаром чи послугою;
- асортиментний (сімейний) бренд охоплює декілька класів товарів;
- бренд продуктової лінії пов'язаний із певними товарами компанії;
- суббренд – бренд, який пов'язаний з основним брендом і посилює асоціації з ним [3, с.34].

Відповідно до ієрархії, значимості брендів, їх кількості у сучасному бренд-менеджменті виділяють два типи архітектури: «Будинок Бренду» та «Будинок брендів».

Архітектура «Будинок бренду» описує концепцію майстер-бренда, який служить основою для групи суббрендів. Майстер-бренд об'єднує інші бренди під одним «парасольковим» ім'ям і формує їх асоціації, водночас вказуючи споживачеві на його цінності і якість. Суббренди, в свою чергу, адаптують і уточнюють ці асоціації, визначаючи конкретну цільову аудиторію та сегмент ринку. Такий підхід вимагає значних інвестицій у нові бренди, забезпечує ясність у пропозиції продуктів та сприяє синергії. Проте існує ризик, що проблеми з майстер-брендом можуть негативно вплинути на продажі суббрендів, а також обмежити можливості роботи в специфічних ринкових нішах.

Архітектура «Будинок брендів» фокусується на просуванні окремих брендів, які мають певні зв'язки між собою. Цей підхід дозволяє чітко позиціонувати бренди на ринку і займати специфічні ніші, а також мінімізувати ризики негативних асоціацій у разі невдачі одного з брендів.

Проте така структура потребує значних інвестицій у нові бренди і не забезпечує синергії між ними. Крім того, індивідуальні бренди можуть бути піддані спадним тенденціям, що вимагає постійного моніторингу їхнього стану.

Запропоновані структури використовуються різними підприємства роздрібною та гуртовою торгівлі і відповідно мають свої переваги та недоліки, кожна компанія відповідно до можливостей та ресурсів обирає свій шлях формування та розвитку брендів.

Література:

1. Вдовіченко О.Г., Дзундза Т.І. Управління портфелем бренду в сучасних ринкових умовах. *Регіональна економіка та менеджмент*. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/331871050_Upravlinna_portfelem_brendu_v_sucasnih_rinkovih_umovah (дата звернення: 14.10.2024)
2. The complete guide to brand architecture. Qualtrics Home page. 2023. URL: <https://www.qualtrics.com/experience-management/brand/brand-architecture/> (дата звернення: 15.10.2024)
3. Остапчук Т.П., Пащенко О.П. Аналіз архітектури портфеля брендів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Вип.1 (28). 2021. URL:

***Ковальчук А.С.,**
здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет
м.Київ, Україна*

***Нечваль Є.С.,**
здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет
м.Київ, Україна*

***Климаш Н.І.**
кандидат економічних наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет
м.Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни в Україні бізнеси стикаються з новими викликами, які вимагають швидкої адаптації та ефективного управління ресурсами. Одним із ключових інструментів для вирішення цих проблем є штучний інтелект (ШІ), який дозволяє оптимізувати маркетингові стратегії, аналізувати великі масиви даних та забезпечувати персоналізовану комунікацію зі споживачами. Метою даного дослідження є вивчення ролі ШІ у маркетингових процесах українських підприємств в умовах війни, а також аналіз його впливу на збереження та розвиток клієнтських відносин. Актуальність теми зумовлена тим, що використання новітніх технологій є важливим фактором виживання бізнесу в умовах нестабільності.

Дослідження С. Іваненка (2022) підкреслює, що інтеграція ШІ в маркетингові процеси дозволяє значно скоротити витрати на аналіз ринку та споживачів. Іваненко зазначає, що автоматизовані системи на основі ШІ здатні швидко адаптуватися до змін попиту, що є критично важливим в умовах нестабільного економічного середовища.[1, с. 36]

Дослідження Ю. Гончара (2023) фокусується на використанні ШІ для підтримки реклами в соціальних мережах, де алгоритми допомагають налаштовувати таргетинг під потреби аудиторії, що особливо важливо в умовах зміни демографічної ситуації через військові дії.[2, с. 18]

Для дослідження були проаналізовані кейси провідних українських компаній, що використовують ШІ у своїй маркетинговій діяльності, а також проведено інтерв'ю з фахівцями в галузі цифрового маркетингу. Дослідження включало аналіз впливу застосування ШІ на збереження клієнтів, ефективність рекламних кампаній та оптимізацію витрат на маркетинг.

Використання ШІ в маркетингу українських компаній під час війни дозволило оптимізувати процеси, зокрема, автоматизувати клієнтську підтримку

через чат-боти, що забезпечувало швидке реагування на запити споживачів. Наприклад, мережа продуктових магазинів змогла використовувати чат-боти для повідомлень про зміну графіку роботи, доставку та акції, що значно зменшило навантаження на кол-центри та покращило задоволеність клієнтів.

Окрім того, ШІ забезпечував аналіз даних соціальних мереж для розуміння настроїв та потреб клієнтів, що дозволяло адаптувати маркетингові повідомлення відповідно до ситуації на ринку. Це сприяло підтримці позитивного іміджу брендів та дозволяло компаніям уникати невдалої комунікації під час кризових моментів.

Війна вплинула на поведінку споживачів, змінюючи їхні пріоритети та потреби, що вимагає від бізнесу гнучкості та швидкої адаптації. ШІ допомагає з цим завданням, проте його впровадження пов'язане з певними викликами, такими як висока вартість технологій та потреба у фахівцях, здатних працювати з ШІ. Крім того, використання ШІ в маркетингу піднімає питання етики, зокрема щодо збору та використання персональних даних споживачів.

Висновок. Використання штучного інтелекту в маркетингу в Україні під час війни стало важливим інструментом для адаптації бізнесу до нових умов. ШІ допомагає оптимізувати витрати, персоналізувати взаємодію з клієнтами та швидко реагувати на зміни на ринку. Однак для максимального використання його потенціалу необхідно розв'язувати питання фінансування та навчання фахівців, а також враховувати етичні аспекти застосування технологій.

Література

1. Іваненко С.О. Використання штучного інтелекту в маркетингу. С. Іваненко. *Журнал економічних досліджень*. 2022. Т.15, № 2. С. 35-49.
2. Гончар Ю.І. Інновації в цифровому маркетингу. *Маркетинг і реклама*. 2023. Т.4, № 3. С. 18-27.

Колісніченко П.Т.,

*д.е.н., проректор з міжнародної співпраці,
ВШТІП Академія Прикладних Наук
м. Познань, Республіка Польща*

Копчак Ю.С.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ, Україна*

Мартинюк О.Л.,

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ, Україна*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ В УПРАВЛІННІ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛЕЮ В УКРАЇНІ

Роздрібна торгівля відіграє ключову роль в економіці будь-якої країни, адже вона є основним каналом взаємодії виробника з кінцевим споживачем. В Україні роздрібна торгівля є однією з найбільш розвинених галузей економіки, яка забезпечує робочі місця для мільйонів людей та впливає на економічне зростання. Однак, сучасні виклики, такі як війна, економічна нестабільність, зміни в законодавстві та цифрова трансформація, вимагають від управлінців нових підходів до управління роздрібною торгівлею.

Роздрібна торгівля – це вид комерційної діяльності, що полягає в продажі товарів та послуг безпосередньо кінцевому споживачеві для особистого, домашнього або некомерційного використання. Роздрібна торгівля є важливою складовою економіки, оскільки забезпечує доступ до товарів і послуг широкого спектра, створює робочі місця і сприяє розвитку економічної активності. Особливість роздрібною торгівлі полягає в тому, що вона орієнтована на задоволення безпосередніх потреб споживачів, а не на подальший перепродаж товарів.

Роздрібна торгівля в Україні представлена широким спектром підприємств від онлайн-магазинів до великих мережеских супермаркетів, таких як «АТБ», «Сільпо», «Novus». Станом на початок 2023 року в Україні було зареєстровано 457 тисяч підприємств та фізичних осіб у сфері роздрібною торгівлі, з яких 226 тисяч діяли у таких сферах економічної діяльності, як «роздрібна торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах», «роздрібна торгівля поза магазинами», «роздрібна торгівля іншими товарами в спеціалізованих магазинах» та «роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах» [1, с. 416].

Однією з основних проблем для управлінців у сфері роздрібною торгівлі є економічна нестабільність, спричинена російською агресією, яка негативно впливає на споживчу активність. Падіння доходів населення та інфляція знижують купівельну спроможність, що змушує компанії шукати нові способи залучення клієнтів. Зростання цін на енергоносії, сировину та логістичні витрати також збільшують витрати на операційну діяльність. А підвищення цін на оренду приміщень, особливо у великих містах, збільшує експлуатаційні витрати, що може знизити рентабельність роздрібною торгівлі.

Російська агресія проти України призвела до зниження активності в роздрібною торгівлі, особливо у прифронтових регіонах. Руйнування інфраструктури, міграція населення та проблеми з логістикою ускладнюють функціонування торговельних мереж. Внаслідок воєнних дій багато компаній змушені були закрити магазини, переорієнтувати постачання та оптимізувати витрати. Крім того проблемою є часті зміни в податковому імітному законодавстві, що створюють складнощі для бізнесу, змушуючи його постійно адаптуватися до нових умов.

Перспективи в управлінні роздрібною торгівлею в Україні є досить широкими, враховуючи стрімкі зміни в економіці та розвитку технологій. Важливим напрямком розвитку є подальша цифровізація та автоматизація процесів. У міру того, як технології стають все більш доступними, роздрібні

підприємства зможуть значно підвищити свою ефективність, впроваджуючи сучасні рішення для управління товарними запасами, продажами та обслуговуванням клієнтів. Автоматизація процесів, використання штучного інтелекту для аналітики продажів і прогнозування попиту дозволить бізнесу краще адаптуватися до ринкових умов та оптимізувати витрати.

Перспективи також полягають у розвитку персоналізації взаємодій зі споживачами через використання аналітичних інструментів для збору даних, що дасть можливість підприємствам створювати індивідуальні пропозиції. Ця тенденція вже набирає обертів у світовій практиці, тому впровадження таких інструментів в Україні може значно підвищити рівень лояльності клієнтів до брендів.

Не менш важливою є тенденція до екологізації бізнесу, адже споживачі стають більш свідомими у своїх покупках, надаючи перевагу екологічно чистим продуктам і соціально відповідальним компаніям. Тому впровадження стратегії сталого розвитку, оптимізація логістичних процесів та перехід на екологічні пакувальні матеріали можуть стати важливими конкурентними перевагами для роздрібних компаній.

Значний потенціал криється у покращенні логістичних ланцюгів, адже оптимізація систем постачання товарів, інтеграція сучасних технологій для відстеження товарообігу та скорочення часу доставки допоможуть значно покращити роботу роздрібних підприємств. З огляду на географічні особливості України та необхідність швидкої адаптації до ринкових умов, вдосконалення логістики є критичним для успішного розвитку роздрібною торгівлі [2, с. 92-94].

Механізм трансформації сільськогосподарських підприємств в умовах інноваційного розвитку створює можливості для адаптації та вдосконалення управління роздрібною торгівлею в Україні, сприяючи ефективнішій інтеграції аграрної продукції на внутрішній ринок та вирішенню ключових проблем у сфері збуту [3, с. 117].

Також варто відзначити перспективи розширення міжнародного співробітництва при якому українські компанії мають можливість виходити на європейський ринок та залучати іноземні інвестиції. Дана інтеграція в глобальні торговельні мережі дозволить українським компаніям покращити свої позиції на міжнародній арені та впроваджувати передові практики у своєму бізнесі.

Кооперація сільськогосподарських підприємств на основі їх земельного та інноваційно-інвестиційного потенціалу може зміцнити постачання місцевої продукції в роздрібну торгівлю, що сприятиме розвитку національного ринку та підвищенню його стабільності [4, с. 38-39]. Це дозволяє подолати проблеми в управлінні роздрібною торгівлею в Україні, забезпечуючи кращий доступ до якісної продукції та підтримку місцевих виробників.

Управління розвитком деривативних контрактів в інституційному механізмі біржової торгівлі як моделі організованого ринку товарів сприяє стабілізації цін і зменшенню ризиків у роздрібній торгівлі, забезпечуючи її учасникам захист від цінних коливань [5, с. 96]. Це може вирішити ключові проблеми управління роздрібною торгівлею в Україні, забезпечуючи передбачуваність поставок і цін, що є важливим для ефективного функціонування ринку. Ефективне управління

аграрним підприємством відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного постачання продукції для роздрібної торгівлі, що сприяє зниженню ризиків дефіциту та цінових коливань на ринку [6, с. 23]. Оптимізація управлінських процесів у сільському господарстві може розв'язати проблеми в роздрібній торгівлі в Україні, забезпечуючи надійність та якість продукції для кінцевих споживачів.

Управління роздрібною торгівлею в Україні має суттєві виклики та водночас перспективи для розвитку. Економічна нестабільність, спричинена війною та інфляцією, створює складнощі для підприємств, які змушені адаптуватися до нових умов, оптимізувати витрати та шукати нові способи залучення клієнтів. Часті зміни у законодавстві, проблеми з логістикою та необхідність цифрової трансформації вимагають гнучкості та інноваційних рішень від управлінців. Однак, розвиток технологій, персоналізація послуг, екологізація бізнесу та поліпшення логістичних процесів відкривають нові можливості для зростання роздрібної торгівлі. Крім того, інтеграція на міжнародні ринки дозволить українським компаніям впроваджувати сучасні світові практики та покращувати свої конкурентні позиції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Література:

1. Блажевська О.Д., Грошелева О.Г. Проблеми та перспективи управління роздрібною торгівлею в сучасних умовах. *Матеріали 78-ї студентської науково-технічної конференції «Тиждень студентської науки»*, 2023. С. 416-418.
2. Смотров Д.В., Гриневиц Л. В. Проблеми і перспективи в управлінні роздрібною торгівлею в Україні. *Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри*, 2023. С. 92-94.
3. Shelenko D., Balaniuk I., Sas L., Matkovskiy P. Kozak-Balaniuk I. (2020) Mechanism of transformation of agricultural enterprises in terms of innovative development. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2020, vol. 7, no. 3, pp. 115-127.
4. Матковський П.Є., Шеленко Д.І., Левандівський О.Т. Кооперація сільськогосподарських підприємств на основі їх земельного та інноваційно-інвестиційного ресурсного потенціалу. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. Вип. 2(39). 2023. С. 37-40. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/10754/1/Matkovskiy.pdf> (дата звернення: 14.10.2024)
5. Шпикуляк О.Г., Шеленко Д.І., Семанюк І.М. Управління розвитком деривативних контрактів в інституційному механізмі біржової торгівлі як моделі організованого ринку товарів. *Приазовський економічний вісник*. 2024. № 3. С. 94-101. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2024-3-15>.
6. Шпикуляк О.Г. Ефективність управління аграрним підприємством. *Економіка АПК*. 2005. № 3. С. 22-25.

Кришталеви́ч М.В.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»,
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: **Танклевська Н.С.**,
д.е.н., професор кафедри економіки та фінансів підприємства,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Формування корпоративної культури в Україні є важливим процесом, який відбувається в умовах трансформаційної економіки та глибоких соціальних змін. Сучасні українські компанії активно взаємодіють із глобальними ринками, що спонукає їх до адаптації міжнародних стандартів і одночасного збереження національної ідентичності. Корпоративна культура стає ключовим елементом успішного управління, оскільки вона впливає на внутрішні комунікації, мотивацію персоналу та загальну ефективність діяльності організацій.

Корпоративна культура — це сукупність цінностей, норм і моделей поведінки, які поділяють усі члени організації та які спрямовані на досягнення спільних цілей [2]. Вона формується під впливом багатьох чинників, включаючи історію компанії, національні особливості, галузеву специфіку та управлінську філософію. За своїм змістом корпоративна культура може бути описана через три рівні: поверхневий, який включає візуальні елементи (логотип, корпоративний стиль), змістовний, що формує цінності, та глибинний, який охоплює базові установки організації, що підсвідомо приймаються всіма її працівниками.

В умовах постіндустріальної економіки та глобалізації, де конкуренція посилюється, корпоративна культура стає стратегічним інструментом розвитку. Вона допомагає компаніям зберігати свою унікальність та успішно інтегруватися в міжнародні ринки, сприяє адаптації працівників до змін та поліпшує їхню взаємодію з керівництвом і колегами.

Формування корпоративної культури в Україні має свої особливості. Вона розвивалася на перетині двох епох: радянської централізованої моделі приватизації та корпоратизації, що стало фундаментом для розвитку корпоративного сектору. Цей період характеризується переходом від командної економіки до ринкових відносин, що супроводжувалося адаптацією західних моделей управління та створенням акціонерних товариств. Незважаючи на прагнення інтегрувати сучасні управлінські підходи, багато компаній зберегли елементи старих підходів, що значно вплинуло на корпоративну культуру, яка стала сумішшю радянських стереотипів та нових західних принципів [1].

У перші роки незалежності основні акціонерні товариства формувалися через приватизацію, і хоча більшість нових власників складали колишні

управлінці радянських підприємств, поступово до корпоративного управління долучалися нові підприємці, що сприяло зміні підходів до ведення бізнесу. Ці зміни вплинули на корпоративну культуру в частині управлінських методів та впровадження елементів стратегічного планування, відповідальності та дотримання етичних стандартів [5].

Однією з основних національних особливостей корпоративної культури в Україні є високий рівень колективізму, який був притаманний радянському управлінському стилю та значною мірою зберігся в сучасних організаціях. Це проявляється в ієрархічній структурі компаній та сильній орієнтації на керівників як ключових осіб у прийнятті рішень. Водночас, українські компанії поступово впроваджують практики західного менеджменту, орієнтовані на особисту ініціативу, індивідуальну відповідальність та відкриту комунікацію між різними рівнями організації.

Важливою національною характеристикою є також прагнення до стабільності та низький рівень толерантності до ризиків, що характерно для багатьох пострадянських суспільств. Це впливає на спосіб управління змінами та інноваціями в організаціях, де часто переважають консервативні підходи. Дослідження, проведене на основі моделі Г. Хофштеде (рис1), показує, що українські працівники мають високий рівень дистанції влади та схильні до уникнення невизначеності, що свідчить про потребу у чітко регламентованих процесах та правилах [3].

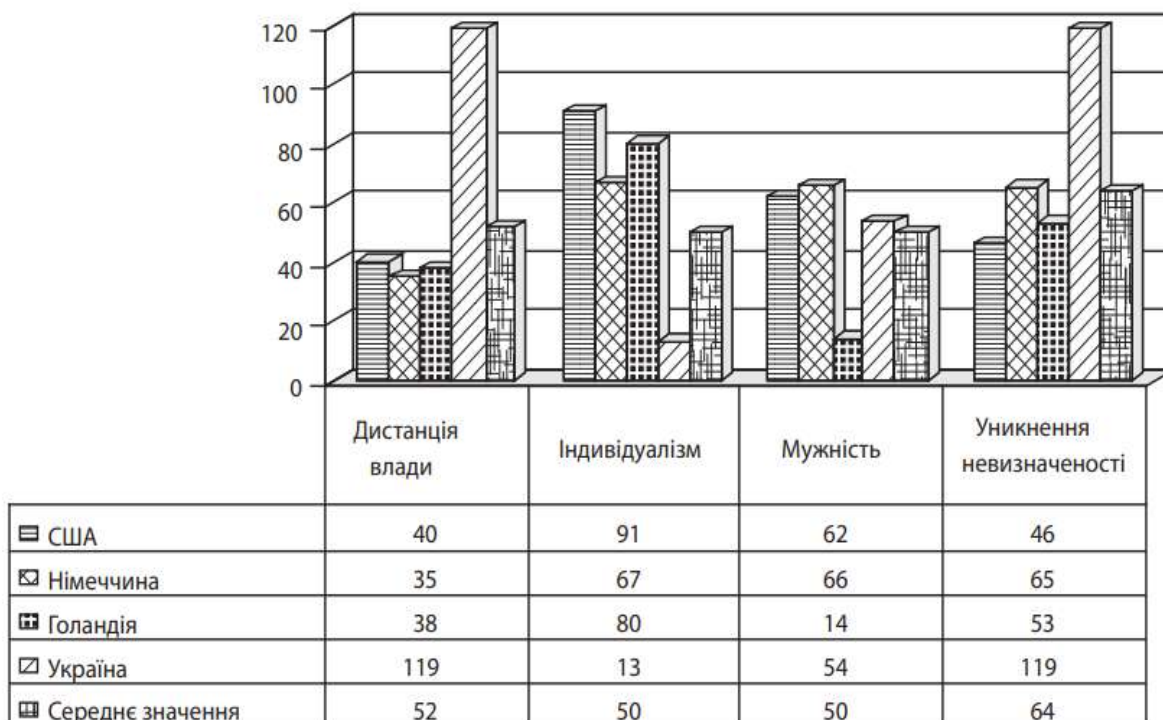

Рис.1. Відмінності між українцями та представниками інших країн відповідно до підходу Хофштеде

Міжнародні компанії привнесли нові стандарти управління, зокрема, принципи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), які не лише сприяють покращенню іміджу компанії, але й підвищують її привабливість для інвесторів та працівників. Впровадження міжнародних стандартів управління,

таких як ISO або EFQM, стимулювало українські компанії до побудови більш прозорої і відповідальної культури.

Транснаціональні корпорації, які активно інвестують в Україну, допомогли адаптувати локальні підприємства до світових стандартів через інтеграцію інноваційних методів управління, дотримання високих стандартів якості та етики ведення бізнесу. Однак цей процес супроводжувався певними викликами, пов'язаними з неврахуванням місцевих ментальних особливостей, що іноді призводило до конфліктів між іноземними менеджерами та українськими працівниками. Наприклад, моделі корпоративної культури, що успішно працюють у США чи Німеччині, не завжди можуть бути ефективно застосовані в Україні без адаптації до національних умов.

Глобалізація також вплинула на розвиток корпоративної культури через збільшення конкурентного тиску, що змусило українські компанії активно впроваджувати сучасні методи управління персоналом та розвивати корпоративну культуру як ключовий фактор підвищення конкурентоспроможності. Це призвело до зростання популярності таких концепцій, як лідерство, команда орієнтованого менеджменту та інклюзивність.

Однією з ключових проблем розвитку корпоративної культури в Україні є недостатній рівень толерантності до змін серед українських працівників. Це ускладнює процес адаптації компаній до нових умов ведення бізнесу, таких як цифрова трансформація та інтеграція інноваційних технологій. Стимулює розвиток корпоративної культури також відсутність систематичного підходу до навчання та розвитку персоналу, що включає підвищення рівня залученості та мотивації працівників.

Негативно на формування корпоративної культури впливають і зовнішні фактори, зокрема, нестабільна політична та економічна ситуація в країні. Це призводить до непослідовності в реалізації стратегій корпоративної культури, оскільки багато компаній більше зосереджені на короткостроковому виживанні, ніж на довгостроковому розвитку та інтеграції корпоративних цінностей. Часті зміни у законодавстві та нестабільність ринків змушують організації орієнтуватися на швидкі рішення, що не завжди відповідають загальним цілям організації.

Проте, перспективи розвитку корпоративної культури в Україні є досить оптимістичними. Зі зростанням інтересу до питань корпоративної соціальної відповідальності, етичного маркетингу та сталого розвитку українські компанії починають звертати більше уваги на побудову внутрішніх цінностей, що підтримують не лише економічні інтереси, але й соціальні. Розширення програм корпоративного навчання та підтримка інновацій, зокрема через партнерства з університетами та міжнародними організаціями, сприятиме подальшому розвитку ефективної корпоративної культури.

Окрім цього, інтеграція до глобальних ринків та адаптація кращих міжнародних практик дозволить українським компаніям не лише підвищувати свою конкурентоспроможність, але й створювати культуру, що відповідає вимогам сучасного бізнес-середовища. Особливого значення набуватиме

інклюзивність, різноманітність у командах, а також цифровізація управлінських процесів.

Корпоративна культура в Україні формується на перетині двох впливів: спадку радянської командної економіки та західних ринкових моделей управління. Важливими факторами, що впливають на її розвиток, є глобалізація, інтеграція міжнародних стандартів, а також національні особливості менталітету та соціальної взаємодії.

Головними викликами для подальшого розвитку корпоративної культури в Україні є необхідність подолання консервативних підходів до управління, підвищення рівня залученості працівників, а також адаптація до швидкоплинних змін бізнес-середовища. Попри це, зростання інтересу до корпоративної соціальної відповідальності та етичного ведення бізнесу створює сприятливі умови для формування стійкої та ефективної корпоративної культури. Впровадження інновацій, цифровізація бізнесу та розширення міжнародного співробітництва відіграють ключову роль у цьому процесі.

Таким чином, розвиток корпоративної культури в Україні є важливим фактором підвищення конкурентоспроможності національних підприємств та їх успішної інтеграції у глобальні ринки. Формування ефективної корпоративної культури сприятиме побудові сучасного бізнес-середовища, яке відповідає як місцевим реаліям, так і міжнародним вимогам.

Література;

1. Головка Л. С. Особливості формування та розвитку корпоративних структур в економіці України. *Економіка та підприємництво*. 2009. № 7. С. 60-68.
2. Кам'янська О.В. Корпоративна культура в системі управління інноваційним процесом. *Економіка та держава*. 2010. № 8. С.23-24.
3. Шевченко В.С. Шляхи підвищення корпоративної культури підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 514-519/
4. Створення корпоративної культури. 2024. URL: <http://surl.li/vglfav> (дата звернення 27.09.2024)
5. Корпоративна культура організації: як сформувати та впровадити. 2022. URL: <http://surl.li/jjmjev> (дата звернення 30.09.2024)
6. Як впровадити корпоративну культуру в компанію та якою вона має бути? 2024. URL: <http://surl.li/dfxawc> (дата звернення 29.09.2024)

Кулик А. А.,
*викладач другої кваліфікаційної категорії кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна*

Володченков О. П.,
*здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна*

Спашиба Є. І.,
*магістрант
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна*

ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Управління якістю продукції на агропідприємствах в умовах екологізації виробництва набуває особливого значення, адже вимоги до безпеки, стійкості та екологічності стають визначальними для конкурентоспроможності на сучасному ринку. Сучасні технології управління якістю дозволяють не лише забезпечити високу якість продукції, але й відповідати зростаючим вимогам екологічних стандартів. Вони охоплюють усі етапи виробничого процесу від підготовки ґрунту до транспортування готової продукції і спрямовані на мінімізацію негативного впливу на довкілля, раціональне використання ресурсів та підтримку біорізноманіття.

Однією з основних технологій, що сприяють екологізації та контролю якості в аграрному виробництві, є система точного землеробства. Використовуючи супутникові та дроніві технології, сенсори і GPS-навігацію, точне землеробство забезпечує високий рівень контролю за станом ґрунтів, ефективністю внесення добрив і пестицидів, а також дозволяє знизити кількість агрохімічних речовин. Завдяки точним даним, які отримуються в режимі реального часу, фермери можуть оптимізувати ресурси, запобігати надлишковому забрудненню ґрунту і води та підтримувати високий рівень якості врожаю.

Системи моніторингу і контролю якості продукції також включають використання біотехнологій, зокрема біологічних препаратів для захисту рослин і природних добрив. Біологічні засоби захисту, такі як бактерії, грибки та ентомофаги (комахи-хижаки), є ефективною альтернативою синтетичним пестицидам і дозволяють знизити токсичне навантаження на продукцію. Використання таких препаратів підвищує екологічність продукції, а також сприяє збереженню здорового ґрунту, який є важливим для довготривалої продуктивності агроєкосистем. Зазначене стає можливим завдяки інтегрованій

системі управління якістю, яка контролює увесь цикл виробництва і відстежує відповідність стандартам органічного та екологічно чистого виробництва [1-4].

Ще одним важливим інструментом управління якістю є цифрові платформи для відстеження та контролю ланцюгів постачання. Такі платформи дозволяють збирати та зберігати інформацію про походження, методи виробництва та транспортування продукції. Використання таких технологій забезпечує прозорість виробничого процесу і допомагає підприємствам дотримуватися екологічних стандартів. Крім того, наявність такої інформації дозволяє споживачам і партнерам відстежувати екологічний слід продукції, що зміцнює довіру до бренду і підвищує репутацію виробника на ринку.

До технологій управління якістю також належать інновації в обробці і зберіганні продукції, які дозволяють знизити втрати і зберегти якість на всіх етапах. Одним з таких підходів є використання технологій безпечного зберігання, які мінімізують ризик зараження продукції шкідниками чи хворобами. Наприклад, сучасні склади оснащені автоматизованими системами контролю температури, вологості та вентиляції, що дозволяє забезпечити оптимальні умови для зберігання та запобігти псуванню продукції, що має особливе значення для агропідприємств, які прагнуть зменшити обсяги відходів і підвищити частку продукції, що відповідає стандартам якості [4-5].

Технології управління якістю не обмежуються виробничими процесами, а охоплюють також обробку і пакування продукції. Екологічні підходи в пакуванні, наприклад використання біорозкладних і багаторазових матеріалів, є важливою частиною екологізації агробізнесу. Застосування такої упаковки знижує вплив на навколишнє середовище і сприяє формуванню стійких звичок серед споживачів. Також активно впроваджуються технології «розумної упаковки», яка може змінювати колір або відображати інформацію про стан продукції, що дозволяє швидше ідентифікувати потенційно зіпсовані товари та запобігати їхньому потраплянню до споживачів.

Значну роль у забезпеченні якості відіграє система сертифікації та стандартизації, зокрема міжнародні стандарти ISO, HACCP та сертифікати органічної продукції. Такі системи надають чіткі вимоги щодо якості та безпеки продукції, а також екологічних стандартів, що стає основою для контролю на всіх етапах виробництва. Дотримання таких стандартів є свідченням екологічної відповідальності підприємства, а також відкриває доступ до нових ринків і підвищує лояльність споживачів до бренду.

Таким чином, технології управління якістю продукції аграрних підприємств в умовах екологізації спрямовані на забезпечення високої якості і безпеки продукції, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище і підтримку стійкого розвитку аграрної галузі. Використання точного землеробства, біотехнологій, систем моніторингу ланцюгів постачання, інноваційного зберігання і екологічного пакування дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними, адаптуючись до нових умов і запитів суспільства.

Література:

1. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
2. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.
3. Коваль Н. І., Корніюк К. В. Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 152-158.
4. Зось-Кіор, М. В., & Брижань, К. О. (2017). Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Економічні науки*, (6), 62-65.
5. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

Макарова Т.О.,

здобувачка вищої освіти

спеціальності 073 «Менеджмент»

факультету економіки та управління

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Дідур Г.І.,

кандидат економічних наук, доцент

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У КАДРОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ УСПІШНИХ КОМПАНІЙ

Кадровий менеджмент у ХХІ столітті став одним із основних стратегічних напрямків діяльності успішних компаній. В умовах глобалізації, технологічних революцій та постійних змін у бізнес-середовищах ефективне управління людськими ресурсами стає ключовим фактором конкурентоспроможності організацій [1, с. 51]. Сучасні компанії стикаються з безпрецедентними викликами у сфері залучення, розвитку та утримання талантів, що вимагає переосмислення традиційних підходів до кадрового менеджменту.

Однією з найбільших проблем, з якою стикаються успішні компанії, є залучення та утримання висококваліфікованих спеціалістів. В умовах глобальної «війни за таланти» організації змушені постійно вдосконалювати свої стратегії

рекрутингу та створювати унікальні ціннісні пропозиції для працівників. За даними дослідження, проведеного McKinsey, 82% компаній вважають, що вони не можуть утримати висококваліфіковані кадри, а 93% вірять, що вони не здатні залучити таланти [2, с. 190]. Ця проблема особливо гостро стоїть у швидкозростаючих галузях, таких як ІТ, біотехнології та відновлювана енергетика.

Основними факторами, що ускладнюють залучення та утримання талантів, є глобальна конкуренція, зміна очікувань працівників, швидкі технологічні зміни та бренд роботодавця (Таблиця 1). Ці фактори створюють складні проблеми для HR-менеджерів.

Таблиця 1

Основні виклики в управлінні талантами

Виклик	Опис
Конкуренція за таланти	Складнощі в залученні кваліфікованих фахівців через глобалізацію.
Зміна очікувань працівників	Нове покоління вимагає балансу роботи та життя, розвитку.
Швидкі технологічні зміни	Постійна потреба в нових навичках та адаптації.

Джерело: побудовано автором

Глобальна конкуренція за таланти стала значною проблемою бізнесу (Рисунок 1). Талановиті спеціалісти можуть працювати віддалено, що розширює їхній вибір роботодавців. Локальні компанії повинні конкурувати з міжнародними гігантами. За даними LinkedIn, 57% компаній відзначають, що конкуренція за таланти стала жорсткішою.

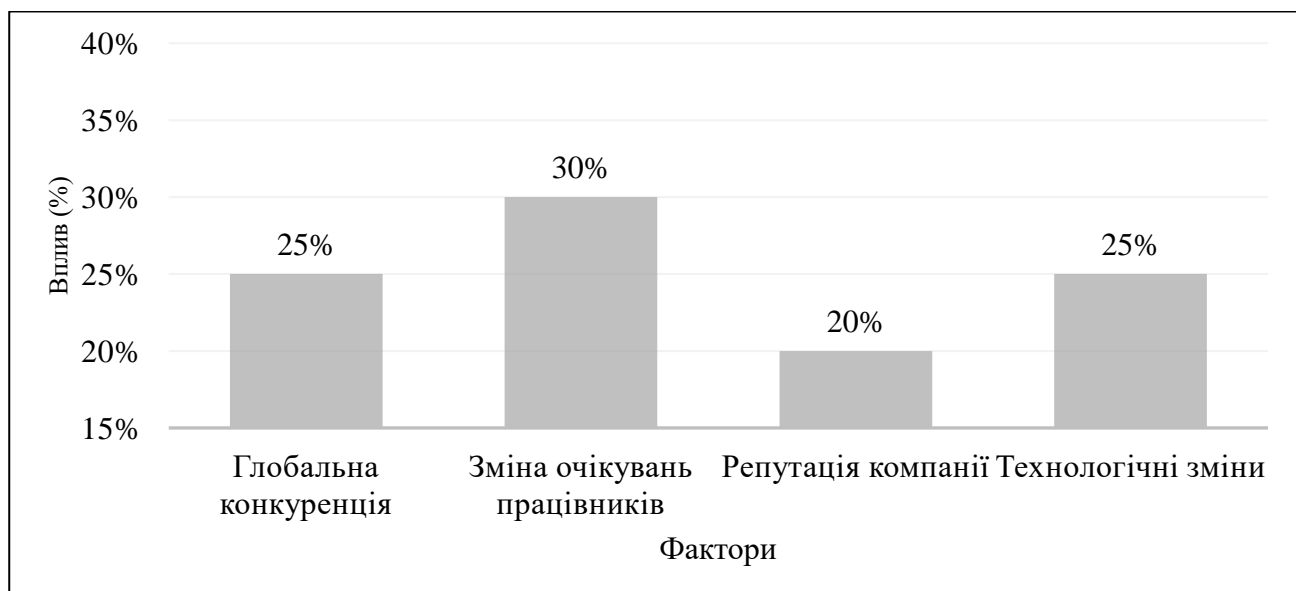

Рис. 1. Основні фактори, що впливають на залучення талантів

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Зміна очікувань працівників також впливає на стратегії залучення талантів. Нові покоління надають перевагу балансу між роботою та особистим життям,

розвитку та соціальній відповідальності. Дослідження Deloitte показує, що 44% міленіалів та 49% покоління Z обирають роботодавців за їхніми етичними цінностями.

Репутація компанії як роботодавця стає важливим фактором при виборі місця роботи. Згідно з дослідженням Glassdoor, 86% працівників досліджують рейтинги та відгуки про компанію перед подачею заявки.

Швидка зміна технологій створює запит на фахівців з рідкісними навичками. Згідно з Всесвітнім економічним форумом до 2025 року 50% працівників потребуватимуть перекваліфікації через автоматизацію, що створює серйозні виклики для HR-відділів.

Усі ці фактори створюють складне середовище для управління талантами, вимагаючи від HR-фахівців розробки комплексних стратегій. Успішні організації повинні бути гнучкими, інноваційними та орієнтованими на людей для ефективного залучення та утримання найкращих фахівців.

Успішні компанії впроваджують інноваційні підходи для вирішення цієї проблеми, зокрема створюють сильний бренд роботодавця через соціальні медіа та професійні мережі, розробляють програми розвитку талантів з чіткими кар'єрними траєкторіями, впроваджують гнучкі умови праці та пропонують конкурентні пакети компенсацій. Швидкий розвиток технологій також створює постійну потребу в оновленні навичок працівників та адаптації HR-процесів (Рис. 2).

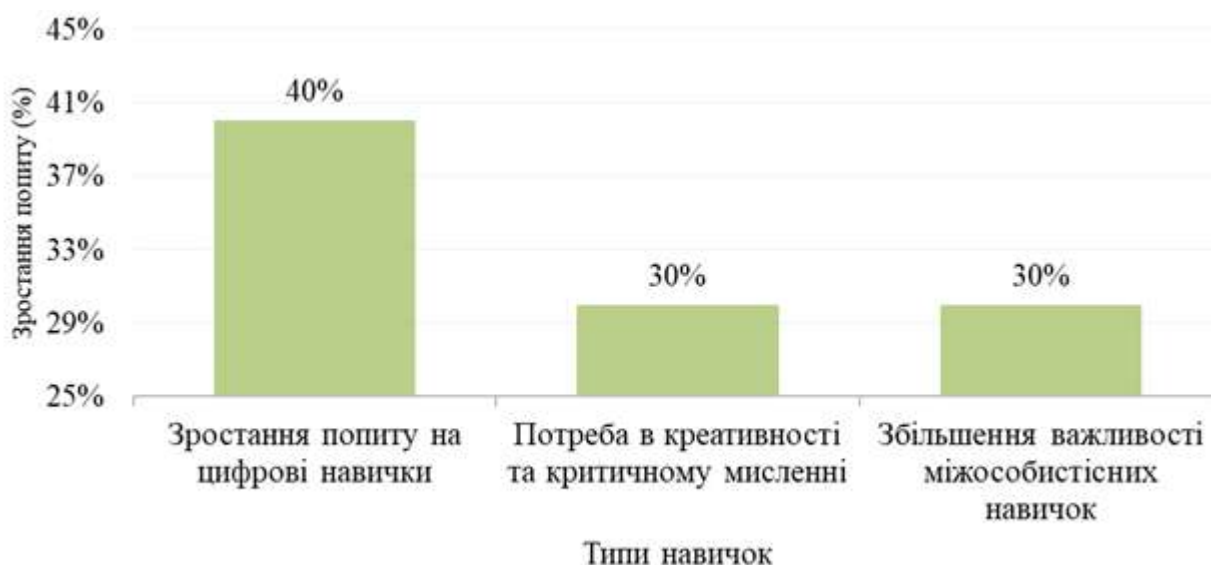

Рис. 2. Очікувані зміни в навичках працівників до 2025 року

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Основні аспекти проблеми адаптації до технологічних змін включають постійне оновлення навичок, автоматизацію та використання штучного інтелекту, зростаючу важливість цифрової грамотності, а також нові форми організації праці, такі як віддалена робота та гіг-економіка. Успішні компанії реалізують стратегії для створення культури постійного навчання, впроваджують системи управління навчанням, партнерства з освітніми

установами, а також використовують технології для навчання та розвитку навичок [4, с. 135].

Зростаючі вимоги до продуктивності та доступність працівників завдяки цифровим технологіям розмивають межі між роботою та особистим життям. Дослідження Gallup показують, що лише 23% працівників часто відчувають енергію на роботі. Успішні компанії встановлюють чіткі правила робочого часу, впроваджують програми підтримки психічного здоров'я та заохочують використання відпусток [2, с. 202].

Однією з ключових тенденцій є впровадження цифрових технологій у HR. Використання штучного інтелекту оптимізує процеси рекрутингу та прогнозування кадрових потреб. 74% компаній планують збільшити інвестиції в HR-технології протягом наступних двох років. Основні напрямки діджиталізації HR включають рекрутинг на основі штучного інтелекту та автоматизацію запитів працівників через чат-ботів.

Пандемія COVID-19 прискорила впровадження гнучких форм зайнятості. Віддалена робота та гнучкий графік стали нормою [2, с. 204]. Успішні компанії повинні адаптувати свої стратегії до нових реалій, щоб залучити та утримати таланти.

Отже, успішні компанії мають постійно адаптувати свої стратегії управління персоналом, враховуючи глобальні тенденції та технологічні інновації. Створення гнучких систем управління людськими ресурсами та інвестиції в розвиток талантів стають ключовими факторами конкурентоспроможності організацій у XXI столітті.

Література:

1. Gary Dessler. Human resource management. 15th ed. 2016. 50-350 p. URL: <https://www.advisory21.com/mt/wp-content/uploads/2022/11/Human-Resource-Management-by-Gary-Dessler-15th-ed.pdf> (дата звернення: 15.10.2024)
2. Ulrich D., Dulebohn J. H. Human Resource Management Review. 2, 2015. P.188-204. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1053482215000054?via%3Di%3Dhub> (дата звернення: 19.10.2024)
3. Bughin, J., Hazan, E., Lund, S., Dahlström, P., Wiesinger, A., & Subramaniam, A. Skill shift: Automation and the future of the workforce. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/skill-shift-automation-and-the-future-of-the-workforce>. (дата звернення: 18.10.2024)
4. Менеджмент персоналу: Навч. посіб. / В. М. Данюк, В. М. Петюх, МС. О. Цимбалюк та ін.; За заг. ред. В. М. Данюка, В. М. Петюха. Київ, 2004. С. 120-140. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/11888>(дата звернення: 17.10.2024)
5. Talent attraction, engagement, and retention in an uncertain world. *Future Talent Learning / Online Leadership Courses*. URL: <https://www.futuretalentlearning.com/guide/talent-attraction-engagement-and-retention-data-and-strategies#pdf>. (дата звернення: 16.10.2024)

*Мартинюк М. П.,
к. е. н., докторант
ННЦ «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сільське господарство є важливим елементом економіки багатьох країн, забезпечуючи продовольчу безпеку, зайнятість та розвиток сільських територій. Однак у сучасних умовах, характеризованих глобалізацією, зміною клімату, економічними коливаннями та політичною нестабільністю, сільське господарство стикається з численними викликами. Тому державна підтримка стає необхідною для забезпечення стійкості аграрного сектора. Механізм та особливості формування державної підтримки сільського господарства в умовах невизначеності є складним і багатограним процесом, що вимагає зваженого підходу з урахуванням численних факторів, які впливають на аграрний сектор.

В умовах невизначеності важливою складовою механізму державної підтримки є адаптивність, що означає, що державні програми та інструменти мають бути гнучкими і здатними швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Наприклад, у випадку природних катастроф, таких як посухи або повені, необхідно мати механізми оперативного реагування, які дозволять аграріям отримати фінансову допомогу у найкоротші терміни. Зазначене може включати створення резервних фондів або програм страхування, які забезпечать фермерів необхідними ресурсами в умовах кризи.

Крім того, важливою особливістю є інтеграція державної підтримки з іншими секторами економіки, що передбачає співпрацю з різними державними установами, науковими організаціями та приватним сектором. Наприклад, для підвищення продуктивності сільського господарства можуть бути розроблені спільні програми з науковими установами, які забезпечать фермерів новими технологіями і методами ведення господарства. Таке партнерство дозволяє максимально використовувати науковий потенціал і досягати більшого ефекту від державних інвестицій [1-2].

Однією з ключових складових механізму державної підтримки є фінансування. У умовах невизначеності важливо забезпечити аграріям доступ до фінансових ресурсів на вигідних умовах, що може включати пільгові кредити, дотації або субсидії, які сприятимуть розвитку окремих напрямів сільського господарства. Фінансова підтримка може бути надана як на рівні окремих фермерських господарств, так і на рівні регіонів, що дозволяє вирівнювати рівень розвитку аграрного сектору в різних частинах країни.

Важливою особливістю є також надання інформаційної підтримки. В умовах швидких змін аграрії потребують актуальної інформації щодо ринкових цін, погодних умов, нових технологій та методів ведення господарства. Державні органи можуть створити системи моніторингу і інформаційні платформи, які

забезпечать фермерів необхідними даними для прийняття обґрунтованих рішень, що дозволить зменшити ризики і підвищити ефективність сільського господарства [2-3].

Не менш важливим аспектом є формування стратегії розвитку сільського господарства, що базується на принципах сталого розвитку. Державна підтримка повинна враховувати екологічні, соціальні та економічні аспекти, сприяючи збереженню природних ресурсів і підвищенню якості життя населення на селі. У цьому контексті державні програми можуть бути спрямовані на впровадження екологічно чистих технологій, розвиток органічного землеробства та збереження біорізноманіття.

У процесі формування державної підтримки важливим є залучення представників аграрного сектора до розробки і реалізації політики. Зазначене забезпечує врахування реальних потреб фермерів і допомагає уникнути адміністративних бар'єрів, що можуть перешкоджати ефективному використанню ресурсів. Діалог між державою і аграріями може стати основою для формування прогресивних ініціатив, які відповідають сучасним викликам.

Також важливо забезпечити моніторинг і оцінку ефективності державної підтримки, що дозволяє виявляти недоліки в реалізації програм і вносити необхідні корективи. Впровадження системи моніторингу дозволяє стежити за використанням бюджетних коштів і оцінювати вплив підтримки на розвиток сільського господарства. Аналіз результатів допоможе визначити найбільш ефективні інструменти та методи, що сприяють досягненню поставлених цілей.

У підсумку, механізм формування державної підтримки сільського господарства в умовах невизначеності є багатограним і складним процесом, що вимагає комплексного підходу. Адаптивність, інтеграція, фінансування, інформаційна підтримка та залучення фермерів до процесу прийняття рішень є ключовими складовими цього механізму. Тільки за умов ефективного співробітництва між усіма учасниками аграрного сектору можна забезпечити стабільний розвиток сільського господарства та досягти сталих результатів у довгостроковій перспективі. Формування державної підтримки також вимагає відкритого діалогу між усіма учасниками аграрного ринку. Державні органи повинні активно залучати фермерів, науковців та представників аграрного бізнесу до процесу формування політики, що дозволить краще зрозуміти потреби і проблеми, з якими стикаються виробники, що може включати проведення консультацій, наукових конференцій та круглого столу, де обговорюються актуальні питання та пропонуються ефективні рішення.

В умовах глобалізації важливо також враховувати міжнародний досвід і практики. Державна підтримка сільського господарства може бути посилена шляхом інтеграції в міжнародні аграрні програми, співпраці з міжнародними організаціями та залучення іноземних інвестицій, що не лише покращить фінансове забезпечення аграрного сектора, а й сприятиме переносу технологій і знань, що можуть підвищити ефективність виробництва.

Забезпечення ефективною державною підтримкою сільського господарства в умовах невизначеності є складним, але критично важливим завданням. Необхідно постійно вдосконалювати механізми підтримки, спростувати

процедури отримання фінансової допомоги та створювати нові програми, які враховують потреби аграріїв. Лише за таких умов можна забезпечити стабільний розвиток сільського господарства, підвищити рівень життя сільського населення та сприяти продовольчій безпеці країни в цілому. Зважаючи на актуальні виклики, які постають перед аграрним сектором, динамічний і ефективний механізм державної підтримки стане запорукою успіху в цій важливій галузі.

Література:

1. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. *Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.
2. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. *Ekonomika APK*. 2023. Vol. 30.2. pp. 49-56.
3. Skydan O., Khodakivska O., Bugaychuk V., Grabchuk I., Brodsky Y. Post-war development of Ukraine's economy in the context of accelerated integration into the European Union. *Studies in Systems, Decision and Control*. 2024. Vol. 545. pp. 711–723.

Морозова А.Р.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна
Сухорукова А.Л.
к. н. з держ. упр., доцент
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Управління персоналом завжди є ключовим фактором успіху будь-якої організації, проте в умовах воєнного стану ця сфера набуває ще більшої важливості. Військові конфлікти та пов'язані з ними кризи значно змінюють соціально-економічні умови, впливають на безпеку, психологічний стан працівників та робочі процеси. Організації стикаються з новими викликами, що вимагають швидкої адаптації, ефективної комунікації та мобілізації ресурсів. Особливістю управління персоналом в таких умовах є необхідність збереження стабільності роботи компанії, забезпечення безпеки та мотивації співробітників, а також гнучкості в умовах постійних змін. У цьому контексті керівники мають знаходити баланс між вимогами зовнішнього середовища та потребами колективу, забезпечуючи стійкість організації та продуктивність навіть у найскладніших умовах [1, с. 13].

На економічному фронті в умовах воєнного стану відбуваються певні зміни. Споживачі заощаджують і менше купують, банки обмежують кредитування який відлякує малий бізнес, дебіторська заборгованість зростає. Все швидко змінюється. Все це негативно впливає на результати діяльності більшості компаній. Прибутковість, продажі та інші економічні показники значно знизилися. У цих умовах кожна компанія намагається вижити всіма можливими способами та ресурсами.

Системи управління людськими ресурсами на сучасних підприємствах, незалежно від форми власності, є потужним інструментом забезпечення конкурентоспроможності та розвитку.

Розгляд поняття про управління в літературі показує, що сутність менеджменту – це комплексна концепція, що охоплює всі дії і всіх осіб, які приймають рішення, включаючи такі процеси, як планування, оцінка, реалізація проектів та управління [2, с. 158].

Таким чином, управління людськими ресурсами – це діяльність з управління людьми з метою використання їхньої праці, досвіду і талантів, з урахуванням їхньої задоволеності роботою та досягнення цілей підприємства чи бізнесу.

Воєнний стан – це винятковий правовий режим, коли влада посилює свій контроль над життям країни та обмежує певні свободи громадян для забезпечення безпеки та стабільності. Така ситуація виникає внаслідок військової загрози або конфлікту і вимагає швидкої та ефективної реакції з боку держави та всіх її інституцій. Воєнний стан безпосередньо впливає на якість державного управління, оскільки створює нові виклики, що стосуються обмеження свободи дій, надзвичайних обставин, а також політичної та економічної нестабільності. Серед головних проблем, з якими стикається державне управління під час воєнного стану, є необхідність швидко приймати складні рішення в умовах невизначеності [3]. Влада часто змушена вводити обмеження, що впливають на життя громадян, економічну діяльність та комунікації, що може призвести до зростання соціальної напруги. Проте, попри ці виклики, успішне управління у воєнних умовах можливе за умови ретельної підготовки та адаптивності державних органів і організацій.

Одним із найважливіших аспектів управління в умовах війни є управління персоналом. Підтримка працівників у періоди кризи є вирішальним фактором для забезпечення безперервності роботи організації. Основними способами стимулювання персоналу під час війни є підтримка та співчуття, матеріальні стимули, навчання та розвиток, а також співпраця та комунікація. Підтримка та співчуття є критичними під час війни, оскільки працівники можуть відчувати стрес, тривогу та небезпеку. Роботодавці повинні створювати атмосферу взаєморозуміння, організовувати психологічну підтримку та забезпечувати умови, що сприяють зменшенню тривожності. Матеріальні стимули допомагають підвищити мотивацію персоналу, особливо в умовах економічної нестабільності. Це можуть бути підвищені заробітні плати, премії або інші форми фінансової підтримки, які допомагають працівникам подолати труднощі. Навчання та розвиток персоналу також є важливим елементом управління, оскільки в умовах війни з'являються нові вимоги до роботи, які можуть вимагати

від працівників освоєння нових навичок чи зміни профілю діяльності [4]. Інвестування в навчання дозволяє не лише підтримувати кваліфікацію працівників, але й підвищує їхню залученість. Нарешті, співпраця та комунікація є основними факторами успішного управління в умовах кризи. Відкритість, прозорість і регулярний обмін інформацією між керівництвом і працівниками допомагають зберігати довіру та ефективність у прийнятті рішень.

Дистанційне управління персоналом у воєнний час може бути зумовлене необхідністю працювати з віддаленими командами в різних місцях, або необхідністю забезпечити безпеку співробітників у воєнний час. Одним із головних інструментів управління є онлайн-комунікаційні платформи. Вони дозволяють підтримувати зв'язок між працівниками, координувати роботу та вирішувати поточні питання, не зважаючи на фізичну віддаленість. Zoom, Microsoft Teams та інші подібні інструменти стали незамінними в управлінні персоналом під час війни. Другим важливим аспектом є використання хмарних сервісів та інструментів для спільної роботи. Хмарні рішення, як-от Google Workspace чи Microsoft 365, дозволяють зберігати дані у безпечному середовищі та забезпечують доступ до них з будь-якої точки світу. Організація задач через інструменти планування, такі як Trello, Asana або Jira, дозволяє керівникам тримати під контролем продуктивність працівників та ефективно розподіляти робочі завдання [5].

Отже, управління людськими ресурсами в умовах воєнного стану стає критично важливим аспектом для збереження стабільності та ефективної роботи організацій. Виклики, зумовлені кризою, вимагають адаптації методів управління, зокрема впровадження дистанційних способів керування, психологічної підтримки персоналу та оптимізації ресурсів. Ефективне управління персоналом в таких умовах сприяє збереженню конкурентоспроможності та життєздатності підприємств. Важливими аспектами залишаються гнучкість у прийнятті рішень, навчання, комунікація та матеріальна підтримка працівників.

Література:

1. Бобровська Н. В., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Трансформаційні процеси бізнес-середовища в контексті європейської інтеграції України. *Modern Economics*. Електронне наукове видання з економічних наук. №34. Вересень 2022. Миколаївський національний аграрний університет, 2022. С. 13-20.
2. Полторак А. С., Сухорукова А. Л., Бурковська А. І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2021. С. 158-176.
3. Чорнодід І.С., Василюк Н.М., Петренко, В.М. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. Електронний науково-практичний журнал. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління №6 2022. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-0408>.

4. Куделя В. І., Яковенко В. Г. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 81-82, 2023. С. 290-297.

5. Пшик-Ковальська О. О., Ковальський О. І. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. № 2 (8), 2022. С. 88-93.

Одинець Р. В.,

здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького,

м. Черкаси, Україна

Подольський М. Г.,

здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля,

м. Київ, Україна

Богдан Я. А.,

здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

Класичний приватний університет,

м. Запоріжжя, Україна

ПОЛІТИКА АДАПТАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ

Основою політики адаптаційно-інноваційного менеджменту є вміння швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі, а також ефективно впроваджувати нові технології. З одного боку, це передбачає моніторинг змін у попиті на мінеральні добрива, який може бути викликаний змінами в агрономічних практиках, кліматичними умовами або політичними рішеннями. З іншого боку, компанії повинні активно впроваджувати інновації у своїх процесах, що включає в себе як технологічні інновації, так і зміни в управлінні. Політика адаптаційно-інноваційного менеджменту на ринку мінеральних добрив є критично важливою для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості підприємств в умовах швидких змін в агропромисловому комплексі. Цей ринок характеризується високим рівнем конкуренції, динамічними змінами в попиті, а також зростаючими вимогами до екологічності та ефективності продукції. В умовах таких викликів підприємства повинні активно впроваджувати інновації, адаптуючи свої стратегії до нових умов і вимог.

Важливою складовою адаптаційно-інноваційного менеджменту є розвиток нових продуктів, які відповідають сучасним вимогам агровиробників, що може

включати розробку нових форм добрив, які мають підвищену ефективність, знижений вплив на навколишнє середовище або які можуть бути використані в умовах змінного клімату. Інноваційний підхід до створення продуктів може стати конкурентною перевагою на ринку, оскільки агрономи і фермери шукають найбільш ефективні рішення для підвищення врожайності [1-2].

Значним викликом є також необхідність адаптації до нових екологічних стандартів і регуляцій. Уряди країн все частіше вводять суворі вимоги до якості добрив і їх впливу на навколишнє середовище, що вимагає від виробників не лише відповідності стандартам, а й впровадження інновацій у процеси виробництва, які забезпечують зменшення негативного впливу на природу. Наприклад, компанії можуть інвестувати в технології, що зменшують викиди забруднюючих речовин або дозволяють використовувати відходи у виробництві добрив.

Необхідно також враховувати вплив глобальних тенденцій, таких як зростаючий інтерес до органічного землеробства, що може стати додатковим стимулом для розробки нових продуктів, які відповідають вимогам органічного землеробства, зокрема біодобрив. Адаптація до цих нових умов може вимагати від підприємств зміни стратегії виробництва та продажу, а також активного маркетингу нових продуктів.

Політика адаптаційно-інноваційного менеджменту також передбачає активне залучення партнерів та створення стратегічних альянсів. Співпраця з науковими установами, агрономічними службами та іншими підприємствами може сприяти більш швидкому впровадженню інновацій, а також забезпечити доступ до нових технологій і ринків. Спільні дослідження та розробки можуть призвести до створення більш ефективних рішень, які відповідатимуть сучасним вимогам ринку.

Важливим аспектом є також необхідність розвитку людського капіталу. Персонал підприємств повинен бути підготовлений до роботи в умовах швидко змінюваного ринку і мати необхідні знання для впровадження інновацій, що може включати навчання співробітників новим технологіям, методам управління проектами та навичкам роботи з сучасними інформаційними системами. Інвестиції в розвиток кадрів сприяють не лише підвищенню ефективності роботи, але й формуванню корпоративної культури, орієнтованої на інновації [3-4].

З іншого боку, політика адаптаційно-інноваційного менеджменту вимагає системного підходу до управління ризиками. Оскільки ринок мінеральних добрив підлягає впливу багатьох факторів, включаючи зміни в політиці, економічні коливання і природні катастрофи, підприємства повинні мати чіткі механізми для оцінки та управління ризиками, що може включати розробку сценаріїв для різних можливих умов ринку та впровадження заходів, які дозволять зменшити негативний вплив ризиків на діяльність компанії.

У підсумку, політика адаптаційно-інноваційного менеджменту на ринку мінеральних добрив є складним і багатограним процесом, який вимагає від підприємств гнучкості, інноваційності та здатності швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі. Інвестиції в нові технології, розвиток людського

капіталу, співпраця з партнерами та ефективне управління ризиками створюють основи для успішного розвитку в умовах сучасного ринку. Лише за таких умов підприємства зможуть не лише вижити, але й досягти значних успіхів у впровадженні інновацій та адаптації до нових вимог ринку. Політика адаптаційно-інноваційного менеджменту також передбачає розробку механізмів підтримки інноваційних ініціатив усередині підприємства, що може включати створення внутрішніх інкубаторів для стартапів або команд, що займаються розробкою нових продуктів і технологій. Створення сприятливого середовища для творчості та інновацій може стати каталізатором для генерування нових ідей і рішень, що відповідатимуть викликам ринку.

Крім того, важливим аспектом є впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності інноваційних проектів. Зазначене дозволяє підприємствам оцінити, наскільки ефективно реалізуються інноваційні рішення, і в разі необхідності вносити корективи. Використання КРІ (ключових показників ефективності) може стати основою для вимірювання успішності інноваційних ініціатив і дозволити вчасно виявляти проблеми, що виникають у процесі їх реалізації.

Також слід зазначити, що підприємства повинні активно взаємодіяти з різними стейкхолдерами, включаючи державні органи, громадські організації та міжнародні структури. Співпраця з регуляторами може забезпечити підприємствам підтримку в отриманні ліцензій, дотацій або інших форм фінансування інноваційних проектів, що також дозволяє краще впливати на формування політики в галузі, що може стати основою для більш сприятливих умов для бізнесу.

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції, адаптаційно-інноваційний менеджмент має включати також міжнародну експансію. Компанії повинні шукати можливості для виходу на нові ринки, де попит на мінеральні добрива може бути високим, що може вимагати адаптації продуктів до специфічних умов нових ринків, що, в свою чергу, вимагає досліджень і розвитку нових продуктів.

Таким чином, політика адаптаційно-інноваційного менеджменту на ринку мінеральних добрив повинна базуватися на глибокому розумінні ринкових тенденцій, потреб споживачів та можливостей технологічного розвитку. Підприємства, які здатні проактивно адаптуватися до змін, впроваджувати інновації і ефективно управляти своїми ресурсами, матимуть значні шанси на успіх у конкурентному середовищі. Важливо, щоб політика компаній була спрямована на створення довгострокових стратегій, які не лише враховують поточні вимоги ринку, але й передбачають майбутні виклики, що дозволить їм залишатися на передовій в умовах постійних змін.

Література:

1. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.

2. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.

3. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елементу ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.

4. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 111-121.

Орлова-Курилова О. В.,
доктор економічних наук,
професор кафедри інформаційного
менеджменту, математики та статистики
ВНЗ Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, Україна

Богданец Б. Б.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля,
м. Київ, Україна

Тютюнник В. С.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕРСОНАЛУ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ В ПЕРІОДИ КРИЗ ТА БІФУРКАЦІЙ

Кризові ситуації, як правило, супроводжуються значними викликами для банків, такими як зниження попиту на фінансові послуги, зміни в регуляторному середовищі, а також збільшення конкуренції з боку fintech-компаній. У таких умовах особливо важливо мати команду, здатну швидко реагувати на зміни, впроваджувати інновації та пропонувати нові рішення. Стратегія формування інноваційного персоналу у банківському секторі в періоди криз і біфуркацій є важливим аспектом управління, оскільки вона забезпечує стійкість і адаптацію організацій до змінних умов ринку.

Основою формування інноваційного персоналу є стратегічний підхід до підбору, навчання та розвитку співробітників. Банки повинні враховувати, що успіх у реалізації інноваційних ініціатив значною мірою залежить від компетенцій і навичок працівників. У періоди криз доцільно впроваджувати програми підвищення кваліфікації, які зосереджені на розвитку критичного

мислення, креативності, навичок командної роботи та гнучкості. Такі навички стають особливо актуальними в умовах невизначеності, коли необхідно швидко адаптуватися до нових реалій [1-3].

Важливою складовою стратегії є створення корпоративної культури, яка заохочує інновації. У банківському секторі, де традиційно панує консерватизм, необхідно стимулювати відкритість до змін і ризиків. Зазначене можна досягти шляхом впровадження системи винагороди, яка б заохочувала співробітників за ініціативність, генерування нових ідей та їх реалізацію. Також важливими є механізми зворотного зв'язку, які дозволяють працівникам висловлювати свої думки щодо поліпшення процесів і послуг.

У періоди криз банкам слід активно залучати до роботи фахівців з різних галузей, що дозволяє забезпечити багатогранний підхід до розв'язання проблем. Інтеграція експертів із сфер технологій, маркетингу, управління ризиками та інших може допомогти у створенні інноваційних рішень, що відповідають потребам клієнтів. Співпраця з університетами та науковими установами також може стати ефективним інструментом для отримання доступу до новітніх знань і технологій, а також для підготовки кадрів з урахуванням потреб ринку [4-5].

Крім того, у формуванні інноваційного персоналу важливе місце займає технологічна складова. Використання цифрових платформ для навчання і розвитку, таких як онлайн-курси, вебінари та тренінги, дозволяє швидко підвищувати кваліфікацію працівників, що особливо актуально в умовах швидких змін, коли нові технології впроваджуються на ринку практично щодня. Крім того, банкам слід інвестувати в технології, які б автоматизували рутинні процеси, звільняючи час співробітників для інноваційної діяльності.

Необхідно також враховувати, що в умовах кризових ситуацій персонал може стикатися з емоційним вигоранням і стресом. Тому важливим аспектом стратегії є підтримка психоемоційного благополуччя співробітників. Зазначене може включати програми психологічної підтримки, організацію заходів для зняття стресу, а також розвиток навичок управління емоціями. Сприятливий мікроклімат у колективі сприяє підвищенню продуктивності праці та загальному моральному духу, що є важливим фактором у періоди невизначеності.

Не менш важливим є постійний моніторинг та оцінка ефективності впроваджених інноваційних стратегій. Банки повинні розробити системи показників, які дозволяють оцінювати результати роботи персоналу, вплив інновацій на бізнес-процеси та задоволеність клієнтів, що дозволяє своєчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії відповідно до нових викликів.

Загалом, стратегія формування інноваційного персоналу у банківському секторі в періоди криз і біфуркацій повинна бути комплексною, враховуючи всі аспекти управління, що дозволить банкам не лише витримати труднощі, але й знайти нові можливості для розвитку та зростання. Інноваційний персонал стає ключовим активом, який може привести до успіху в умовах високої конкуренції та стрімких змін у фінансовому середовищі. Тому інвестування в людський капітал є надзвичайно важливим для забезпечення стабільності і адаптивності банків у майбутньому. Ключовим аспектом формування інноваційного персоналу є створення середовища, яке сприяє розвитку творчості та ініціативи.

Банківські установи повинні розвивати культури, що заохочують співробітників до експериментів та прийняття ризиків. Для цього необхідно впроваджувати механізми, які дозволяють працівникам вносити свої ідеї щодо покращення продуктів і послуг, а також їх реалізації. Регулярні брейнстормінги, творчі сесії та інші заходи можуть стати платформами для генерації нових ідей.

У періоди кризи важливим є не лише розвиток професійних навичок, а й формування так званого "гнучкого мислення", що означає, що персонал повинен бути здатним швидко адаптуватися до нових умов і знаходити нестандартні рішення у складних ситуаціях. Організації можуть інвестувати в програми навчання, що фокусуються на розвитку критичного мислення, креативності та навичок прийняття рішень у стресових ситуаціях. Наприклад, симуляційні ігри або кейс-стаді можуть допомогти співробітникам опанувати нові підходи до вирішення проблем.

Також варто звернути увагу на важливість міждисциплінарного підходу до формування інноваційного персоналу. Банки можуть створювати команди, що складаються з фахівців з різних галузей, включаючи ІТ, маркетинг, фінансовий аналіз та управління ризиками. Такий підхід дозволяє інтегрувати різні погляди і досвід, що в свою чергу сприяє створенню інноваційних рішень. Підтримка горизонтальної комунікації між командами допомагає забезпечити швидший обмін інформацією та кращу координацію зусиль.

Не менш важливим є впровадження технологій для покращення процесів навчання та розвитку. Цифрові платформи, які пропонують онлайн-курси, вебінари та інтерактивні тренінги, можуть значно полегшити доступ співробітників до нових знань і навичок, що особливо актуально в умовах обмежень, пов'язаних із кризами, коли традиційні методи навчання можуть бути недоступні. Також важливою є автоматизація навчальних процесів, що дозволяє скоротити час на підготовку кадрів та зменшити витрати.

Формування інноваційного персоналу вимагає також від банків гнучкості в управлінні кадровими ресурсами. У періоди нестабільності організації можуть стикатися з необхідністю швидкого переорієнтування ресурсів, наприклад, підвищення кваліфікації співробітників у нових областях або перенаправлення їх на нові проекти. Тому важливо мати стратегію управління талантами, яка дозволяє ідентифікувати та розвивати ключових працівників, здатних впроваджувати інновації.

З іншого боку, емоційний інтелект співробітників стає все більш важливим у кризових ситуаціях. Лідери банків повинні бути здатними підтримувати команду, створюючи середовище довіри та відкритості, що дозволяє співробітникам відчувати себе більш впевнено і готовими до змін. Регулярні комунікації, обговорення викликів і досягнень, а також активна підтримка ініціатив співробітників допомагають зміцнити командний дух і підвищити мотивацію.

Крім того, банки повинні враховувати важливість соціальної відповідальності у своїх інноваційних стратегічних планах. В умовах криз споживачі все більше звертають увагу на етичні аспекти ведення бізнесу, тому важливо, щоб банківські установи активно комунікували свої зусилля в цій

сфері, що може включати програми корпоративної соціальної відповідальності, ініціативи щодо екологічної стійкості, а також залучення співробітників до соціально значущих проєктів.

Необхідно також акцентувати увагу на важливості розвитку технологічної інфраструктури. Інвестиції в нові технології, такі як штучний інтелект, блокчейн, аналітика даних, дозволяють банкам підвищити ефективність своїх операцій та покращити якість обслуговування клієнтів. Такі технології можуть автоматизувати багато рутинних процесів, звільняючи час для співробітників для творчої роботи та інновацій.

Література:

1. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрій М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

2. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елементу ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.

3. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.

4. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 111-121.

5. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.

Петрів І. М.,
к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна

Дідур О. Л.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна

Волковинський М. М.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА МІГРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Сучасні кризи часто виникають унаслідок глобальних економічних потрясінь, військових конфліктів, кліматичних катастроф, що веде до масштабних міграційних хвиль та порушення традиційних економічних зв'язків. У таких умовах діджиталізація надає підприємствам можливість швидко перебудувати операційні та управлінські процеси, створити нові моделі бізнесу й адаптуватися до змін, не знижуючи своєї інноваційної спроможності. Антикризове управління інноваційним підприємництвом в умовах діджиталізації та міграційних ризиків вимагає комплексного підходу, що поєднує адаптивні стратегії, оперативну реакцію на швидкі зміни середовища та ефективне використання новітніх цифрових технологій.

Основою антикризового управління стає побудова гнучкої цифрової інфраструктури, яка забезпечує безперервність бізнес-процесів навіть за умов нестабільності. Використання хмарних технологій та платформ для управління бізнесом дозволяє підприємцям швидко переносити свою діяльність у віртуальний простір, що є особливо актуальним у ситуаціях, коли міграційні ризики змушують частину співробітників працювати віддалено. Застосування цифрових інструментів також забезпечує доступ до аналітики в реальному часі, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення навіть у кризових умовах. Відстеження даних, таких як споживчі настрої, логістичні проблеми та зміни в законодавстві, дозволяє оцінити ризики й оперативно реагувати на ситуацію, мінімізуючи фінансові втрати та забезпечуючи стійкість до потрясінь.

Крім технічних інструментів, інноваційне підприємництво в умовах кризи потребує ефективного управління людськими ресурсами. Міграційні ризики часто призводять до втрати кваліфікованих кадрів або до змін у структурі робочої сили. Тому важливим аспектом антикризового управління стає побудова

стратегій для утримання ключових спеціалістів та швидкого перенавчання співробітників відповідно до нових умов. Для підтримки мотивації та адаптації персоналу використовуються програми навчання через цифрові платформи, що надають доступ до курсів та тренінгів незалежно від географічного розташування працівників. Також важливу роль відіграють програми соціальної підтримки та гнучкі моделі праці, що дозволяють працівникам поєднувати роботу з особистими обставинами, зокрема в умовах міграційних проблем.

Антикризове управління інноваційними підприємствами в умовах діджиталізації потребує швидкої адаптації фінансових стратегій, особливо коли глобальні кризи спричиняють зміни в доступності інвестицій і кредитування. Підприємства можуть застосовувати цифрові фінансові платформи для оцінки й оптимізації витрат, а також для прогнозування фінансових ризиків за допомогою моделей на основі великих даних. Більш того, фінансова діджиталізація дозволяє підприємцям оперативно знаходити нові канали фінансування, такі як краудфандинг або використання цифрових активів, що особливо важливо для підтримки потоку інновацій у підприємстві під час кризи [1-2].

Підприємства, що активно застосовують інноваційні стратегії, зіштовхуються з необхідністю дотримання високих стандартів безпеки, особливо у цифровому середовищі. За умов антикризового управління важливо забезпечити захист корпоративної інформації від кіберзагроз, оскільки міграційні хвилі та діджиталізація створюють додаткові ризики витоку даних. З цією метою підприємства активно впроваджують системи кіберзахисту та тренують співробітників у питаннях цифрової гігієни, щоб уникнути шахрайства та зловживань інформаційними ресурсами.

Також антикризовий підхід до управління інноваційним бізнесом в умовах міграційних ризиків і діджиталізації вимагає побудови стійких партнерських зв'язків. У сучасних умовах кризи компанії змушені змінювати ланцюги постачання, відновлювати логістику та знаходити нових партнерів у різних регіонах. Діджиталізація значно полегшує цей процес, адже дозволяє підприємцям швидко обмінюватися даними з партнерами, укласти контракти онлайн та моніторити виконання угод у режимі реального часу. Крім того, створення розподілених мереж постачання допомагає знизити ризики, пов'язані з перебоями або нестачею ресурсів, адже наявність кількох джерел постачання забезпечує підприємствам більшу незалежність [3-5].

Однією з ключових задач антикризового управління в умовах діджиталізації є збереження гнучкості бізнес-моделі. Інноваційні підприємства повинні бути готовими змінювати свої продукти чи послуги відповідно до нових вимог ринку, особливо коли глобальні кризи змінюють поведінку споживачів [6-9]. Діджиталізація надає інструменти для швидкого збору й аналізу даних про споживчі переваги, дозволяючи адаптувати продукти до потреб ринку в найкоротші терміни. Також важливо інвестувати в R&D навіть під час кризи, адже нові розробки можуть стати джерелом конкурентних переваг, коли ситуація стабілізується.

Антикризове управління в умовах діджиталізації та міграційних ризиків вимагає комплексної стратегії, заснованої на інноваціях, технологічній адаптації,

фінансовій стійкості та гнучкому управлінні ресурсами, що дозволяє підприємствам не лише подолати поточні кризи, але й вийти з них сильнішими, здатними до подальшого зростання у глобалізованій та цифровій економіці.

Література:

1. Войнаренко М. П., Скалюк Р. В. Інноваційний потенціал промислових підприємств: сутність, структура, особливості оцінки та перспективи розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Екон. науки*. 2008. № 1 (2). С. 7-12.
2. Зось–Кіор, М. В., & Скидан, С. В. (2020). Особливості мотивації персоналу в умовах нестабільного бізнес–середовища. *Економічний форум*, 1(3), 143-148.
3. Наконечний С. І. Економетрія : 4-те вид., доп. та перероб. К. : КНЕУ, 2006. 528 с.
4. Сабадирьова А. Л. Організаційні основи інформаційної системи оцінки потенціалу промислового підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. С 303-307.
5. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 111-121.
6. Сорокіна І. В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №12 (102). С. 114 – 122.
7. Шимановська–Діанич Л. М., Шкробот М. В., Бережна Ю. Г., Гнатенко І. А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 1. С. 117-124.
8. Gryshko, V., Zos-Kior, M., & Zerniuk, O. (2018). Integrating the BSC and KPI systems for improving the efficiency of logistic strategy implementation in construction companies. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(3.2), 131-134.
9. Ярмус С. С. Система показників оцінювання стану інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 256-263.

Платонов С. М.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

Рабчук С.В.
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

Щур О.В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

СПЕЦИФІКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Зростаюча глобальна увага до сталого розвитку та обмежених природних ресурсів ставить перед підприємствами нові виклики, що вимагають інноваційних підходів до ведення бізнесу. У таких умовах інноваційний розвиток підприємств не може бути відокремлений від стратегії ресурсозбереження, адже ефективне використання ресурсів стає одним із ключових факторів конкурентоспроможності. Специфіка інноваційного розвитку та фінансового забезпечення бізнесу в умовах ресурсозбереження є важливою темою в сучасному економічному середовищі.

Інноваційний розвиток у контексті ресурсозбереження передбачає впровадження нових технологій і процесів, які знижують споживання природних ресурсів, енергії та матеріалів, що може включати в себе розробку нових продуктів, які використовують менше сировини, а також оптимізацію виробничих процесів для зменшення відходів. Наприклад, компанії можуть інвестувати в технології переробки відходів, що дозволяє не лише зменшити екологічний слід, а й знизити витрати на сировину [1-2].

Фінансове забезпечення інноваційного розвитку в умовах ресурсозбереження також має свої особливості. Компанії повинні знаходити нові джерела фінансування для впровадження інноваційних проектів, що сприяють збереженню ресурсів, що може включати залучення інвестицій від венчурних фондів, державні гранти або програми підтримки екологічних ініціатив. Важливо, щоб фінансування таких проектів було не лише економічно вигідним, але й відповідало екологічним стандартам.

Адаптація до нових умов ринку вимагає від підприємств активного використання інструментів фінансового планування та управління ризиками. Інвестиційні рішення повинні базуватися на детальному аналізі можливостей збереження ресурсів і економії витрат. Підприємства можуть використовувати методи прогнозування і оцінки ризиків, щоб передбачити можливі зміни у попиті та цінових коливаннях на сировину, що дозволяє знизити фінансові ризики та забезпечити стабільний розвиток бізнесу.

Одним із ключових аспектів інноваційного розвитку є залучення співробітників до процесу збереження ресурсів. Підприємства повинні створювати корпоративну культуру, що сприяє інноваціям у цій сфері. Навчання персоналу, залучення їх до розробки нових ідей і рішень дозволяє не лише поліпшити процеси ресурсозбереження, а й підвищити мотивацію працівників. Зазначене може бути досягнуто через проведення внутрішніх конкурсів на кращі ідеї або програми, що винагороджують працівників за впровадження ефективних рішень [2-3].

Важливою складовою специфіки інноваційного розвитку є колаборація з іншими підприємствами, науковими установами та організаціями. Співпраця в рамках інноваційних проектів може призвести до обміну знаннями та ресурсами, що значно підвищує шанси на успішну реалізацію екологічних ініціатив. Наприклад, підприємства можуть об'єднувати зусилля для розробки нових технологій, що сприяють збереженню ресурсів, або брати участь у спільних програмах з науковими організаціями для тестування нових рішень.

Необхідно також враховувати вплив регуляторних норм і екологічних стандартів на інноваційний розвиток. Підприємства повинні адаптувати свої стратегії відповідно до нових законодавчих вимог, які можуть сприяти або заважати впровадженню ресурсозберігаючих технологій. Прогнозування змін у законодавстві та активна участь у формуванні політики можуть стати важливими складовими успішної стратегії бізнесу.

Одним із важливих аспектів є також моніторинг і оцінка результатів інноваційних проектів у сфері ресурсозбереження. Підприємства повинні впроваджувати системи оцінки ефективності, що дозволяють аналізувати, наскільки вдало реалізуються ініціативи щодо збереження ресурсів, що може включати в себе розробку ключових показників ефективності, які відображають успішність впровадження інновацій і їх вплив на зменшення витрат та підвищення стійкості бізнесу.

Таким чином, специфіка інноваційного розвитку та фінансового забезпечення бізнесу в умовах ресурсозбереження полягає в інтеграції нових технологій, оптимізації процесів і ефективному управлінні фінансами з метою зниження впливу на навколишнє середовище. Підприємства, які здатні проактивно впроваджувати інновації, залучати фінансування та створювати сприятливі умови для розвитку культури ресурсозбереження, отримують значні конкурентні переваги у своєму секторі, що дозволить їм не лише знизити витрати, але й підвищити свою стійкість до змін, що відбуваються в сучасному світі, і відповідати вимогам споживачів, які дедалі більше акцентують увагу на екологічній відповідальності.

Інноваційний розвиток у контексті ресурсозбереження передбачає розробку нових продуктів і послуг, які використовують ресурси більш ефективно, що може включати в себе створення нових, більш легких і міцних матеріалів, які потребують менше сировини, або впровадження технологій, що дозволяють зменшити енергоспоживання під час виробництва. Наприклад, компанії можуть застосовувати інтелектуальні системи управління, які автоматично регулюють споживання енергії в залежності від навантаження на виробництві, що не тільки знижує витрати, а й зменшує викиди парникових газів.

Фінансове забезпечення таких інновацій вимагає нових підходів до інвестування. Традиційні моделі фінансування можуть не відповідати потребам проектів, які мають тривалі терміни окупності та можуть потребувати значних початкових інвестицій. Тому підприємствам важливо досліджувати альтернативні джерела фінансування, такі як "зелені" облігації, інвестиції в екологічні технології та програми державної підтримки. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями та фондами може відкрити нові можливості для отримання фінансування на інноваційні проекти, спрямовані на збереження ресурсів.

Однією з основних стратегій фінансування інновацій у контексті ресурсозбереження є управління портфелем інвестицій, який дозволяє підприємствам розподілити ризики і диверсифікувати джерела доходу, що може включати в себе інвестування в різні проекти, які сприяють не лише економії ресурсів, а й розвитку нових бізнес-напрямоків. Підприємства можуть розглядати можливість створення інноваційних хабів або лабораторій для розробки нових технологій, що дозволить залучити талановитих спеціалістів і експертів у цій сфері.

Адаптація до умов ресурсозбереження вимагає також зміни корпоративної культури. Успішні підприємства формують середовище, яке заохочує інноваційні ідеї та ініціативи з боку співробітників. Важливо, щоб працівники відчували свою залученість до процесу збереження ресурсів і отримували підтримку для реалізації своїх ідей. Зазначене може включати в себе програми мотивації, навчання та розвитку навичок, що дозволяють співробітникам вносити свій внесок у збереження ресурсів та впровадження інновацій.

Література:

1. Bilan, Y., Zos-Kior, M., Nitsenko, V., Sinelnikau, U., & Ilin, V. (2017). Projecting the social component of the efficient management of land resources. *Journal of Security and Sustainability*, 7(2), 287-300.

2. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елементу ринкової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. *Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.

3. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. *Економічний дискурс*. 2021. № 1-2. С. 111-121.

*Поліщук Д. В.,
к.т.н., доцент кафедри автомобільного
транспорту та транспортних технологій
Філія Класичного приватного університету у місті Кременчук
м. Кременчук, Україна*

*Рудь Ю. Л.,
к.е.н., доцент кафедри логістичного менеджменту
Філія Класичного приватного університету у місті Кременчук
м. Кременчук, Україна*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ БРЕНД-СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ-ВИРОБНИКА НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «КРЕМЕНЧУКМ'ЯСО»

Україна переживає економічну кризу, спричинену військовими умовами, що впливає на рівень продажу промислових товарів і послуг, а також на структуру та обсяги споживання продовольчих і непродовольчих товарів. На споживчому ринку зростає попит на основні товари споживчого кошика, такі як м'ясо, молочні продукти, бакалійні товари і товари першої необхідності. У цих нестабільних умовах високої конкуренції виробники прагнуть залучити якомога більше споживачів і утримати їхню лояльність, забезпечити зростання і мінімізувати ризики. Це підвищує значення іміджу товару та репутації бренду як засобів для диференціації від конкурентів. Одним із прикладів є ПРАТ «Кременчукм'ясо» — виробник, що понад 111 років виготовляє м'ясо та м'ясну продукцію та реалізує свою продукцію в Україні та за її межами. Сьогодні ПРАТ «Кременчукм'ясо» є одним із найбільших підприємств м'ясопереробної галузі України та входить до десятки лідерів у цій сфері. Під брендом «Фарро» компанія виробляє понад 170 видів ковбасних виробів і м'ясних делікатесів. Більше 60% продукції виготовляється за стандартами ГОСТ, а решта — за авторськими рецептами, розробленими технологами підприємства [1].

Робота полягає у визначенні специфіки екологічно орієнтованого бренду. Протягом дослідження було запропоновано власне трактування сутності бренду і його визначення з позицій економічного та психологічного підходів. Разом з цим визначено складові бренду на основі подвійного підходу «матеріальність – раціональність». Визначені науково-методичні засади формування екологічно орієнтованої бренд-стратегії компанії виробника на споживчому ринку.

Згідно думки О. В. Зозульова [2], бренд в загальному розумінні проходить шлях від марки до сильного бренду та на кожному з етапів він має свою характеристику, які відображено на рисунку.

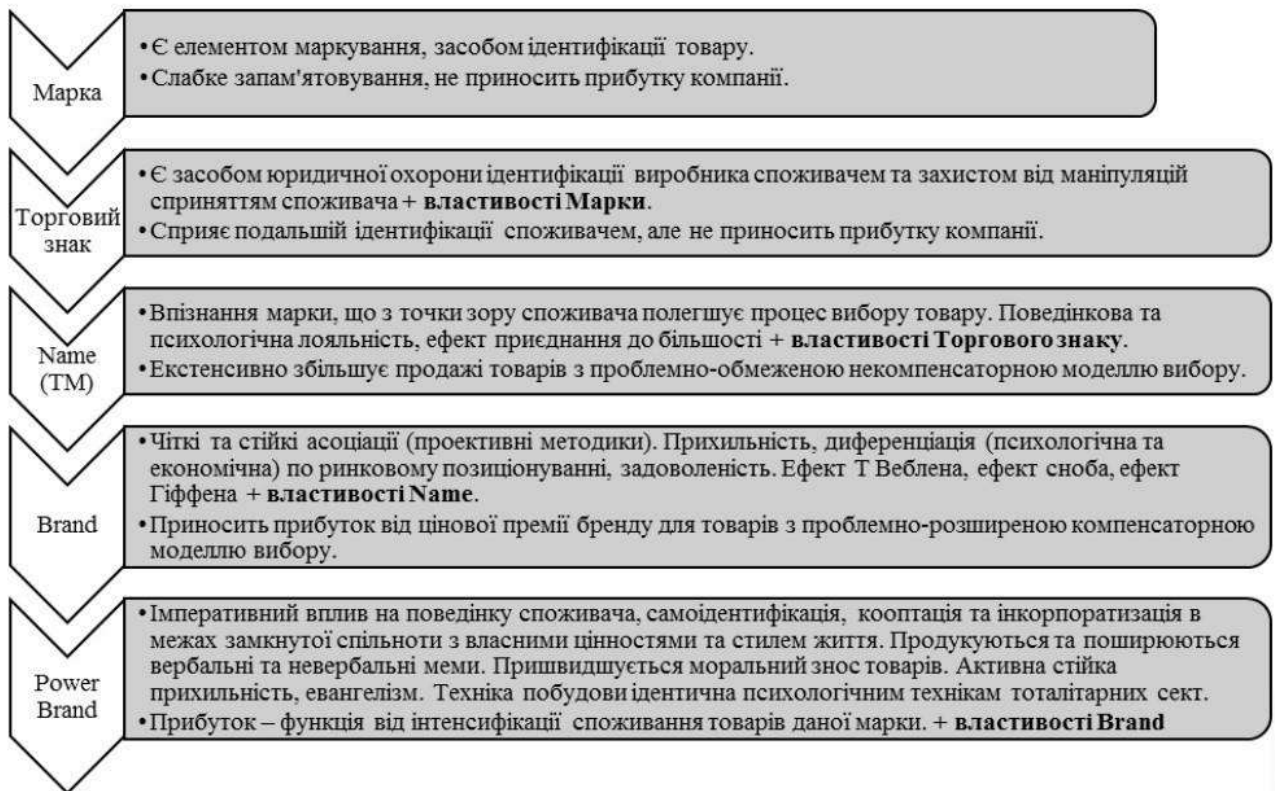

Рис. 1. Етапи формування торгової марки виробничого підприємства
Джерело побудовано автором на основі [2]

Таким чином, розглянуто саме ті етапи, які стосуються значення торгової марки та бренду в розрізі екологічно орієнтованої бренд-стратегії. Розглянуто сутність бренду, яка охоплює дві категорії: психологічну та економічну і ґрунтується на соціальних і економічних поведінкових ефектах.

Рис. 2. Тракткування сутності бренду
Джерело: складено авторами

У екологічному і психологічному маркетингу важливо, щоб товар мав екологічні характеристики і щоб покупці вважали ці характеристики значущими для прийняття рішення про купівлю. Значущість цих характеристик може варіюватися залежно від типу споживачів. Для «досконалих» споживачів екологічність є вирішальним фактором: вони обов'язково куплять товар за наявності таких характеристик. Для ініціативних споживачів екологічність має I рівень значущості, де вона рівноцінна іншим факторам, як-от ціна чи якість. Для споживачів, схильних до екологічності, ці характеристики мають II рівень значущості, коли перевага надається екотоварам за рівності інших умов. Споживачі III рівня не вважають екологічність важливим фактором при виборі товару. Крім того, не обізнані споживачі можуть просто не усвідомлювати наявності та значущості екологічних характеристик [3, с. 86].

Нами було проведено вибіркове дослідження, в якому брали участь двісті споживачів торгової марки «Фарро». Серед питань про вказаний бренд, були питання щодо екологічності виробництва і екологічності використаної речовини. Досконалих споживачів виявилось 2% серед опитаних. «Ініціативних» споживачів, які вважають екологічність рівноцінним фактором, виявилось 6% від опитаних. Доля схильних до екологічності опитуваних виявилась на рівні 12%. Всі інші опитані споживачі не стали вважати екологічність пріоритетним фактором при виборі товару.

Маркетингова проблема управління для ПРАТ «Кременчукм'ясо» — створення екологічно орієнтованої бренд-стратегії, спрямованої на збільшення прибутку. Нами надані такі рекомендації:

- Розробити екологічно-орієнтовану бренд-стратегію для ПРАТ «Кременчукм'ясо», сформувану комунікаційну стратегію ТМ «Фарро»;
- Оновити та активно вести соціальні сторінки, забезпечуючи постійну комунікацію зі споживачами, додати форму зворотного зв'язку на сайті;
- Створити уніфіковане оформлення власних магазинів і вітрин, яке відповідатиме цінностям і комунікаційній політиці компанії;
- Розробити комплекс рекламних заходів для підвищення пізнаваності бренду з урахуванням його екологічної орієнтованості.

Література:

1. Офіційний сайт ПРАТ «Кременчукм'ясо». URL: <https://farro.org.ua/> (дата звернення 27.10.2024)
2. Зозульов О. В. Ринкові форми торговельної марки, їх соціально-психологічна природа та сутність активів. *Маркетинг и реклама*. 2015. № 5-6 (226-227). С. 52–55.
3. Екологічний маркетинг: навчальний посібник. Л. П. Гацька, С. В. Карлащук, Т. Б. Харченко/ заг. ред. Гацька Л.П. К., 2018. 226 с.

Русин Р.С.,
*к.е.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
Прикарпатський національний
університет іменні Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сеньків А.Р.,
*здобувач вищої освіти освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальності 071 “Облік і оподаткування”
Прикарпатський національний
університет іменні Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Винник М.В.,
*здобувач вищої освіти освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальності 051 “Економіка”
Прикарпатський національний
університет іменні Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ В УПРАВЛІННІ РОЗДРІБНОЮ ТОРГІВЛЕЮ В УКРАЇНІ

Роздрібна торгівля є одним з найважливіших аспектів сучасної економіки, оскільки це важлива галузь, яка задовольняє потреби споживачів у широкому спектрі товарів та послуг. Більшість юридичних осіб при реєстрації обирають оптову торгівлю основним видом діяльності, а більшість фізичних осіб-підприємців - роздрібну торгівлю.

Роздрібна торгівля - це діяльність з продажу товарів безпосередньо громадянам та іншим кінцевим споживачам для особистого некомерційного використання незалежно від форми розрахунків, включаючи продаж на замовлення в ресторанах, кафе, барах та інших закладах громадського харчування [1]. Це стосується продажу всіх видів товарів і послуг, від автомобілів і готового одягу до страв у ресторанах і квитків у кіно. Роздрібна торгівля є завершальним етапом процесу розподілу. За період січень-вересень 2022 року сектор роздрібної торгівлі згенерував 992,3 млрд грн товарообороту. Це на 20,1% менше, ніж за аналогічний період 2021 року. Про це свідчать дані Держстату, отримані Forbes. Однією з причин падіння роздрібного товарообігу стала втрата торгових точок, у тому числі на окупованих територіях, розграбованих російськими військами. Тим не менш, компанії відновили роботу: у квітні було закрито 24% продуктових магазинів, тоді як у вересні їх залишилося лише 7,4% [2]. Зокрема, у продуктовому секторі домінують універсальні та спеціалізовані мережеві магазини (понад 52% від загальної кількості торгових точок), а також ринки та базари (близько 35%). У непродовольчому секторі переважають магазини одягу та взуття (близько 25%), магазини побутової техніки та електроніки (понад 10%) і магазини будівельних матеріалів (близько 9%) [3].

Управління роздрібною торгівлею в сучасних умовах стикається зі значними викликами та проблемами, які можуть вплинути на ефективність та конкурентоспроможність сектору. Основними питаннями для управління роздрібною торгівлею в сучасних умовах є наступні.

1. *Конкуренція.* Роздрібна торгівля залишається висококонкурентною галуззю в Україні. За даними Державної служби статистики України, кількість підприємств роздрібною торгівлі зростає з 186,6 000 у 2020 році до 191,3 000 у 2021 році.

2. *Розвиток електронної комерції.* Стрімкий розвиток електронної комерції посилює конкуренцію з боку інтернет-магазинів, що може призвести до зниження продажів у традиційних торгових точках.

3. *Сезонність.* У більшості країн роздрібна торгівля має сильну сезонність, що призводить до нерівномірних обсягів продажів і потенційних проблем з управлінням запасами та персоналом.

4. *Технологічний розвиток.* Стрімкий технологічний розвиток може вимагати значних інвестицій для оновлення технічного обладнання та підвищення ефективності процесів, що може бути складно для невеликих роздрібних торговців.

5. *Зростання вартості оренди.* Зростання вартості оренди, особливо у великих містах, може суттєво збільшити операційні витрати та знизити прибутковість бізнесу.

6. *Недостатнє використання аналітики.* Недостатнє використання аналітики даних і цифрових інструментів може знизити ефективність управління ритейлом [4].

Перспективи управління роздрібною торгівлею в сучасних умовах включають:

1. *Електронна та мобільна комерція.* Електронна та мобільна комерція є ключовими елементами розвитку роздрібною торгівлі, оскільки технології розвиваються і все більше покупців вимагають зручних та швидких способів здійснення покупок.

2. *Персоналізований підхід.* Персоналізований підхід, заснований на потребах клієнтів і попередньому досвіді покупок, може допомогти ритейлерам підвищити лояльність клієнтів і збільшити продажі.

3. *Аналітика даних.* Використовуючи аналітику даних, ритейлери можуть розуміти потреби клієнтів і надавати більш персоналізовані пропозиції.

4. *Соціальна відповідальність.* Оскільки більшість споживачів все більше усвідомлюють соціальну відповідальність компаній, з якими вони взаємодіють, ритейлери, які пропонують екологічно стійкий і соціально відповідальний бізнес, можуть залучити більше клієнтів і стати більш конкурентоспроможними.

5. *Розробка маркетингових стратегій.* Використовуючи маркетингові стратегії, такі як реклама, промо-акції та спонсорство, ритейлери можуть залучити нових клієнтів і збільшувати продажі.

6. *Розвиток онлайн-платформ.* Роздрібні торговці можуть розширити можливості продажів за допомогою онлайн-платформ, які надають доступ до нових ринків і клієнтів. Торгівля позитивно впливає на економіку, ринкові

відносини, конкурентоспроможність, суб'єктів господарювання, забезпечення населення товарами першої необхідності та рівень життя в Україні. Торгівля позитивно впливає на економіку, ринкові відносини, конкурентоспроможність, суб'єктів господарювання, забезпечення населення товарами першої необхідності та рівень життя в Україні. Розвиток сектору роздрібною торгівлі, підприємств роздрібною торгівлі.

Для розвитку роздрібною торгівлі підприємствам роздрібною торгівлі необхідно пропонувати якомога ширший асортимент товарів та приваблювати споживачів новинками.

Крім того, на розвиток роздрібною торгівлі позитивно впливають не надто високі орендні ставки, пропозиція якісних товарів, інтенсивне зростання продажів, насиченість ринку та розвиток роздрібною торгівлі. Інтенсивне зростання продажів, насиченість ринку, розвиток мережі розвитку бізнес-сектору та прихід іноземних компаній.

Література:

1. Аналітика ринків, фінансовий консалтинг. Аналіз ринків трейдерів в Україні. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie%02rynka/analiz-rynka-trejderov-v-ukrain> (дата звернення: 18.10.2024)

2. Державна податкова служба України. Офіційний портал. URL: <https://tax.gov.ua/arhiv/tijden-tematicnih-konsultatsiy/tijden-tematicnih%02konsultatsiy-dlya-p/informatsiyno-rozjasnyvalni-materia/pitannya-vidpovidi-/print%0268238.html> (дата звернення: 19.10.2024)

3. Роздрібний товарообіг упав на 20% у 2022 році. URL: <https://forbes.ua/company/rozdribniy-tovaroobig-upav-na-20-u-2022-rotsi-riteyleri%02vtratili-torgovi-tochki-ukraintsi-viizdzhali-za-kordon-22022023-11907> (дата звернення: 17.10.2024)

4. Роздрібний товарообіг України у 2022 році. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/900559.html> (дата звернення: 18.10.2024)

Святецький В. В.,
докторант
*Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

Хухра О. І.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
*Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

Василенко С. О.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна*

ДЕТЕРМІНАНТИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Детермінанти стратегічного планування є різноманітними факторами, які визначають ефективність і результати інноваційної діяльності, такі фактори включають як внутрішні, так і зовнішні елементи, що впливають на процес формування і реалізації стратегій інноваційного розвитку. Розуміння цих детермінант є ключовим для успішного управління інноваційними проектами, оскільки вони допомагають підприємствам ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, а також можливості й загрози на ринку.

Однією з основних детермінант є організаційна культура компанії. Культура, яка підтримує інновації, заохочує творчість, експериментування і прийняття ризиків. Якщо підприємство має відкриту і гнучку культуру, працівники можуть вільно обмінюватися ідеями і пропозиціями, що є важливим для генерування нових інновацій. Важливо також, щоб керівництво компанії демонструвало готовність підтримувати інноваційні ініціативи, виділяючи ресурси та час на їх реалізацію.

Ще однією важливою детермінантою є доступ до фінансових ресурсів. Інноваційна діяльність потребує інвестицій, які можуть бути використані для досліджень, розробок, впровадження нових технологій і виходу на нові ринки. Наявність достатніх фінансових ресурсів дозволяє підприємствам реалізовувати амбітні інноваційні проекти, що може призвести до суттєвих конкурентних переваг. З іншого боку, обмежене фінансування може стримувати розвиток інновацій і ускладнювати реалізацію стратегій [1-3].

Технологічний потенціал підприємства також є критично важливим фактором. Наявність сучасних технологій і інфраструктури створює умови для ефективної реалізації інновацій, що включає в себе використання нових

програмних рішень, виробничих технологій, які здатні покращити якість продукту та скоротити витрати. Технологічні інновації дозволяють підприємствам знижувати витрати на виробництво, підвищувати продуктивність праці та швидше адаптуватися до змін в ринкових умовах.

Не менш важливим є аналіз ринкового середовища. Зовнішні фактори, такі як зміни в споживчому попиті, конкуренція, регуляторні вимоги та економічні умови, безпосередньо впливають на стратегічне планування інновацій. Розуміння цих детермінант допомагає підприємствам адаптувати свої стратегії до умов ринку, передбачати тренди і виявляти нові можливості для розвитку. Наприклад, зміна споживчих уподобань може вимагати адаптації продукту або впровадження нових послуг, що відповідатимуть цим запитам.

Кадровий потенціал також є важливим чинником у стратегічному плануванні інновацій. Кваліфіковані спеціалісти, які мають відповідні навички та досвід, можуть стати основою для розвитку інновацій. Інвестування в навчання та підвищення кваліфікації працівників забезпечує підприємствам доступ до нових ідей і технологій, що сприяє підвищенню інноваційного потенціалу. Компанії повинні також створювати умови для залучення молодих талантів і фахівців з інших галузей, що може допомогти в генерації нових ідей і підходів.

Взаємодія з науковими установами та іншими підприємствами також впливає на стратегічне планування інноваційного потенціалу. Партнерства з університетами, науково-дослідними інститутами та іншими організаціями дозволяють підприємствам отримувати доступ до нових знань, технологій і ресурсів. Такі колаборації можуть призвести до спільних інноваційних проєктів, що сприяє більш ефективному використанню ресурсів та зниженню ризиків, пов'язаних із впровадженням нових розробок.

Системний підхід до управління інноваціями є ще однією важливою детермінантою. Впровадження комплексної стратегії, яка враховує всі аспекти інноваційної діяльності, допомагає підприємствам координувати зусилля та забезпечити узгодженість дій на всіх рівнях, що може включати в себе розробку чітких планів, встановлення КРІ для оцінки результатів, а також створення міждисциплінарних команд для реалізації інноваційних проєктів [3-5].

Постійний моніторинг та оцінка результатів також є важливими детермінантами. Підприємства повинні регулярно аналізувати ефективність своїх інноваційних стратегій, виявляти проблеми і коригувати плани відповідно до отриманих результатів, що дозволяє забезпечити постійне вдосконалення процесу інноваційного розвитку і реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

Важливими детермінантами стратегічного планування інноваційного потенціалу є також політична стабільність і законодавча база, які можуть впливати на інвестиційний клімат та екологічні вимоги. Наприклад, зміни у законодавстві, пов'язані з екологічною відповідальністю, можуть вимагати від підприємств інвестувати в нові технології та адаптувати свої стратегії. Сприятливе політичне середовище може стимулювати інвестиції в інновації, тоді як нестабільність може призводити до зниження довіри інвесторів і скорочення фінансування.

У підсумку, детермінанти стратегічного планування інноваційного потенціалу підприємств є багатограними та взаємопов'язаними. Від організаційної культури і фінансових можливостей до технологічного потенціалу та зовнішніх факторів – усі ці елементи відіграють важливу роль у формуванні і реалізації інноваційних стратегій. Підприємства, які здатні усвідомлювати та адаптуватися до цих детермінант, мають можливість ефективно управляти своїм інноваційним потенціалом і досягати сталого розвитку в умовах швидко змінюваного ринку.

Література:

1. Зось-Кіор М. В., Скидан С. В. Особливості мотивації персоналу в умовах нестабільного бізнес-середовища. *Економічний форум*, 2020. №1(3), С. 143-148.
2. Gryshko V., Zos-Kior M., Zerniuk O. Integrating the BSC and KPI systems for improving the efficiency of logistic strategy implementation in construction companies. *International Journal of Engineering & Technology*, 2018. №7(3.2), P. 131-134.
3. Bilan Y., Zos-Kior M., Nitsenko, V., Sinelnikau U., Ilin V. Projecting the social component of the efficient management of land resources. *Journal of Security and Sustainability*, 2017. №7(2), P. 287-300.
4. Зось-Кіор М. В., Брижань К. О. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Серія: Економічні науки*, 2017. №6, С. 62-65.
5. Зось-Кіор М. В. Оцінка персоналу організації в системі корпоративного тайм-менеджменту. *Економічний форум*, 2020. №1(3), С. 57-63.

Сліпченко В.О.

аспірант кафедри маркетингу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БРЕНДІВ НА РИНКУ B2B

Формування брендів має вагоме значення в сучасних умовах, оскільки наявність сильного бренда стає ключовим фактором при зміцненні довіри серед потенційних клієнтів, а відтак суттєво підвищує ймовірність збільшення обсягів продажу та залучення нових споживачів на ринку B2B. Брендинг підприємств на ринку B2B є актуальною темою через загострення та зростання конкуренції, важливістю закладення довгострокових відносин зі споживачами, впливом цифрових технологій та ускладненістю прийняття рішень. Сильний бренд допомагає компаніям виділитися, зміцнити партнерства та адаптуватися до нових комунікаційних каналів.

Одним з ключових елементів забезпечення функціонування підприємств, що реалізують товари та послуги, є необхідність надання додаткової цінності продуктам через диференційовані послуги, які сприяють кращому задоволенню потреб споживачів. Зважаючи на це, необхідно ототожнити та висвітлити

характеристики, які відрізняють формування брендів на ринку B2B від споживчого ринку (B2C).

З огляду на специфіку брендів ринку B2B, порівнюючи зі споживчим ринком, виділяється декілька особливостей таких як: обмежене та стабільне коло споживачів, що ускладнює підвищення конкурентоспроможності; низька ефективність реклами; висока роль мережі інтернет для просування товарів та послуг; важливість післяпродажного обслуговування; кастомізація продуктів та інші. Розвиток брендів на ринку B2B також має свої унікальні властивості та особливості клієнтської аудиторії, яка поділяється на промислових, інституційних та державних клієнтів. Передбачаючи орієнтацію на максимально можливе розуміння потреб споживачів, а також враховуючи нинішнє конкурентне середовище та наявність технічної складності продуктів, виникає потреба значних вкладень і ризиків, адже ці товари купуються для бізнесу, а не для особистого споживання [1, с.35].

Серед основних особливостей формування брендів на ринку B2B можна виділити такі:

- тривалий інтервал у часі між усвідомленням бренда та фактичним споживанням продукції. Процес прийняття рішення про купівлю на промисловому ринку відрізняється від ринку B2C тим, що робить елемент споживання бренда важливим для оцінки ефективності маркетингових комунікацій. Цей показник відображає частку потенційних клієнтів, які стали реальними, і служить кінцевим результатом позиціонування бренда. Споживання брендівих товарів на ринку B2B є важливим для формування довготривалих відносин і лояльності клієнтів, оскільки така позитивна тенденція свідчить про готовність клієнтів повертатися до них, навіть при зміні цін чи характеристик продукту, що забезпечує компанії певний час для адаптації до змін у ринкових умовах;

- оцінка переваги бренда перед конкурентами, тому що споживачі проходять шлях сприйняття якості та сприйняття ціни, і якщо на споживчому ринку сприйнята якість залежить від іміджу бренда, то на ринку B2B клієнти частіше орієнтуються на раціональні характеристики продукту, ніж на емоційні враження [3, с. 43-44];

- формалізація відносин, адже ставлення до бренда, а також і до компанії в цілому, часто формуються на основі взаємодії з її представниками. Менеджери компанії уособлюють її образ і відповідно її бренди, у порівнянні з цим, на ринку B2C інструмент персональних продажів використовується рідше і не настільки інтенсивно. Відтак, на ринку B2B комунікації переважно спрямовані на формування іміджу компанії та її брендів, що відрізняє їх від B2C-ринку, де пряма реклама є найефективнішим інструментом для впливу на роздрібних покупців.

Також варто відзначити, що останніми роками канали інтернет-комунікацій розвиваються з величезною швидкістю, і використання інтернет-маркетингу в промисловій та споживчій комунікаційній політиці стають однаково активним. Основною метою контент-маркетингу в B2B та B2C ринках є однаковою – підвищення впізнаваності бренда та залучення цільової аудиторії, хоча між ними

існують відмінності через те, що на В2В ринку у бренд-комунікаціях є значно вищий рівень таргетингу, тобто орієнтація на осіб які приймають рішення про купівлю, а не на самих споживачів [2, с. 331].

Таким чином, в основі формування та управління брендами на ринку В2В необхідно запроваджувати індивідуалізований підхід до споживачів. Цінність бренда повинна бути закладена в раціональних характеристиках товару, а через обмежене коло споживачів позиціонування бренда вимагає глибокого розуміння потреб споживчої аудиторії. Відтак, певний час споживання товарів бренда на ринку В2В клієнтами може не приносити очікуваного результату, але враховуючи тривалий досвід споживачів використання товару бренда, враховуючи всі вище зазначені фактори, згодом може принести необхідні дивіденди підприємству.

Література:

1. Дергалюк Б.В., Журенко О.В. Головні аспекти використання на ринку маркетингової системи «В2В». *Економічні студії*. 2018. Випуск 4 (22). С. 35
2. Садовська І. Особливості та основні відмінності комунікаційної політики на В2В- та В2С-ринках. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2019. № 3. С. 331.
3. Яцентюк С. Формування сукупного капіталу бренду: особливості споживчої взаємодії бренду на ринку В2В. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Т. 7, № 4. С. 43–44.

Снітко Є. О.,

к.т.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту

Луганський національний університет

імені Тараса Шевченка,

м. Миргород, Україна

Зось-Кіор М. В.,

д.е.н., професор,

професор кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава, Україна

Гнатенко І.А.,

д.е.н., професор,

професор кафедри підприємництва та бізнесу

Київський національний університет технологій та дизайну,

м. Київ, Україна

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНІХ, МІГРАЦІЙНИХ ТА ПРАВОВИХ РИЗИКІВ

Сучасний бізнес в Україні стикається з численними викликами, які зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Однією з ключових складових ефективного функціонування підприємств є здатність адаптуватися до змін у правовій базі, регулювати фінансові потоки в умовах економічної нестабільності, а також враховувати особливості трудових та освітніх ресурсів, які є вкрай важливими для довготривалого зростання. Фінансово-економічне стратегування розвитку підприємництва в умовах освітніх, міграційних та правових ризиків є важливим і багатокомпонентним процесом, що вимагає комплексного підходу.

Освітні ризики у сфері підприємництва є доволі актуальними. Недостатній рівень знань і компетенцій працівників негативно впливає на конкурентоспроможність компаній. У швидкозмінюваному середовищі технологічних і ринкових інновацій підприємствам потрібно вчасно реагувати на новітні тренди та готувати фахівців, здатних вирішувати актуальні завдання. Фінансово-економічне стратегування у таких умовах передбачає інвестування в навчання та розвиток персоналу, оскільки це підвищує загальну продуктивність і створює міцну основу для подальшого розширення бізнесу. Інвестиції в освіту також дають змогу підприємствам використовувати інноваційні підходи у виробництві та управлінні, що є особливо важливим на фоні зростаючої глобальної конкуренції [1-3].

Міграційні ризики мають суттєвий вплив на фінансово-економічне планування підприємств. Масова еміграція робочої сили, зокрема молоді та висококваліфікованих фахівців, призводить до дефіциту кадрів і збільшує витрати на їхнє залучення та утримання. Відтік трудових ресурсів змушує підприємства переглядати свою стратегію кадрового забезпечення, вдаючись до підвищення заробітної плати, поліпшення умов праці та створення додаткових соціальних гарантій для утримання працівників. У довгостроковій перспективі фінансово-економічне стратегування повинно передбачати заходи щодо компенсації втрат від трудової міграції, що включає автоматизацію бізнес-процесів, оптимізацію використання ресурсів і запровадження практик дистанційної роботи, яка дозволяє залучати фахівців із різних регіонів.

Правові ризики також мають значний вплив на фінансово-економічну стратегію підприємств. Часті зміни в законодавстві, запровадження нових регулювань і посилення контролю з боку державних органів створюють додаткові виклики для бізнесу. Підприємства повинні постійно моніторити правові нововведення та оперативно адаптуватися до нових умов, що вимагає ресурсів і знань. У цьому контексті фінансово-економічне стратегування передбачає розробку гнучких стратегій управління, які дозволяють знижувати вплив правових ризиків на операційну діяльність, а також забезпечувати відповідність діяльності підприємства чинним нормам. Важливим елементом є також юридична підтримка, яка допомагає уникнути фінансових санкцій та забезпечити захист від можливих претензій з боку контролюючих органів.

Таким чином, успішне фінансово-економічне стратегування розвитку підприємництва в умовах сучасних ризиків вимагає комплексного підходу, спрямованого на інвестиції в людський капітал, адаптацію до змін у трудовому

середовищі, а також постійний моніторинг і відповідність правовим вимогам. Зазначене дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними, знижувати фінансові ризики та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі [4-5].

Міграційні ризики також мають серйозне значення, адже масова трудова міграція впливає на структуру робочої сили в країні, зокрема призводить до браку робочих рук, особливо у малому та середньому бізнесі. Для подолання цього виклику підприємства змушені впроваджувати нові моделі управління трудовими ресурсами, розширювати можливості для розвитку співробітників, а також залучати фахівців з інших регіонів або навіть країн. У довгостроковій перспективі важливим стає впровадження технологій автоматизації та цифровізації процесів, що дозволяє знижувати потребу в людських ресурсах. Зазначене може включати роботизацію рутинних процесів, використання штучного інтелекту для підтримки бізнес-рішень, а також оптимізацію внутрішніх бізнес-процесів для підвищення продуктивності та ефективності роботи команди.

Правові ризики є ще одним фактором, що впливає на стабільність і успіх підприємств. Постійні зміни в податковому законодавстві, регулюваннях, зобов'язаннях щодо звітності та ліцензування створюють додаткові навантаження на бізнес, особливо в умовах економічної нестабільності. Щоб ефективно протистояти правовим ризикам, підприємствам необхідно інтегрувати у свою фінансово-економічну стратегію постійний моніторинг законодавчих змін та швидку адаптацію до нових вимог, що передбачає побудову надійної юридичної підтримки, співпрацю з експертами у галузі права та аудитів, що допомагає оперативно реагувати на нові виклики і мінімізувати ймовірність виникнення фінансових санкцій або претензій з боку регулюючих органів.

З урахуванням усіх цих чинників фінансово-економічне стратегування повинно базуватися на системному аналізі ризиків, прогнозуванні тенденцій ринку та постійному вдосконаленні управлінських практик. Ефективна стратегія розвитку в сучасних умовах передбачає не тільки орієнтацію на підвищення прибутковості, але й створення гнучкої організаційної структури, яка здатна оперативно реагувати на зовнішні зміни та забезпечувати стабільність бізнесу. Такий підхід дозволяє підприємствам ефективно управляти ресурсами, розподіляти фінанси та людський потенціал таким чином, щоб забезпечити стійкість і конкурентоспроможність в умовах зростаючих освітніх, міграційних та правових викликів.

Література:

1. Зось-Кіор М. В., Калюжний С. О. Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. *Економіка та держава*, 2020. №3. 23-27.
2. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.

3. Васильєва Т. А., Касьяненко В. О. Інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки України: науково-методичний підхід і практичні розрахунки. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 6. С. 50-59.

4. Верба В. А., Новікова І. В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки*. 2003. № 3. С. 22-31.

5. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.

Фурман Д. Г.,

*к. е. н., виконуюча обов'язки директора
Відокремленого структурного підрозділу
«Кам'янець-Подільський фаховий коледж харчової промисловості
Національного університету харчових технологій»,
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Пінчук І. В.,

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ, Україна*

Хорошко Д. Р.,

*здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Управління людськими ресурсами винятково складний і багатогранний процес, що вимагає стратегічного підходу, швидкої адаптації до змін і, найголовніше, особливої уваги до благополуччя працівників. Така сфера є однією з ключових для економіки, особливо в умовах війни, коли потреба в продовольчій безпеці виходить на перший план, а здатність забезпечити безперервне виробництво продовольства стає критично важливою.

Управлінню людськими ресурсами потрібно створювати гнучкі та дієві системи для збереження стабільності в роботі підприємств і підтримки морального духу колективу. Одним із завдань стає пошук ефективних способів забезпечення захисту працівників, зокрема їхнього фізичного і психічного здоров'я. Війна, що триває, впливає на емоційний стан співробітників: багато з них зазнають втрати близьких або житла, страждають від невпевненості в завтрашньому дні. Тут стає важливим надавати психологічну підтримку,

створювати можливості для консультацій із фахівцями та реалізовувати програми адаптації [1-3].

Складність в управлінні людськими ресурсами підсилюється ще й тим, що кадри можуть бути мобілізовані або самотійно вирушити на фронт, що вимагає постійної роботи з кадровими резервами, планування, перенавчання і швидкого залучення нових співробітників. Важливим є також підтримка колишніх співробітників, які зараз захищають країну, забезпечення для них правових гарантій щодо збереження місця роботи, забезпечення сімей працівників, які служать, та створення умов для їхнього повернення до праці.

Сфера агропродовольства особливо вразлива до логістичних і ресурсних проблем. Умови війни часто супроводжуються перебоями з постачанням сировини, добрив, обладнання, що ускладнює процес виробництва. Тут на перший план виходить важливість ефективного управління персоналом, який зможе швидко адаптуватися до нових умов і вирішувати завдання з максимальною віддачею. Також важливо враховувати питання безпеки: на багатьох територіях існує загроза обстрілів або замінування, що вимагає введення заходів безпеки, тренувань персоналу та формування груп швидкого реагування.

Завдання управлінців у такій ситуації полягає в тому, щоб створити умови, де працівники можуть виконувати свої обов'язки, незважаючи на стресові обставини, що може включати гнучкі графіки, адаптовані робочі місця, можливість дистанційної роботи та постійний зворотний зв'язок. Управління повинне стежити за збереженням лояльності та залученості працівників, підтримувати мотивацію через винагороди, програми підтримки та відзначення досягнень [4-6].

Таким чином, управління людськими ресурсами в агропродовольчій сфері під час війни є критично важливим завданням, від якого залежить не лише стабільність виробництва, а й добробут багатьох сімей. Зазначене вимагає від управлінців стратегічної гнучкості, глибокого розуміння людської психології і здатності знаходити рішення навіть у найважчих ситуаціях. Вагому роль відіграють також програми адаптації для нових працівників, які можуть приєднуватися до команди в умовах гострого дефіциту кадрів. Швидке залучення нових співробітників та їхнє ефективне навчання мають велике значення для підтримки безперервності виробництва, особливо якщо йдеться про працівників, які замінюють тих, хто наразі перебуває на службі.

Крім того, значну увагу слід приділяти підтримці психічного здоров'я працівників, оскільки війна має потужний стресовий вплив на кожного. Впровадження послуг психологічної підтримки або гарячої лінії для обговорення емоційних проблем допоможе людям справлятися з важкими ситуаціями і зберігати концентрацію на роботі. Роль HR-менеджерів у цьому аспекті особливо важлива, оскільки вони можуть відслідковувати настрій в колективі, пропонувати індивідуальні рішення і формувати позитивну робочу атмосферу [5-7].

Постійне підвищення кваліфікації кадрів є ще одним завданням, яке може стати викликом під час війни. Умови змінюються дуже швидко, що змушує

підприємства вчити працівників новим методам роботи або навіть залучати їх до виконання незвичних для них обов'язків. Інвестиції в навчання та розвиток персоналу, навіть у кризових умовах, допоможуть створити більш гнучку і готову до змін команду, яка здатна впоратися з викликами.

Отже, управління людськими ресурсами в агропродовольчій сфері під час війни вимагає поєднання стратегічного бачення, гуманного підходу і здатності до швидких дій. Таке питання не лише економічного виживання підприємств, але й збереження людського капіталу, що є основою майбутнього відновлення галузі після закінчення війни.

Література:

1. Зось-Кіор М. В., Калюжний С.О. Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. *Економіка та держава*, 2020. №3, С. 23-27.
2. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.
3. Васильєва Т. А., Касьяненко В. О. Інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу національної економіки України: науково-методичний підхід і практичні розрахунки. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 6. С. 50-59.
4. Вєрба В. А., Новікова І. В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки*. 2003. № 3. С. 22-31.
5. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
6. Дончак Л. Г. Потенціал підприємства: сутність та загальні підходи до формування. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С. 7-11.
7. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 23 (1). С. 61-64.

*Хіленко О. О.,
к. е. н., викладач кафедри менеджменту і економіки спорту
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
м. Київ, Україна*

*Шипиленко Я. А.,
к. е. н., викладач кафедри менеджменту і економіки спорту,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
м. Київ, Україна*

*Кравцова Л. Л.,
старший викладач кафедри фінансів
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНІХ, МІГРАЦІЙНИХ ТА ПРАВОВИХ РИЗИКІВ

Фінансово-економічне стратегування розвитку підприємництва в умовах освітніх, міграційних та правових ризиків є важливим аспектом управління сучасними компаніями, особливо в умовах нестабільності та невизначеності. У глобалізованому світі підприємства стикаються з численними викликами, які можуть суттєво впливати на їхню фінансову стійкість і конкурентоспроможність. Важливо розуміти, що ефективна стратегія повинна бути адаптивною та інтегрувати різноманітні елементи, щоб зменшити ризики і максимально використати наявні можливості.

Освітні ризики, зокрема, пов'язані з недостатньою кваліфікацією кадрів, що може вплинути на продуктивність праці та інноваційний потенціал підприємства. Ситуація, коли ринок праці не забезпечує компанії необхідними фахівцями, вимагає розробки стратегій, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійного розвитку працівників. Зазначене може включати інвестиції в навчання, програми стажувань, а також співпрацю з навчальними закладами для створення спільних ініціатив, що сприяють підготовці кадрів відповідно до потреб ринку. Такі кроки допоможуть не лише знизити ризики, а й підвищити залученість працівників, що в свою чергу підвищить їхню продуктивність і лояльність до компанії.

Міграційні ризики, які можуть бути наслідком економічних чи соціальних чинників, також вимагають особливої уваги. Коли підприємства втрачають кваліфікованих працівників або стикаються з труднощами в залученні нових кадрів через міграційні процеси, це може суттєво вплинути на їхню здатність до зростання. В умовах, коли глобальна мобільність робочої сили зростає, важливо розробляти стратегії, які сприятимуть утриманню талантів, що може включати вдосконалення умов праці, надання гнучких графіків, а також соціальних гарантій, які роблять підприємство привабливим для працівників [1-2].

Правові ризики, що виникають внаслідок змін у законодавстві чи регуляторних нормах, є ще одним важливим аспектом стратегічного планування.

Постійні зміни в законодавстві можуть призвести до необхідності адаптації бізнес-процесів, що потребує додаткових витрат і ресурсів. Ефективне фінансово-економічне стратегування має включати моніторинг правового середовища, що дозволить підприємствам своєчасно реагувати на зміни, впроваджувати необхідні корективи у свою діяльність і уникати можливих санкцій. Залучення правників до розробки стратегій і регулярний аудит юридичних аспектів бізнесу можуть стати важливими елементами у мінімізації правових ризиків.

Фінансове планування в умовах зазначених ризиків передбачає розробку сценаріїв, які враховують різні можливі варіанти розвитку подій, що може включати створення резервних фондів, які забезпечують підприємству фінансову стабільність у разі виникнення кризових ситуацій. Крім того, важливо розробити стратегії диверсифікації бізнесу, які дозволять зменшити залежність від окремих ринків або продуктів, а також виявити нові можливості для зростання [3-4].

Необхідно зазначити, що в умовах освітніх, міграційних та правових ризиків важливо розглядати підприємство не лише як окремий елемент, а й як частину ширшої економічної системи. Співпраця з іншими підприємствами, державними установами та науковими організаціями може сприяти створенню стабільнішого бізнес-середовища. Стратегічні альянси та партнерства можуть допомогти підприємствам подолати ризики, об'єднуючи ресурси та експертизу.

У підсумку, фінансово-економічне стратегування розвитку підприємництва в умовах освітніх, міграційних та правових ризиків є складним, але необхідним процесом. Ефективна стратегія повинна враховувати різноманітні фактори та адаптуватися до змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі. Важливо не лише зосередитися на короткострокових вигодах, але й спрямувати зусилля на досягнення довгострокових цілей, що забезпечить сталий розвиток бізнесу. В умовах постійних змін та викликів підприємства, які спроможні швидко реагувати на ризики і використовувати нові можливості, матимуть конкурентні переваги та зможуть досягти успіху на ринку.

Література:

1. Вдовенко Н. М., Коробова Н. М., Зось-Кіор М. В., & Коваль В. В. Еволюція теоретичних засад регулювання експорту-імпорту аграрної продукції в умовах децентралізації для виходу на міжнародний ринок. *Академічні візії*, 2023. №23. URL: <https://academyvision.org/index.php/av/article/view/641>
2. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елемента ринкової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.
3. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.

4. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.

Чабаненко О.С.,
аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»
Європейський університет,
м. Київ, Україна

КРОС-ФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМАНДИ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

В умовах стрімкого технологічного прогресу та глобалізації бізнесу традиційні підходи до управління людським капіталом потребують переосмислення. Жорсткі ієрархічні структури поступаються місцем гнучким моделям організації праці, серед яких особливу увагу привертають крос-функціональні команди. Цей інструмент менеджменту не лише оптимізує робочі процеси, але й створює унікальне середовище для розвитку людського капіталу [6, с. 270].

Концепція людського капіталу, запропонована ще в ХХ сторіччі економістами Теодором Шульцем та Гарі Беккером, сьогодні набуває нового змісту. Якщо раніше під людським капіталом розуміли переважно формальну освіту та професійну підготовку, то сучасні дослідники включають до цього поняття здатність до інновацій, емоційний інтелект та навички міжособистісної взаємодії.

Функціональні команди об'єднують фахівців різних спеціальностей, створюючи унікальне середовище для обміну знаннями та досвідом [7, с. 2]. У такому контексті відбувається не просто механічне поєднання навичок, а формування нової якості взаємодії, що сприяє розвитку як окремих співробітників, так і організації в цілому.

Різноманітність професійних перспектив у межах однієї команди створює сприятливі умови для генерації нових ідей. У процесі спільної роботи відбувається природний обмін знаннями. Молодий маркетолог, спостерігаючи за роботою досвідченого аналітика, мимоволі засвоює нові підходи до аналізу даних. А фінансист, співпрацюючи з креативною командою, починає мислити більш нестандартно. Такий взаємовплив неможливо відтворити на тренінгах чи курсах. Важливо відзначити й розвиток соціальних навичок. В умовах, коли доводиться щодня взаємодіяти з колегами різних спеціальностей, мимоволі вдосконалюєш свої комунікативні здібності.

Однак часом між колегами можуть виникають непорозуміння, конфлікти, зіткнення різних корпоративних культур. Спочатку може здаватися, що співробітники розмовляють різними мовами. Наприклад, фінансисти можуть вимагати чітких цифр, маркетологи оперувати абстрактними концепціями, а аналітики взагалі спілкувалися незрозумілим сленгом. Ці виклики можливо легше подолати з допомогою так званого «перекладача» - людини, здатною

говорити мовою різних спеціальностей. Часто цю роль бере на себе керівник проєкту. Важливо також створювати неформальні можливості для спілкування – спільні обіди, мозкові штурми, де люди можуть краще пізнати один одного [3, с. 203].

Особливої уваги заслуговує роль координатора крос-функціональної команди, на якого покладається відповідальність за ефективність міждисциплінарної взаємодії. Емпіричні дослідження демонструють пряму кореляцію між професійною компетентністю керівника та результативністю роботи крос-функціональної команди. При цьому важливо відзначити, що потенційні ризики, пов'язані з неефективним управлінням такою командою, можуть мати системний характер та призводити до значних негативних наслідків у масштабах усієї організації [2].

Аналіз сучасних бізнес-практик свідчить, що найбільш значущі інновації виникають на перетині різних дисциплін та галузей знань. Це відбувається завдяки здатності фахівців долати традиційні межі своєї спеціалізації та інтегрувати множинні перспективи у процесі вирішення комплексних завдань. Показовим прикладом є стратегічне рішення новопризначеного генерального директора концерну Opel щодо запровадження крос-функціональних команд. Дана ініціатива мала на меті оптимізацію інтеграційних процесів, що, в свою чергу, призвело до скорочення циклу виведення продукції на ринок та підвищення якості розробки нових продуктів. Особливої уваги заслуговує досвід американської корпорації Maytag (нині у складі Whirlpool Corporation), яка посідає третю позицію на ринку побутової техніки США. Компанія реалізувала інноваційний підхід до інтеграції науково-дослідної діяльності та маркетингу шляхом створення відділу передових технологічних інновацій (Advanced Innovation in Technology). Функціональні обов'язки даного підрозділу мають дуалістичний характер: з одного боку, здійснюється систематичний аналіз та прогнозування споживчих потреб, з іншого – проводяться дослідження новітніх технологій, що забезпечують практичну реалізацію інноваційних концепцій [4, с. 120].

Формування крос-функціональної команди являє собою двоетапний процес організаційного розвитку. Початковий етап передбачає чітке окреслення стратегічних цілей та завдань крос-функціональної співпраці, на основі яких здійснюється структурована сегментація на робочі групи з подальшим визначенням їхнього кадрового складу. Наступний етап характеризується делегуванням повноважень та встановленням меж відповідальності, а також розробкою механізмів комунікації та взаємодії крос-функціональної команди з іншими структурними підрозділами організації в рамках існуючої корпоративної архітектури [1, с. 356].

У сучасній теорії менеджменту крос-функціональна структура посідає важливе місце серед організаційних форм управління, забезпечуючи оптимальне середовище для реалізації концепцій проєктного менеджменту та філософії комплексного управління якістю. Втім, було б методологічно некоректним розглядати впровадження крос-функціональних проєктів як універсальний інструмент забезпечення організаційної стійкості та конкурентоспроможності

підприємства. Даний підхід варто розглядати радше як механізм оптимізації міжособистісної взаємодії в контексті досягнення спільних організаційних цілей. Ефективність крос-функціональної моделі організаційної структури безпосередньо корелює з наявністю висококваліфікованих фахівців, які володіють не лише профільними компетенціями, а й розумінням необхідності розбудови партнерських взаємовідносин між структурними підрозділами. Ключовою детермінантою успішності крос-функціональної команди є колективна орієнтація на досягнення спільних цілей, що виключає можливість індивідуалістичних стратегій поведінки членів команди. Об'єктивним індикатором ефективності функціонування крос-функціональної команди виступає її здатність генерувати вимірювані результати, що мають практичну цінність для організації [5, с. 117].

Тож, формування крос-функціональних команд варто розглядати не як тимчасовий управлінський тренд, а як стратегічну відповідь на виклики сучасності. Попри очевидні переваги, імплементація крос-функціональної моделі співпраці супроводжується певними викликами, проте потенційні результати значно перевищують можливі труднощі. Крос-функціональні команди не лише сприяють розвитку інноваційного потенціалу організації, але й забезпечують якісне зростання людського капіталу, створюючи підґрунтя для сталого розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Дорошкевич К. О., Вороновська М. М., Івасюк В. В. Мотивування інноваційної діяльності працівників підприємств у крос-функціональних командах. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 354-358.
2. Красноступ В. М. Сутність і значення крос-функціональних команду системі взаємодії персоналу підприємств. *Бізнес Інформ*. 2017. № 12. С. 430-434.
3. Крикун О., Медяник Ю. Формування ефективної команди в управлінні бізнесом. *Grail of Science*. 2024. № 43. С. 199-205. DOI: 10.36074/grail-of-science.06.09.2024.023.
4. Носач Л. Л., Величко К. Ю., Гринько П. Л., Печенка О. І. Крос-функціональна взаємодія в корпораціях. Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі : колективна монографія / за заг. ред. Н. Л. Савицької. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2018. С. 114-123.
5. Ющишина Л., Бортнік С. Крос-функціональна взаємодія та комунікації в умовах кризи. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 3(35). С. 113-121. DOI: 10.29038/2786-4618-2023-03-113-121.
6. Mahadik S., Pakanati D., Cherukuri H., Jain S., Jain S. Cross-Functional Team Management in Product Development. *Modern Dynamics: Mathematical Progressions*. 2024. Vol. 1, № 2. P. 270-294. DOI: 10.36676/mdmp.v1.i2.24.
7. Ton A. D., Szabó-Szentgróti G., Hammerl L. Competition within Cross-Functional Teams: A Structural Equation Model on Knowledge Hiding. *Social Sciences*. 2022. Vol. 11, № 1. P. 30. DOI: 10.3390/socsci11010030.

Янечко С. В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна
Алексеєнко А. С.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна
Левченко В. В.,
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,
м. Київ, Україна

ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Переробна промисловість, яка є важливою складовою економіки, має значний потенціал для впровадження принципів сталого розвитку, що включає в себе не лише економічну ефективність, а й соціальну справедливість та екологічну безпеку. Пріоритети сталого розвитку переробних підприємств в умовах екологізації виробництва стають все більш актуальними в умовах глобальних викликів, пов'язаних зі змінами клімату, виснаженням природних ресурсів та зростаючими вимогами до екологічної відповідальності.

Першим важливим пріоритетом сталого розвитку є інтеграція екологічних стандартів у всі етапи виробництва. Це передбачає впровадження інноваційних технологій, які дозволяють зменшити викиди забруднюючих речовин та знизити енергоспоживання. Переробні підприємства повинні інвестувати в технології, які забезпечують зменшення відходів, наприклад, шляхом впровадження циклічних процесів, які дозволяють повторно використовувати сировину та енергію. Це не лише покращує екологічні показники, але й знижує витрати на сировину, що є особливо важливим в умовах коливання цін на сировину [1-3].

Другим пріоритетом є розвиток сталих ланцюгів постачання. Переробні підприємства повинні працювати над створенням прозорих і відповідальних ланцюгів постачання, що включає в себе співпрацю з постачальниками, які дотримуються екологічних норм і стандартів. Це може бути досягнуто шляхом встановлення вимог до екологічних практик постачальників, проведення аудитів та моніторингу екологічної ефективності на всіх етапах ланцюга. Таким чином, підприємства не лише підвищують свою конкурентоспроможність, але й сприяють покращенню екологічних умов у своїй діяльності.

Соціальна відповідальність стає ще одним важливим пріоритетом у контексті сталого розвитку. Переробні підприємства повинні усвідомлювати свою роль у суспільстві та активно впливати на покращення якості життя працівників і місцевих громад. Це може включати програми підтримки місцевих ініціатив, соціальні проекти, що сприяють розвитку регіонів, а також інвестиції в навчання та підвищення кваліфікації працівників. Підтримка різноманітності та рівності у команді, а також забезпечення безпечних і здорових умов праці стають важливими аспектами корпоративної соціальної відповідальності.

Важливим елементом сталого розвитку є також інноваційний підхід до управління відходами. Переробні підприємства мають впроваджувати ефективні системи управління відходами, які дозволяють зменшити обсяги відходів, що викидаються на звалища, та максимізувати їхню повторну переробку. Це може включати в себе використання технологій, які дозволяють знижувати обсяги відходів на етапі виробництва, а також організацію системи збору і переробки відходів, що утворюються в процесі експлуатації продукції. Впровадження принципів економіки замкнутого циклу стає важливим кроком до зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Окрім того, переробні підприємства повинні враховувати вплив своїх продуктів на екологію протягом усього їх життєвого циклу. Це передбачає проведення оцінки екологічного впливу, що дозволяє виявити потенційні проблеми на стадії проектування, виробництва, використання та утилізації. Такі оцінки допомагають підприємствам адаптувати свої продукти до нових екологічних вимог, роблячи їх більш безпечними для довкілля і суспільства [4-5].

Значення сталого розвитку також підкреслюється впровадженням екологічного маркетингу. Переробні підприємства повинні активно комунікувати свої екологічні досягнення та інновації споживачам, формуючи позитивний імідж і довіру до своєї продукції. Важливо використовувати нові канали комунікації, включаючи соціальні мережі, для популяризації своїх екологічних ініціатив та привернення уваги до сталих продуктів. Це сприяє формуванню свідомого споживання та підвищує обізнаність споживачів щодо екологічних питань.

Ще одним ключовим пріоритетом є адаптація до змінних умов ринку і кліматичних викликів. Переробні підприємства повинні бути готові до швидких змін в законодавстві, технологіях та споживчому попиті, які можуть вплинути на їхню діяльність. Це вимагає від компаній гнучкості у прийнятті рішень, здатності швидко адаптуватися до нових умов і вміти проактивно реагувати на ризики. Наприклад, розвиток нових продуктів, що відповідають екологічним вимогам, може стати важливим елементом стратегії адаптації до змін у ринковому середовищі [5-6].

Завершуючи, можна стверджувати, що пріоритети сталого розвитку переробних підприємств в умовах екологізації виробництва охоплюють інтеграцію екологічних стандартів, розвиток відповідальних ланцюгів постачання, соціальну відповідальність, ефективне управління відходами, оцінку екологічного впливу, екологічний маркетинг та адаптацію до змін.

Підприємства, які сприймають сталий розвиток як стратегічну мету, мають можливість не лише знизити свій негативний вплив на навколишнє середовище, але й забезпечити свою конкурентоспроможність на ринку, підвищуючи ефективність, інноваційність та соціальну відповідальність.

Література:

1. Зось-Кіор М. В. Оцінка персоналу організації в системі корпоративного тайм-менеджменту. *Економічний форум*, 2020. №1(3), С. 57-63.
2. Таран-Лала О. М., Зось-Кіор М. В., Андрусенко М. М. Імідж підприємства як фактор впливу на його конкурентоспроможність. *Агросвіт*, 2020. №(7), С. 18-22.
3. Zos-Kior M., Ilyin V., Bondarskaya A. Globalization and land-use prospects for agrarian enterprises. *The Advanced Science Journal*, 2014. №8, P. 205-208.
4. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С., Гнатенко І. А. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 290-297.
5. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
6. Михайлов А. М., Ільїн В. Ю., Коцупатрий М. М., Фурсіна О. В., Гнатенко І. А. Управління інноваційною економікою в контексті тренду сталого розвитку в рамках моделі інституціонально-матричної кластеризації в умовах адаптивного кадрового менеджменту, діджиталізації агропродовольчої сфери та адаптації до умов пандемії COVID-19. *Економічні горизонти*. 2021. № 2 (17). С. 29–40.

Янковець Т.М.,
к.е.н., доц., доцент кафедри маркетингу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ВРАЖЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Поширення концепції сталого розвитку в сучасних умовах пов'язане з підвищенням рівня життя людей та суспільства. Використання інновацій та цифрових технологій призводить, з одного боку, до підвищення якості та конкурентоспроможності продуктів підприємств. З іншого боку, зростання рівня споживання спричиняє збільшення використання ресурсів. Це може у майбутньому призвести до негативних наслідків, зокрема нестачі ресурсів для майбутніх поколінь та погіршення довкілля. Для недопущення здійснення таких сценаріїв важливо забезпечити керованість процесу соціально-економічного розвитку суспільств з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Для цього застосовують системний підхід до управління та цифрові технології у моделюванні прогностичних сценаріїв. Це дозволяє вибрати найбільш

оптимальний варіант з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів, що забезпечить збереження безпечного довкілля та задоволення інтересів та потреб майбутніх поколінь. Такий підхід доцільно використовувати у всіх сферах суспільства за етапами економічного виробництва суспільних благ, як матеріальних, так і нематеріальних: виробництво, розподіл, обмін та споживання [1, с. 241].

Серед усіх видів економічної діяльності торгівля займає особливе місце, оскільки саме завдяки торгівлі, шляхом обміну, виконується одне з важливих економічних завдань підприємств – забезпечення споживачів необхідними матеріальними благами. Торгівля є посередником між брендами-виробниками та клієнтами-покупцями. Тому і бренди, і підприємства торгівлі зацікавлені у покращенні клієнтського досвіду. Стрімкі зміни умов господарювання внаслідок появи та розвитку цифрових технологій, що спричиняє зміни у поведінці споживачів та, відповідно, бізнес-моделей підприємств, змушують підприємства торгівлі шукати новітні шляхи та форми взаємодії зі споживачами [1, с. 241]. Пошук таких шляхів відноситься до завдань маркетингу, як ключової функції підприємницької діяльності. Маркетингова діяльність потребує управління для систематичного виконання поставлених завдань та досягнення стратегічних і тактичних цілей як маркетингу, так і діяльності в цілому.

З кінця XIX ст. до середини XX ст. концепції управління маркетингом змінювались у кореляції з розвитком промисловості та посиленням конкуренції – від концепцій удосконалення виробництва, удосконалення товару, інтенсифікації комерційних зусиль (збуту) до концепції маркетингу.

З середини 50-х рр. XX ст. у суспільстві, поряд з недобросовісною конкуренцією, наростали соціально-економічні та екологічні проблеми. На початку 80-х рр. XX ст. отримала поширення концепція соціально-етичного (соціально-відповідального) маркетингу, яка передбачала врахування у маркетинговій діяльності принципів сталого розвитку. Управлінські рішення передбачали впровадження у діяльність загалом, та у маркетингову діяльність зокрема, норм і правил соціальної відповідальності.

З середини 90-х рр. XX ст. відбулось посилення глобалізаційних процесів, розвинулись консюмеризм та «зелений маркетинг». Для побудови довгострокових відносин зі стейкхолдерами компанії почали формувати корпоративну культуру на принципах поваги, довіри, зміцнення індивідуальних відносин, що відобразилось у концепції маркетингу взаємодії (або маркетингу відносин), реалізація якої передбачає підтримання ділової репутації, виконання обіцянок бренду, орієнтацію на ключових клієнтів та стейкхолдерів, формування партнерських відносин.

З початку XXI ст. розвитком попередніх концепцій маркетингу стала концепція холістичного маркетингу, яка об'єднує чотири види маркетингу: внутрішній, інтегрований, соціально-відповідальний, взаємодії.

Досліджуючи зміни у маркетингу, пов'язані з цифровізацією та змінами у поведінці споживачів на початку XXI століття, Ф. Котлер, Г. Картаджайя та І. Сетіаван запропонували концепції маркетингу від «Маркетингу 1.0» до останньої, опублікованої на сьогодні концепції «Маркетинг 6.0», які описані у

серії книг з відповідними назвами. Ф. Котлер із співавторами встановили періоди розвитку даних концепцій маркетингу, починаючи з 1950-х рр., що пов'язане з появою традиційної концепції управління маркетингом. Але аналіз назв і сутності даних концепцій дозволяє співставити перші три з них з описаними вище концепціями управління маркетингом:

– Маркетинг 1.0: орієнтований на продукт, відповідає концепціям удосконалення товару та інтенсифікації комерційних зусиль (збуту);

– Маркетинг 2.0: орієнтований на споживача, відповідає концепції безпосередньо маркетингу;

– Маркетинг 3.0: орієнтований на людину, спільні людські цінності у компанії та клієнтів, культуру, духовність, творчість, тобто є людиноцентричним, відповідає базовим концепціям соціально-етичного маркетингу, маркетингу відносин та холістичного маркетингу.

Наступні концепції маркетингу є інноваційними та такими, що відповідають умовам сьогодення:

– Маркетинг 4.0: цифровий, орієнтований на просування в Інтернеті. Ключовими характеристиками Маркетингу 4.0 є зростання ролі мобільного інтернету, соціальних мереж та електронної комерції, що сприяло зміні шляху споживача та, відповідно, поширенню принципу омніканальності у просуванні товару та послуг, а також у продажах [2];

– Маркетинг 5.0: залишається цифровим, при цьому розширюються види та можливості цифрових технологій у різних сферах життя людей з метою підвищення його якості. До таких технологій відносяться штучний інтелект (AI), обробка природньої мови (NLP), сенсорні технології, робототехніка, доповнена та віртуальна реальність (AR/VR), інтернет речей (IoT), блокчейн [3, с. 20]. Дана концепція базується, у першу чергу, на зв'язності технологій та людей, а також побудові екосистеми великої кількості даних, що дозволяє: знаходити закономірності у поведінці споживачів та, відповідно, прогнозувати її; надавати персоналізований досвід та давати можливість клієнтами його кастомізувати, що більше залучає їх у співтворчість та створення цінності для себе; прораховувати результати маркетингових стратегій та маркетингових кампаній; реалізовувати контекстний цифровий досвід клієнтів у магазинах на основі принципу омніканальності; передати частину рутинних простих функцій технологіям, які замінюють людину;

– Маркетинг 6.0: орієнтований на інтерактивну взаємодію клієнтів з брендами з використанням як цифрових, так й фізичних елементів. Зростання інтерактивності та занурення у цифровий світ сьогодні виявляється у: поширенні коротких відео у соціальних мережах, які захоплюють аудиторію та через «нескінченне» прокручування стрічки все більше занурюють у перегляд; інноваційних моделях електронної комерції у взаємодії зі споживачами через чати та прямі трансляції; використанні мультисенсорних технологій, технологій доповненої, віртуальної та розширеної (XR) реальності для покращення клієнтського досвіду у магазинах, тощо. Ключовими технологіями у Маркетингу 6.0 залишаються інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI), доповнена та

віртуальна реальність (AR/VR), блокчейн, до яких додається технологія просторових обчислень, які полегшують цифрову взаємодію у фізичному просторі (наприклад, «розумні» примірочні у магазині одягу) [4, сс. 18-21].

В цілому на сьогодні виділяємо два види маркетингу та їх інтеграцію: цифровий маркетинг, який включає цифрові технології як онлайн, так і у фізичному просторі, та маркетинг вражень. Взаємодія цих двох видів маркетингу передбачає формування інтерактивної взаємодії підприємств торгівлі з клієнтами, що забезпечує формування імерсійного досвіду [5], позитивні емоції, стійкі асоціації з брендом. При цьому реалізуються цілі сталого розвитку [6], які ухвалили у 2015 році 193 країни Організації Об'єднаних Націй у плані досягнення спільного кращого майбутнього.

Література:

1. Iankovets T. Impression design on the customer journey for sustainable development of brands and retailers. *Sustainable development and circular economy: trends, innovations, prospects: scientific monograph*. Eds. R. Diakon, A. Kucher, M. Heldak. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2024. 384 p. 241–261. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-390-3-12>.
2. Kotler Ph., Kartajaya H., Setiawan I. *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital*. John Wiley & Sons Inc. 2016. 208 p.
3. Kotler Ph., Kartajaya H., Setiawan I. *Marketing 5.0: Technology for Humanity*. Wiley. 2021. 224 p.
4. Kotler Ph., Kartajaya H., Setiawan I. *Marketing 6.0: The Future Is Immersive*. John Wiley & Sons Inc. 2023. 248 p.
5. Пайн II Б. Дж., Г. Гілмор Дж.. Економіка вражень. Битва за час, увагу та гроші клієнта; пер. з англ. К.: Vivat, 2021. 368 p.
6. 17 Sustainable Development Goals. Global Compact Network Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>.

Bekh K.,
*Dr., Adjunct Professor of the Department
of Business and Management,
Webster Vienna Private University,
Vienna, Austria*

MODERN DEVELOPMENT OF BRAND MARKETING

The topic of marketing of any product or service is related to issues of brand development. These issues were studied by such researchers as Dwivedi A. [1], Keller K. L. [2], McDonald R. [1], Putri D. E. [3], Tsai S. [4], Tzeng G.-H., Wang Y.-L. [5] and others.

Brand elements are:

- brand name;
- logo;
- appearance of a product or a service;

- popularity of a brand;
- brand rating with various indicators;
- reviews about a brand.

The main online brand interactions are the following:

- visited a brand's website;
- watched a video made by a brand;
- followed a brand on a social network;
- visited a brand's social network page;
- read an email or newsletter from a brand;
- used a social media "Share" button on a website;
- downloaded or used a branded app;
- used a QR code provided by a company or brand;
- clicked on a promoted post on a social network;
- clicked on an online ad on a website;
- left feedback or a review on a brand's website;
- asked a question to a brand on a social network;
- played a branded game;
- stopped following a brand on a social network;
- uploaded content to a brand's social media page [6, p. 503].

This scientific work has studied the researches in brand marketing. The work has defined the brand elements and the main online brand interactions.

References:

1. Dwivedi A., McDonald R. Building brand authenticity in fast-moving consumer goods via consumer perceptions of brand marketing communications. *European Journal of Marketing*, 2018. Vol. 52. No. 7/8, P. 1387-1411. <https://doi.org/10.1108/EJM-11-2016-0665>
2. Keller K. L. Brand Synthesis: The Multidimensionality of Brand Knowledge. *Journal of Consumer Research*, 2003. Vol. 29, Issue 4. P. 595-600, <https://doi.org/10.1086/346254>
3. Putri D. E. et al. Brand Marketing. 2021.
4. Tsai S. Strategic relationship management and service brand marketing. *European Journal of Marketing*, 2011. Vol. 45. No. 7/8, P. 1194-1213. <https://doi.org/10.1108/03090561111137679>
5. Wang Y.-L., Tzeng G.-H. Brand marketing for creating brand value based on a MCDM model combining DEMATEL with ANP and VIKOR methods. *Expert Systems with Applications*, 2012. Vol. 39, Issue 5, P. 5600-5615. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2011.11.057>
6. We Are Social, Meltwater. Digital 2024. Global Overview Report. *The Essential Guide to the World's Connected Behaviours*. 2024. URL: https://www.creativebrief.com/user_files/22931/1709139442_Digital%202024%20Global%20Report.pdf

Kravtsova O.,
*1st year student, Master level of higher education,
Faculty of Economics and Management, Specialty 051 “Economics”,
Odesa State Agrarian University,
Odesa, Ukraine*

Maiev A.,
*PhD of Public Administration,
Associate Professor of the Department
of Social and Humanitarian Sciences, Docent*

ROLE OF STRATEGIC MANAGEMENT IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

In today's conditions of global challenges and uncertainty, the issue of sustainable development is a priority for all aspects of social life. Sustainable development of socio-economic systems involves not only economic efficiency, but also a harmonious combination of social and environmental factors, which ensures the long-term well-being of society and the preservation of natural resources for future generations. This is especially important in the conditions of accelerated technological changes, demographic pressure and environmental crises, which require new approaches to management and development.

Strategic management as a process of elaborating and implementing long-term development plans plays a key role in the formation of sustainable socio-economic systems. Its main objective is to achieve strategic goals that contribute to sustainable development by ensuring the efficient use of resources, the introduction of innovations and adaptation to changes in the external environment. It is the strategic approach to management that allows organizations not only to remain competitive, but also to actively contribute to solving social and environmental problems.

Strategic management focused on sustainable development requires taking into account a wide range of factors, including economic, environmental and social indicators. This approach ensures the long-term stability of organizations and systems, promotes their adaptability and flexibility in the face of global changes. In addition, an important component is the ability to manage risks that may arise in the process of implementing a sustainable development strategy [1].

In our opinion, strategic management can become the basis for creating new business models where social responsibility and environmental safety appear alongside financial benefit. Therefore, the relevance of studying the role of strategic management in ensuring sustainable development is that it allows organizations to achieve their economic goals while simultaneously contributing to the preservation and restoration of social and ecological systems.

Strategic management focused on sustainable development requires a clear integration of the long-term goals of the enterprise with economic, environmental and social factors. It is aimed at ensuring the harmonious development of the organization,

which takes into account not only current profits, but also long-term sustainability, innovation and social responsibility. The main principles of this approach include:

1. Orientation to the long-term perspective. Strategic management should focus not only on achieving short-term economic goals, but also on ensuring long-term development. This means that organizations must develop strategies that will be effective over many years, taking into account possible changes in market conditions, technology, environmental requirements and social expectations.

2. Innovation as the key to sustainability. Innovation is an integral component of strategic management for sustainable development. This involves not only technological innovations, but also new approaches to resource management, marketing strategies and interaction with stakeholders. Innovative solutions allow you to reduce costs, increase efficiency and create new opportunities for growth, while supporting sustainable practices.

3. Management of resources and risks in conditions of sustainable development:

- Sustainable development requires effective management of limited resources. This includes not only material resources such as raw materials and energy, but also human resources and knowledge. It is important to create strategies that minimize waste and promote rational use of resources.

- It is also important to develop risk management systems to anticipate possible environmental, economic or social threats and develop plans to minimize or eliminate them.

4. Social responsibility as a component of strategic planning. Organizations adhering to the principles of sustainable development must take into account the interests of society, including employees, local communities, consumers and other stakeholders. Social responsibility includes ensuring decent working conditions, supporting local communities and taking into account the impact on social and environmental systems.

5. Environmental safety and rational use of natural resources. One of the key principles of strategic management of sustainable development is ensuring environmental safety. Organizations must minimize the negative impact of their activities on the environment by applying modern technologies that reduce harmful emissions, efficiently use natural resources, and contribute to the preservation of ecosystems.

6. Integration of stakeholders in the management process. In the process of strategic planning, it is important to take into account the interests of all stakeholders – employees, consumers, investors, local communities and state bodies. Transparent governance and close engagement with these stakeholders help create sustainable strategies that take into account a wide range of social, economic and environmental interests.

The principles of strategic management of sustainable development are multidimensional and cover both internal and external aspects of organizations' activities. Implementation of these principles ensures balanced development that combines economic efficiency with environmental and social responsibility [2].

The implementation of strategic management to ensure the sustainable development of socio-economic systems is accompanied by both a number of

challenges and significant prospects. On the one hand, companies face difficulties in adapting new approaches, high initial costs and the need to overcome resistance to change. On the other hand, strategic management focused on sustainable development opens up new opportunities for innovation, increasing competitiveness and strengthening reputation. The main challenges and prospects for the implementation of sustainable strategies in management are listed in Table 1.1.

Table 1

Challenges and prospects for implementation of strategic management of sustainable development

Challenges	Prospects
High initial implementation costs.	Long-term economic benefit.
Resistance to change on the part of staff and management.	Increasing competitiveness.
Inadequacy of the legal framework.	Access to new markets.
High risks in the short term.	Innovative opportunities for development.
Lack of data and analytics.	Increasing the efficiency of resource management.
The difficulty of measuring the impact of sustainable strategies.	Positive social image and reputation.
Changes in the market environment.	Increasing investment attractiveness.

Source: [3]

The role of strategic management in ensuring the sustainable development of socio-economic systems is extremely important for modern business. A strategic approach that takes into account both economic and socio-ecological aspects allows enterprises not only to remain competitive on the market, but also to contribute to the conservation of resources and the harmonious development of society. Despite significant challenges, such as high costs and resistance to change, the implementation of sustainable management opens up new opportunities for organizations, including increased efficiency, innovation and improved reputation. Therefore, strategic management is a key tool in achieving balanced and long-term development of socio-economic systems.

References

1. Osaulenko O. (2009). Sustainable socio-economic development – modulation and management. Kyiv, Nauka. [In Ukrainian].
2. Zakharchenko O. (2015). Scientific foundations of sustainable development. Scientific works of the National University of Food Technologies. No. 4. Page 68-75. [In Ukrainian].
3. Pakulin S. (2016). Management of sustainable development of a modern enterprise. *Electronic scientific journal*. No. 8. Page 200-217. [In Ukrainian].

Li Yinghua
*student faculty of economics and management,
specialty 073 «Management»
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine*

Nazarenko I.,
*doctor of Economic Sciences, professor,
head of the department of accounting and taxation
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine*

RESEARCH ON THE INNOVATION OF HUMAN RESOURCE PLANNING MODEL FOR COLLEGE TEACHERS

With the popularization and popularization of higher education in our country, private colleges and universities, as a new force of higher education, have achieved rapid development in the past two decades. They have made great progress in the quantity and quality of running schools, and have transported a large number of applied and technical talents to the society. However, compared with the high-quality development requirements driven by scientific and technological innovation required by the state, China's private colleges and universities are still facing huge challenges. Constrained by factors such as the school-running system, there is still a big gap between the quality of teachers in private colleges and public colleges, and there are many problems in the human resource planning mechanism of teachers. At present, all private colleges and universities are trying to adapt to the transformation of the national development model and the increasingly fierce competitive environment through the adjustment of development strategies and the improvement of management levels. As the main component of human resources in private colleges and universities, the continuous optimization of their management mechanism is the top priority for the high-quality development of private colleges and universities.

Based on the theory of human resource planning, employee recruitment and training theory, employee compensation incentive theory, employee career planning theory, enterprise labor relations management and cultural construction theory, this paper analyzes and finds out the problems existing in the development and management of human resources of teachers in private colleges and universities. Based on the endogenous development requirements of private colleges and universities, matching the long-term development strategy of schools, and learning from the human resource planning experience of excellent domestic private college teachers, the countermeasures and suggestions for optimizing the human resource planning mechanism of private college teachers are put forward.

In the 21st century, with the increasing development of knowledge economy, colleges and universities have become the main base of national knowledge innovation, an important cradle for cultivating innovative spirit and innovative talents. Colleges and universities should continuously improve the stock and quality of human resources in colleges and universities, and develop human resources, which is the fundamental

way and method to improve the competitiveness of universities. At present, many domestic colleges and universities spend huge sums of money to recruit, but many talents are constantly losing. This reflects that there are still many problems in the management of human resources of college teachers. In addition, as the upper end point of the education system, colleges and universities are bound to experience the impact of change from cultural and economic aspects, and face huge reform pressure [1].

In order to strengthen the social function of higher education, managers and experts and scholars have begun to explore the reform direction and implementation methods of human resource planning for college teachers. The human resource planning of colleges and universities has become the focus of social attention.

From the existing research results of human resource planning of college teachers, they are basically studied from the university itself and the macro environment. In fact, the reform of human resource planning of college teachers in our country is promoted by the coordination and interaction of the planning of the education department, the attempt of colleges and universities and the theory of education management. In the new historical period, the reform of colleges and universities has moved from the macro to the micro level. How to effectively develop and manage its intellectual resources in higher education to generate greater economic and social benefits, is the most difficult part of the reform, which directly involves the carrier of human resource planning in colleges and universities - management mode [2].

From the existing research results of human resource planning of college teachers, although the angles and levels of each research subject analyzing human resource planning of college teachers are different, they are basically studied from the university itself and the macro environment. In fact, the reform of human resource planning of college teachers in our country is promoted by the coordination and interaction of the planning of the education department, the attempt of colleges and universities and the theory of education management. In the new historical period, the reform of colleges and universities has moved from the macro to the micro level. With the advancement of educational resources and the socialization of college logistics, the reform of college management is further approaching the core link. How to effectively develop and manage its intellectual resources in higher education to generate greater economic and social benefits, so that it incubates as much scientific and technological value and cultural value as possible for the society, is the most difficult part of the reform, which directly involves the carrier of human resource planning in colleges and universities - management mode.

With the continuous innovation and change of the world, the rapid development of knowledge economy, the continuous change of industrial structure, the new scientific and technological revolution and the increasingly fierce external competition environment are severe challenges for private universities. Therefore, schools should continue to develop teachers' human resources and improve the efficiency of teachers' human resource planning to meet the challenges. Therefore, studying the development and management of school teachers' human resources has become the top priority of private universities.

In the field of human resource planning, foreign scholars began to study related issues relatively early. In the 1950s, Peter Drucker first put forward the concept of

"human resources" in his works. He found that human resources have four characteristics: integration, coordination, judgment and imagination. In the 1990s, Arthur studied the relationship between human resource planning and enterprise performance in detail. Through in-depth analysis, he found that the improvement of employees' work enthusiasm can be achieved by integrating employees with enterprise development goals.

To sum up, foreign scholars have made a lot of research results in human resources and related fields. How to improve the level of human resource planning in higher education has always been a hot issue concerned by relevant foreign research institutions and professional scholars, and current studies have shown that improving the level of human resource planning can greatly enhance the competitiveness of institutions of higher learning. The relevant documents of the World Bank and UNESCO put how to improve the human resource planning of universities to improve the level of university running, as one of the problems that need to be solved urgently in the world's higher education.

In China, research on human resources-related aspects started relatively late. Kou Xiangying redefines the concept of human resource development. She believes that human resource planning is to enable employees to have general capabilities and related value concepts to make their own contributions to economic and social construction and development through scientific and reasonable planning [3]. Similarly, the transition from personnel management to human resource planning in colleges and universities means that there are major adjustments and development opportunities in their personnel management concepts and methods.

Pan Maoyuan focused on studying the relevant laws of the development and management of private education, and found that private colleges and universities can improve the school's running level at a certain level through the reform of relevant management systems. He pointed out that if China establishes a private higher education system, it is self-evident that in terms of educational policies, educational purposes, training specifications, course materials, educational infrastructure and basic management systems, etc., it should be handled in accordance with the relevant education laws and regulations of the state and subject to the supervision of education management departments [4].

Teachers' human resource development must be based on a certain theoretical basis, which also involves many disciplines, including management, education and economics. Private colleges and universities should conduct in-depth exploration of the current situation of teachers' human resource planning, and scientific guidance through relevant theories can build a complete system of teachers' human resource development and management system that can match the actual situation of the school, so as to ensure the continuous development of the school from the fundamental level.

Summing up the results of the study, it can be noted that today there are a significant number of problems related to the management of human resource development in universities. Accordingly, it is necessary to improve the approach to the management process at different hierarchical levels. Effective management strategies should be developed and strategic initiatives aimed at improving the human

resources management process should be implemented. The issue is relevant and requires further scientific research, which will be the subject of further publications.

References:

1. Eric A. Hanushek, John F. Kain, Steven G. Rivkin. Why public schools lose teachers. *Journal of human resources*. 2003, (9); 6-9
2. Jiali Dessler. Human resource planning. *Beijing: Renmin University of China Press*, 2012.
3. Kou Xiangying. Research on human resource development of college teachers. *Human resource planning*. 2016 (01): 104-105.
4. Pan Maoyuan. Discussion on the private higher education system. *Shanghai Higher Education Research*. 1988 (03): 35-40.

Tanklevska N.,

*D.S. in Economics, Professor,
Professor of the Department of Management,
Odesa State Agrarian University,
Odesa, Ukraine*

Kryshchalevych M.,
student

*Odesa State Agrarian University,
Odesa, Ukraine*

THE ROLE OF EMOTIONS IN CONFLICT MANAGEMENT

Emotions play a key role in conflict management, influencing participants' behaviour and possible outcomes of the situation. In today's dynamic environment, where conflicts often arise due to high levels of stress and interdependence in teams, the relevance of studying the role of emotions is growing significantly. Understanding emotional reactions not only contributes to more effective conflict resolution but also helps to strengthen working relationships by improving the quality of communication and cooperation. Conflicts are an integral part of our lives. They arise in personal relationships, work teams, politics and international relations. Emotions play a significant role in the dynamics of conflict development, influencing their emergence, escalation and resolution [1].

Emotions are a universal language understood by people regardless of their nationality. They play a significant role in conflicts, as they can be the cause of conflicts, as they indicate whether our needs are being met or not. Negative emotions arise when needs are unmet, and if we do not understand and control them, they can make communication difficult. Negative emotions, such as anger, resentment, frustration, and fear, can become triggers for conflict. The inability to recognise and express emotions constructively can lead to misunderstandings and disputes. Lack of empathy and the ability to understand other people's feelings can make it difficult to communicate effectively and resolve conflict.

Strong negative emotions can overshadow common sense and lead people to rash actions, exacerbating the situation. Conflictual communication filled with insults, accusations and threats increases tension and makes it difficult to find a compromise. The inability to control emotions can lead to aggression, violence and other destructive behaviours. Emotions can interfere with effective conflict resolution. For example, intense anger can lead people to say or do things that hurt others. Fear can prevent people from expressing their needs and interests.

However, emotions can play a positive as well as a negative role in conflict resolution. On the one hand, emotions can motivate people to resolve conflicts. For example, anger can encourage people to look for ways to resolve a problem that bothers them. Sadness can help people realise the negative consequences of a conflict and motivate them to change.

In conflict, emotions can influence our perception of a situation. When we are emotionally aroused, we may see things in black and white, overlooking important details. This can lead to misunderstandings and escalation of the conflict. Emotions can also affect our ability to think clearly. When we are emotionally aroused, we may find it difficult to focus, make rational decisions, and generate creative ideas to resolve the conflict. Emotions can be contagious. When one person in a conflict is emotionally aroused, it can lead to other people feeling strong emotions. This can escalate the situation even further.

It is important to understand how emotions affect our behaviour in conflict situations. This can help us to better control our emotions and use them to our advantage. Positive emotions, such as compassion, respect and trust, help to create a favourable atmosphere for constructive dialogue. Awareness of our own emotions and those of others helps us to better understand the situation and find common ground. Using active listening, 'I' statements and non-verbal cues allows for effective communication and agreement.

Methods of managing emotions in conflict situations [2]:

- development of emotional intelligence, i.e. studying one's own emotions, the ability to identify and control them, development of empathy and effective communication skills;
- the use of relaxation techniques, including deep breathing, meditation, and yoga, to help reduce stress and better control emotions;
- applying positive thinking, including focusing on the positive aspects of the situation, finding solutions instead of blame;
- empathy, which involves the development of empathy skills, can help us better understand other people's emotions, which can contribute to more constructive communication and conflict resolution.

One of the approaches to conflict prevention and resolution is to manage emotions, which is made possible by developed emotional intelligence. Various methods and practices are used to improve emotional intelligence, among which a special place is occupied by the 'I-speak' technique, which promotes the verbalisation of emotions and feelings. Criticising or blaming others is often used to avoid responsibility. For example, statements such as 'You make me nervous' or 'You offend me' shift the responsibility for our feelings to others, which is incorrect. Instead, 'I-

statements' open up space for constructive dialogue and the search for change by expressing feelings, discussing the behaviour that provoked them, and defining the desired outcome [4].

The phrase 'I feel...' expresses personal emotions that arise in response to a particular situation. It helps the other party to better understand what actions led to negative emotions. The phrase 'When...' gives a concise and objective description of the behaviour that caused a certain emotion, opening up a different perspective on one's own actions. The phrase 'I want to...' reflects expectations for future behaviour and is an effective way to express your emotions, partially release them and reduce the risk of conflict. This approach allows you to focus on your own feelings rather than blaming the other party. Describing your feelings is much more productive than blaming or judging. Invite participants, either individually or in small groups, to turn the 'You message' into an 'I message' to facilitate better understanding.

'You-messages' are a way of communicating that places responsibility for an emotion, action or situation on another person. They are commonly used to express dissatisfaction, criticism, or blame. For example, the phrases 'You make me nervous', 'You're always interrupting me', and 'You're always late' are examples of 'You-messages' that can lead to tension in a relationship. Turning 'You-messages' into 'I-messages' is a key element of effective communication. It helps to avoid conflicts, increases the level of understanding between the interlocutors and helps to build trusting relationships. 'I-messages' help you express your own feelings and needs without being blamed or criticised.

Transforming 'You-messages' into 'I-messages' involves several steps. First, it is necessary to identify emotions, starting with the emotions that a person feels in a particular situation. Then, you need to objectively describe the specific behaviour that caused these emotions in the person without blame or criticism. Next, you need to formulate the desired outcome and express your wishes for future behaviour or results.

Emotions play an important role in conflict management. Understanding the impact of emotions on the dynamics of conflict development, as well as the ability to manage them, is essential for effective conflict resolution. Developing emotional intelligence, using relaxation techniques and applying positive thinking principles can help people better manage emotions in conflicts and direct efforts towards constructive resolution.

References

1. Lozhkin H. V., Kots' M. O. Tekhnolohiyi rozv'yazannya konfliktiv u pedahohichniy vzayemodiyi: navch.-metod. posib. Luts'k: Vezha, 2000. 152 s.
2. Houlman D., Boyatsis R., Makki E. Emotsiynnyy intelekt lidera, Kyiv. 2005. 301 s.
3. Tsentri mediatsiyi ta konfliktolohiyi. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/> (data zvernennya:17.10.2024).
4. Upravlyannya emotsiyamy v konflikti. URL: <http://surl.li/kiceiy> (data zvernennya:18.10.2024).

Kunming Z.,
Ph.D. student specialty 073 «Management»
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

Nazarenko O.,
Doctor Economic Sciences,
Professor at the Department of Accounting and Taxation
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

THE ROLE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN ENHANCING CORPORATE TRANSPARENCY AND CONSUMER TRUST

Blockchain technology, with its decentralized, transparent, and immutable characteristics, is increasingly seen as a key tool for enhancing corporate transparency and consumer trust. Although there has been extensive research on various applications of blockchain, understanding its specific impacts and implementation challenges remains insufficient. This paper reviews relevant literature, identifies gaps in existing research, and evaluates the potential and limitations of blockchain technology through a PEST analysis. Finally, the paper proposes directions for future research.

In today's digital economy, corporate transparency and consumer trust have become crucial competitive factors. Consumers are increasingly concerned about the transparency of the information behind their purchasing decisions and seek assurance of corporate integrity. Blockchain technology offers promising solutions to address these issues. However, existing research primarily focuses on theoretical frameworks and case studies, lacking in-depth exploration of implementation challenges and their impacts on relevant stakeholders. This paper aims to delve into the role of blockchain in enhancing corporate transparency and consumer trust through a literature review and PEST analysis.

Since its inception in 2008, blockchain technology has found applications in various fields. Recent academic research has deepened the understanding of blockchain, particularly in finance, supply chain management, and healthcare (Zheng et al., 2021). For instance, Khan et al. (2022) noted that blockchain can effectively prevent fraud and enhance consumer trust by providing transparent transaction records.

Corporate transparency refers to the degree to which a company provides accurate and truthful information to stakeholders. Studies show that high transparency significantly increases consumer trust. For example, Bhimani and Silva (2020) found that transparent financial reporting enhances investor confidence. Moreover, Yadav et al. (2021) emphasized that the transparency offered by blockchain fosters trust between companies and consumers.

Building consumer trust relies on corporate transparency and reliability. Luhmann (1979) underscored that the core of trust lies in the perceived authenticity of information. Recent studies indicate that blockchain technology supports this process by providing immutable data records (Cai et al., 2021). Additionally, Li et al. (2021)

pointed out that blockchain's effectiveness in ensuring data security and privacy further enhances consumer trust.

Despite the widespread recognition of blockchain's potential to enhance corporate transparency and consumer trust, existing research has several gaps. Firstly, the lack of empirical studies means that the effects of blockchain in practical applications have not been fully validated; many studies primarily focus on theoretical frameworks, lacking quantitative analysis based on real data. Secondly, research on industry-specific cases is relatively scarce, with most studies concentrated in the finance and supply chain sectors, limiting the understanding of blockchain's applicability in other industries. Furthermore, discussions about challenges faced during blockchain implementation, especially regarding organizational culture and management factors, are also weak, which may affect the successful adoption of the technology. Finally, research on consumer awareness and acceptance of blockchain technology is relatively insufficient, as consumer attitudes directly influence their willingness to engage with the technology. Therefore, future research should address these areas to comprehensively understand the actual impact of blockchain technology on enhancing corporate transparency and consumer trust.

Table 1

PEST Analysis of The Role of Blockchain Technology in Enhancing Corporate Transparency and Consumer Trust

Factor	Content
Political	Policy Support: As of 2022, approximately 40% of countries worldwide have enacted policies supporting blockchain development, including tax incentives and research funding. Regulatory Uncertainty: About 70% of countries have yet to establish clear blockchain regulations, leading to compliance risks for businesses.
Economic	Reduction in Transaction Costs: McKinsey's research indicates that blockchain can reduce transaction costs by 20% to 30% in certain industries, with settlement times for financial services shortened to a few hours. Return on Investment: Gartner predicts that the global blockchain market will reach \$176 billion by 2025, with an annual growth rate exceeding 67%, attracting business investments.
Social	Consumer Trust: A Deloitte survey indicates that 62% of consumers are more willing to engage with brands that provide transparent supply chain information, which blockchain technology fulfills. Information Dissemination: In 2022, 58% of consumers felt they lacked understanding of blockchain, highlighting the need for businesses to enhance education to improve acceptance.
Technological	Technology Maturity: IDC predicts that global blockchain spending will exceed \$16.9 billion by 2024, reflecting rapid technological development. Technology Integration: A PwC study shows that approximately 43% of companies plan to integrate blockchain with artificial intelligence and big data to enhance decision-support capabilities.

Source: compiled by the author

The decentralized nature of blockchain technology allows for information generation and storage independent of a single entity, thereby enhancing its credibility. This is particularly evident in supply chain management, where blockchain ensures

traceability from raw materials to consumers, improving overall transparency. This transparency not only boosts consumer trust but also helps companies build a strong reputation. However, while blockchain technology offers numerous advantages, businesses still face many challenges during implementation. Technical complexity and high costs may hinder adoption among small and medium-sized enterprises, while regulatory uncertainty poses legal risks for companies seeking to implement blockchain. Therefore, businesses need to develop detailed strategies to address these challenges while considering the impact of organizational culture and management factors on successful implementation. The implementation of blockchain not only affects the companies themselves but also has far-reaching implications for consumers, suppliers, and regulators. Consumers benefit from access to transparent information, suppliers can enhance collaboration through shared data, and regulators can leverage blockchain technology to improve oversight mechanisms. Future research should focus on empirical evidence and industry-specific cases to better understand the real-world impacts of blockchain technology on enhancing transparency and consumer trust, while also exploring the technical, organizational, and cultural challenges encountered during implementation.

Blockchain technology has significant potential to enhance corporate transparency and consumer trust. Its decentralized and immutable characteristics provide a new foundation for building trust among businesses. By ensuring traceability in supply chains and providing transparent transaction records, blockchain can enhance consumer confidence and help businesses strengthen their reputations. However, companies still face challenges during implementation, including technical complexity, high costs, and regulatory uncertainty, which may affect the adoption and success of blockchain, particularly among small and medium-sized enterprises. Additionally, organizational culture and management factors can significantly influence the acceptance of technology. Therefore, future research should focus on the empirical application of blockchain technology, exploring specific cases and outcomes in various fields, as well as the technical, organizational, and cultural challenges encountered during implementation to fully understand the actual impacts of blockchain in promoting corporate transparency and consumer trust.

Reference:

1. Bhimani, A., & Silva, A. (2020). Digital Technologies and the Future of Trust in Business. *Account Auditing Accountability Journal*, 33 (1), 1-15. doi:10.1108/AAAJ-12-2018-3730.
2. Cai, Z., et al. (2021). Trust and Transparency in Blockchain Technology: A Review. *Computers & Security*, 108, 102256. doi:10.1016/j.cose.2021.102256.
3. Gans, J. (2021). The Impact of Blockchain Technology on Government Transparency. *Journal of Business Strategy*, 40 (2), 36-45. doi:10.1016/j.jbs.2019.04.002.
4. IDC. (2022). Worldwide Blockchain Spending Forecast. Retrieved from <https://www.idc.com>

5. Khan, M., et al. (2022). The Role of Blockchain Technology in Supply Chain Management: *A Comprehensive Review*. *Sustainability*, 14 (3), 12345. doi:10.3390/su140312345.
6. Li, Y., et al. (2021). A Survey on Blockchain for Internet of Things: Applications and Challenges. *IEEE Internet of Things Journal*, 8(10), 7983-7995. doi:10.1109/JIOT.2021.3049462.
7. Luhmann, N. (1979). *Trust and Power: Two Works* by Niklas Luhmann. John Wiley & Sons.
8. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2020). *Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World*. Penguin.
9. Yadav, R., et al. (2021). The Influence of Blockchain on Corporate Governance: *A Trust Perspective*. *Journal of Business Ethics*, 162 (2), 245-261. doi:10.1007/s10551-018-3994-2.
10. Zheng, Z., et al. (2021). Blockchain Technology: A Survey on Applications and Security Issues. *Computers & Security*, 38, 10-27. doi:10.1016/j.cose.2017.01.009.

СЕКЦІЯ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Баланюк І.Ф.,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Тижбір Н.З.

*аспірантка спеціальності 051 «Економіка»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТРАНСФОРМАЦІЯ З ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У зв'язку з реформою децентралізації, яка розпочалась в 2014 році, в Україні розвиток територіальних громад набуває першочергового значення для економічної стабільності й регіонального зростання. Відмова від централізованої моделі управління на користь локальної відкриває перспективи для економічного зростання, посилення інвестиційного потенціалу та підвищення рівня соціального добробуту в громадах. Територіальні громади поступово стають ключовими суб'єктами у забезпеченні стабільного соціально-економічного розвитку регіонів.

Зі збільшенням фінансових можливостей та економічних повноважень територіальних громад, їхня роль у регіональному розвитку стала визначальною. Розширення прав громадам надало їм ресурси для самостійного вирішення нагальних питань та розвитку інфраструктури. Цей процес став базою для ефективного самоврядування, що дозволяє громадам сприяти підприємницькій діяльності, підвищувати якість соціальних послуг та забезпечувати комфортне проживання громадян. Важливим аспектом розвитку громад залишається фінансова підтримка, яку вони отримують завдяки місцевим податкам та зборам. Статистичні дані та аналітичні дослідження свідчать про те, що внаслідок реформи децентралізації фінансова самостійність громад значно посилилась, що відображається в обсягах власних бюджетів та збільшенні податкових надходжень на місцевому рівні [1, с. 98–102].

Серед важливих тенденцій розвитку територіальних громад особливе значення має їх участь у міжнародних інвестиційних проєктах та залучення зовнішніх інвестицій. За оцінками експертів, інвестиційні ресурси дозволяють не лише покращити економічний стан громад, але й розвивати інноваційну інфраструктуру та підтримувати конкурентоздатність місцевих підприємств. Окрім цього, інноваційний потенціал територіальних громад значно розширився завдяки використанню цифрових технологій. Цифровізація управлінських процесів допомагає підвищити ефективність місцевого управління, полегшує

доступ громадян до адміністративних послуг, а також сприяє прозорості фінансових операцій [2, с. 45–48].

Серед важливих тенденцій розвитку територіальних громад особливе значення має їх участь у міжнародних інвестиційних проєктах і залучення зовнішніх інвестицій, що дозволяє покращити економічний стан, розвивати інноваційну інфраструктуру та підтримувати конкурентоспроможність місцевих підприємств [3, с. 96]. Оцінювання результативності використання економічного потенціалу сільських територій регіону, зокрема в аспекті сталого розвитку, стає особливо важливим у контексті цифровізації управлінських процесів, що підвищує ефективність місцевого управління, полегшує доступ громадян до адміністративних послуг і сприяє прозорості фінансових операцій [4, с. 13]. Участь територіальних громад у міжнародних інвестиційних проєктах, цифровізація управлінських процесів та ефективне управління економічним потенціалом є ключовими чинниками реалізації «зеленого» курсу розвитку сільських територій регіону, спрямованими на покращення економічного стану інноваційної інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності місцевих підприємств [5, с. 450].

На економічний розвиток територіальних громад впливають різноманітні чинники. Серед них: податкова політика, доступність інвестицій, стан ринку праці та рівень інфраструктури. Проте найбільший вплив мають політичні та економічні чинники, адже стабільність місцевих бюджетів та ефективність використання інвестиційних ресурсів часто залежить від загальнонаціональної політики та наявності державної підтримки. Інноваційний розвиток, а саме впровадження нових технологій у муніципальному управлінні, сприяє оптимізації ресурсів та стимулює економічну активність. Сучасні дослідження вказують на те, що громади, які активно розвивають цифрові ініціативи, є більш успішними у залученні інвесторів та підтриманні стабільності місцевої економіки [6, с. 212–215].

Тому важливий комплексний підхід до зміцнення економічної самостійності та ефективного використання ресурсного потенціалу на місцевому рівні. По-перше, ключова роль децентралізації в цьому процесі полягає в перерозподілі повноважень та фінансових можливостей на користь територіальних громад, що дає можливість створювати стабільні бюджети, фінансувати проєкти розвитку інфраструктури та соціальних ініціатив. Зокрема, завдяки значному підвищенню бюджетної незалежності, громади змогли не лише самостійно управляти власними ресурсами, але й планувати довгострокові проєкти, важливі для соціального та економічного розвитку.

По-друге, одним із головних чинників, які визначають успішний розвиток територіальних громад, є здатність залучати інвестиції та підтримувати підприємницьку активність. Використання цифрових технологій та інновацій у муніципальному управлінні суттєво підвищує прозорість, ефективність процесів управління та привабливість громади для зовнішніх інвесторів. Завдяки цифровізації та інноваційній інфраструктурі, громади можуть залучати додаткові ресурси, розвивати місцевий ринок праці та підвищувати

конкурентоздатність власної економіки, що є ключовим фактором для їх стійкого розвитку.

По-третє, хоча громади значно розширили свої можливості завдяки децентралізації, для сталого зростання їм необхідна державна підтримка у вигляді стабільної податкової політики, програм фінансового сприяння та стимулювання інноваційного розвитку. Зміцнення взаємодії між центральною владою та територіальними громадами забезпечить більшу ефективність впровадження стратегій регіонального розвитку та підвищить стійкість місцевої економіки до зовнішніх викликів.

Таким чином, трансформація економічного механізму розвитку територіальних громад вимагає як послідовного зміцнення місцевої економіки та підвищення якості управління, так і глибокої інтеграції інноваційних рішень у розвиток громад. Створення ефективного економічного механізму, який би сприяв зростанню соціально-економічного потенціалу та залученню інвестицій, стане основою для подальшого економічного зростання, підвищення якості життя населення та забезпечення конкурентоздатності українських регіонів на міжнародному рівні.

Література:

1. Сидоренко А. Економічні основи децентралізації. Київ. Академія управління, 2022. С. 98–102.
2. Біла Т. Інноваційний розвиток місцевих територіальних громад. Львів. Центр розвитку громад, 2023. С. 45–48.
3. Humeniuk M., Shelenko D., Kovalchuk N., Balaniuk I. Kozak-Balaniuk I. (2022). The impact of innovation on the structure of the assets of the enterprises. *Economic Studies (Ikonomicheski Izsledvania)*, Vol. 31(4), p. 93–112.
4. Шеленко Д.І, Шпикуляк О.Г., Баланюк І.Ф. Оцінювання результативності використання економічного потенціалу сільських територій регіону: аспекти сталого розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 8(08). С. 12–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.8-3>.
5. Шпикуляк О., Шеленко Д., Баланюк І. Управління економічним потенціалом у реалізації «зеленого» курсу розвитку сільських територій регіону. *Наукові інновації та передові технології». Серія «Економіка»*. Вип. 12(26). 2023. С. 445–456. DOI [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-445-456](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-445-456).
6. Коваленко Л. Цифровізація як фактор розвитку територіальних громад. Харків: Вид-во "Наука і освіта", 2021. С. 212–215.

*Бугас В. В.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри смарт-економіки
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

*Лісняк С. І.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна*

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток, як концепція, набуває все більшого значення в сучасному світі через зростаючі екологічні та соціальні виклики, що передбачає баланс між економічним зростанням, екологічною стійкістю та соціальним прогресом. В умовах сталого розвитку підприємства стикаються з необхідністю перегляду своїх стратегій, включаючи питання інвестицій. Інвестиційний потенціал підприємства відіграє вирішальну роль у забезпеченні його конкурентоспроможності та стійкого розвитку на довгострокову перспективу [1; 3; 6].

Інвестиційний потенціал підприємства визначається його здатністю залучати та ефективно використовувати фінансові ресурси для досягнення стратегічних цілей, що включає фінансові, матеріальні, технологічні, інтелектуальні та людські ресурси, які підприємство може мобілізувати для реалізації інвестиційних проєктів.

Основними компонентами інвестиційного потенціалу підприємства визначено [2; 4]:

- фінансові ресурси (власні та залучені фінансові кошти, які підприємство може використовувати для інвестицій);
- матеріальні ресурси (активи, які можуть бути використані для забезпечення виробництва або модернізації виробничих потужностей);
- технологічний потенціал (здатність підприємства використовувати інноваційні технології для підвищення ефективності виробництва);
- інтелектуальні ресурси (знання, досвід та компетенції працівників, які сприяють розвитку підприємства);
- людський капітал (мотивація, кваліфікація та продуктивність персоналу).

В умовах сталого розвитку інвестиційний потенціал набуває нових вимірів, зокрема пов'язаних з екологічною ефективністю та соціальною відповідальністю.

Концепція сталого розвитку передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та економічних чинників у стратегію підприємства, яке визначає, що підприємства повинні розробляти інвестиційні стратегії з урахуванням не лише фінансових аспектів, але й впливу на довкілля та суспільство [4; 5; 6].

Основні принципи сталого розвитку, які впливають на інвестиційний потенціал підприємств:

- екологічна стійкість – зменшення негативного впливу на навколишнє середовище через зниження викидів, відходів та споживання ресурсів;

- соціальна відповідальність – забезпечення гідних умов праці, підтримка місцевих громад та дотримання етичних стандартів;

- економічна ефективність – зростання продуктивності та конкурентоспроможності за рахунок інновацій та оптимізації витрат.

Механізм забезпечення інвестиційного потенціалу підприємств включає комплекс інструментів, методів та стратегій, спрямованих на залучення, розподіл та ефективне використання інвестиційних ресурсів. В умовах сталого розвитку механізм забезпечення інвестиційного потенціалу підприємств повинен бути адаптованим до нових викликів, таких як необхідність інвестицій в екологічні проекти та соціальні ініціативи.

Державна підтримка у формуванні умов для реалізації інвестиційного потенціалу проявляється через регуляторні акти, податкові пільги та субсидії для екологічних та соціально орієнтованих проектів, що сприяють підвищенню інвестиційної привабливості підприємств в цілому. Створення сприятливого інституційного середовища включає: розробку правових норм для підтримки зелених інвестицій; запровадження механізмів податкового стимулювання екологічно орієнтованих підприємств; підтримку інноваційних проектів, спрямованих на розвиток сталого виробництва [1-6].

Основним джерелом реалізації інвестиційного потенціалу є фінансові ресурси. Для підприємств сталого розвитку важливими є не лише традиційні фінансові інструменти, такі як кредити, акції та облігації, але й нові форми фінансування: зелені облігації; інвестиції у стійкий розвиток; краудфандинг.

Організаційні механізми забезпечення інвестиційного потенціалу включають систему управління інвестиціями, яка дозволяє ефективно реалізувати інвестиційні проекти в рамках стратегій сталого розвитку. Тут ключовими елементами виступають: корпоративне управління (створення спеціалізованих підрозділів для реалізації стратегій сталого розвитку); управління ризиками (аналіз ризиків, пов'язаних із впровадженням інвестиційних проектів, особливо тих, що стосуються екологічних та соціальних аспектів); інноваційний менеджмент (впровадження нових технологій та процесів для підвищення ефективності інвестицій) [2; 4; 6].

У сучасних умовах сталого розвитку підприємства стикаються з необхідністю змін у підходах до інвестування. Реалізація інвестиційного потенціалу вимагає впровадження нових технологій, оптимізації процесів та підвищення екологічної ефективності. У цьому контексті можна виділити кілька ключових напрямків:

1. Інвестиції в екологічні технології. Зменшення шкідливих викидів, використання відновлюваних джерел енергії та оптимізація використання природних ресурсів стають ключовими інвестиційними пріоритетами для підприємств, орієнтованих на сталий розвиток, де інвестиції в ці технології сприяють не лише поліпшенню екологічних показників, але й знижують операційні витрати у довгостроковій перспективі.

2. Соціальні інвестиції. Соціально відповідальні інвестиції, такі як покращення умов праці, розвиток персоналу та підтримка місцевих громад, сприяють формуванню позитивного іміджу підприємства та підвищують його конкурентоспроможність.

3. Стратегічне партнерство. Співпраця з міжнародними організаціями, екологічними фондами та іншими підприємствами для реалізації спільних проєктів є ефективним механізмом реалізації інвестиційного потенціалу. Таке партнерство дозволяє зменшити фінансові ризики та прискорити впровадження інноваційних рішень [1-6].

Отже, механізм забезпечення та реалізації інвестиційного потенціалу підприємств в умовах сталого розвитку є складним і багатокомпонентним процесом, що вимагає синергії фінансових, організаційних, інституційних та технологічних ресурсів. Ефективна реалізація інвестиційного потенціалу сприяє не лише економічному зростанню підприємств, але й поліпшенню їхнього екологічного та соціального впливу, демонструючи високу інвестиційну привабливість і стійкість у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Заяць В. В. Інструменти залучення іноземних інвестицій та фінансування інвестиційних проєктів в Україні. В. В. Заяць, П. В. Пузирьова. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2021. С. 106-114.

2. Лісняк С. І. Сутність інвестиційного потенціалу в умовах війни: актуальний фокус. С. І. Лісняк, Є. Б. Хаустова, П. В. Пузирьова. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти* = *The scientific dimension of understanding and research optimal models of the development of ukraine: marketing, economic, financial and management aspects* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04-05 березня 2024 року. Київ : АПСВТ, 2024. С. 202-204.

3. Пузирьова П. В. Засади використання штучного інтелекту в інвестиційно-фінансовій сфері. П. В. Пузирьова, Д. Ірназаров, О. Халіляєва. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах та в післявоєнний період* = *Management of business processes and technological innovations in the current context and in the post-war period* : збірник тез доповідей

Міжнародної наукової конференції, м. Київ, 10-11 жовтня 2023 року. – Ч. 2. – Київ : НТУ, 2023. – С. 136-139.

4. Пузирьова П. В. Теоретичні аспекти фінансових інвестицій, їх особливості, форми та стратегічні напрями. П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 6 (133). С. 83-86.

5. Рудик Ю. В. Управління інвестиційною діяльністю на підприємстві. Ю. В. Рудик ; наук. кер. П. В. Пузирьова. *Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»*: матеріали IV Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (5 грудня 2019 р., м. Київ). Київ : КНУТД, 2019. С. 313-320.

6. Шацька З. Я. Галузі креативної економіки: економічна політика та інвестиційна привабливість. З. Я. Шацька, О. В. Халіляєва. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій* : збірник наукових праць за результатами Всеукраїнської конференції, м. Київ, 10 травня 2022 р. / за ред. А. М. Вергун та ін. Київ : КНУТД, 2022. С. 240-242.

Вербицький Д. В.,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
м.Одеса, Україна

ГІДРОПОНІКА, ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Формування та впровадження стратегії сталого розвитку аграрної галузі допомагають зменшити негативний вплив на довкілля, підвищити якість життя населення, сприяють соціальному та економічному добробуту, розвитку конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України.

Глобальні зміни клімату, погіршення екологічних умов через антропогенний вплив, воєнні дії як наслідок російської агресії привели до скорочення посівних площ, зниження урожайності, дефіцит та погіршення якості води, руйнування, послаблення та втрати певних секторів економіки, дефіциту агропродукції.

Впровадження інноваційних технологій у агровиробництві, розширення сектору органічного виробництва, використовуючи метод гідропоніки, дієвим інструментом для вирішення перелічених проблем в агросекторі України.

Гідропоніка — це метод вирощування рослин без ґрунту, де корені отримують усі необхідні поживні речовини через розчин, насичений мінералами та мікроелементами. На відміну від традиційного землеробства, рослини в гідропоніці ростуть у воді або на штучних субстратах, що дозволяє точно контролювати баланс поживних речовин і умови зростання. Цей метод скорочує витрати води та дозволяє вирощувати культури в закритих приміщеннях і навіть на дахах у містах.

Досвід країн Європи, які розробили та прийняли за робочу стратегію «Action plan for organic production in the EU» що до 2050 року має зробити досяжним маркери закладені у «The European Green Deal [1]» і стане переходом до «On the path to a climate-neutral Europe by 2050 [3]». Дотримання цих напрямів дозволить досягти кліматично нейтральної Європи. Що до прикладів досвіду окремих країн, в Німеччині було розроблено та прийнято стратегію «Boosting organic farming: developing the 2030 Organic Strategy [2]». Важливим аспектом цього комплексу дій є те що вони зачіпають такі сфери як законодавча, фінансова, соціальна, економічна, наукова та політична. Нове законодавство від 1 січня 2022 року покликане на прискорення розширення органічного виробництва. Стимулювання попиту на придбання та вживання органічної продукції є результатом довгої та систематичної роботи з освіти населення. За останні 10 років обсяг роздрібного продажу органічних продуктів зріс більш ніж на 128% — приблизно з 18 млрд євро в 2009 році до 41 млрд євро в 2019 році.

Для України органічне фермерство є інноваційним але не новим напрямом. До 2022 року кількість діючих органічних операторів складала 462 одиниці 380 з яких були сільськогосподарськими.

Проблемами впровадження та розширення органічного виробництва в межах України займалися такі вчені як Славгородська Ю. В, М. В. Шульга [5], Н. Р. Малишева, В. В. Носік, Я. М. Гадзала [4] та В. Ф. Камінський. В роботах цих науковців досить докладно розглядаються проблеми законодавства, закладено наукові для виробництва органічної продукції з урахуванням міжнародних вимог, ґрунтово-кліматичних особливостей та внутрішнього ринку. Але тема розвитку органічного виробництва через впровадження методу гідропоніки опрацьована недостатньо та потребує додаткових досліджень.

Метою дослідження є розглядання перспектив від застосування методів вирощування продукції на основі гідропоніки, того як це може допомогти у вирішенні проблем наявних в Україні в даний час та в майбутньому в контексті сталого розвитку, для забезпечення економічної та продовольчої безпеки країни.

Застосування принципів сталого розвитку дозволяє утримувати державу на перетині успішного розвитку та раціонального споживання ресурсів, що знижує негативний вплив на довкілля.

Впровадження методу гідропоніки є перспективним для України як на період воєнних дій, так і в прогнозованому майбутньому. За цією методикою вирощуються технічні, харчові та фармацевтичні культури, доповнюючи класичне фермерство. Цей метод забезпечує контроль за якістю та чистотою продукції в умовах підвищеної забрудненості через низку факторів (бойові дії, промислові викиди) та кліматичні фактори (засолення, ерозія).

Даний напрямок є інвестиційно привабливий для розвитку аграрного сектору. Фінансування органічного виробництва сприяє продовольчій безпеці, стабілізації надходжень до бюджету, створенню стартапів для малого та середнього бізнесу на базі змішаного або чистого органічного виробництва. Прикладом розширення міського фермерства є досвід Сирії та Ізраїлю, де поєднуються інновації та інвестування в розвиток інфраструктури міст. До

інновацій можна віднести розробку та виготовлення мобільних гідропонних комплексів для військових за прикладом стратегічної програми США.

Вагомим аргументом на користь гідропоніки є її відповідність 12 з 17 цілей сталого розвитку (рис.1).

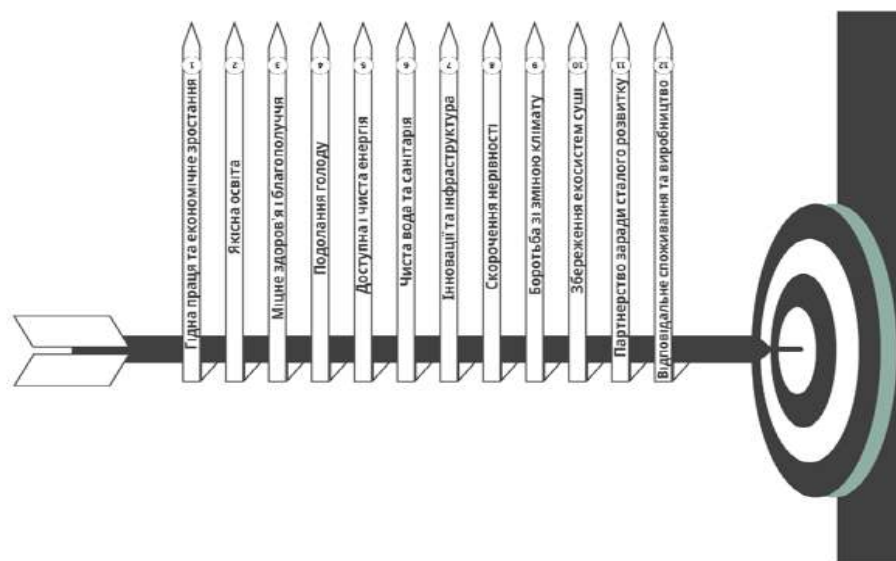

Рис. 1. Вплив технології гідропоніки на досягнення цілей сталого розвитку

Розроблено автором

Напрямок гідропоніки дозволить задіяти у сільському господарстві кваліфікованих працівників, знижуючи рівень безробіття. Висока врожайність і мінімальні витрати на сезонність роблять гідропоніку ідеальною для забезпечення доступності продуктів. Гідропонні системи забезпечують цілорічний доступ до свіжих продуктів, знижуючи витрати на імпорт і транспортування. Попит на органічні продукти, без пестицидів, покращує здоров'я і знижує витрати на охорону здоров'я. Освітні програми на базі гідропоніки включені до навчальних програм дозволять формувати компетентні кадри для органічного сектору, що прискорить розвиток агроінновацій.

Гідропоніка потребує на 80–90% менше води, ніж традиційне землеробство. Це знижує витрати, допомагаючи економити воду в умовах посух. Використання відновлюваних джерел енергії для гідропонних систем знижує витрати на енергію та скорочує викиди. Багато готових рішень від компаній що займаються виготовленням обслуговуванням, та продажами готових рішень для вертикальних ферм, пристосовані до легкої інтеграції в системи зеленої енергетики. Підтвердженням економічної привабливості органічного виробництва є той факт що, у багатьох провідних країнах гідропоніка займає більше 1.5% від загального агросектору. Цьому активно сприяють державні та корпоративні програми з розвитку та інвестування. Незважаючи на неминуче великі первинні витрати, за рахунок притаманних особливостей, метод доволі швидко виходить на позитивні показники. Не потребує задіяння важкої сільгосптехніки для обробки угідь та збору врожаю. Розміщення ферм у містах та поселеннях дозволяє скоротити витрати на логістику та зберігання.

Скорочення кількості ланок постачання за рахунок або розміщення ферм як підрозділу торгівельної мережі, або заключення контрактів із місцевими фермерами на вирощування та поставки конкретних типів продукції. Рентабельність гідропоніки підвищується завдяки можливості вирощувати продукцію цілий рік, що дає стабільний дохід та підвищує інвестиційну привабливість. У Нідерландах, наприклад, інвестори підтримують гідропонні ферми саме завдяки стабільному виробництву свіжих овочів протягом усього року, що знижує сезонні коливання цін і затрати на імпорт. Також гідропоніка створює можливості для додаткових інвестицій, оскільки ця галузь продовжує розвиватись і пропонує нові бізнес-можливості для малих та середніх підприємств у аграрному секторі.

Гідропоніка, як інноваційна форма органічного виробництва, має значний потенціал для впровадження, особливо в умовах сучасних екологічних та економічних викликів.

Використання методів органічного виробництва, включаючи гідропоніку, не тільки покращує якість і безпеку продукції, але й створює нові робочі місця, для людей без спеціального досвіду наприклад військових ветеранів [6]. Метод націлений на ефективне використання водних і енергетичних ресурсів, сприяє відповідальному споживанню та підвищує стійкість до змін клімату. З метою здешевлення частини гідропонних установок можуть виготовлятися з вторинних матеріалів. Також усі відходи гідропоніки можуть бути використані як добрива, корми або легко утилізовані. Це зменшить викиди та навантаження на екосектор.

Органічне виробництво для України є ключовим напрямом сталого розвитку, яке допомагає зберегти екологічну рівновагу, підвищити продовольчу безпеку і сприяти економічному зростанню.

Література:

1. The European Green Deal. URL: <http://surl.li/kdzbjv> (дата звернення: 17.10.2024)
2. Boosting organic farming: developing the 2030 Organic Strategy. URL: <http://surl.li/ygcsmv> (дата звернення: 18.10.2024)
3. On the path to a climate-neutral Europe by 2050. URL: <http://surl.li/ccehhi> (дата звернення: 19.10.2024)
4. Гадзала Я. М. Наукові основи виробництва органічної продукції в Україні Київ Аграрна наука 2016. 592с.
5. Шульга М.В., Малишева Н.Р., Носік В.В. Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення: монографія Харків Юрайт 2020. 308с.
6. US (MO): Veteran and urban groups team up to grow produce and peace of mind. URL: <http://surl.li/gldyfr> (дата звернення: 20.10.2024)

*Галицький О.М.,
д.е.н., професор кафедри
економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна
Писаренко Т. С.,
здобувач спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В ЗБЕРЕЖЕННІ ТА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Аграрний сектор України є одним із ключових секторів економіки країни, оскільки має значний вплив на ВВП, зайнятість населення, експортний потенціал та соціально-економічний розвиток загалом.

Державна підтримка аграрного сектору України під час війни має вирішальне значення, оскільки аграрний сектор не лише є одним з основних джерел економічної стабільності, а й забезпечує продовольчу безпеку країни та експортний потенціал, що сприяє поповненню бюджету. В умовах воєнних дій роль держави полягає в оперативному реагуванні на виклики, які впливають на агровиробництво, зокрема, руйнування інфраструктури, логістичні труднощі, фінансові ризики для фермерів, скорочення земельного банку та нестачу робочої сили.

Важливість державної підтримки аграрного сектора обґрунтовується рядом важливих факторів.

1. Забезпечення продовольчої безпеки. Україна є одним із провідних постачальників зернових культур на світовий ринок. Збереження аграрного сектору допоможе уникнути продовольчої кризи як в країні, так і на світовому рівні.

2. Підтримка економіки та валютних надходжень. Аграрний сектор України складає близько 10-15% від загального ВВП, і ця частка варіюється в залежності від обсягів урожаю, міжнародних цін на продукцію та погодних умов. Разом із переробною промисловістю цей сектор є значущою частиною економіки України. Також він забезпечує значну частку експортних надходжень, і його ефективна робота позитивно впливає на економіку в цілому [1, с.18].

3. Забезпечення зайнятості населення. Сільське господарство забезпечує робочі місця для значної частини населення, особливо у сільських регіонах, де альтернативні джерела працевлаштування є обмеженими. Аграрний сектор зберігає соціальну стабільність та підтримує розвиток сільських громад, особливо в регіонах, постраждалих від війни.

4. Підвищення інвестиційної привабливості. Український аграрний сектор привертає інтерес іноземних інвесторів, які бачать великий потенціал у розвитку сільськогосподарських технологій, переробки продукції, а також розширенні

ринків збуту. Завдяки цьому сектор отримує капіталовкладення в новітні технології, що підвищує ефективність виробництва.

5. Підтримка розвитку інфраструктури та інновацій. Впровадження сучасних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація виробничих процесів та біотехнології, сприяє підвищенню продуктивності та екологічної стійкості аграрного сектору. Це позитивно впливає не лише на сектор, але й на розвиток інфраструктури, включаючи транспортну, логістичну та енергетичну.

Тобто, сільськогосподарська галузь має суттєве значення та вплив на розвиток економіки України, а тому повина знаходитись під осодливим контролем уряду навіть в цей важкий час для країни.

Основні напрями державної підтримки аграрного сектора України (рис. 1) під час воєнних дій зосереджуються на забезпеченні стабільного функціонування галузі та створенні умов для її відновлення і розвитку. Ці заходи важливі для забезпечення продовольчої безпеки країни та підтримки економіки.

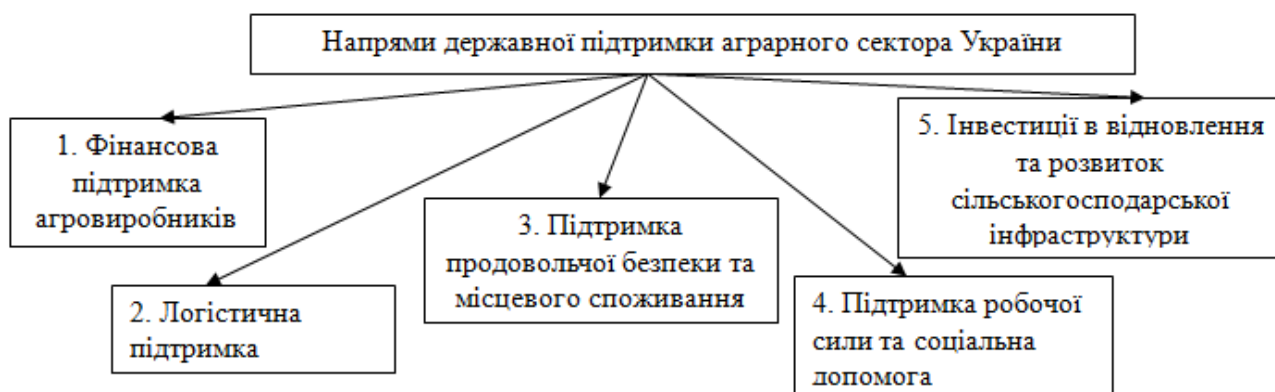

Рис. 1. Основні напрями державної підтримки аграрного сектора України

Джерело: створено авторами

1. Фінансова підтримка агровиробників включає в себе наступні напрями:

- Пільгове кредитування та субсидії. На даний час продовжено дію державної програми підтримки «Доступні кредити 5 - 7 - 9 %». З початку 2023 р. профінансовано більше 9,1 тис. аграрних підприємств на суму більше ніж 40 млрд.грн. [1].

- Гранти та програми розвитку малих і середніх фермерських господарств. У рамках данної урядової грантової програми, яка діє з 1 липня 2022 р., розширено перелік культур на які вони виділяються, в напрямку підтримки розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, також змінено умови отримання грантів [2].

- Страхування врожаю. Уряд підтримує програми компенсації ризиків втрати врожаю внаслідок військових дій, що дозволяє аграріям зменшити втрати.

- Скасовано ліцензування експорту певних видів агропродукції, що спрощує процедурні моменти та сприяє розвитку міжнародної торгівлі, збільшує фінансові надходження виробників.

2. Логістична підтримка відбувається з метою:

- Забезпечення експорту аграрної продукції. Налагодження «зернових коридорів» та альтернативних маршрутів для експорту продукції через залізницю чи порти сусідніх країн забезпечують стабільний збут агропродукції на зовнішніх ринках.

- Забезпечення паливом і технікою. Державна підтримка забезпечує доступ аграріїв до пального та сільгосптехніки через пріоритетний розподіл ресурсів і спрощення закупівельних процедур.

3. Підтримка продовольчої безпеки та місцевого споживання направлено на:

- Формування стратегічних запасів. Закупівля продукції для формування запасів продовольства сприяє стабільності внутрішнього ринку та продовольчої безпеки.

- Стимулювання місцевого ринку. Програми підтримки місцевих переробників та стимулювання продажу вітчизняної продукції для внутрішнього ринку допомагають зменшити залежність від імпорту.

4. Підтримка робочої сили та соціальна допомога здійснюється за наступними напрямками:

- Програми зайнятості для переселенців і ветеранів. Навчальні програми та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і членів їхніх сімей в аграрному секторі сприяють відновленню трудових ресурсів.

- Гуманітарна допомога і соціальні виплати для фермерів у зоні бойових дій. Це важливий напрям, який забезпечує мінімальні потреби працівників агросектора, що опинилися в зоні бойових дій.

5. Інвестиції в відновлення та розвиток сільськогосподарської інфраструктури:

- Відбудова пошкоджених об'єктів, зокрема елеваторів, складів, і переробних підприємств, дозволяють відновити виробничі потужності.

- Технологічні інновації, що підвищують ефективність виробництва і знижують вплив на довкілля, сприяють довготривалому розвитку агросектору.

Визначені напрями державної підтримки сприяють відновленню та розвитку аграрного сектору, зберігають зайнятість населення і підтримують економічну стабільність, особливо в умовах воєнних дій.

Необхідно зважати на той факт, що в умовах війни приватні аграрні підприємства не завжди мають ресурси, щоб самостійно долати такі серйозні виклики, що постають перед ними. Без активної участі держави збереження виробничих потужностей та забезпечення стабільності аграрного сектору стає малоімовірним [4].

Проведенні дослідження свідчать, що державна підтримка є необхідною для підтримки та відновлення аграрного сектору під час та після закінчення воєнних дій, задля запобігання глибокій економічній кризі в галузі та підтримки стратегічної незалежності у забезпеченні продовольчої безпеки країни. Таким чином, роль держави під час воєнних дій полягає не лише в короткостроковій фінансовій підтримці, але й у довгострокових програмах для відновлення та модернізації аграрного сектору, що забезпечить його стабільний розвиток навіть в умовах нестабільності.

Література:

1. Дяченко О.П., Галицький О.М., Хиленко Ю.Ю. Експортний потенціал аграрної галузі України в умовах воєнного стану. *Науковий журнал «Економічний вісник Причорномор'я»*. Одеса. ОДАУ. 2022 р. № 3. С. 77-86 URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/33> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
2. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва: Постанова КМУ від 14.03.2023 № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-%D0%BF#Text>
3. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022р. №738: Постанова КМУ від 23.05.2023 №520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/520-2023-%D0%BF#Text>
4. Вдовенко Л. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82> (дата звернення: 20 жовтня 2024).

*Зинов'єв А.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051«Економіка»
Одеський національний технологічний університет
м.Одеса, Україна*

*Желдаков Я.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051«Економіка»
Одеський національний технологічний університет
м.Одеса, Україна*

*Атамась Г.П.,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
і фінансово - економічної безпеки
Одеський національний технологічний університет
м.Одеса, Україна*

НАУКОВО - ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Провідною формою господарювання в умовах ринку стає підприємництво. Підприємницькі організації (фірми, підприємства) на ринку працюють в конкурентних умовах, а тому потребують дієвих інструментів впливу на загрози фінансово-економічній безпеці господарської діяльності. Зауважимо, що загрози фінансово-економічній безпеці суб'єкта господарювання є нерідко критичними й непередбачуваними. Тому вважаємо, що проблема фінансово-економічної безпеки є актуальною і зумовлює необхідність подальших пошуків її вирішення.

В економічній літературі немає загально визнаного поняття «економічна безпека підприємництва». Науково – практичні питання з теорії безпеки підприємницьких структур висвітлюються в працях науковців, які присвячують дослідження економічної безпеки держави (регіону) та її складових.

Метою даного дослідження є визначення кола проблем, пов'язаних з безпекою підприємництва з ціллю утворення сприятливих передумов зміцнення економічної безпеки підприємницьких структур на регіональному рівні.

Сучасне підприємництво є рушієм розвитку національної конкурентоспроможної економіки. Підприємництво є важелем для зміни ефективної структури економіки країни. Як показує практика, підприємництво реалізується у всіх галузях національної економіки, де присутня нова ідея у вирішенні виробничих, маркетингових, технологічних та інших процесах, є творчий підхід, нові нестандартні рішення на шляху досягнення фінансового успіху. Підприємці завжди концентрують свої дії на розвиток перспективних та креативних напрямків господарської діяльності, віддача від яких може перевершувати середні аналогічні показники інших учасників ринку. Але ризики ускладнюють функціонування та розвиток сучасного підприємництва. Тому перспективу розвитку підприємницьких організацій ми пов'язуємо з безпекою та уникненням ризиків.

Поняття «безпека» відомо дуже давно (у перекладі з грецької термін «безпека» означає «володіти ситуацією»). Термін походить від лат. *Securitas*, а поняття «безпека» взагалі вживається досить широко, асоціюється на інтуїтивно-побутовому рівні з надійністю, захищеністю, усталеністю, збереженістю, нешкідливістю і тому здається доступним та зрозумілим. В економіці значення слова «безпека» означає не стільки відсутність турбот і клопоту, як стан, в якому господарюючому суб'єкту нічого не загрожує [1].

У найпоширенішому сенсі безпека розглядається як деякий об'єктивний стан, в якому, за сприйняттям людини або групи людей, життю або діяльності нічого не загрожує, тобто:

- відсутні загрози;
- загрози незначні і на них можна не звертати уваги;
- загрози можна подолати за допомогою відповідних способів захисту;
- загрози можна пережити (прийняти), а потім здолати їхні наслідки [2].

Поняття «безпека» стосовно підприємництва є дуже широким, оскільки у ньому узагальнено багато видів безпеки. Серед видових понять «безпека» стосовно підприємства важливе місце належить його економічній безпеці.

Поняття «економічна безпека» має свій історичний шлях. На початку ХХ ст. все частіше почали пов'язувати безпеку на державному рівні з економічними і політичними факторами. Наприклад, в США при президенті Ф. Рузвельті був створений Комітет з економічної безпеки, а у 1935 році був виданий Акт з питань економічної безпеки. З середини 80-х років ХХ ст. термін економічна безпека став офіційно використовуватися на міжнародному рівні, коли на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН була прийнята резолюція «Міжнародна економічна безпека», а на 42-й сесії була проголошена Концепція міжнародної економічної безпеки [3].

Під впливом світової науки, а також політичних тенденцій в Україні в 1990–х роках з'являються роботи з проблем глобальної безпеки, національної безпеки і економічної безпеки держави, як складової національної безпеки.

Ефективність рівня економічної безпеки підприємництва залежить від економічно-правового середовища, створеного для ведення підприємницької діяльності. Критерій ефективності, який би адекватно відображав рівень економічної безпеки підприємництва (на регіональному рівні) у часовому просторі формується у наступному порядку: спочатку проводиться аналіз стану розвитку підприємництва регіону; потім розраховуються показники рівня економічної безпеки підприємництва у розрізі її внутрішньої структури та наводиться оцінка рівня економічної безпеки підприємництва у галузевому розрізі.

Для того, щоб оцінити економічну безпеку підприємницької діяльності країни або окремого регіону необхідно обрати індикатори утворення передумов формування економічної безпеки підприємництва. Такими індикаторами можуть бути:

- рівень демократизації суспільства;
- якість життя та рівень доходів населення;
- стан розвитку підприємництва в державі (регіоні) за кількістю підприємств та зайнятого в них працездатного населення і обсяги виробництва та реалізації ними продукції;
- розвиненість ринкової інфраструктури;
- ефективність і стабільність податкової політики та системи державного регулювання підприємницької діяльності та ін. [2].

В динаміці проведемо аналіз стану та розвитку підприємницьких структур в Одеській області, що допоможе оцінити деякі чинники передумов економічної безпеки в регіоні (табл. 1).

Оцінюючи стан підприємницьких структур Одеського регіону за умов поділу їх на великі, середні та малі можна відмітити, що загальна середньорічна їх кількість у динаміці скоротилася на 33% і складає у звітному, 2022р., 17065 одиниць (табл. 1). В загальному складі підприємницьких структур підприємства малого бізнесу складають найбільший відсоток - 95,1% (2022р.). А мікропідприємства у складі малого підприємництва - 83,9% (2022р.). Щодо показника – середньорічна чисельність працівників, які зайняті у бізнесі, то він має загальну тенденцію до зменшення з 292,4 тис. чоловік у 2020р. до 264,3 тис. чоловік у 2022 р. (зменшення на 9,6%). Найбільшу частку у загальному складі працюючих мають середні за розміром підприємницькі структури – 54,4% (2022р.). Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), який за період підприємницької діяльності (2020 -2022р.р.) отримали всі види підприємств зростає. Зростання обумовлено збільшенням його у великих та середніх підприємствах. Узагальнюючи, можна відмітити, що в Одеській області є виробничо – ресурсні чинники, які б позитивно впливали б на ефективний розвиток підприємницьких структур при відповідному рівні економічної безпеки.

Таблиця 1.

Аналіз стану та розвитку підприємницьких структур в Одеській області

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р., %
Середньорічна кількість діючих підприємств, всього, од.	25465	23962	17065	67,0
у т.ч. - великі	20	22	18	90,0
- середні	926	916	826	89,2
- малі	24519	23024	16221	66,2
з них мікропідприємства	21431	19962	13619	63,5
Середньорічна чисельність працівників які зайняті в підприємствах, всього, тис. чол.	292,4	304,5	264,3	90,4
у т.ч. - великі	29,9	36,7	25,5	85,3
- середні	152,7	151,1	143,8	94,2
- малі	109,8	116,7	95,0	86,5
з них мікропідприємства	47,2	52,0	39,8	84,3
Обсяг реалізованої продукції підприємствами, всього, млн. грн.	427108,5	573808,6	465125,6	108,9
у т.ч. - великі	125083,3	172023,5	145499,0	116,3
- середні	181932,5	242290,9	202538,6	111,3
- малі	120092,7	159494,2	117088,0	97,5
з них мікропідприємства	40232,5	53785,1	37451,6	93,1

Джерело: складено авторами на підставі [4]

Розвиненість ринкової інфраструктури Одеського регіону та відповідний виробничий потенціал дозволяють підприємницьким структурам (організаціям, фірмам) отримувати відповідний дохід. Підприємств, які одержали прибуток в 2021р. було 72%, в 2022р. – 64%, а в 2023р. – 68%. Нажаль інші отримали збиток.

Показники прибутковості для наочності наведемо у вигляді діаграми (рис.1).

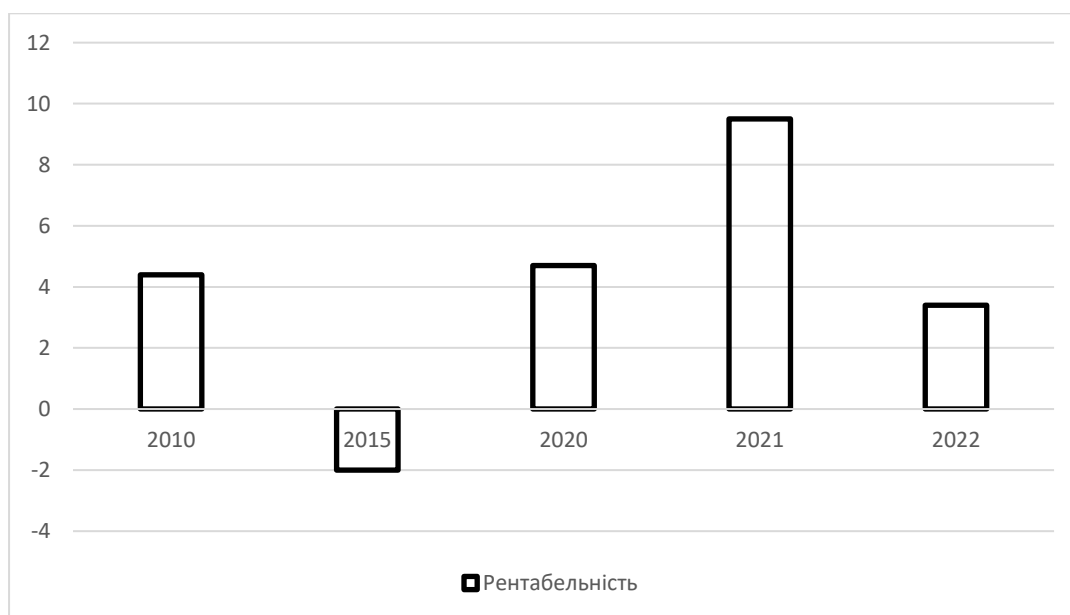

Рис. 1. Прибутковість підприємницьких структур Одеської області

Джерело: створено авторами

Рентабельність підприємств Одеської області від операційної діяльності найвищого рівня сягала в 2021р. – 9,5%, а найменшою була у 2022р. – 3,4% (рис. 1). Нерентабельними підприємницькі структури були у 2015 році. Це свідчить про наявність негативних елементів стану передумов щодо зміцнення економічної безпеки підприємництва.

Виходячи з того, що стан розвитку підприємницьких структур, які входять до передумов економічної безпеки підприємництва не має у динаміці стабільного, ефективного рівня ми маємо пропонувати для виправлення ситуації такі заходи:

- проводити постійну активізацію підприємницької діяльності через залучення до неї значної кількості працездатного населення;
- налагоджувати ефективну систему самоорганізації суб'єктів підприємницької діяльності;
- підвищувати рівень доступності для підприємців фінансово – кредитних ресурсів;
- створювати та розвивати інноваційно – інвестиційної клімат фірм та організацій;
- активно збільшувати сектор малого підприємництва тощо.

Виконання цих заходів акумулює здатність до подальшого розвитку підприємницьких структур, ефективності їх фінансово – господарської діяльності та формування економічної безпеки підприємництва на мікрорівні управління.

Література:

1. Етимологічний словник української мови: в 7 т. Т. 1 : А–Г / [укл.: Р. В. Болдирєв та ін. ;редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін.] ; АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. К.: Наук. думка, 1982. – 631 с.
2. Економічна безпека: навч. посіб. /за ред. З.С. Варналія. К.: Знання, 2009. 647 с.
3. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія] / Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. 2023. URL: www.od.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 29.10.2024р.).

Івасюк Н.Б.,
*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Кравець О.Д.,
*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЛЬ ПІДПРИЄМСТВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Історія суспільного виробництва демонструє, що підприємства найбільш ефективно функціонують у цивілізованому ринку, де існують різні форми власності, здорова конкуренція, демонополізація економіки, вільне ціноутворення, розвинута ринкова інфраструктура та перевага споживачів над виробниками.

Перехідний період в Україні від планової до ринкової економіки затягнувся через політичні та соціальні труднощі. Багато громадян, особливо старшого віку, не були психологічно готові до нових ринкових умов і зазнали значних втрат, зокрема через знецінення своїх заощаджень. Це викликало опір до ринкових відносин, а також сприяло формуванню політичних сил, які виступають за повернення до соціалізму.

У розвиненій ринковій економіці підприємництво є важливим сегментом, який стимулює економічне зростання. В умовах сучасних викликів підприємницька діяльність стає рушійною силою, генеруючи національне багатство через створення робочих місць і збільшення ВВП. Підприємницький сектор здатний швидко адаптуватися до нових ринкових вимог, що забезпечує його конкурентоспроможність [1,2].

Малі та середні підприємства можуть забезпечити зайнятість на рівні з великими компаніями, адже їхня мобільність дозволяє швидко впроваджувати нові технології та інновації. Крім того, підприємництво сприяє формуванню соціального прошарку, зацікавленого у політичній стабільності та підвищенні якості життя.

З економічної точки зору, підприємство здійснює самостійне відтворення, організовуючи виробництво, наймаючи робочу силу, купуючи сировину та матеріали, а також оплачуючи їх готівкою або в кредит [3]. Підприємство, поряд із своєю організаційною формою, є майновим комплексом, який включає основний та оборотний капітал. Його економічна сутність полягає в отриманні прибутку, а діяльність орієнтована на реалізацію товарів. Безперервний процес виробництва, що включає відтворення, є об'єктивною умовою існування

підприємства, а робоча сила та виробничі фонди виступають його чинниками виробництва.

Сучасна ситуація в Україні вимагає аналізу соціальних проблем у тісному зв'язку з економічними чинниками. Економічні процеси формують основи для розвитку інших сфер: соціальної, культурної, політичної тощо. Умови проживання та рівень доходів значно впливають на культурні уподобання і політичні погляди людей. Водночас культура та доступ до соціальних послуг формують ставлення до праці, активізуючи бажання підвищити ефективність трудової діяльності для покращення якості життя.

Соціальна роль підприємств є суттєвою, оскільки вони формують трудові навички, підвищують кваліфікацію працівників і виховують організаційну культуру, що включає дисципліну, відповідальність та колективізм. Підприємства також задовольняють соціальні потреби своїх співробітників, надаючи часткове житло, пільгові путівки та організовуючи дошкільні заклади.

Розглядаючи взаємозв'язок соціальної та економічної сфер, можна стверджувати, що економіка є основою для розвитку соціальної сфери. Економічне становище забезпечує можливість задовольняти основні фізіологічні потреби, і без цього людина не може активно розвиватися в інших аспектах життя. Усі зусилля будуть спрямовані на задоволення базових потреб, залишаючи поза увагою вищі соціальні цілі.

Підприємства мають значний вплив на формування державного та місцевих бюджетів, оскільки є об'єктами оподаткування [4]. Тому в підсумку можна зазначити, що державні та місцеві органи влади зацікавлені в ефективній діяльності підприємств і їх прибутках, створюючи відповідні законодавчі умови.

Література:

1. Основна роль підприємництва. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/3947/6565657153> (дата звернення: 15.10.2024)
2. Поняття підприємництва, його роль і умови ефективної роботи в ринковій економіці. URL: <https://buklib.net/books/23674/>(дата звернення: 17.10.2024)
3. Сутність підприємства та його роль в економіці. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21599/(дата звернення: 16.10.2024)

Кіор М.Г.,
*здобувач магістерського рівня
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

Дончук А.Ю.,
*здобувач магістерського рівня
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У зв'язку з військовою агресією український бізнес опинився у тяжкому фінансово-економічному стані, що призвело до дефіциту грошових коштів та неплатоспроможності значної кількості підприємств. Строки зобов'язань за договорами настають, а можливості їх виконати часом обмежені. Аграрні підприємства намагаються зберегти можливості прибуткової виробничо-господарської діяльності в умовах війни, створювати сприятливі умови для збереження активів і навіть їх розвитку, що залежить від якості обліково-аналітичного забезпечення і гнучкості менеджменту підприємства, швидкості його реагування на зміни зовнішнього середовища. Не незважаючи на економічні і соціальні перешкоди, які створює війна, бізнес в Україні продовжує працювати та підтримує економіку всіма можливими шляхами. Але існує негативна динаміка щодо збільшення кредиторської заборгованості, оскільки кількість судових спорів зі стягнення проблемної заборгованості зростає. Як правильно діяти у таких обставинах, захистити себе за невиконання зобов'язань у форс-мажорних обставинах? Виникає необхідність здійснення контролю за станом обліку та контролю грошових коштів, умовами виконання зобов'язань.

Облік поточних зобов'язань і їх фактичний стан визначають фінансовий стан підприємства, впливають на управлінські дії з координації грошового потоку підприємства. Як економічна категорія зобов'язання – це заборгованість підприємства перед іншими фізичними чи юридичними особами, яка виникає внаслідок минулих подій і призводить до необхідності виконання певних умов у майбутньому. Це можуть бути платежі, передача активів або надання послуг. Стан погашення зобов'язань перед іншими кредиторами значно погіршився під впливом збройного нападу, що негативно вплинуло на формування джерел активів підприємств. У випадку, коли існує кредиторська заборгованість перед партнером, по якому також є дебіторська заборгованість, згортання цих заборгованостей без відповідної документації (наприклад, акта взаємозаліку або договору) є забороненим згідно з пунктом 3 розділу IV НП(С)БО 1.

Зростання компаній залежить від інвестиційних і фінансових рішень, отже бухгалтерська інформація є фундаментальною для прийняття рішень кількома зацікавленими сторонами. Облік є інформаційною ретроспективною і

перспективною базою, першоджерелом стратегії соціально-економічного розвитку та комунікаційною мовою [1]. Якість інформаційної системи бухгалтерського обліку оцінюється за дискреційними нарахуваннями, тоді як неефективність інвестицій - за залишками інвестиційної регресії.

Особливості обліку грошових коштів та кредиторської заборгованості аграрних підприємств під час військових дій включають низку специфічних аспектів, зумовлених економічною нестабільністю та підвищеними ризиками. Основні особливості полягають у швидкому реагуванні на надзвичайні умови управління коштами через ризики, пов'язані з воєнними діями (наприклад, блокування банківських рахунків, пошкодження об'єктів інфраструктури, зупинка транзакцій з боку кредиторів та дебіторів), отже, підприємства зосереджуються на управлінні ліквідністю. Це включає регулярний моніторинг залишків на рахунках і визначення пріоритетних платежів. Створюються резерви для невідкладних платежів, зокрема для закупівлі сировини, виплати заробітної плати та покриття інших операційних витрат. Необхідно терміново діагностувати ситуацію та намагатися застосовувати різні альтернативні інструменти для здійснення розрахунків, такі як електронні перекази через мобільні банкінги та послуги дистанційного управління рахунками, шукати інші можливості взаєморозрахунків або пролонгування заборгованості для кожного випадку окремо.

Під час військових дій часто відбувається коливання валютного курсу, що вимагає переоцінки грошових коштів, які зберігаються в іноземній валюті.

Пріоритетні зобов'язання обліку кредиторської заборгованості аграрних підприємств мають бути сконцентровані на перегляді зобов'язань, щоб виконувати платежі за контрактами, що забезпечують безперебійну діяльність, такі як закупівля насіння, добрив, палива та інших критично важливих ресурсів.

Часто виникає потреба в перегляді умов погашення заборгованості, що може включати переговори з постачальниками та кредиторами щодо продовження строків погашення боргів або зміни графіків платежів. Кредиторська заборгованість може включати штрафи або пені через невиконання зобов'язань у встановлений термін. Підприємства часто вдаються до укладення додаткових угод з кредиторами, аби уникнути санкцій.

З огляду на підвищені ризики, підприємства повинні обережно підходити до визнання та оцінки своїх зобов'язань. Зміна умов постачання чи надання послуг може впливати на вартість зобов'язань. Виникають проблеми документального оформлення, зокрема складнощі зі збором документів. Воєнні дії можуть ускладнювати своєчасне документування операцій через пошкодження майна, втрату документів чи неможливість комунікації з контрагентами. У деяких випадках можливе спрощення документальних процедур для підтвердження господарських операцій.

Держава може вводити специфічні вимоги та нормативи, що стосуються обліку під час військових дій, такі як зниження податкового навантаження чи надання відстрочок на виконання зобов'язань. Аграрні підприємства можуть отримувати спеціальні дотації чи субсидії, що також впливають на облік грошових коштів. У фінансовій звітності аграрні підприємства повинні

розкривати інформацію про вплив військових дій на їхню діяльність, грошові потоки та фінансовий стан.

Важливою є оцінка поточних і майбутніх ризиків, що можуть впливати на спроможність підприємства виконувати свої зобов'язання.

Застосовуючи запропонований механізм управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, підприємство зуміє стабільно функціонувати в умовах дефіциту оборотного капіталу.

Рекомендується для підвищення ефективності обліку операцій з грошовими коштами впроваджувати сучасні інформаційні системи [1;2;3], регулярно проводити тренінги для бухгалтерів, а також активно використовувати консультації з питань нормативно-правового регулювання для своєчасної адаптації до змін. В умовах військових дій аграрні підприємства стикаються з необхідністю швидкої адаптації фінансового обліку до нових реалій, що потребує гнучкого підходу та ефективного управління ризиками.

Література:

1. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). Р. 38-48. DOI:<https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302038>.

2. Фесенко, А., Матюха М. «Нормативно-правове регулювання обліку операцій з грошовими коштами на підприємстві». *Universum*, вип. 13, Жовтень 2024, с. 7-17, <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1253>.

3. Замлинський В. А., Найда А. В., Замлинська О. В. Сучасні аналітичні інструменти відповідального ведення бізнесу та впровадження стандартів ЄС для сталого розвитку в агропродовольчому секторі *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 160 – 168.

Костенко А.В.,

здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Лозован С.В.,

здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Гнатська Т.М.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ПОБУДОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ

Фінансова звітність відіграє критично важливу роль у побудові збалансованої системи показників для українського бізнесу, забезпечуючи прозорість та підзвітність компаній, а також створюючи надійну основу для стратегічного планування, оцінки фінансової стійкості та адаптації до економічних змін [1]. В умовах реформування економіки України та інтеграції до міжнародного ринку впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) стало ключовою умовою для підвищення конкурентоздатності українських компаній. МСФЗ забезпечує прозорість і високу якість звітності, що підвищує довіру іноземних інвесторів і покращує доступ українського бізнесу до зовнішнього фінансування.

Фінансова звітність складається з декількох основних компонентів, кожен з яких відіграє важливу роль у побудові збалансованої системи показників (табл.1).

Таблиця 1

Вплив фінансової звітності на побудову ЗСП

Компонент фінансової звітності	Значення в збалансованій системі показників	Приклади використання
Баланс	Відображає фінансову стійкість компанії та структуру активів і зобов'язань	Оцінка ліквідності та капіталу
Звіт про прибутки та збитки	Відображає рентабельність та дохідність діяльності	Визначення доходів, витрат, прибутку
Звіт про рух грошових коштів	Оцінка ліквідності та поточних фінансових потоків	Планування обігових коштів
Примітки до звітності	Розширена інформація про фінансові операції та додаткові ризики	Аналіз ризиків та зобов'язань

Джерело: сформовано авторами

Баланс дозволяє оцінити фінансову стійкість компанії, її ліквідність та капітал. Ці показники є критично важливими для забезпечення довготривалої стабільності, оскільки відображають, наскільки ефективно компанія управляє своїми активами та зобов'язаннями. Наприклад, для визначення ліквідності підприємство аналізує співвідношення поточних активів і короткострокових зобов'язань, що дозволяє зменшувати ризики платоспроможності [2].

Звіт про прибутки та збитки надає інформацію про доходи, витрати та чистий прибуток компанії, який може бути використаний для оцінки ефективності операційної діяльності. Рентабельність є важливим показником, що допомагає відслідковувати прогрес у досягненні фінансових цілей. Збалансована система показників дозволяє, на основі звіту про прибутки, планувати фінансові результати та своєчасно коригувати стратегії, адаптуючи їх до мінливих умов ринку.

Звіт про рух грошових коштів забезпечує можливість планування грошових потоків та управління оборотним капіталом. Цей звіт допомагає уникнути ризиків, пов'язаних із неплатоспроможністю, шляхом контролю над потоками надходжень і видатків. У свою чергу, управління грошовими потоками дозволяє компанії підтримувати стабільність і оперативно реагувати на зміни в фінансовій ситуації.

Примітки до звітності містять розширену інформацію про фінансові операції, дозволяючи компаніям оцінювати додаткові ризики, такі як податкові зобов'язання або зобов'язання перед постачальниками. Це допомагає краще розуміти, як фінансові операції впливають на стабільність підприємства та його довгострокову стійкість.

Українські компанії, що адаптуються до МСФЗ, отримують значні переваги, зокрема покращений доступ до міжнародних ринків капіталу та підвищення рівня довіри з боку інвесторів. Зміни, що супроводжуються в результаті впровадження МСФЗ наведені в табл.2.

Таблиця 2

Ефект впровадження МСФЗ

Напрямок змін	Значення для українського бізнесу	Приклад компаній
Підвищення прозорості	Посилює підзвітність і довіру інвесторів	Компанії, що виходять на IPO
Покращення доступу до фінансування	Полегшує вихід на міжнародні ринки капіталу	Українські агрохолдинги
Зниження витрат на кредитування	Високі стандарти звітності можуть знижувати кредитні ризики	Банківські установи
Підтримка реформ і інтеграції	Сприяє прозору та конкурентному бізнес-середовищу	Всі компанії національного рівня

Джерело: сформовано авторами

Дотримання МСФЗ підвищує прозорість звітності та допомагає компаніям підвищити інтерес інвесторів, знижуючи витрати на залучення капіталу [3]. Це особливо важливо для компаній, що планують розширення та вихід на міжнародні ринки капіталу. Наприклад, українські агрохолдинги, які дотримуються МСФЗ, отримують доступ до ширших можливостей фінансування, що сприяє модернізації їхнього виробництва та виходу на нові ринки збуту.

На загальнонаціональному рівні якісна фінансова звітність підтримує реформи, спрямовані на створення прозорого бізнес-середовища, зменшення тіньової економіки та протидію корупції. Це формує надійну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих державних рішень, що має критичне значення для економічного зростання України та її інтеграції до європейського економічного простору.

Таким чином, фінансова звітність є основою не лише для внутрішнього управління підприємством, а й для побудови прозорого та ефективного бізнес-середовища на рівні держави, що є важливим елементом для сталого економічного розвитку та інтеграції України в міжнародну економічну спільноту.

Література:

1. Гриценко Л., Височина А. Збалансована система показників як інструмент оцінювання стратегії підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 3 (129). С. 161-167.

2. Збалансовані системи показників як інструмент стратегічного управління. URL: http://moodle.nati.org.ua/pluginfile.php/39162/mod_resource/content/1/%D0%A1%D0%A3_%D0%A2%D0%B5%D0%BC%D0%B0%2011_%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 17.10.2024)

3. Батанова Т.В. Методологічні аспекти розробки системи збалансованих показників діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. №3. С. 79-83.

*Клименко Т.О.,
здобувач вищої освіти,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна
Гаркуша С.А.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується стрімким розвитком технологій та зростаючою конкуренцією, облік розрахунків з покупцями набуває особливого значення. Ефективна організація цього процесу не лише забезпечує контроль за фінансовими ресурсами підприємства, але й відіграє важливу роль у формуванні позитивних відносин із клієнтами. В умовах цифровізації виникає потреба в удосконаленні облікових систем, що вимагає впровадження новітніх технологій і методів управління.

Облік і аналіз дебіторської заборгованості є одними з найбільш складних і пріоритетних аспектів, пов'язаних із гострою для України проблемою неплатежів, що призводить до значних недоотримань коштів підприємства, що, з одного боку, викликає збільшення суми заборгованості з боку покупців і замовників, а з іншого – необхідністю виконання зобов'язань перед бюджетом за нарахованими податками чи виплатою заробітної плати працівникам, при цьому безпосередні розрахунки з дебіторами ще не відбулися [2].

Попович О.Ф. та Філімонова С.В. [1, с. 29] вказують, що ключовою функцією є розробка чіткої та ефективної системи організації обліку розрахунків із покупцями та замовниками, яка забезпечить належне функціонування підприємства. Основним документом, що регламентує цю організацію, є наказ про облікову політику підприємства. Облікова політика відіграє важливу роль у досягненні різноманітних цілей підприємства, спрямованих на поліпшення його діяльності. Вона не тільки стандартизує облікові процедури та зменшує їх трудомісткість, але й слугує інструментом управління витратами, доходами та фінансовими результатами підприємства, а також допомагає оптимізувати податкове навантаження.

Облік розрахунків з покупцями є важливою складовою бухгалтерського обліку, що відображає фінансові відносини підприємства з його клієнтами. Основними функціями цього процесу є ведення облікових записів, контроль дебіторської заборгованості та аналіз фінансових результатів. Ефективний облік дозволяє підприємствам ввоєчасно реагувати на зміни в платоспроможності клієнтів, зменшувати ризики неплатежів та оптимізувати фінансові потоки.

Цифровізація обліку є процесом переходу від традиційних методів ведення бухгалтерії до використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяє: автоматизувати облікові процеси, що зменшує ймовірність помилок під час ручного введення даних; підвищити точність даних, оскільки електронні системи забезпечують більшу надійність інформації; зменшити час на обробку фінансових операцій, що, в свою чергу, підвищує загальну ефективність роботи підприємства.

Ефективна організація обліку розрахунків з покупцями вимагає впровадження сучасних програмних рішень та оптимізації облікових процесів, що включає використання GRM-систем для інтеграції облікових даних з іншими бізнес-процесами, що забезпечує цілісність інформації, а також інтеграцію облікових систем для швидшого доступу до даних, що покращує управлінські рішення. Крім того, важливо розробити чіткі стандарти ведення обліку, які контролюють процеси та підвищують відповідальність персоналу.

Цифрові технології забезпечують високу точність даних, швидкість обробки інформації та зниження витрат на ведення обліку. Для наочності цих відмінностей розглянемо таблицю 1, яка містить порівняльний аналіз традиційного та цифрового підходів до обліку розрахунків з покупцями.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз традиційного та цифрового підходів до обліку розрахунків з покупцями

Параметр	Традиційний підхід	Цифровий підхід
Точність даних	Низька	Висока
Час на обробку	Довгий	Короткий
Витрати на ведення	Високі	Низькі

Джерело: узагальнено автором згідно [14 2]

Порівняння традиційного та цифрового підходів показує значні переваги останнього. В умовах традиційного обліку точність даних часто залишається на низькому рівні через ймовірність помилок при ручному введенні інформації. З іншого боку, цифровий підхід забезпечує високу точність завдяки автоматизації процесів. Час, необхідний для обробки даних, у традиційній системі є значно більшим, що може призводити до затримок у прийнятті фінансових рішень. Витрати на ведення обліку також суттєво знижуються за рахунок впровадження цифрових технологій.

Для вдосконалення обліку розрахунків з покупцями в умовах цифровізації слід розглянути впровадження автоматизованих систем управління, які покращать процес обробки фінансової інформації. Важливо також застосувати аналітичні інструменти для оцінки кредитоспроможності клієнтів, що допоможе

зменшити ризики неплатежів. Крім того, регулярне навчання працівників новим технологіям сприятиме підвищенню їхньої компетентності та готовності до адаптації до змін у облікових процесах.

Важливим аспектом удосконалення обліку розрахунків з покупцями є використання аналітичних інструментів для прогнозування дебіторської заборгованості, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Для наочності, в таблиці 2 представлено різні аналітичні інструменти, їх опис та переваги.

Таблиця 2

Прогнозування дебіторської заборгованості: аналітичні інструменти

Інструмент	Опис	Переваги
Програмне забезпечення	Автоматизує облік	Знижує ризик помилок
Аналітичні панелі	Візуалізація даних	Легкість у прийнятті рішень
Мобільні додатки	Доступ до інформації в будь-який час	Зручність використання

Джерело: узагальнено автором згідно [1; 2]

Таблиця демонструє різноманітність аналітичних інструментів, які можуть бути використані для прогнозування дебіторської заборгованості: програмне забезпечення забезпечує автоматизацію облікових процесів, що значно знижує ризик помилок; аналітичні панелі надають можливість візуалізації даних, що полегшує прийняття управлінських рішень; використання мобільних додатків дає змогу отримувати доступ до фінансової інформації в будь-який час, що підвищує оперативність управлінських рішень.

Удосконалення обліку розрахунків з покупцями в умовах цифровізації є необхідною умовою для підвищення ефективності фінансового управління підприємством. Впровадження нових технологій, автоматизація облікових процесів та постійне навчання персоналу створюють можливості для оптимізації облікових практик і покращення взаємовідносин із покупцями.

Література:

1. Попович О.Ф., Філімонова С.В. Організація обліку розрахунків з покупцями і замовниками. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121). С. 26-30. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-6>.

2. Слєпченко В.П., Скрипник М.І. Методика обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-4>.

*Крижова В. А.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

*Бурковська А. В.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

КРЕДИТНІ РИЗИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

Кредитні ризики стали ключовою проблемою фінансової системи, особливо в умовах глобалізації. Зростаюча взаємозалежність економік і нестабільність світових ринків вимагають нових підходів до їх управління. В Україні, де фінансова система трансформується, важливо враховувати глобальні тенденції, що підкреслює необхідність вдосконалення методів обліку та управління кредитними ризиками.

Мета дослідження полягає у вивченні впливу глобалізації на кредитні ризики та їх облік у фінансових установах. Завдання включають аналіз теоретичних основ кредитних ризиків, визначення впливу глобалізації на їх структуру, оцінку існуючих методів управління, дослідження нормативно-правового регулювання в Україні та за кордоном, а також розробку рекомендацій щодо покращення обліку кредитних ризиків.

Об'єктом дослідження є кредитні ризики в умовах глобалізації, а предметом — методи їх обліку та управління. Методологія включає аналіз літератури, порівняння різних підходів, емпіричні дослідження даних українських банків та кейс-метод для вивчення міжнародної практики.

Кредитний ризик визначається як ймовірність невиконання позичальником фінансових зобов'язань перед кредитором. Цей ризик виникає через неспроможність повернути кредит або зміни в ринкових умовах, що робить його критично важливим для фінансових установ, адже він впливає на їх прибутковість і стабільність. Кредитні ризики можна класифікувати за типом позичальника (корпоративний та споживчий), типом зобов'язань (ризики за позиками та фінансовими інструментами), джерелом виникнення (класичні та системні) та часом реалізації (короткострокові та довгострокові).

На кредитний ризик впливають різноманітні фактори, які поділяються на внутрішні і зовнішні. Внутрішні фактори включають фінансовий стан позичальника, його кредитну історію та управлінські рішення. Зовнішні фактори охоплюють економічну ситуацію, стан ринку та політичну стабільність. Управління кредитними ризиками вимагає комплексного підходу, що передбачає оцінку цих факторів і розробку стратегій для їх мінімізації. Це

дозволяє фінансовим установам зменшити ймовірність втрат і забезпечити стабільність у своїй діяльності [1].

Глобалізація в контексті фінансових ринків є процесом інтеграції національних економік у єдину світову економіку, що супроводжується зростанням міжнародної торгівлі, інвестицій та фінансових потоків. Цей процес полегшує доступ до інформації та фінансових ресурсів, зменшуючи бар'єри для міжнародних інвестицій. Він впливає на фінансові ринки, збільшуючи ліквідність і розширюючи можливості для диверсифікації ризиків. Глобалізація також суттєво змінила кредитну політику банків. Багато з них тепер конкурують на міжнародному рівні, що змушує вдосконалювати кредитні продукти. Завдяки можливості розподілу кредитних портфелів між країнами банки знижують загальний ризик, дотримуючись міжнародних стандартів управління ризиками. Крім того, розвиток фінансових технологій змінює підходи до оцінки кредитоспроможності.

Водночас глобалізація призводить до змін у структурі кредитних ризиків. Взаємозалежність країн може швидко поширювати фінансові кризи, а нові виклики, такі як валютні та політичні ризики, стають актуальними. Глобальні економічні умови впливають на платоспроможність позичальників, а зростання конкуренції може призвести до зниження стандартів кредитування [2].

Існують декілька методів оцінки та управління кредитними ризиками: класичні, сучасні підходи. Класичні методи базуються на аналізі фінансового стану позичальників через оцінку ліквідності, рентабельності та платоспроможності, а також використання кредитних рейтингів і моделей, таких як логістична регресія, для прогнозування ймовірності дефолту. Аналіз кредитної історії також є важливим елементом, що дозволяє оцінити майбутню платоспроможність. Сучасні підходи інтегрують нові технології, зокрема кредитне скорингування на основі алгоритмів машинного навчання, портфельний аналіз для виявлення кореляцій між активами, стрес-тестування для оцінки стійкості до негативних змін та динамічне управління ризиками. Це забезпечує постійний моніторинг та адаптацію стратегій в умовах змін.

Інформаційні технології також відіграють важливу роль в оцінці кредитних ризиків. Використання Big Data дозволяє створювати точні моделі, аналітика в реальному часі забезпечує швидкий моніторинг фінансового стану позичальників, а технології блокчейн підвищують прозорість даних. Автоматизація процесів покращує ефективність обробки заявок на кредити. Таким чином, сучасні методи поєднують класичні підходи з новітніми технологіями, що дозволяє фінансовим установам ефективніше справлятися з викликами ринку [3].

Облік кредитних ризиків є ключовим елементом стабільності фінансової системи. В Україні його регулюють Закон "Про банки і банківську діяльність" та нормативні акти Національного банку, які визначають вимоги до оцінки ризиків, методи резервування та прозорість інформації про кредитні портфелі. На міжнародному рівні основними регуляторними рамками є Базельські угоди, зокрема Базель III, які підкреслюють важливість адекватного капіталу для покриття кредитних ризиків і проведення стрес-тестування [4].

У міжнародній практиці облік кредитних ризиків базується на комплексних моделях, що враховують як кількісні, так і якісні фактори. Застосування кредитного скорингу та новітніх технологій, таких як машинне навчання, дозволяє підвищити точність оцінки ризиків. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) також впливають на облік кредитних ризиків через вимоги до резервів.

В умовах воєнного стану в Україні облік кредитних ризиків стикається з новими викликами: зростає невизначеність фінансової ситуації позичальників, що ускладнює оцінку їхньої платоспроможності, а збитки підприємств призводять до збільшення прострочених кредитів. Існують проблеми недостатньої адаптації нормативно-правової бази і браку інформації для якісного аналізу. Проте розвиток цифрових технологій може поліпшити моніторинг ризиків, а міжнародний досвід стане в нагоді для вдосконалення місцевих практик. Підтримка фінансових установ через державні програми, такі як гарантування кредитів або створення резервних фондів, сприятиме стабілізації фінансової системи та відновленню економіки після конфлікту.

Банкрутства підприємств часто є наслідком недостатнього управління кредитними ризиками. Прикладом цього є банкрутство Lehman Brothers у 2008 році, яке показало, як недооцінка ризиків і нерегульоване кредитування призводять до серйозних наслідків. Основні причини включають неправильну оцінку платоспроможності позичальників, високий рівень боргового навантаження та недостатню диверсифікацію кредитного портфеля, що робить підприємства вразливими до економічних коливань [5].

Для покращення обліку кредитних ризиків фінансовим установам важливо вдосконалити процедури оцінки кредитоспроможності, впроваджуючи сучасні методи аналізу та стрес-тестування. Регулярний моніторинг кредитного портфеля, диверсифікація кредитування та створення резервів для покриття можливих збитків також є критично важливими аспектами. Ці заходи допоможуть зменшити ризики та підвищити прозорість фінансової звітності.

У глобалізованому світі успішне управління кредитними ризиками стало можливим завдяки кращим міжнародним практикам. Наприклад, банк HSBC використовує інтегровані системи управління ризиками для ефективно оцінки та контролю на глобальному рівні. JPMorgan Chase впроваджує адаптивні моделі ризику, що дозволяють своєчасно реагувати на зміни в економічному середовищі, а норвезький банк DNB використовує цифрові технології для аналізу даних про позичальників, що знижує рівень неплатежів. Ці приклади свідчать про те, що інтеграція новітніх технологій та адаптація до глобальних тенденцій можуть суттєво поліпшити управління кредитними ризиками.

Дослідження підтвердило, що недостатнє управління кредитними ризиками є однією з основних причин банкрутств підприємств. Основними факторами ризику є неправильна оцінка платоспроможності, високе боргове навантаження та недостатня диверсифікація кредитного портфеля. Сучасні методи, такі як стрес-тестування і моніторинг кредитного портфеля, є критично важливими для зниження ризиків, а впровадження новітніх технологій підвищує ефективність оцінок. Глобалізація фінансових ринків збільшує конкуренцію серед установ, що

вимагає більшої уваги до управління кредитними ризиками. Міжнародні стандарти та практики стають важливими для стабільності фінансових систем, включаючи адаптацію до нових регуляторних вимог і використання передових технологій. Глобальні економічні коливання також впливають на платоспроможність позичальників, що потребує постійного моніторингу та адаптації стратегій управління ризиками. Для подальших досліджень важливо вивчити вплив цифровізації на управління кредитними ризиками, зокрема ефективність використання великих даних і штучного інтелекту.

Література:

1. Сіренко Н. М., Мікуляк К.А. Імперативи розвитку банківської системи України в умовах цифровізації та ринкових трансформацій. *Modern Economics*. 2022. № 34(2022). С. 90-96. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-13). (дата звернення 25.09.2024).
2. Шишпанова Н. О., Боднар О. А. Розвиток страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. / Електронне наукове фахове видання з економічних наук *Modern Economics*. №26. 2021. С.185-189.
3. Бурковська А. В., Герасименко О. Є. Застосування фінансових технологій у банківській системі. URL : https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-22-05-23.pdf#page=218 (дата звернення 25.09.2024).
4. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах Постанова 11.06.2018 № 64.
5. Крах банку, який сколихнув світ. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/1822402.html> (дата звернення 25.09.2024).

Кришталевич М.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»,
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна
Мацієвич Т.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Загально відомо, що інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки. Адже, з одного боку, вона впливає на всі аспекти макроекономічної стабільності, а з іншого – ускладнює соціально-економічну ситуацію: руйнує грошову систему, провокує витік капіталу за кордон при високому рівні інфляції, дестабілізацію економічних і фінансових ринків. В Україні інфляційні процеси зазнали значних коливань, особливо після

політичних та економічних потрясінь останніх десятиліть. Відтоді країна активно впроваджує різноманітні заходи для боротьби з інфляцією, прагнучи стабілізувати економічну ситуацію та забезпечити стійке зростання.

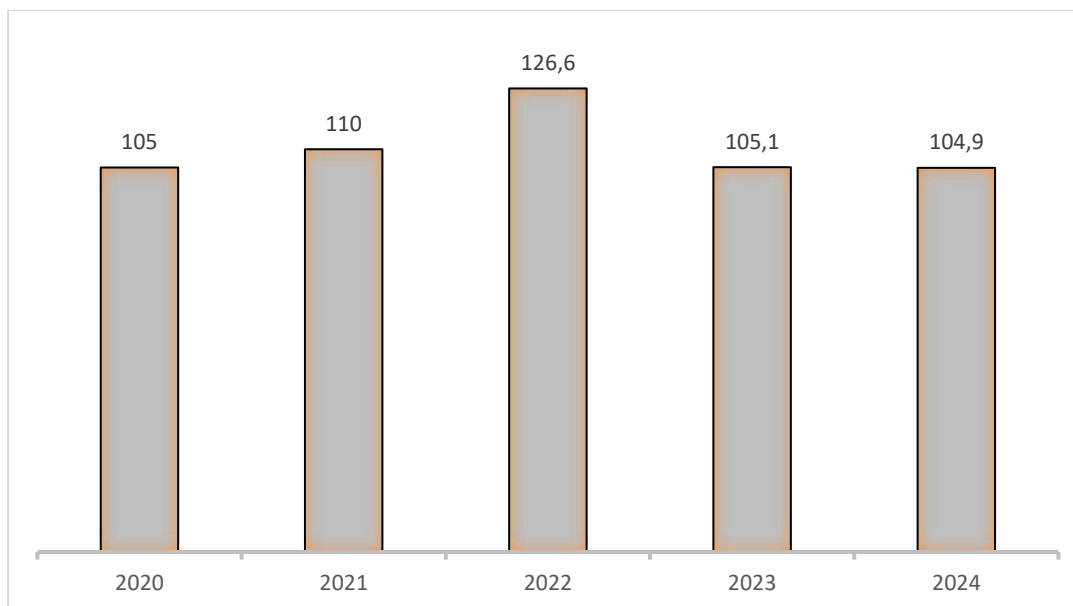

Рис. 1. Індекси споживчих цін за 2020-2024 роки, % (значення індексу надаються у відсотках відносно попереднього місяця)

Джерело: [1;2]

Згідно рис.1, у 2021 році порівняно з 2020 роком індекс споживчих цін збільшився на 5%. Таке підвищення було очікуваним після складного 2020 року, коли пандемія COVID-19 спричинила серйозні економічні проблеми. Відновлення попиту на товари та послуги, а також урядові стимулюючі заходи допомогли стабілізувати економічну ситуацію, проте інфляційні очікування поступово зростали.

У 2022 році інфляція значно прискорилася, і індекс споживчих цін зріс на 16,6% порівняно з 2021 роком. Це різке зростання інфляції було спричинене, перш за все, початком повномасштабної війни в Україні, що призвело до серйозних економічних потрясінь. Підвищення цін на енергоносії, зокрема нафту та газ, порушення ланцюгів постачання, девальвація національної валюти, а також загальна економічна нестабільність спричинили зростання цін на всі ключові товари та послуги. У цей період інфляція досягла критичних рівнів, оскільки зростання вартості імпортованих товарів та енергоносіїв суттєво вплинуло на загальний рівень цін.

У 2023 році індекс споживчих цін зменшився на 21,5%, що свідчить про початок процесу стабілізації. Стимування цін на енергоносії, контроль над валютним ринком і загальне зниження попиту з боку споживачів призвели до зниження інфляційного тиску. Зокрема, зменшення внутрішнього попиту на імпортовані товари сприяло загальній стабілізації цін.

У 2024 році індекс споживчих цін залишився майже незмінним, зменшившись лише на 0,2%. Це свідчить про те, що економіка досягла рівня

стабільності. Зміцнення національної валюти та поступове відновлення виробничих ланцюгів сприяли цьому процесу. Крім того, зростання внутрішнього виробництва і зниження залежності від імпорту допомогли стабілізувати ціни. Незважаючи на деякі зовнішні виклики, інфляція у 2024 році перебуває під контролем, а показники вказують на продовження тенденції до стабілізації.

Таблиця 1

Зведена таблиця індексів споживчих цін за останні роки (%)
(значення індексу надаються у відсотках відносно попереднього місяця)

	2020	2021	2022	2023	2024
січень	100,2	101,3	101,3	100,8	100,4
лютий	99,7	101,0	101,6	100,7	100,3
березень	100,8	101,7	104,5	101,5	100,5
квітень	100,8	100,7	103,1	100,2	100,2
травень	100,3	101,3	102,7	100,5	100,6
червень	100,2	100,2	103,1	100,8	102,2
липень	99,4	100,1	100,7	99,4	100,0
серпень	99,8	99,8	101,1	98,6	100,6
вересень	100,5	101,2	101,9	100,5	x
жовтень	101,0	100,9	102,5	100,8	x
листопад	101,3	100,8	100,7	100,5	x
грудень	100,9	100,6	100,7	100,7	x
За рік	105,0	110,0	126,6	105,1	104,9

Джерело: розроблено авторами на основі [1;2]

У 2020 році Україна зазнала впливу як глобальної економічної кризи, викликаній пандемією COVID-19, так і внутрішніх макроекономічних чинників. Індекс споживчих цін у 2020 році залишався відносно стабільним, хоча спостерігалися періодичні зростання. Наприклад, найбільші коливання відбулися у весняні та осінні місяці: в березні та вересні індекси досягли 100,8% і 100,5% відповідно, що свідчило про помірне зростання інфляції. Загальний рівень за рік склав 105%, що відповідає повзучій інфляції.

У 2021 році інфляційний тиск в Україні зріс у зв'язку з відновленням економіки після пандемії. Річний індекс споживчих цін піднявся до 110%, що відображало значне зростання цін на продовольчі товари, енергоносії та паливо. Особливо показовими були березень (101,7%) та жовтень (101%), де спостерігалася активне збільшення цін. Це було наслідком як глобальної інфляції, так і зміни курсів валют.

У 2022 році війна в Україні різко посилила інфляційний тиск. Військові дії, порушення ланцюгів поставок і дефіцит товарів спричинили значне зростання цін. Березень став критичним місяцем, коли індекс споживчих цін зріс до 104,5%, що було наслідком нестабільності та дефіциту на внутрішньому ринку. Загальний річний рівень інфляції склав 126,6%, що відповідає галопуючій інфляції.

У 2023 році темпи інфляції дещо сповільнилися, але залишалися високими. У січні та липні індекси споживчих цін були на рівні 100,8% та 99,4% відповідно. Це свідчило про стабілізацію цін після пікових коливань 2022 року, хоча загальний рівень за рік досяг 105,1%. Інфляція залишалася однією з основних проблем для економіки, особливо на фоні соціальних виплат та відновлення інфраструктури.

У 2024 році спостерігалось поступове зниження інфляції. Вже в січні індекс споживчих цін склав 100,4%, що свідчило про стабілізацію ситуації. Проте ключові зміни відбулися в серпні, коли Національний банк України зазначив, що інфляція знизилася до рівня 100,6%, завдяки зваженій монетарній політиці та зміцненню курсу гривні. У липні індекс був зафіксований на рівні 100,0%, що вказує на певну дефляцію або стабілізацію цін на основні товари.

На початку 2024 року зафіксовано стабільний рівень інфляції. Січень та лютий продемонстрували низьке зростання цін: 100,4% та 100,3% відповідно. Це може бути наслідком стабілізації після попередніх шоків, а також стриманої грошово-кредитної політики Національного банку України. Отже, інфляційний тиск був контрольованим, завдяки поступовому відновленню економіки, яке супроводжувалося відносно стабільними цінами на енергоносії та продукти харчування.

Однак, починаючи з червня 2024 року, інфляція почала демонструвати дещо активніші коливання. Індекс споживчих цін за цей місяць склав 102,2%, що свідчить про невеликий стрибок. Це могло бути пов'язано з декількома факторами, серед яких варто відзначити:

- Зростання світових цін на нафту і газ, що збільшило вартість енергоносіїв на внутрішньому ринку.

- Сезонне подорожчання продовольчих товарів у зв'язку з посівними роботами та нерівномірним постачанням певних категорій сільськогосподарської продукції [3].

У липні 2024 року індекс споживчих цін становив 100,0%, що свідчить про відсутність зростання цін та можливу дефляцію в окремих секторах економіки. Цей період став переломним у процесах інфляції, оскільки економіка почала демонструвати стабілізацію. Основними факторами, що вплинули на таку ситуацію, були зниження споживчого попиту через скорочення доходів населення та зміцнення курсу гривні, що сприяло стабілізації на валютному ринку [3].

У серпні 2024 року, за даними Національного банку України, інфляція залишилася контрольованою, на рівні 100,6%. Такий низький показник свідчить про успіхи державної монетарної політики, яка була спрямована на зменшення обсягів грошової маси та стабілізацію валютного курсу. Крім того, позитивно вплинули заходи зі стимулювання внутрішнього виробництва та експорту, особливо в аграрному секторі [4]. Незважаючи на те, що певні коливання можуть виникати внаслідок зміни цін на енергоносії або глобальних ринкових потрясінь, очікується, що загальний рівень інфляції на кінець року залишиться в межах 104-105%. Це відображає загальну тенденцію до зниження інфляційного тиску порівняно з 2022 роком.

Важливим фактором, що впливає на ці процеси, є покращення умов ведення бізнесу, поступове відновлення інфраструктури та зниження рівня зовнішньої загрози для економіки України. Реформування митних процедур та поліпшення державного регулювання також сприяють стабілізації цін на внутрішньому ринку.

Аналіз інфляційних процесів в Україні за 2020-2024 роки свідчить про те, що країна пройшла через період значних економічних потрясінь, викликаних як глобальними, так і внутрішніми факторами. Найбільш критичним був 2022 рік, коли інфляція досягла галопуючого рівня, що стало наслідком війни та руйнування економічної інфраструктури.

Слід зазначити, що завдяки ефективній державній політиці та заходам стабілізації, у 2023-2024 роках спостерігається тенденція до поступового зниження інфляційного тиску. При цьому, у 2024 році зафіксовано зниження інфляції завдяки виваженій грошово-кредитній політиці, стабілізації валютного курсу та зростанню експорту. Загальний індекс споживчих цін за рік може скласти близько 104,9%, що є позитивним сигналом для подальшого економічного зростання та відновлення після кризи.

Література:

1. Індекс інфляції в Україні 2024 URL: <http://surl.li/vmeish> (дата звернення 02.10.2024)
2. Державна служба статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 02.10.2024)
3. Інфляція в липні впала до 0% - Держстат URL: <http://surl.li/ddsiro> (дата звернення 01.10.2024)
4. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції в серпні 2024 року URL: <http://surl.li/qtwxor> (дата звернення 03.10.2024)

Лешук Г.В.

*д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Смушак М.В.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Кушина М.Я.,

*здобувач вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Підприємництво є одним із найважливіших рушіїв економічного розвитку та соціальних перетворень у сучасному світі. Його соціально-економічна роль полягає у здатності створювати нові робочі місця, підвищувати рівень життя, сприяти інноваціям та зміцненню національної економіки. Підприємці часто стають тими, хто забезпечує ринок новими продуктами та послугами, покращує інфраструктуру та відкриває нові можливості для економічної діяльності.

Економічне значення підприємництва проявляється через його здатність до стимулювання зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Створення нових бізнесів і розвиток існуючих підприємств призводить до збільшення виробництва, що в свою чергу сприяє зростанню податкових надходжень і підвищенню фінансової стабільності держави. Малий та середній бізнес забезпечують гнучкість економіки, оскільки швидше реагують на зміни ринкової кон'юнктури, ніж великі корпорації.

Інноваційний потенціал підприємництва також відіграє критичну роль у технологічному прогресі. Підприємці часто виступають ініціаторами розробки та впровадження новітніх технологій, що підвищують ефективність виробничих процесів, якість продукції та послуг, а також покращують умови праці. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності як на національному, так і на глобальному рівнях. Інновації, які народжуються в підприємницькому середовищі, можуть кардинально змінювати структуру ринку, створювати нові індустрії та відкривати доступ до нових ринків.

Соціальна роль підприємництва є не менш важливою. Вона сприяє формуванню активного громадянського суспільства, розвитку культури та самозайнятості. Підприємці, які займаються соціальними ініціативами, активно сприяють вирішенню соціальних проблем, таких як безробіття, нерівність та низький рівень освіти. Багато підприємців займаються благодійністю, підтримкою освітніх та культурних програм, що зміцнює соціальну згуртованість і сприяє стабільності в суспільстві [1].

Значення підприємництва також проявляється через вплив на розвиток людського капіталу. Підприємці інвестують у навчання і розвиток своїх працівників, що сприяє підвищенню кваліфікації, розширенню професійних можливостей і розвитку нових компетенцій. Таким чином, підприємництво підвищує загальний рівень знань і навичок у суспільстві, що позитивно впливає на довгострокові перспективи економічного зростання.

Ще один важливий аспект соціально-економічного значення підприємництва полягає в його здатності забезпечити економічну мобільність і рівні можливості. Створення власної справи дозволяє людям з різних соціальних і економічних верств суспільства досягати успіху та підвищувати свій добробут. Це особливо важливо для груп, які традиційно мали обмежений доступ до економічних ресурсів, таких як жінки, молодь і люди з обмеженими можливостями [2].

Важливо також зазначити, що підприємництво є важливим елементом стабільності та розвитку місцевих громад. Воно допомагає розвивати інфраструктуру, покращує доступ до послуг і товарів, а також сприяє створенню нових ініціатив на місцевому рівні. Це особливо важливо для регіонів з низьким

рівнем економічного розвитку, де підприємництво може стати інструментом для подолання соціальної та економічної нерівності [3].

Отже, підприємництво має величезне соціально-економічне значення. Воно є не тільки джерелом економічного зростання та інновацій, але й важливим інструментом для поліпшення якості життя, забезпечення соціальної стабільності та розвитку громадянського суспільства. Стимулювання підприємницької активності має стати одним із пріоритетів державної політики, оскільки підприємництво сприяє не лише економічній, але й соціальній трансформації суспільства, створюючи умови для стійкого і інклюзивного розвитку.

Література:

1. Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана. URL: <https://studfile.net/preview/8189951/> (дата звернення: 17.10.2024)

2. Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Д. Моторного . URL: https://krliman.gov.ua/upload/editor/soc_biznes.pdf (дата звернення: 18.10.2024)

3. Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган Барановського. URL: http://ктеп.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/donets_1_i_romanenko_n_g_osnovi_pidpriemnitstva.pdf (дата звернення: 16.10.2024)

Леськів І.Ю.,

*кандидат економічних наук,
директор ВСП «Бучацький фаховий коледж Закладу вищої освіти
«Подільський державний університет»,
м. Бучач, Україна*

Лютий Я.В.,

*аспірант спеціальності 051 «Економіка»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Молдавчук І.М.,

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сьогоденних умовах, що склалися в Україні, коли зменшуються обсяги виробництва на підприємствах через падіння попиту на внутрішньому та зовнішньому ринках, єдиною альтернативою є перехід на інноваційний розвиток. Впровадження нових технологій та засобів праці, що забезпечують високу продуктивність, ресурсозбереження, енергоефективність, створення

робочих місць, валютні надходження та захист довкілля, відкриває шлях до зростання валового внутрішнього продукту як в загальному, так і на душу населення. Це спрямовує Україну на інноваційний курс розвитку, який сприяє переходу до економіки знань та інтелектуальної економіки – основного рушія на шляху до високорозвинутого майбутнього.

Виробництво є ключовим елементом економіки будь-якої країни, адже воно впливає на її економічну безпеку, стабільність фінансової системи та рівень життя населення.

Організація виробництва – це система заходів, спрямованих на раціональну побудову та ефективне ведення виробничих процесів, що сприяє створенню єдиної, злагодженої структури в межах підприємства [1]. Сучасні підходи до організації виробництва на підприємствах аграрного сектора, зосереджені на інноваційних методах управління логістикою, трансформації виробничих процесів та модернізації систем внутрішнього контролю [2, с. 38].

Щоб досягти ефективності у виконанні завдань працівниками підприємства, необхідно організувати їхню працю. Це включає:

- визначення функціональних обов'язків кожного працівника;
- розробку форм кооперації;
- визначення робочих місць;
- окреслення методів виконання роботи.

Організація роботи колективу залежить від рівня розвитку техніки та технологій і кваліфікації працівників. Науковий підхід до організації праці базується на систематичному впровадженні наукових досягнень і передових методів. Це дозволяє раціонально поєднувати роботу людей і техніки, максимально ефективно використовувати матеріальні і трудові ресурси та підвищувати продуктивність праці.

Наукова організація праці (НОП) має вирішувати економічні, соціальні та психофізіологічні завдання.

Комплексне впровадження НОП на підприємстві забезпечує максимальні результати. До основних завдань НОП належать: підвищення продуктивності праці, культурного та освітнього рівня працівників; оптимізація умов праці; матеріальне стимулювання, дисципліна та відповідальність; розвиток творчого потенціалу співробітників.

Організаційні форми та методи інноваційної діяльності сприяють стійкому розвитку аграрної сфери, а також висвітленню механізму трансформації аграрних підприємств з урахуванням інноваційних викликів [3, с. 121-122].

Практичне впровадження НОП сприяє зниженню витрат, підвищенню продуктивності та покращенню умов праці, створюючи сприятливі умови для досягнення високих соціально-економічних результатів [4].

Серед основних сучасних форм організації виробництва на підприємстві виділяють концентрацію, спеціалізацію, кооперування, комбінування та диверсифікацію. Сучасні форми організації виробництва, такі як концентрація, спеціалізація, кооперування, комбінування та диверсифікація, забезпечують основу для трансформації сільськогосподарських підприємств в умовах

інноваційного розвитку, сприяючи їх адаптації та підвищенню ефективності [5, с. 118].

Концентрація полягає у зосередженні виробництва на обмеженій кількості підприємств і їхніх підрозділів. Її рівень визначається масштабами випуску продукції, потужністю обладнання, кількістю однотипних машин та обсягом однотипного виробництва. Для оцінки концентрації використовують показники обсягу продукції, чисельності персоналу, а в деяких галузях – вартість основних засобів.

Спеціалізація означає фокусування підприємства на випуску однотипної продукції чи виконанні конкретних етапів технологічного процесу. Вона буває:

- технологічною, що передбачає виділення окремих виробничих етапів або операцій (наприклад, у текстильній галузі – прядильні або ткацькі фабрики);
- предметною, де підприємство займається виготовленням повністю готових виробів (наприклад, виробництво велосипедів);
- подетальною, що є різновидом предметної спеціалізації й полягає у виробництві окремих частин продукції (наприклад, двигунів чи підшипників).

Ці форми організації дозволяють оптимізувати процеси й підвищувати ефективність виробництва [6].

Спеціалісти повинні досконало знати технології виробництва, розуміти перспективи розвитку своєї галузі й підприємства загалом, а також уміти застосовувати сучасні методи для організації продуктивного та ефективного виробництва.

Сучасне виробниче підприємство ґрунтується на принципах гнучкості, цифровізації, екологічної відповідальності та оптимізації ресурсів. З огляду на необхідність гнучкості, цифровізації та екологічної відповідальності сучасних підприємств, модернізація системи нормування внутрішнього контролю на сільськогосподарських підприємствах стає важливою для підвищення прозорості, ефективності та відповідності сучасним стандартам сталого розвитку [7, с. 103].

Технологічний прогрес дозволяє підприємствам автоматизувати значну частину виробничих процесів, зменшуючи залежність від людського фактору та підвищуючи продуктивність. У той же час підприємства змушені враховувати виклики сталого розвитку та екологічні стандарти, оскільки сучасні споживачі все більше цінують екологічність продукції та прозорість виробничих процесів.

Отже, виробництво підприємства в умовах сьогодення є складним і багатогранним процесом, що потребує гармонійного поєднання технологічних інновацій, гнучкості та відповідальності перед суспільством та природою.

Література:

1. Організація виробництва та логістичні рішення. URL: <http://surl.li/evbdhc> (дата звернення: 18.10.2024)
2. Матковський П.Є., Сас Л.С., Шеленко Д.І. Формування електронних логістичних маршрутів доставки сільськогосподарської продукції від виробника до споживача у системі бюджетування діяльності суб'єктів господарювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2022. №1(124). С.

37-40. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/7.pdf
(дата звернення: 19.10.2024)

3. Шпикуляк О.Г., Русан В.М., Курило Л.І., Павлик П.В., Розгон І.Ю. Організаційні форми і методи інноваційної діяльності у розвитку аграрної сфери економіки. *Економіка АПК*. 2010. №12. С. 119-124.

4. Організація виробництва. <https://ктеп.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Organizacziya-virobnicztva-Prohorov-V.-V..pdf> (дата звернення: 21.10.2024)

5. Shelenko D., Balaniuk I., Sas L., Matkovskiy P. Kozak-Balaniuk I. Mechanism of transformation of agricultural enterprises in terms of innovative development. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2020, vol. 7, no. 3, pp. 115-127. URL: <http://surl.li/akcfhz> (дата звернення: 18.10.2024)

6. Економіка та організація виробництва. URL: <http://surl.li/qsxidz> (дата звернення: 17.10.2024)

7. Матковський П.Є., Сас Л.С., Шеленко Д.І. Модернізація системи нормування внутрішнього контролю на сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2017. Вип. 12. С. 101-104. URL: https://econ.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/39/2018/03/Visnuk_12_R-2.pdf#page=35 (дата звернення: 20.10.2024)

Оберемок В.,

*аспірант кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

Лівінський А.,

*д.е.н., професор кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ: ДРАЙВЕРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Економічний розвиток сільських територій стає дедалі важливішим у контексті глобалізації. Сучасні виклики, такі як демографічні зміни, зміни клімату та економічна нерівність, вимагають нових підходів до розвитку. Малі підприємства, які функціонують у сільській місцевості, відіграють ключову роль у формуванні стійкої економіки та можуть стати драйверами цього розвитку. Вони не тільки забезпечують робочі місця, але й сприяють створенню нових економічних можливостей, користуючись місцевими ресурсами. Залучення молоді до підприємництва може істотно змінити соціально-економічну динаміку сільських громад, адже молоді люди часто є носіями нових ідей та технологій, що може призвести до інновацій у бізнес-процесах.

Крім того, малі підприємства можуть відігравати важливу роль у збереженні культурної спадщини та екологічної стійкості. Вирощування регіональних сільськогосподарських культур та запровадження екологічних методів

виробництва, такі підприємства сприяють охороні навколишнього середовища і збереженню біорізноманіття. Зростаючий інтерес споживачів до органічних продуктів і еко-френдлі практик відкриває нові ринки для малих виробників, що дозволяє їм конкурувати з великими агрокомпаніями. Таким чином, малі підприємства не лише адаптуються до сучасних викликів, а й активно їх долають, сприяючи сталому розвитку та економічній стабільності в сільській місцевості.

Отже, забезпечення підтримки для малих підприємств через державні програми, фінансування та навчальні ініціативи може суттєво посилити їхню роль у розвитку сільських територій. Лише спільними зусиллями можливо створити умови, в яких малий бізнес буде не лише адаптуватися, а й процвітати, стаючи важливим елементом стабільної та різноманітної економіки.

В умовах глобалізації малі підприємства стикаються з численними викликами, які можуть суттєво ускладнити їхнє виживання та розвиток. Одним із найбільш значущих викликів є конкуренція з великими підприємствами та міжнародними компаніями. Великі гравці часто мають значні ресурси, що дозволяє їм знижувати ціни, вкладати в рекламу і нарощувати виробництво. У результаті малі підприємства змушені шукати спеціалізовані стратегії для виживання, наприклад, орієнтуватися на нішеві ринки, пропонувати унікальні або інноваційні продукти і надавати високоякісне обслуговування, яке важко відтворити великим компаніям. Таким чином, приділяючи увагу потребам своїх клієнтів, малий бізнес може знайти своє місце в умовах жорсткої конкуренції.

Ще одним серйозним викликом є обмежений доступ до фінансування. Багато малих підприємств не мають змоги залучити необхідні фінансові ресурси через високі вимоги банків і фінансових установ, що часто призводить до того, що вони опиняються у несприятливому становищі в порівнянні з великими компаніями. Відсутність достатніх коштів ускладнює реалізацію інновацій, розширення виробництва і навіть повсякденне управління бізнесом. Це обмежує їхній потенціал для зростання і розвитку, що в свою чергу може призвести до ще більшої вразливості в умовах економічної нестабільності. [1, с.2]

Нарешті, нестабільність ринку є ще однією істотною перешкодою на шляху розвитку малих підприємств. Глобальні економічні зміни, такі як коливання валютних курсів, зміни в політичній ситуації або природні катастрофи, можуть безпосередньо вплинути на попит на продукцію малого бізнесу. Це створює додаткові ризики, адже малим підприємствам часто складно адаптуватися до швидко змінюваних умов. Однак, незважаючи на ці виклики, малі підприємства мають потенціал для інновацій та адаптації, а їхня гнучкість може слугувати конкурентною перевагою у мінливому глобальному середовищі.

Розвиток малих підприємств становить критично важливий аспект економічної стабільності та зростання. Одним із основних чинників, які сприяють їхньому успішному функціонуванню, є державна підтримка. Державна політика, що включає фінансову допомогу, субсидії, податкові пільги та програми навчання, виконує роль потужного каталізатора для малих бізнесів. Зокрема, фінансова підтримка дозволяє підприємствам знизити витрати на започаткування та розвиток, а податкові пільги створюють додаткові стимули для інвестування у власні проекти. Програми навчання забезпечують

підприємців цінними знаннями та навичками, необхідними для успішного управління бізнесом у мінливих умовах ринкової конкуренції.

Крім державної підтримки, важливим аспектом розвитку малих підприємств є їхня взаємодія з навчальними закладами, такими як університети та бізнес-інкубатори. Співпраця з цими організаціями дає можливість малим підприємствам отримувати доступ до новітніх ідей та технологій, а також залучати кваліфіковані кадри. Університети можуть виступати не лише як джерело знань, але й як партнер у розробці інноваційних рішень, які можуть покращити продуктивність і конкурентоспроможність малих підприємств. Бізнес-інкубатори, в свою чергу, забезпечують необхідні ресурси та підтримку на стадії становлення бізнесу, допомагаючи створити стійку основу для подальшого розвитку.

Міжнародна співпраця також відіграє важливу роль у формуванні успішного бізнес-середовища для малих підприємств. Участь у міжнародних програмах та ініціативах відкриває нові перспективи, дозволяючи отримувати цінний досвід, знання та технології з інших країн. Крім того, активна міжнародна діяльність допомагає підприємствам виходити на нові ринки, забезпечуючи таким чином розширення бізнесу та збільшення обсягів продажів. Це стає особливо важливим у глобалізованому світі, де конкуренція є жорсткою, і можливість адаптуватися до міжнародних стандартів може стати вирішальним фактором у досягненні успіху.

Отже, комплексний підхід до підтримки розвитку малих підприємств, що поєднує державну політику, співпрацю з навчальними закладами та міжнародну інтеграцію, створює умови для стабільного зростання і процвітання бізнесу. Ці інструменти не лише допомагають малим підприємствам знайти своє місце на ринку, а й сприяють інноваційному розвитку та підвищенню їхньої конкурентоспроможності в глобальному масштабі.[2]

Один із яскравих прикладів успішного малого підприємства в Україні можна знайти в сфері агровиробництва. Мова йде про мале фермерське господарство «Агродар», яке розташоване в Черкаській області та стало взірцем ефективного використання сучасних технологій для підвищення продуктивності та якості продукції.

ФГ «Агродар» спеціалізується на вирощуванні органічних зернових, овочів і ягід. З моменту свого заснування це підприємство впровадило ряд інноваційних практик. По-перше, вони використовують крапельне зрошення, що дозволяє суттєво знизити витрати води та забезпечити рівномірний полив. Це особливо важливо в умовах зміни клімату, коли проблеми з доступом до води стають все більш актуальними. Додатково фермери застосовують точне землеробство, що дозволяє аналізувати якість ґрунту та використовувати добрива ефективніше.

Ключовим фактором успіху цього агробізнесу стала орієнтація на екологічно чисту продукцію. З метою підвищення якості товару та відповідності сучасним споживчим запитам, ФГ «Агродар» отримав сертифікат органічного виробництва. Це не лише зміцнює довіру споживачів, а й відкриває нові можливості для виходу на міжнародні ринки, оскільки попит на органічні продукти в світі продовжує зростати.

Окрім продуктивності, підприємство активно залучає громаду і створює нові робочі місця, тим самим сприяючи економічному розвитку регіону. ФГ «Агродар» організовує екскурсії та майстер-класи для школярів і студентів, щоб ознайомити молодь з основами агровиробництва і залучити їх до екологічних практик.

Варто зазначити, що ФГ «Агродар» також має інтернет-магазин, що дозволяє споживачам замовляти продукцію безпосередньо з поля. Це стало гарною відповіддю на виклики пандемії COVID-19, коли традиційні канали збуту зазнали значних змін.

Таким чином, кейс фермерського господарства «Агродар» демонструє, що впровадження сучасних технологій, акцент на екологічність та активне залучення громади є важливими чинниками успіху малих підприємств в агросекторі. Це не лише дозволяє досягати високих економічних результатів, а й сприяє вирішенню соціальних і екологічних завдань, що робить бізнес більш стійким у довгостроковій перспективі.

Малі підприємства на сільських територіях здатні бути важливими драйверами економічного розвитку в умовах глобалізації. Щоб реалізувати цей потенціал, необхідно забезпечити належну державну політику, підтримку з боку громади і інституцій, а також адаптувати бізнес-моделі до змінюваних умов ринку. Для досягнення успіху малим підприємствам потрібно не лише впроваджувати інновації, а й ефективно взаємодіяти з національними та міжнародними економічними системами.

Література:

1. Обруч Г. В., Іванюта Б.Л., Журавльова К.В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №6 С. 12-19
URL:<https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i61.127686>
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. (2023). Підтримка малого агровиробництва: програми і ініціативи. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2024)

Пасічник Ю.В.,

*д. е. н., професор, головний науковий співробітник
відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У теперішніх складних реаліях суспільного стану України, коли незважаючи на тривалу російську агресію, продовжуються пошуки подальшого

економічного і соціального розвитку та визначаються механізми входження у ЄС, актуального значення набувають теоретичні конструкції такого розвитку. Зазначимо, що організаційно-економічне забезпечення сталого розвитку економіки включає комплекс заходів, направлених на досягнення гармонічного суспільного розвитку, що враховує природні, екологічні, демографічні та економічні інтереси.

Механізм забезпечення такого розвитку включає низку складових, зокрема: теоретичний базис, нормативно-правову базу, економічні механізми, розвиток «зелених» технологій, енергозбереження, інституційну підтримку, соціальну відповідальність бізнесу, раціональне використання ресурсів.

Водночас, при реалізації важелів такого механізму, є необхідним компонентом використання відповідних теоретичних конструкцій, у цьому контексті зарубіжних концепцій щодо зменшення безробіття. Саме безробіття тепер в Україні набуло масового поширення, хоча у Національному банку України очікують, що на етапі відбудови країни конкуренція за нових працівників посилиться, а це сприятиме поступовому зниженню безробіття – з 14,2% у 2024 році до 11,9% у 2025 та 10,6% у 2026 році [1].

Відповідні дані подає Міністерства фінансів України, зазначаючи, що зареєстрованих безробітних у 2020 р. було 459,2 тис осіб, у 2021 р. – 295,0 тис осіб, у 2022 р. – 186,5 тис осіб, у 2023 р. – 96,1 тис осіб, у січні 2024 р. – 101,4 тис осіб [2].

Безробіття, як явище, у теперішніх реаліях є характерним практично для всіх країн світу. Для України в умовах війни безробіття набуває специфічних ознак – з однієї сторони виникає дефіцит робочої сили по причині вимушеної трудової міграції та призову певної категорії працюючих до лав Збройних сил України, а з іншої – по причині зупинки виробництв за різних обставин та вимушеного безробіття.

Також зауважимо, що безробіття в умовах XXI ст. є практично природним явищем і згідно досліджень фахівців Глобального Інституту McKinsey, автоматизація трудових процесів у світі набула широкого розповсюдження, і очікується що автоматизацією найближчим часом буде охоплено не менше третини операцій у 60% наявних на ринку професіях. Можливо допустити, що ефект буде різний у окремих країнах, але загалом, це може призвести до вивільнення не менше 15% робочих місць в еквіваленті повної зайнятості, і відповідно до оцінок МОП від 3% до 14% працівників у світовому вимірі будуть вимушені змінити професію [3].

У цьому контексті С. Харчук та І. Пенькна констатують «Зарубіжний досвід свідчить, що кожна країна шляхом спроб та помилок виробила для себе особливу модель зайнятості та методи боротьби з безробіттям, які визначаються притаманними їй економічними, політичними, культурними, соціальними та релігійними цінностями. Яскравим прикладом держави соціального добробуту є Швеція, де поряд зі сталим економічним розвитком та високим рівнем життя населення простежується продуктивна зайнятість і низький рівень безробіття. Заслуговує на увагу той факт, що в цій країні значні зусилля спрямовуються на попередження безробіття, а не на боротьбу з його наслідками» [4].

Саме тому, беручи до уваги наявність безробіття в Україні, проаналізуємо наявні зарубіжні концепції, які є сприйнятливими для застосування в Україні у теперішній час.

Y. Mercan, B. Schoefer & P. Sedlá запропонували теорію коливань безробіття, як домінуючої основи для вивчення рівноважного безробіття, яка базується на моделі пошуку та відповідності Diamond-Mortensen-Pissarides (DMP). Вони дійшли висновку, що новоприйняті та постійні працівники є недосконалими заміниками, тому спроби найняти безробітних під час спадів та зменшити обсяги нових наймів перешкоджає створенню робочих місць. Ними також було проаналізовано альтернативну DMP model of Shimer як окремий випадок. У цій стандартній моделі всі працівники ідеально замінні, і, отже, фірми можуть поглинати безробітних під час рецесії без компромісів на їх продуктивність [5].

John Komlos пропонує свій підхід, суть якого полягає у такому: «Іншими словами, ми маємо приділити пріоритетну увагу інституційним інноваціям та прийняти далекоглядну політику для досягнення цих цілей, щоб метою економіки стало підвищення добробуту людини та створення сталої економіки «чорного лебедя», а не нинішня орієнтація на виробництво, доходів та зростання ВВП. В епоху, що характеризується радикальною невизначеністю більше, ніж будь-коли раніше, нам також необхідно подумати про запровадження «аналізу стійкості до відмов» (відмовостійких стратегій) в економіці. Ці питання повинні бути поставлені на порядок денний, якщо ми хочемо пом'якшити ендемічні структурні дисбаланси, яких страждає західний світ у першій чверті XXI століття» [6].

Отже, висвітлені теоретичні конструкції відображають погляди зарубіжних учених щодо проблем, специфіки, проявів, особливостей безробіття. Є очевидним, що ця проблема характерна також і для України, тому окремі рекомендації із відповідною адаптацією можуть бути застосовуваними для наших теперішніх реалій. Схеми, механізми, важелі подолання безробіття в Україні, як у період воєнного стану так і у післявоєнний період, мають базуватись не лише на використанні позитивного національного досвіду, але і враховувати сприйнятливий зарубіжний, зокрема і у теоретичному аспекті. Саме такий симбіоз є оптимальним варіантом щодо зменшення рівня безробіття в Україні.

Література:

1. У Нацбанку очікують на зниження безробіття. Укрінформ. 2 жовтня 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3869655-u-nacbanku-ocikuut-na-znizenna-bezrobitta.html> (дата звернення: 17.10.2024)

2. Кількість зареєстрованих безробітних. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2024/>.(дата звернення: 18.10.2024)

3. Manyika James et all. A future that works: automation, employment, and productivity. McKinsey Global Institute in collaboration with McKinsey Analytics. Copyright McKinsey & Company, 2017. 28 p.

4. Харчук С. А., Пенькна І. С. Безробіття як одне з глобальних проблем світу та напрями його подолання. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 71-76.

5. Mercan Y., Schoefer B., Sedlá P. A Congestion Theory of Unemployment Fluctuations. *National Bureau of Economic Research*. Massachusetts Avenue Cambridge, May 2021. 97 p.

6. Komlos J. Unemployment in the High-Pressure Capitalism of the 21st Century: Introduction. *Forum for Social Economics*. Volume 52, 2023. Issue 4. Pages 323-333. Received 15 May 2023. URL: <https://doi.org/10.1080/07360932.2023.2234092>

Покальчук О. К.,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Страхова галузь відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та безпеки як окремих суб'єктів господарювання, так і національної економіки загалом. У сучасних умовах, коли світова економіка стикається з новими викликами, такими як глобалізація, зростання нерівності та загроза економічних криз, стабільність фінансового потенціалу страхових компаній набуває особливої актуальності. Важливою передумовою для довгострокової стійкості страхових компаній є впровадження принципів сталого розвитку, що дозволяє збалансувати економічну, соціальну та екологічну складові їхньої діяльності [1-6].

Фінансовий потенціал страхових компаній визначається їхньою здатністю забезпечувати стабільність та ліквідність фінансових ресурсів для виконання зобов'язань перед клієнтами. Фінансовий потенціал охоплює такі аспекти, як наявність достатніх капітальних резервів, управління ризиками, диверсифікація активів та оптимізація страхових портфелів. Фінансова стійкість є ключовим показником надійності страхових компаній, оскільки вона визначає їхню здатність протистояти зовнішнім загрозам та забезпечувати виконання своїх зобов'язань перед страхувальниками [1; 2; 3].

Сталий розвиток страхових компаній базується на інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (Environmental, Social, and Governance – ESG) у їхню діяльність, які означають, що страхові компанії мають враховувати вплив своєї діяльності на навколишнє середовище, соціум та корпоративне управління. Для забезпечення довгострокової фінансової стабільності страхові компанії повинні інвестувати в проекти, що сприяють сталому розвитку, активно управляти екологічними та соціальними ризиками, а також забезпечувати прозорість і ефективність управлінських процесів [4; 5; 6].

Серед основних чинників, що впливають на фінансовий потенціал страхових компаній визначено наступні:

1. Економічні ризики. Фінансова стабільність страхових компаній значною мірою залежить від загальноекономічної ситуації. Економічні кризи, війни, інфляція, коливання валютних курсів та відсоткових ставок впливають на інвестиційні портфелі та фінансові результати страхових компаній. Для зменшення негативного впливу економічних ризиків страхові компанії повинні впроваджувати диверсифіковані стратегії управління активами, спрямовані на захист від коливань на фінансових ринках.

2. Кліматичні ризики та зміна клімату. Зміни клімату створюють нові ризики для страхових компаній, особливо для тих, що займаються майновим страхуванням та страхуванням від природних катастроф. Частота та масштаб природних катастроф, таких як повені, пожежі, урагани, зростають, що призводить до збільшення страхових виплат. Для того щоб зберегти фінансову стійкість, страхові компанії повинні переглядати свої моделі оцінки ризиків, впроваджувати кліматичні сценарії в андеррайтинг та активніше залучатися до екологічних ініціатив.

3. Соціальні ризики. Соціальні ризики також впливають на діяльність страхових компаній через зростання нерівності, соціальні конфлікти, старіння населення та зміни у структурі зайнятості, що можуть спричинити зміну попиту на страхові продукти та підвищити соціальні витрати компаній. В даному фокусі страхові компанії повинні адаптувати свої пропозиції до нових соціальних викликів та розвивати соціально відповідальні страхові продукти, які сприятимуть зменшенню нерівності та підтримці соціального добробуту [1-6].

Серед ключових стратегій, що допоможуть зміцнити фінансовий потенціал страхових компаній можна виділити:

1. Інтеграція принципів сталого розвитку в інвестиційно-фінансову діяльність страхових компаній. Інтеграція принципів сталого розвитку в інвестиційну та фінансову діяльність передбачає інвестування в проекти, що сприяють зменшенню екологічних ризиків, розвитку відновлюваної енергетики, енергоефективності та циркулярної економіки. Такий підхід дозволяє не лише мінімізувати ризики, але й отримати додаткові фінансові вигоди від інноваційних та екологічно відповідальних проектів.

2. Управління ризиками через диверсифікацію. Диверсифікація є важливим інструментом для управління ризиками та забезпечення стабільності фінансового потенціалу. Страхові компанії можуть диверсифікувати не лише свої інвестиційні портфелі, а й страхові продукти, географічне охоплення та клієнтську базу. Такий підхід дозволяє зменшити вплив локальних ризиків та забезпечити стабільний дохід навіть у умовах нестабільності на окремих ринках.

3. Розвиток цифрових технологій для підвищення ефективності діяльності. Цифровізація є одним із ключових чинників підвищення ефективності страхових компаній через використання сучасних технологій, що дозволяє покращити процеси андеррайтингу, управління ризиками, клієнтське обслуговування та знизити операційні витрати [1-6].

Отже, забезпечення стабільності фінансового потенціалу страхових компаній в умовах сталого розвитку вимагає комплексного підходу, що включає інтеграцію принципів сталого розвитку в усі аспекти діяльності, ефективне

управління ризиками та інноваційні стратегії розвитку. Враховуючи сучасні перешкоди, такі як економічні коливання, зміни клімату та соціальні ризики, страхові компанії повинні активно адаптувати свої бізнес-процеси та інвестиційні стратегії для забезпечення довгострокової фінансової стійкості. Інновації, диджиталізація та соціальна відповідальність стануть ключовими чинниками успіху в нових умовах сталого розвитку.

Література:

1. Комарецька П. В. Сутність та значення фінансового потенціалу для розвитку підприємства в сучасних умовах. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна "Шляхи рішення проблем функціонування економічних систем"*. 2004. № 630, частина друга. С. 163-166.
2. Комарецька П. В. Фінансовий потенціал: його складові, фактори впливу та умови розвитку. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна "Еволюція наукових знань і сучасні проблеми економічної теорії": Економічна серія*. 2005. Вип. 663. С. 144-148.
3. Крахмальова Н.А., Пузирьова П.В. Фінансова реструктуризація підприємств як фактор зміцнення їх фінансового потенціалу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 2 (225). С. 51-58.
4. Покальчук О. К., Пузирьова П. В. Інноваційний розвиток національного страхового ринку у фокусі стратегічних пріоритетів. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 17 листопада 2023 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2023. С. 208-213.
5. Пузирьова П. В. Актуальні аспекти менеджменту організації страхового бізнесу / П. В. Пузирьова, Ю. Г. Ковальська // *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 3 (130). С. 100-103.
6. Пузирьова П. В. Методи оцінки управління розвитком інноваційно-фінансового потенціалу промислових підприємств в умовах цифровізації. *Modern directions of scientific research development : proceedings of 9th International scientific and practical conference, Chicago, USA, 23-25 February, 2022*. BoScience Publisher, Chicago, USA, 2022. P. 504-513.

Петренко О.П.,
к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Кушніренко С.О.,
здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВИЗНАЧЕННІ РИНКОВОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Конкурентне середовище відіграє ключову роль у формуванні стратегії та ринкової позиції підприємства. Це комплекс сил і факторів, що впливають на конкурентоспроможність бізнесу та визначають його здатність досягати успіху на ринку. Ринкова позиція компанії - це її місце на ринку порівняно з конкурентами, яке визначається через ряд чинників, таких як конкурентні переваги, стратегічні рішення та адаптивність до змін.

Дяченко Т.О. та Седой В.Г. відмічають звертають увагу на проблему оцінювання рівня конкурентоспроможності в сучасних умовах перед кожним підприємством з метою посилення конкурентної позиції [1, с.99].

Ключовим елементом вирішення проблем сільського господарства, як зазначають деякі автори, є бізнес-стратегія, яка сприяє підвищенню його конкурентоспроможності. Це передбачає детальне дослідження ринкових умов та конкурентного середовища, проведення порівняльного аналізу конкурентних переваг продукції, виявлення можливостей для модернізації та диверсифікації виробництва [2, с.879].

Рис. 1. Показники конкурентного середовища підприємства
Джерело: створено авторами

Конкурентне середовище відіграє ключову роль у визначенні ринкової позиції підприємства та впливає на стратегії, прийняття рішень та довгострокові цілі компанії. Для успішного функціонування підприємству необхідно розуміти всі елементи конкурентного середовища (рис. 1).

Для дослідження нами обрано аграрне підприємство СТОВ «Іва» Роздільнянського району Одеської області. Розрахункові показники конкурентоспроможності підприємства за рахунок комплексного методу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розрахунок показників конкурентоспроможності СТОВ «Іва»

Показники конкурентоспроможності	Роки			Зміна,% 2022/2021	Бали	Зміна,% 2023/2022	Бали
	2021	2022	2023				
<i>1. Критерій ефективності виробничої діяльності підприємства(ЕВ)</i>							
Рівень витрат (РВ)	0,72	1,03	0,90	42,4	14	-13,1	9
Фондовіддача (Ф)	7,03	3,39	10,51	-31,8	7	209	15
Рентабельність товару, (РТ)%	37,30	-3,58	10,83	-109,6	5	-402	5
Продуктивність праці (ПП)	3232,3	1304,13	2748,74	-59,7	5	110	15
<i>2. Критерій фінансового стану підприємства(ФС)</i>							
Коефіцієнт автономії(КА)	0,51	0,44	0,47	-12,5	9	7	10
Коефіцієнт покриття(КП)	1,69	0,30	0,22	-81,1	5	-25,4	8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності(КЛ)	16,22	84,94	28,27	523	15	-67,7	5
Коефіцієнт обороту оборотних коштів(КО)	6,00	2,86	8,09	-52,3	5	182	15
<i>3. Критерій ефективності організації збуту(ЕЗ)</i>							
Рентабельність продажів (РП)	3,11	-15,54	1,31	-499	5	-108,5	5
Коефіцієнт заготовленості готовою продукцією(КЗ)	-0,96	-0,52	-0,74	-46	6	43,6	14
Коефіцієнт завантаження виробничих потужностей(КВ)	0,75	0,75	0,75	0	10	0	10
Коефіцієнт ефективності реклами(КР)	0	0	0	0	10	0	10

Джерело: розраховано авторами на основі статистичної звітності СТОВ «Іва»

Проведемо розрахунок критерію конкурентоспроможності підприємства.

$$ККО_{22} = 0,15 \times 8,17 + 0,29 \times 8,86 + 0,23 \times 3,59 + 0,33 \times 10 = 7,921$$

$$ККО_{23} = 0,15 \times 9,14 + 0,29 \times 8,25 + 0,23 \times 8,01 + 0,33 \times 10 = 8,905$$

З розрахунків видно, що конкурентоспроможність підприємства зросла, так у 2023 році загальний показник конкурентоспроможності (ККО) зріс до 8,905 у порівнянні з 7,921 у 2022 році. Це свідчить про покращення позицій підприємства на ринку. Підвищення показників ЕВ та ЕЗ вказує на успішну оптимізацію виробництва та зміцнення економічної стійкості підприємства. Незначне падіння фінансової стійкості свідчить про певні труднощі у

фінансовому аспекті діяльності, але вони не мають суттєвого впливу на загальну конкурентоспроможність.

SWOT-аналіз підприємства дає змогу дати всебічну оцінку поточного стану підприємства, окреслити його позицію на ринку, а також розробити стратегії для підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємства на ринку (таблиця 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз СТОВ «Іва» Роздільнянського району Одеської області

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Висока якість продукції: СТОВ «Іва» відомий своєю високоякісною сільськогосподарською продукцією.	Залежність від погодних умов: Сільське господарство сильно залежить від погодних умов, що може впливати на врожайність.
Досвідчений персонал: Команда складається з висококваліфікованих фахівців, що забезпечує ефективне управління та виробництво.	Обмежені фінансові ресурси: Недостатність фінансування може обмежувати можливості для розширення та модернізації.
Наявність необхідної інфраструктури: Власні склади, техніка та обладнання для обробки та зберігання продукції.	Відсутність власного бренду: Відсутність сильного бренду може знижувати конкурентоспроможність на ринку.
Власний оборотний капітал: Відносно високий рівень власного оборотного капіталу, що дозволяє підприємству підтримувати ліквідність і здійснювати необхідні операції.	Ризик банкрутства: Низькі значення показника Z-моделі Альтмана у 2022-2023 роках свідчать про підвищену ймовірність банкрутства.
Досвід у сільському господарстві: СТОВ «Іва» має багаторічний досвід у вирощуванні та продажу зернових культур.	Обмеженість інвестицій у модернізацію та розвиток, що може знижувати конкурентоспроможність.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розширення ринків збуту: Вихід на нові ринки збуту, включаючи міжнародні, може сприяти збільшенню доходів і зменшенню залежності від внутрішнього ринку.	Конкуренція: Зростаюча конкуренція з боку інших виробників може впливати на частку ринку.
Впровадження інноваційних технологій: Використання сучасних агротехнологій та технологій у тваринництві може підвищити продуктивність і знизити витрати.	Економічна нестабільність: Коливання валютного курсу, інфляція та загальна економічна нестабільність в Україні можуть негативно вплинути на фінансовий стан підприємства.
Державна підтримка: Використання можливостей державної підтримки аграрного сектора, включаючи субсидії, пільгове кредитування, може покращити фінансовий стан.	Зміни в законодавстві: Зміни в законодавстві можуть створювати додаткові труднощі для ведення бізнесу. Кліматичні ризики: Зміни клімату, непередбачувані погодні умови можуть призвести до втрати врожаїв і зниження продуктивності тваринництва.
Розвиток переробної інфраструктури: Інвестиції у власну переробку сільськогосподарської продукції дозволять підвищити додану вартість та розширити асортимент продукції.	Політичні та військові ризики: Політична нестабільність та військові дії в Україні суттєво впливають на діяльність підприємства, порушуючи логістику та доступ до ринків.

Джерело: створено авторами

SWOT-аналіз показує, що СТОВ «Іва» має значні переваги, такі як висока якість продукції, досвідчений персонал і наявність необхідної інфраструктури, що сприяє ефективному управлінню та виробництву. Проте підприємство стикається з певними проблемами, включаючи залежність від погодних умов, обмежені фінансові ресурси та ризик банкрутства, що може вплинути на його стабільність та зростання. Можливості для СТОВ «Іва» включають розширення ринків збуту, впровадження інноваційних технологій [3,с.99], отримання державної підтримки і розвиток переробної інфраструктури. Ці фактори можуть допомогти підвищити ефективність та фінансовий стан підприємства. Водночас, існують серйозні загрози, такі як зростаюча конкуренція, економічна нестабільність, зміни в законодавстві, кліматичні ризики та політичні та військові нестабільності, які можуть негативно вплинути на його діяльність. СТОВ "ІВА" має доступ до родючих земель, але стикається з низьким рівнем інновацій та слабким попитом на локальному ринку, підприємство може сконцентрувати свої зусилля на впровадженні технологій для збільшення продуктивності та виходу на зовнішні ринки.

Отже, підприємство демонструє позитивну динаміку у своїй діяльності та підвищує свою конкурентоспроможність, що є важливим для його подальшого розвитку на ринку. Стратегія компанії повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі конкурентів і ринкових тенденцій, що дозволить їй зберегти та розвинути конкурентні переваги.

Література:

1. Дяченко Т.О., Седой В.Г. Методичні аспекти оцінки конкурентоспроможності автотранспортних підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Випуск 40. С. 99-106
2. Петренко О.П., Кормільцева В.В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності в аграрних підприємствах України. *Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference «Science, society, education: topical issues and development prospects»* (Kharkiv, Ukraine 7-9 June 2020). Kharkiv, 2020. P.876-881 URL: <http://surl.li/urhdp> (дата звернення: 26.10.2024)
3. Чіков І., Радько V., Маршалок М., Теплюк М., Петренко О., Шарко І. Економічний розвиток підприємств агропродовольчої сфери на інноваційній основі. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №1 (42). С. 98-106 URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3672> (дата звернення: 26.10.2024)

Пузирьова П. В.,
д.е.н., професор,
доцент кафедри смарт-економіки
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОСИСТЕМИ

Механізм інноваційного розвитку фінансового потенціалу агропідприємств в умовах сталого розвитку національної екосистеми набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю адаптації агропромислового комплексу до нових глобальних викликів, пов'язаних із збереженням природних ресурсів, змінами клімату та забезпеченням продовольчої безпеки. Сучасні агропідприємства мають розвивати фінансовий потенціал, орієнтуючись не лише на отримання прибутку, а й на впровадження інновацій, які сприяють сталому розвитку [1; 3; 5; 8].

В умовах глобалізації, посилення конкуренції та зростання вимог до екологічної відповідальності, агропідприємства повинні шукати нові шляхи фінансового розвитку, що передбачає оптимізацію використання фінансових ресурсів, інвестування у нові технології, енергоефективність та відновлювані джерела енергії. Окрім цього, на національному рівні важливо розробляти інструменти фінансової підтримки агропідприємств, спрямовані на розвиток інноваційних підходів у веденні бізнесу, що відповідатимуть принципам сталого розвитку. Успішна інтеграція інновацій в агропромисловий сектор дозволить підвищити його конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках, забезпечити довгострокове зростання та зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь. Тому дослідження механізмів інноваційного розвитку фінансового потенціалу агропідприємств має значну практичну цінність для економічного зростання країни та забезпечення стійкої екосистеми [2; 4; 6; 7].

Фінансовий потенціал агропідприємств визначається як сукупність фінансових ресурсів, які можуть бути залучені для підтримки їх діяльності, а також здатність підприємств ефективно використовувати ці ресурси для досягнення стратегічних цілей. В умовах сталого розвитку акцент робиться не лише на кількісних аспектах фінансових ресурсів, але й на якості їх використання, тобто на впровадженні інноваційних підходів та технологій для покращення економічної стійкості підприємства. Інноваційний розвиток передбачає інтеграцію нових технологій, практик та бізнес-моделей, які забезпечують ефективне використання фінансових, матеріальних і людських ресурсів. Для агропідприємств це може включати такі напрямки, як використання цифрових технологій, автоматизація виробничих процесів, розробка і впровадження нових сортів рослин та технологій їх обробки, а також покращення методів управління ризиками та фінансовими потоками [1-6].

У контексті національної екосистеми агропідприємства повинні брати до уваги вплив своєї діяльності на довкілля, забезпечувати раціональне використання природних ресурсів і мінімізацію негативного впливу на екосистему, що вимагає від агропідприємств інноваційних підходів до управління ресурсами, які включають використання екологічно чистих технологій, відновлюваних джерел енергії, а також ефективне управління земельними ресурсами. Зокрема, національна екосистема в Україні піддається серйозним викликам, пов'язаним зі змінами клімату, деградацією ґрунтів і втратою біорізноманіття, що ставить перед агропідприємствами завдання не лише забезпечити свою економічну стійкість, але й внести вклад у збереження природного середовища через впровадження екологічно безпечних та інноваційних практик. Інноваційний розвиток фінансового потенціалу агропідприємств передбачає кілька ключових напрямків [1-8]:

1. Інвестування в нові технології – впровадження сучасних агротехнологій, таких як системи точного землеробства, автоматизовані системи управління виробництвом, використання дронів для моніторингу стану полів та рослин, може значно підвищити продуктивність і знизити витрати на ресурси, що також сприяє зменшенню впливу на довкілля за рахунок оптимізації використання добрив, води та енергії.

2. Фінансові інновації – аграрні підприємства можуть використовувати різноманітні фінансові інструменти для залучення капіталу та управління ризиками. Наприклад, аграрні розписки, кредитування під заставу майбутнього врожаю, венчурні інвестиції та державні гранти на підтримку інноваційних проєктів, що є важливими складовими механізму фінансового розвитку.

3. Цифровізація управлінських процесів – впровадження сучасних інформаційних систем дозволяє агропідприємствам ефективніше планувати та контролювати фінансові потоки, оптимізувати виробничі процеси, знижувати витрати і підвищувати прозорість фінансової діяльності.

4. Підвищення енергоефективності та екологічної стійкості – інвестиції у відновлювані джерела енергії, такі як сонячні або вітрові електростанції, а також впровадження енергозберігаючих технологій у виробничі процеси дозволяють знизити залежність від традиційних енергоносіїв і скоротити витрати на енергію.

5. Управління ризиками через страхування та хеджування – зважаючи на значну залежність агропідприємств від природних умов, впровадження фінансових інструментів для страхування врожаїв та хеджування ризиків, пов'язаних з коливанням цін на продукцію, є важливим елементом управління фінансовим потенціалом.

Також не можна недооцінювати вплив державної політики на інноваційний розвиток агропідприємств. Так, держава відіграє важливу роль у підтримці інноваційного розвитку фінансового потенціалу агропідприємств через сприяння інноваціям, що може здійснюватися через такі механізми, як державні програми підтримки фермерів, інвестиції в дослідження та розвиток аграрного сектору, створення сприятливих умов для залучення інвестицій і розвиток інфраструктури.

Особливо важливими є заходи щодо вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема, в частині стимулювання впровадження екологічно чистих технологій та раціонального використання земельних ресурсів. Регуляторна підтримка інноваційних проектів через механізми податкових пільг і субсидій на впровадження новітніх технологій є потужним інструментом стимулювання розвитку агропідприємств [1-8].

Отже, інноваційний розвиток фінансового потенціалу агропідприємств є ключовим чинником для забезпечення їх конкурентоспроможності та стійкості в умовах сталого розвитку. Використання сучасних технологій, оптимізація фінансових потоків і впровадження ефективних систем управління сприятимуть не лише підвищенню продуктивності агропромислового виробництва, але й забезпечать довгострокову екологічну стійкість національної екосистеми.

Література:

1. Когут О. В. Роль фінансового потенціалу у забезпеченні сталого розвитку України. О. В. Когут, З. Я. Шацька. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, присвяченої 90-річчю Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, 26 березня 2020 р. / упор. О. В. Ольшанська. Київ : КНУТД, 2020. – С. 135-138.
2. Комарецька П. В. Сутність та значення фінансового потенціалу для розвитку підприємства в сучасних умовах. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна "Шляхи рішення проблем функціонування економічних систем"*. 2004. № 630, частина друга. С. 163-166.
3. Комарецька П. В. Фінансове планування як передумова розвитку фінансового потенціалу промислових підприємств. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна "Проблеми стійкого соціально-економічного розвитку України"*. 2006. № 730. С. 90-93.
4. Крахмальова Н. А. Фінансова реструктуризація підприємств як фактор зміцнення їх фінансового потенціалу. Н. А. Крахмальова, П. В. Пузирьова. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 2 (225). С. 51-58.
5. Поліщук В. В. Фінансовий потенціал сталого розвитку економіки України. В. В. Поліщук, З. Я. Шацька. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, присвяченої 90-річчю Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, 26 березня 2020 р. / упор. О. В. Ольшанська. – Київ : КНУТД, 2020. – С. 165-168.
6. Пузирьова П. В. Методи оцінки управління розвитком інноваційно-фінансового потенціалу промислових підприємств в умовах. *Modern directions of scientific research development* : proceedings of 9th International scientific and practical conference, Chicago, USA, 23-25 February, 2022. BoScience Publisher, Chicago, USA, 2022. P. 504-513.

7. Шацька З. Я. Сутність креативного менеджменту в системі економічно-фінансового управління інтегрованими одиницями. З. Я. Шацька, М. С. Шацька, О. В. Халіляєва. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій* : збірник наукових праць за результатами Всеукраїнської конференції, м. Київ, 10 травня 2022 р. / за ред. А. М. Вергун та ін. Київ : КНУТД, 2022. С. 242-244.

8. Шацька З. Я. Фінансове забезпечення підприємницьких структур. *Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій: 2022 рік*: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (10 травня 2022 р.). Київ: КНУТД, 2022. С. 268-269.

*Розмарина А.Л.,
к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В даний час Україна знаходиться в стані поглиблення тенденцій і затяжної економічної та екологічної кризи внаслідок озброєної агресії РФ. На перший план вийшли економічні проблеми, і хоча екологічні проблеми відіграють другорядну роль, але мають значний негативний вплив на життєдіяльність країни. Оптимальним рішенням у цій ситуації - об'єднати політику економічного відновлення та стабільності з відповідними екологічними заходами, тобто стати на шлях сталого розвитку.

З огляду на це, основною метою концепції державного екологічного менеджменту є визначення стратегічних напрямків і пріоритетів реалізації національної політики в області екологічної безпеки та контролю якості довкілля і життєзабезпечення як на державному, так і на регіональному рівнях.

У відповідності до означеної мети завданнями цієї концепції є: визначення напрямків реалізації державної та регіональної політики в галузі управління навколишнім природним середовищем; створення національної системи екологічної сертифікації; формування екологічної свідомості суспільства; поліпшення екологічної політики тощо. Данна концепція повинна стати основною програмою діяльності державних і регіональних органів управління, суб'єктів господарювання, науково-дослідних інститутів і комерційних структур в галузі управління довкіллям.

На регіональному рівні досить часто відсутній досвід в галузі екологічної та кліматичної політики, а місцеві органи влади слабо відповідають за розробку і управління реалізацією державної екологічної політики, координація з відповідними центральними виконавчими комітетами необов'язкова.

Незважаючи на воєнний стан, з огляду на повоєнне відновлення, в Україні триває процес розробки та впровадження організаційно-економічних механізмів

забезпечення сталого розвитку національної економіки, тобто перетворення економіки України в екологічно безпечну систему.

Що стосується системи екологічного менеджменту в Одеській області, то вона включає наступні державні інституції, які забезпечують реалізацію екологічної політики: Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, Державна екологічна інспекція Південно-Західного регіону, регіональні центри моніторингу довкілля.

В Одеській області реалізуються екологічні проекти, спрямовані на вирішення нагальних екологічних проблем та підвищення рівня екологічної безпеки. Так, у 2022 році було відкрито новий завод для переробки твердих побутових відходів, що дозволило значно покращити ситуацію з управлінням відходами в області. В рамках програми створюються нові парки та зелені зони, що сприяє покращенню якості повітря та підвищенню екологічної свідомості населення. Реалізуються проекти з відновлення водно-болотних угідь, берегових ліній та інших важливих екосистем, що сприяє збереженню біорізноманіття та підвищенню стійкості екосистем до змін клімату.

Одеська область активно бере участь у міжнародних екологічних проектах та співпрацює з європейськими організаціями. Так, в області реалізуються кілька проектів ЄС, спрямованих на зменшення забруднення Чорного моря, покращення управління водними ресурсами та підвищення енергоефективності. Це включає програми «Чисте Чорне море» та «Угода мерів» [1-4].

У 2022-2023 роках область отримала кілька грантів від міжнародних організацій для реалізації екологічних ініціатив. Це дозволило залучити додаткові ресурси для впровадження нових технологій та покращення екологічної інфраструктури.

Таким чином, система регіонального екологічного менеджменту в Одеській області демонструє значний прогрес у напрямку покращення стану довкілля та підвищення рівня екологічної безпеки. Проте, існують ключові виклики, які вимагають подальшої уваги та зусиль:

1. З метою зміцнення нормативно-правової бази необхідно продовжувати адаптацію національного екологічного законодавства до європейських стандартів.

2. Доцільно посилення інституційної спроможності, щоб забезпечити ефективну роботу державних і місцевих органів, які відповідають за екологічний менеджмент.

3. З метою підвищення рівня громадської свідомості слід активно залучати громадськість до екологічних ініціатив та розвивати програми екологічної освіти.

4. Необхідно розширювати співпрацю з міжнародними організаціями та залучати додаткові фінансові ресурси для реалізації екологічних проектів, спрямованих на повоєнне відновлення та сталий розвиток.

Література:

1. Сайт Головного управління статистики в Одеській області. URL: <https://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 24.10.2024)

2. Цільові програми у сфері екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації URL: <https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/ekologiya-ta-navkolyshnye-seredovyshhe/czilovi-programy-u-sferi-ekologiyi-ta-pryrodnyh-resursiv/> (дата звернення: 27.10.2024)

3. Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної адміністрації. URL: <https://oda.od.gov.ua/oda/departamenty-ta-upravlinnya/departament-ekologiyi-ta-pryrodnyh-resursiv/> (дата звернення: 23.10.2024)

4. Департамент екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської ради. URL: <https://omr.gov.ua/ua/city/departments/eco/> (дата звернення: 25.10.2024)

Сватаненко С.С.,
здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «магістр»
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Гнат'єва Т.М.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Ключовим аспектом процентної політики в комерційних банках є система трансферного ціноутворення. Ця система виступає основою для ефективного управління внутрішньою інфраструктурою банку. Завдяки трансфертному ціноутворенню банки можуть розвивати нові напрямки діяльності, що, в свою чергу, сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку. Крім того, ця система допомагає забезпечити рентабельність і стабільність як окремих підрозділів, так і банку в цілому. Ефективно налаштована система трансферного ціноутворення дозволяє краще координувати діяльність різних відділів, що є важливим для досягнення фінансових цілей і підтримання загальної стійкості фінансової установи.

В даний час проблемою є правильний вибір методу трансферного ціноутворення комерційними банками України, оскільки він має слугувати інформаційною базою під час вибору інструментів побудови ціни банківських послуг.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів займалися дослідженнями трансферного ціноутворення серед цих робіт можна відмітити праці в даному питанні О. Барановського, П. Дзюби, А. Мельника та інших.

За основу поняття «трансферне ціноутворення» зазначено поняття «трансфер». Базове значення якого є переміщення або рух фінансових активів, економічних цінностей тощо [7].

Згідно проведеного мною аналізу наукових праць я можу визначити трактування вчених, які на мою думку більш точно дали визначення досліджуваного мною питання. Ось А. Мельник підкреслює, що «трансфертне ціноутворення» – це процес встановлення цін на товари, роботи та послуги між підрозділами підприємства для їх взаєморозрахунків, а також між взаємозалежними підрозділами. Т. Савченко вважає, що трансфертне ціноутворення охоплює економічні відносини, пов'язані з визначенням цін на ресурси, які передаються в межах банку між різними центрами відповідальності або між пов'язаними банками. П. Дзюба описує трансфертне ціноутворення як процес встановлення трансфертної ціни та сукупність економічних відносин, які виникають при визначенні ціни на об'єкти торгівлі (товари, послуги або фактори виробництва) між пов'язаними компаніями або підрозділами однієї компанії, якщо ці об'єкти перетинають митний кордон. О. Барановський зазначає, що «трансферне ціноутворення» є ключовим елементом системи управлінського обліку банківської організації, на якому базуються оцінки ефективності підрозділів, прибутковості банківських продуктів та клієнтів, а також системи бюджетування, планування, управління активами і пасивами та ризиками. [1]. В таблиці 1 наведено методичні підходи до визначення сутності «трансфертного ціноутворення».

Таблиця 1

Методичні підходи трактування поняття «трансферне ціноутворення»

Ім'я вчених	Визначення
Жанна Кедрова	вважає, що трансфертне ціноутворення — це механізм, що дозволяє корпораціям оптимізувати податкові платежі, використовуючи різні ставки податку в різних країнах.
Адам Сміт (не плутати з відомим економістом XVIII століття)	у сучасних дослідженнях визначає трансфертне ціноутворення як метод внутрішньокорпоративної торгівлі, що покликаний забезпечити ефективність розподілу ресурсів і доходів між підрозділами компанії.
Дмитро Шаповалов	наголошує, що трансфертне ціноутворення — це інструмент управління, який може як підвищувати прозорість фінансових потоків компанії, так і використовуватися для мінімізації оподаткування.
М. Карпенко	зазначає, що трансфертне ціноутворення відіграє важливу роль у міжнародному податковому плануванні і дозволяє уникати подвійного оподаткування або несправедливих податкових умов.

Створено автором за джерелом [3]

Особливістю трансферного ціноутворення в комерційних банках є те, що ресурси, які надходять до банку, є знеособленими та перерозподіляються всередині банку відповідно до конкретних часових рамок і потреб користувачів. Як і всі ресурси вони мають певну вартість, яка різниться одна від одної, що не дає визначити ефективність банківських операцій, структурних підрозділів та банку в цілому. Існуючі механізми трансферного ціноутворення є недосконалими та ускладнюють розрахунок внутрішньої прибутковості банків. Це пов'язано з тим, що структурні сектори, якими залучаються управлінські ресурси не перетинаються з прибутковими секторами. Сектори, що інвестують

кошти на фінансовий ринок мають доходи, але не несуть витрати на інвестування коштів.

Методи, які використовуються при формуванні трансфертного ціноутворення наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Методи трансфертного ціноутворення

Назва	Визначення
Експертний	трансфертні ставки встановлюються керівним органом банку, обов'язками якого є управління фінансами банку подібно до встановлення відсоткових ставок за видами продуктів. Цей метод економічно обґрунтований і реалізується з урахуванням основних цілей і специфіки підрозділів, оптимально враховує їх потреби, стимулює максимізацію прибутку банку загалом;
Ринковий	трансфертні ставки встановлюються орієнтуючись на аналогічні ресурси на зовнішньому ринку. Це можливо за умов існування ефективного грошового ринку. Через коливання відсоткових ставок на ринку трансфертні ставки часто змінюються;
Витратний	встановлення трансфертної ціни ресурсів, виходячи із операційних витрат на залучення коштів плюс мінімально допустима маржа. Залежно від видів витрат – витратний метод може включати різні методики, а саме: середньозважена вартість пасивів по банку, що стимулює залучення дешевих короткострокових ресурсів і не враховує специфіки регіональних розумів та обмежує залучення строкових ресурсів.

Джерело: Створено автором за джерелом [8]

Основними теоретичними засадами принципів трансфертного ціноутворення є:

- Принцип незалежності (arm's length). Саме даний принцип зобов'язує, щоб ціни на внутрішні трансферти повинні бути встановлені так, нібито вони вже були погоджені між незалежними сторонами. З цього виходить, що ціни мають відображати ринкові умови.

- Принцип порівнянності. Даний принцип вимагає, щоб визначити тотожні ціни для внутрішніх трансфертів компанії мають рівнятися на ціни, які використовують угоди між незалежними компаніями на подібні товари чи послуги.

- Принцип економічної сутності. В цьому принципі потребується, щоб трансфертні ціни мали відображати справжню економічну сутність бізнес-операцій, викреслюючи вплив податкових міркувань.

- Принцип справедливості й прозорості. Він собою представляє, що трансфертні ціни повинні бути чесними або ж справедливими для обох укладачів домовленості і повинні бути засновані на ясих критеріях і методах оцінки для всіх.

- Принцип врахування бізнес-ризиків. Даний принцип заснований на врахуванні неподібностей в бізнес-ризиках поміж пов'язаними компаніями і потребує належного врахування цих ризиків під час встановлення трансфертних цін.

- Принцип відповідності між функцією, активами та ризиками (FAR). В цьому принципі закладено, що трансфертні ціни мають бути відповідними розподілу функцій, активів і ризиків поміж пов'язаними компаніями.

- Принцип достатності документації. В основі цього принципу закладено, щоб компанії зобов'язувались підтверджувати справедливість своїх трансфертних цін і відповідність їх принципам трансфертного ціноутворення через детальну документацію та аналіз.

Ці принципи є основою для розроблення стратегій трансфертного ціноутворення та регулювання цієї галузі в різних юрисдикціях.

Як зазначає Остапенко Р.М, кінцева мета встановлення трансфертних цін подібна до гри в шахи тобто стратегічну і тактичну. Тут мається на увазі оптимізація прибутку, управління ризиками та підтримання гармонії всередині групи, одночасно задовольняючи податкові органи.

Також існують міжнародні стандарти та правила яких компанії зобов'язані дотримуватись. Саме ось ці панівні принципи допомагають запевнювати, що транзакції поміж зв'язаними компаніями є справедливими. Глибокі знання в цій царині дають змогу бізнесу ефективно взаємодіяти з податковими консультантами та партнерами, забезпечуючи стабільність та успішний розвиток у світі.

Література:

1. Барановський О.І. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 9. С.12–20.

2. Дзюба П.В. Трансферне ціноутворення: економічний зміст та специфіка. *Економіка України*. 2006. № 1. С. 14–22.

3. Ларікова Т.В. Методика трансфертного ціноутворення в банку. *Фінанси, облік і аудит*. 2008. № 12. С. 276–285.

4. Мельник А.О. Управління трансфертним ціноутворенням на підприємстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». Х., 2007. 19 с.

5. Остапенко Р.М. Теоретичні засади трансфертного ціноутворення. *II Міжнародна науково-практична конференція «Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи»*. 2024. С.318-320.

6. Савченко Т.Г. Методологічні та методичні аспекти трансфертного ціноутворення у банківських установах. *Міжнародна економічна політика*. 2006. № 5. С. 5–39.

7. Сукач О.М. Трансфертне ціноутворення в комерційних банках. *Глобальні та Національні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 922–925.

8. Хуторна М.Е., Бартош О.М. Трансфертне ціноутворення і його застосування в банках України. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3679>. (дата звернення: 17.10.2024)

Соломонова В.В.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Волкова А.С.,
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Коваленко О.Р.
здобувач факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Науковий керівник: **Шевченко А.А.,**
к.е.н., доцент кафедри
економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

НАНОТЕХНОЛОГІЇ – КРОК ДО ПРИБУТКОВОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Актуальність впровадження нанотехнологій у аграрний сектор України зумовлена необхідністю підвищення конкурентоспроможності українського аграрного бізнесу на світовому ринку, забезпечення продовольчої безпеки та адаптації до сучасних викликів: зміна клімату, дефіцит води та виснаження ґрунтів [4]. Нанотехнології мають багато різних визначень, проте всі вони об'єднані дослідженням явищ, що відбуваються на масштабі, який вимірюється мільйонними частками міліметра. Нанотехнології зосереджуються на матеріалах і системах, чиї структури та компоненти демонструють нові та значно покращені фізичні, хімічні й біологічні характеристики. Це відкриває можливості для використання нових явищ і процесів, обумовлених їхніми нанорозмірами. Нанотехнології пропонують інноваційні рішення, які можуть значно підвищити продуктивність сільського господарства, зменшити витрати ресурсів та сприяти більш сталому розвитку галузі.

Розвиток нанотехнологій має на меті ефективно розв'язувати велике коло проблем за допомогою застосування в сільськогосподарському виробництві інновацій. В першу чергу, це нові сполуки для розробки безпечніших пестицидів, а також наносенсори для використання в сільському господарстві. Україна є однією з провідних аграрних країн світу, і, щоб зберегти і зміцнити ці позиції аграріям потрібно підвищувати урожайність с.-г культур та якість своєї продукції, зменшуючи на цьому собівартість виробництва і саме нанотехнології допомагають це зробити. По-друге в умовах зміни клімату, яка особливо гостро відчувається в Україні, необхідно адаптувати с.-г. виробництво до нових умов. Наносенсори, що відстежують вологість, температуру та рівень поживних речовин у ґрунті, дозволяють фермерам більш точно і своєчасно реагувати на ці

зміни, оптимізуючи зрошення, внесення добрив та ін. для підвищення врожайності навіть за несприятливих умов. Крім того, завдяки нанотехнологіям можна підвищити якість продукції та збільшити терміни її зберігання [3].

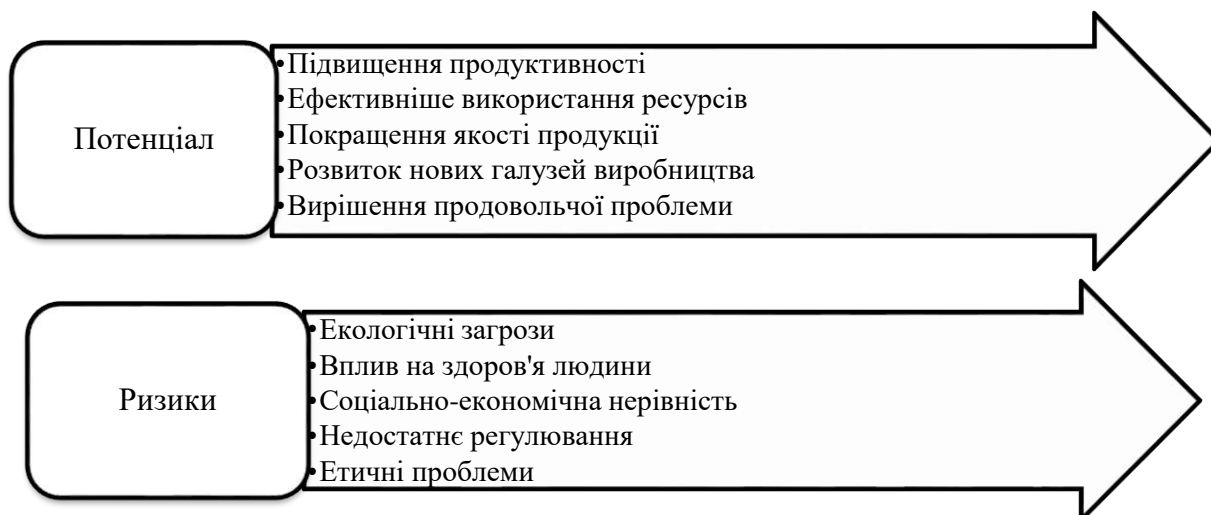

Рис. 1. Потенціал та ризики використання нанотехнологій в аграрному виробництві

Нанотехнології перебувають на ранніх етапах свого розвитку, оскільки ключові прориви в цій галузі ще попереду [1]. Однак уже зараз проведені дослідження демонструють значний потенціал цієї технології, що може стати наступним логічним кроком у розвитку високотехнологічних виробництв, які потребують наукових інновацій. Застосування нанотехнологій охоплює широке коло галузей, включаючи аграрну, де є багато напрямків для впровадження цих технологій для підвищення ефективності. Зауважимо, що традиційні підходи до інтенсифікації аграрного виробництва майже вичерпали свій потенціал і спричинили серйозні екологічні проблеми. Альтернативою стало органічне сільське господарство, проте його продуктивність поки що не дозволяє повністю замінити інтенсивні аграрні технології.

Для вирішення глобальної продовольчої проблеми, яка виникає через необхідність забезпечити харчування для майже 10 мільярдів людей до 2050 року, потрібне впровадження інновацій, зокрема нанобіотехнологій. Це новий напрям, що поєднує нанотехнології та біотехнології для створення матеріалів і структур на нанорівні, з метою значно підвищити продуктивність сільського господарства.

Очікується, що світовий ринок нанотехнологій досягне 126,8 мільярда доларів до 2027 року [3].

Однак, поряд з численними перевагами, нанотехнології також несуть низку ризиків, які можуть вплинути на довкілля, здоров'я людини та соціально-економічні структури [6]. Впровадження нанотехнологій у сільському господарстві включає використання наноматеріалів у пестицидах та добривах, що несе ризики накопичення наночастинок у ґрунті та водних системах, впливаючи на родючість і якість води. Також існує ризик токсичного впливу наночастинок на

екосистеми, людей і працівників, які контактують з ними, через можливе пошкодження клітин і органів [2].

Споживачі можуть зазнавати впливу наночастинок через продукти харчування або упаковки з наноматеріалами, що викликає занепокоєння щодо їх впливу на здоров'я. Хоча є вимоги до маркування таких продуктів, залишається недостатньо відомостей про їх довгостроковий ефект та можливу токсичність при тривалому споживанні.

Розглянемо соціально-економічні ризики, а саме - нерівність у доступі до технологій. Високі фінансові витрати на впровадження нанотехнологій дають конкурентні переваги великим аграрним корпораціям і можуть призвести до економічної нерівності та монополізації галузі, залишаючи малих фермерів поза ринком. Монополізація ринку також може призвести до завищення цін на продукти, розроблені із застосуванням нанотехнологій.

У багатьох країнах нормативно - правова база щодо використання нанотехнологій у с.-г. є недостатньо розвиненою або взагалі відсутня. Це створює значні ризики для екологічної безпеки та здоров'я людини, оскільки відсутність стандартів та контрольних процедур може призвести до неконтрольованого застосування наноматеріалів [5]. Використання нанотехнологій у сільському господарстві також піднімає численні етичні питання: інформування споживачів про наявність наноматеріалів у продуктах харчування та можливі ризики для здоров'я.

В таблиці 1 сформовано можливості для аграріїв зростання прибутковості їх бізнесу від впровадження нанотехнологій.

Таблиця 1

Можливості зростання прибутковості аграріїв в результаті використання нанотехнологій

Суб'єкт	Об'єкт	Результат
Інститут агроекології та природокористування НААН України	Нанодобрива	Дослідження показали, що використання нанодобриків дозволяє підвищити врожайність зернових культур на 15-25%
Компанія AGGEEK	Нанопестициди	Результати показали, що нанопестициди ефективно борються з шкідниками, знижуючи їх популяцію на 40-60%
Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП)	Нанокapsули	Капсули забезпечують краще збереження насіння, захищаючи його від хвороб і шкідників, Такі інновації дозволяють підвищити схожість насіння до 30% та знизити втрати врожаю.
Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України	Наносенсори	Розробляють наносенсори для моніторингу вологості, кислотності та вмісту поживних речовин у ґрунті, що знижує витрати на 15-20%.

Отже, з урахуванням глобальних трендів, ринок нанотехнологій виступає одним із найбільш перспективних і багатообіцяючих напрямків для подальшого розвитку агробізнесу. Їх застосування в сільському господарстві допоможе вирішити основні проблеми, пов'язані з низькою продуктивністю, а також більш

ефективно використовувати наявні ресурси. На даний момент усе, що пов'язано з нанотехнологіями, нині привертає особливу увагу. Однак, їх впровадження супроводжується численними ризиками, що стосуються впливу на довкілля, здоров'я людини, соціально-економічного розвитку та етики. Для того, щоб забезпечити безпечне та відповідальне використання нанотехнологій, необхідно розробити і впровадити комплексні регуляторні норми та стандарти, а також активізувати дослідження впливу наночасток на навколишнє середовище та здоров'я людини. Етичні аспекти також мають бути враховані при прийнятті рішень щодо використання нанотехнологій у сільському господарстві, щоб уникнути можливих негативних наслідків для суспільства.

Література:

1. Адамень Ф. Нанотехнології в аграрній сфер. *Вісник НАН України*. 2007. С. 17. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/553> (дата звернення: 02.10.2024 р.)
2. Завражна О. М., Пасько О. О., Салтикова А. І. Основи нанотехнологій : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 184 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057738.pdf> (дата звернення: 02.10.2024 р.)
3. Кернасюк Ю. В. Ринок нанобіотехнологій відкриває нові горизонти ефективності агробізнесу. *Агробізнес Сьогодні*. 2021. С. 4. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/21703-rynok-nanobiotekhnolohii-vidkryvaie-novi-horyzonty-efektyvnosti-ahrobiznesu.html> (дата звернення: 02.10.2024 р.)
4. Фесенко О. М., Ковальчук С. В., Нищик Р. А. Проблеми та перспективи розвитку нанотехнологій в Україні та світі. *Marketing and Management of Innovations*. 2017. С. 179. URL: https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-8-issue-1/mmi2017_1_170_179_0.pdf (дата звернення: 30.09.2024 р.)
5. Шкредова Є. Я. Небезпеки і ризики нанотехнологій. *Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті. : матеріали 25-го Міжнар. молодіжн. форуму* URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/c0b37c7f-a2b4-43ec-97e0-b072280531ba/content> (дата звернення: 01.10.2024 р.)
6. Шевченко А.А., Синельник О.А. Екологічний ризик інновацій. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції «Проблеми та перспективи розвитку економіки: світові та національні аспекти». (Одеса, 18 листопада 2022 р.) ОДАУ, с.222-225 URL:<https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk-202224524.pdf> (дата звернення: 03.10.2024 р.)

*Танклевська Н.С.,
д.е.н., професор кафедри економіки та фінансів підприємства,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

*Гусєва В.В.,
здобувачка вищої освіти ФЕМП
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

АГРОБІЗНЕС І ЦИФРОВІЗАЦІЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Цифровізація агробізнесу є одним із ключових трендів у сучасному сільському господарстві. Завдяки новітнім технологіям аграрний сектор стає більш ефективним, екологічним та прибутковим. Цифровізація та автоматизація знижують витрати на добрива та паливо, водночас підвищуючи ефективність агрокомпаній, що сприяє зростанню прибутковості галузі. Крім того, нано-, біо-, смарт-технології, інноваційні методи переробки та сучасні логістичні рішення відкривають багато перспектив для розвитку агробізнесу.

За прогнозами експертів, світовий ринок програмного забезпечення для агробізнесу, включно з рішеннями для його управління, зросте з 2,1 мільярда доларів у 2021 році до 4,2 млрд доларів США у 2026 році, із середньорічним темпом зростання близько 15%. Така тенденція до зростання зумовлена впливом кількох глобальних чинників на аграрний сектор, зокрема збільшується чисельність населення, що спричиняє зростання попиту на продукти харчування у всьому світі; відбувається активне впровадження хмарних технологій (зокрема Google-сервіси) та використання даних у режимі реального часу; паралельно цьому зміцнюються права інтелектуальної власності в агросфері та відбувається стрімкий розвиток техніки та виробничих технологій, які базуються на інформаційних технологіях [3,4]. Останнім часом розумні технології стрімко розвиваються, і такі проекти, як комплексне управління технікою, системний облік палива, контроль робіт, а також цифрове землеробство вже активно застосовуються українськими аграрними підприємствами [2, с.50].

Варто зазначити, що за оцінками експертів ринок «розумного сільського господарства» або «розумного землеробства» (включаючи техніку, технології та інформаційні системи) у 2022-2023 роках оцінюється в межах від 13,5 до 23 млрд доларів США. Це пов'язано з тим, що світовий агробізнес, окрім звичного використання безпілотників, датчиків, RFID і GPS, активно збирає й накопичує дані для впровадження автоматизованого планування та автоматизації виробничих процесів на підприємствах [4].

Впровадження цифрових технологій виправдане не лише швидким зниженням витрат і зростанням економічної ефективності підприємств, але й можливістю обрати оптимальні ІТ-рішення для управління бізнес-процесами. Це дозволяє краще координувати управлінську діяльність та ефективніше досягати стратегічних і оперативних цілей аграрного підприємства. Технології не тільки підвищують продуктивність і прибутковість агрокомпаній, але й поступово

відкривають їм шлях на ринки ЄС. Це складний процес, адже аграріям доводиться стикатися з вимогами, які не є типовими для українського ринку, зокрема це стосується забезпечення прозорості ланцюгів постачання, дотримання суворих стандартів якості харчових продуктів і задоволення попиту на нішеві товари. Однак, дослідження, яке проведене Американським фермерським бюро, довело, що впровадження точних технологій дозволило знизити витрати в сільському господарстві в середньому на 15% і підвищити врожайність на 13%. Лише у 2014 році, за даними Fortune, стартапи, що займаються агротехнологіями, залучили 1 млрд доларів США венчурного капіталу [1].

Серед основних викликів, які постають перед агробізнесом, значну роль відіграють глобальні зміни в ринковій кон'юктурі. Згідно з прогнозами ООН, до 2050 року населення планети зросте до 10 мільярдів осіб. Урбанізація й збільшення частки середнього класу сприятимуть зростанню попиту на здорові продукти харчування. За даними National Geographic, для забезпечення продовольством всього населення до 2050 року аграрний сектор змушений буде подвоїти обсяги виробництва їжі[1]. По-перше, питання браку ресурсів, таких як вода та корисні копалини, досі не вирішене. По-друге, щороку зменшується кількість орних земель, потрібних для сільськогосподарського виробництва. На додачу, кліматичні зміни, які є неминучими, ставлять перед світом виклики, до яких ми ще не готові. Крім того, викликами на шляху впровадження цифрових технологій в аграрному секторі є: забезпечення стійкого високошвидкісного доступу до Інтернету в сільських районах; розробку функціонально сумісних інформаційних систем; підготовку та навчання працівників аграрної сфери для роботи з цифровими технологіями; брак зовнішніх інвестицій для малих агрокомпаній, а також цифрову нерівність між мешканцями сіл і міст [5].

Отже, розвиток сучасного агробізнесу тісно пов'язаний з активним впровадженням цифрових технологій, що сприяє підвищенню продуктивності праці, покращенню якості продукції та оптимізації використання ресурсів. Завдяки застосуванню інноваційних цифрових рішень агробізнес не лише підвищує свою ефективність, але й забезпечує довгострокову стійкість та зміцнює конкурентоспроможність на ринку.

Література

1. Нечипоренко О. Навіщо українському агробізнесу діджиталізація. URL: http://surl.li/ugzka_b (дата звернення: 24.10.2024)
2. Ласло О. О. Впровадження технологій точного землеробства в Україні. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 1. С. 49-50.
3. Н. М. Горобець. Перспективи використання цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. URL: <http://surl.li/omvkgd> (дата звернення: 25.10.2024)
4. Садовник О.В. Тенденції цифрової трансформації агробізнесу в умовах цифровізації економіки та суспільства URL: <http://surl.li/maxque> (дата звернення: 27.10.2024)

5. Юрчук Н.П., Кіпоренко С.С. Цифровізація сільського господарства: виклики і можливості для фермерських господарств. *Агросвіт*. 2024. №19, С.56

Шацька З. Я.,

*д.е.н., доцент, доцент кафедри смарт-економіки
Київський національний університет технологій та дизайну,*

м. Київ, Україна

Пузирьов С. О.,

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,*

м. Київ, Україна

Халіляєва О. В.,

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки,*

м. Київ, Україна

АНТИКРИЗОВЕ ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ АГРОПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ДОМІНАНТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Економічна криза та численні виклики, з якими зіштовхуються країни у періоди економічної нестабільності, вимагають нових підходів до управління ключовими секторами економіки. Одним з таких секторів є агропромисловий комплекс, який забезпечує продовольчу безпеку країни та робить вагомий внесок у формування та розвиток загального економічного потенціалу країни. У зв'язку з цим ефективно антикризове управління агропідприємствами стає важливою умовою відновлення економічного потенціалу країни, де важливу роль відіграє інноваційний підхід, який здатен не лише мінімізувати негативний вплив кризових явищ, але й створити нові можливості для сталого розвитку. Агропромисловий комплекс займає провідне місце в економіці багатьох країн, зокрема країн з потужним аграрним сектором, що обумовлено кількома чинниками: забезпечення продовольчої безпеки – стабільне виробництво сільськогосподарської продукції є базовою умовою для забезпечення населення харчовими продуктами; експортний потенціал – продукція агропромислового комплексу є однією з основних статей експорту багатьох країн, що сприяє поповненню валютних резервів та зниженню дефіциту платіжного балансу; створення робочих місць – агропромисловий комплекс забезпечує роботою значну кількість людей, особливо у сільській місцевості, що сприяє зниженню рівня безробіття [1-6].

Однак, аграрний сектор часто виявляється надзвичайно вразливим до кризових явищ, зокрема через кліматичні умови, залежність від міжнародних ринків, інституційні та економічні виклики. Крім того, глобальні зміни, такі як

зміна клімату та пандемії, війна створюють додаткові ризики для стабільності агропромислового комплексу [1; 3; 6].

Антикризове управління агропідприємств є особливо актуальним, оскільки останні схильні до зовнішніх ризиків, таких як природні катастрофи, зміни в законодавстві, коливання цін на продукцію, наслідки воєнних дій в країні, валютні курси та інші чинники. Основними елементами антикризового управління є:

- моніторинг ризиків (систематичний аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, що можуть призвести до кризи);
- планування на випадок кризи (розробка стратегій та сценаріїв дій у разі виникнення кризових ситуацій);
- оперативне реагування (миттєві заходи для мінімізації наслідків кризи);
- відновлення та адаптація (пошук шляхів для відновлення роботи підприємства після кризи та пристосування до нових умов) [2; 4; 5].

Оскільки інновації є ключовим чинником, що дозволяє агропідприємствам не лише адаптуватися до кризових явищ, але й перетворювати кризу на можливість для розвитку, то основними напрямками інноваційного управління в аграрному секторі визначено:

- технологічні інновації – використання нових технологій у виробничих процесах, таких як автоматизація, точне землеробство, генетична модифікація культур, впровадження біотехнологій;
- організаційні інновації – вдосконалення управлінських процесів, модернізація логістики, підвищення ефективності використання ресурсів;
- інновації у фінансуванні – залучення нових фінансових інструментів для забезпечення стабільності бізнесу під час кризи (аграрні облігації, страхові продукти, пов'язані з кліматичними ризиками, та інші);
- маркетингові інновації – адаптація до зміни споживчих переваг, розвиток нових ринків збуту, створення доданої вартості для продукції через підвищення її якості, сертифікацію та екологічність [1-6].

Інноваційне управління агропідприємствами відіграє ключову роль у відновленні економічного потенціалу країни, оскільки ефективно впровадження інновацій здатне забезпечити наступні переваги [1-4].

1. Підвищення продуктивності – завдяки впровадженню нових технологій можна суттєво збільшити продуктивність праці та зменшити витрати на виробництво.

2. Сталий розвиток – інновації в сільському господарстві сприяють збереженню природних ресурсів, зниженню негативного впливу на довкілля, що в довгостроковій перспективі забезпечує стабільність економічного зростання.

3. Економічну диверсифікацію – розвиток аграрного сектору на інноваційній основі дозволяє знизити залежність економіки від інших, більш вразливих секторів.

4. Залучення інвестицій – сучасні та конкурентоспроможні агропідприємства приваблюють інвесторів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Таким чином, для того щоб інноваційне управління стало ефективним інструментом подолання криз та відновлення економіки, необхідно враховувати низку практичних аспектів:

– державна підтримка (необхідне створення сприятливих умов для інноваційної діяльності через фінансування досліджень, створення інфраструктури для стартапів в аграрній сфері та пільгове кредитування);

– освітня складова (важливо розвивати професійну підготовку спеціалістів для впровадження інновацій у сільське господарство, а також підвищувати рівень обізнаності фермерів та менеджерів агропідприємств щодо новітніх технологій);

– співпраця з науковими установами (аграрні підприємства мають активно співпрацювати з науковими центрами та університетами для впровадження наукових розробок у виробничі процеси);

– міжнародний досвід (вивчення та адаптація успішних інноваційних практик з інших країн може сприяти пришвидшенню впровадження сучасних технологій в агропромисловому комплексі) [1-6].

Отже, антикризове інноваційне управління агропідприємствами є важливим чинником відновлення економічного потенціалу країни, де інновації дозволяють не лише зменшити вплив кризових явищ, але й сприяють довгостроковому розвитку агропромислового комплексу. Завдяки впровадженню сучасних технологій, цифровізації, оптимізації процесів та ефективному управлінню ризиками агропідприємства можуть скорочувати витрати, підвищувати продуктивність і якість продукції, а також створювати нові робочі місця. Також у сучасних умовах глобальних змін та криз інноваційне управління агропідприємствами стає домінантою для досягнення економічної стабільності та сталого розвитку країни, де для досягнення успіху необхідна тісна співпраця держави, бізнесу та наукових установ, а також використання новітніх досягнень технологій, фінансів та організаційного управління.

Література:

1. Puzyrova P., Rusina Yu., Tsalko T., Nevmerzhytska S., Nyshenko O., Rubezhanska V. Modeling of management decisions on financial leasing in the agri-food sector. *Laplage em Revista (International)*. 2021. Vol. 7, n. 2, P. 729-736.

2. Olshanska O., Puzyrova P. Theoretical and methodological aspects of management of the competitiveness of agricultural enterprises under military conditions. *Менеджмент*. 2023. Вип. 1 (37). С. 19-28.

3. Бондарчук Л., Мазур Н., Цалко Т.Р., Коваленко М., Заріцька Н. М., Пузирьова В. Інноваційний дизайн фінансово-управлінського обліку та впливу міграції населення на розвиток агропідприємств в умовах безпекових та інформаційних ризиків. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Т. 5 (52). Р. 481-493.

4. Пузирьова П.В., Шацька З.Я., Ряска М.В. Цифровізація агропромислового сектору України: переваги та функціональна основа. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти*: збірник

матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 04-05 березня 2024 року. Київ : АПСВТ, 2024. С. 31-33.

5. Ряска М. В., Рубльов Я. К. Інвестування агропромислового сектору в умовах післявоєнного відновлення. *Домінанти соціально-економічного розвитку України у нових реаліях* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів, м. Київ, 29 березня 2024 року. Київ : КНУТД, 2024. С. 189-192.

6. Шацька З. Я., Когут А. Л. Сталий розвиток агропромислового сектору економіки України на засадах "зеленої економіки". Зелена трансформація та стала біоекономіка : монографія / за наук. ред. А. А. Олешко, О. Ю. Будякової. Київ : КНУТД, 2024. С. 361-382.

Шевченко А.А.

*к.е.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

Конопельська О.В.

*здобувач вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АГРОБІЗНЕСІ: ПРОЄКТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Аграрна сфера є однією з найризикованіших. Управління ризиками, а саме їх мінімізація, для аграріїв є важливим вмінням, що забезпечує ефективне раціональне та стале господарювання.

Колектив авторів [1, с.162] зазначають, що категорія «проектування» пов'язана із створенням прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта (стану). У загальних рисах проектування полягає в аналізі проектної ситуації, синтезі та оцінці рішень. Шарапа В. поняття «стратегія» розглядає в контексті розвитку підприємства [2]: «... являє собою довгостроковий план або набір напрямків, які підприємство вибирає для досягнення своїх цілей та сприяння його зростанню, успішності та конкурентоспроможності. Стратегія розвитку визначає, як підприємство планує використовувати свої ресурси, виробничі потужності, інноваційні можливості та інші фактори для досягнення бажаного стану у майбутньому».

Ми ж пропонуємо визначати стратегію як проект дій, спрямований на досягнення ключових цілей аграрного підприємства та передбачає аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, визначення напрямків розвитку та підходів до вирішення проблем.

Проведення PEST - аналізу є критично важливим для проектування стратегії мінімізації ризиків в агробізнесі, оскільки він дозволяє комплексно оцінити зовнішнє середовище підприємств, ідентифікувати потенційні загрози та

можливості, що впливають на їх діяльність, та сформувати стратегію, яка враховує ці фактори (рис. 1).

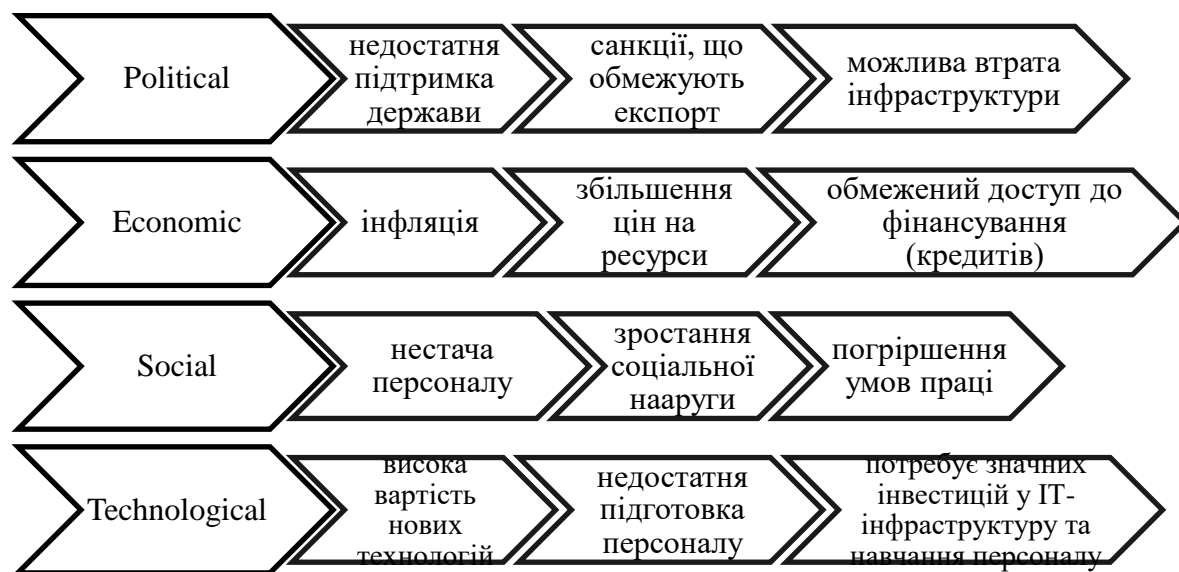

Рис.1. PEST-аналіз функціонування агросектору України

Джерело: створено автором

Отже, як видно з проведеного PEST-аналізу, аграрний сектор України стикається з серйозними викликами як на рівні державної політики, так і в економічній, соціальній та технологічній сферах. Особливої уваги заслуговують і екологічні проблеми, з якими зіштовхуються аграрії: наслідки війни, зміни клімату, зменшення опадів, зниження родючості ґрунтів.

Зазначимо, що в результаті проведених досліджень, нами було виявлено, що в економічній літературі розглядаються різноманітні стратегії, які пропонують вчені щодо управління ризиками підприємств (табл.1).

Важливо розуміти природу кожного ризику та вживати відповідних заходів, щоб забезпечити стабільність та сталий розвиток аграрного виробництва.

Таблиця 1

Стратегії управління ризиками в агробізнесі

Категорія ризику	Опис ризику	Стратегія управління	Приклади інструментів
1	2	3	4
Кліматичні ризики	Невизначені погодні умови, зміни клімату, посухи, повені	Диверсифікація виробництва, страхування врожаю, впровадження систем зрошення	Страховання, агротехнічні заходи, зрошувальні системи
Ринкові ризики	Коливання цін на сільськогосподарськ у продукцію, попит і пропозиція	Використання ф'ючерсних контрактів, довгострокові контракти, маркетинг і брендінг	Ф'ючерсні контракти, хеджування, партнерські договори

1	2	3	4
Фінансові ризики	Недостатність фінансування, зростання витрат на ресурси	Пошук додаткових джерел фінансування, оптимізація витрат, фінансове планування	Кредитні лінії, лізинг, державні програми підтримки
Операційні ризики	Поломка обладнання, людський фактор, низька продуктивність праці	Автоматизація виробничих процесів, навчання персоналу, підтримка техніки	CRM-системи, ERP-системи, програми підвищення кваліфікації
Політичні та регуляторні ризики	Зміни в законодавстві, податкові зміни, політична нестабільність	Моніторинг законодавства, співпраця з державними органами, адвокація в аграрних асоціаціях	Консультації з юристами, участь у профспілках та об'єднаннях агробізнесу
Соціальні ризики	Зміна демографії, соціальні конфлікти в регіонах, міграція робочої сили	Залучення нових кадрів, поліпшення умов праці, соціальні проекти	Соціальні програми, інвестиції в розвиток регіонів, навчання
Екологічні ризики	Забруднення ґрунтів, деградація природних ресурсів	Впровадження екологічно стійких практик, реновація природних ресурсів, контроль за використанням хімікатів	Органічне землеробство, екологічний моніторинг, програми захисту природи
Технологічні ризики	Швидкий розвиток технологій, старіння техніки	Постійне оновлення обладнання, впровадження інновацій, цифровізація виробництва	Інноваційні системи управління, аналіз великих даних, дрони

Джерело: створено автором на основі [2, 4, 5]

Дослідження показують, що підприємства, які приділяють увагу ESG-критеріям при проектуванні, часто мають кращі фінансові результати у довгостроковій перспективі [3].

ESG - стратегія є найефективнішим інструментом для мінімізації ризиків в українському агробізнесі сьогодні, оскільки дозволяє системно оцінити та зменшити вплив кліматичних змін, деградації земель та інших екологічних проблем; забезпечує адаптацію до соціальних викликів; сприяє підвищенню стійкості бізнесу до зовнішніх шоків, включаючи війну, та зміцнює його репутацію серед інвесторів і споживачів; інтегрує екологічні, соціальні та корпоративні аспекти управління, що дозволяє приймати зважені рішення та будувати довгострокову стратегію розвитку.

Отже, проектування стратегії мінімізації ризиків в агробізнесі (рис. 2) – це систематичний процес ідентифікації, оцінки та розробки заходів щодо зменшення ймовірності та наслідків негативних подій, які можуть вплинути на діяльність аграрного підприємства.

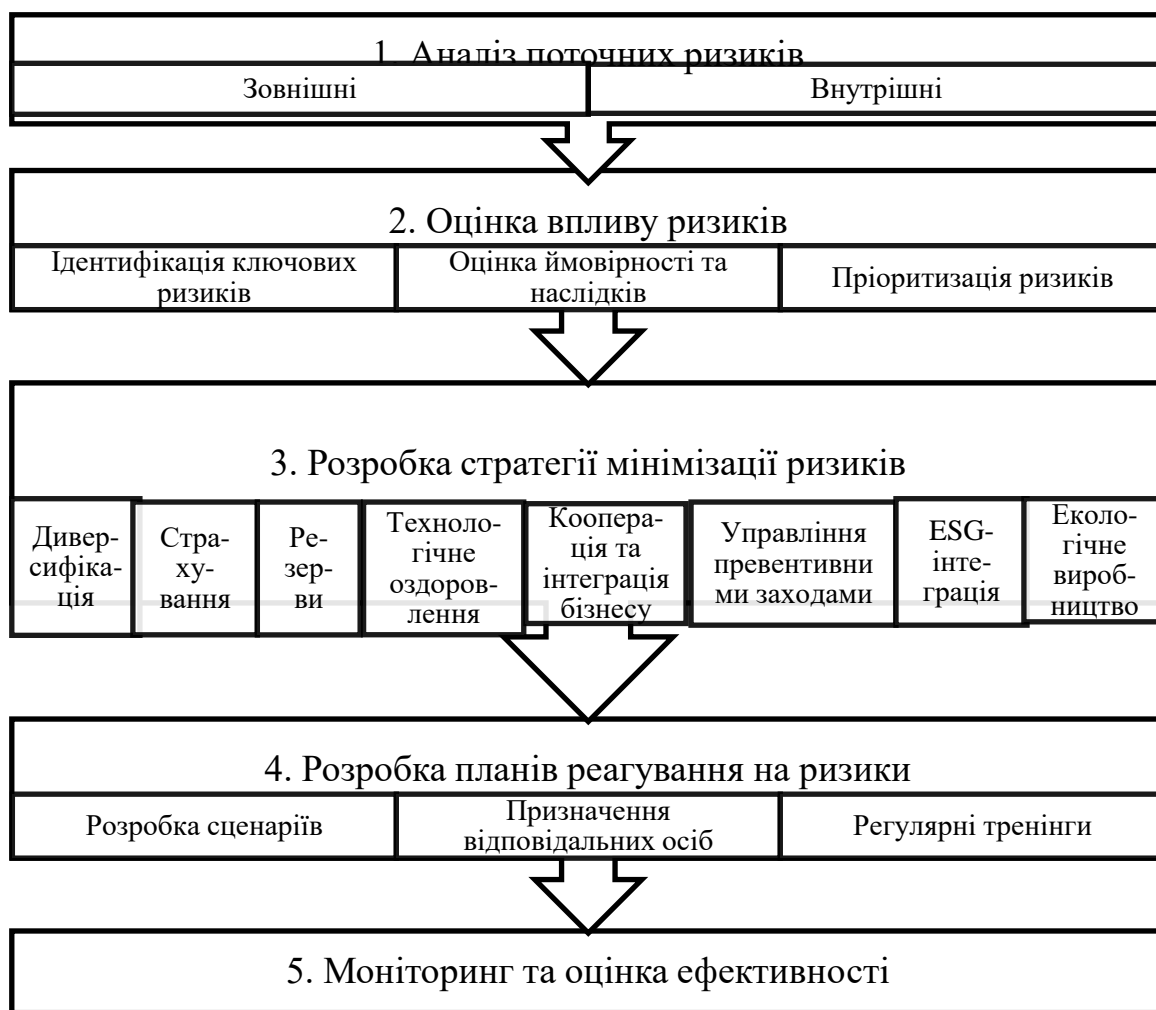

Рис.2. Стратегія мінімізації ризиків в агробізнесі в Україні

Джерело: створено автором

Управління ризиками є ключовим фактором успіху в агробізнесі, оскільки дозволяє забезпечити захист від непередбачуваних загроз і забезпечити сталий розвиток. Розробка та впровадження ефективних стратегій дозволяє зменшити втрати, зберегти конкурентоспроможність і створити умови для розвитку. Важливим є системний підхід до ідентифікації ризиків та використання сучасних інструментів управління, таких як страхування, хеджування, інноваційні технології, які допомагають краще реагувати на виклики. Завдяки впровадженню представленої стратегії, аграрні підприємства можуть мінімізувати ризики та забезпечити розвиток у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Шмиг Р. А., Боярчук В. М., Добрянський І. М., Барабаш В. М. Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури. *Термінологічний словник-довідник* / за заг. ред. Р. А. Шмига. Львів, 2010. С. 222.
2. Шарапа В. Формування стратегій: теоретично-практичні аспекти. *Економіка та суспільство*, 2023. Вип. 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-162 (дата звернення: 10 жовтня 2024).

3. Лагодієнко, О. Руденко С., Лагодієнко Н. Оцінка відповідності підприємств критеріям ESG: основні виклики. *Економіка та суспільство*. (66). 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4551> (дата звернення: 15 жовтня 2024).

4. Shevchenko A. A., Petrenko O. P., Ziuzina A. Y. Peculiarities of strategic development of enterprises under martial law. *Наукові перспективи: журнал*. 2024. № 9(51) 2024. С.421-434 URL:<http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/15170/15240> (дата звернення: 15 жовтня 2024).

5. Шевченко А.А., Михайлова Ю.С. Стратегії адаптації аграрних підприємств під час війни. *Матеріали Науково-практичного форуму «Розвиток агропромислового комплексу та сільських територій під час війни»* (м. Одеса, 29 травня 2024 р.), ОДАУ. Одеса, 2024.с.82 – 86 URL: http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4809/1/Zbirnyk-NF-ROZVYTOK-AGRO-29052024.pdf#page=82_ (дата звернення: 15 жовтня 2024).

Шевченко В.В.,

*к.е.н., асистент кафедри менеджменту,
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

Колос В.В.,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна*

ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економіка країни – один із найважливіших складників відображення рівня життєдіяльності, а її розвиток створює сприятливі соціально-економічні умови для життя населення. Економіка України в сучасних реаліях перебуває в дуже складних умовах: проведення АТО, невизначеність в системі політичних процесів, економічна криза та інші фактори сповільнюють її розвиток. У зв'язку із цим виникає необхідність пошуку шляхів вирішення проблем, які гальмують розвиток національної економіки [1].

Головною умовою сталого економічного зростання в Україні є фінансова стабільність. На думку експертів, лише за умови стабілізації основних параметрів фінансової системи України. Лише за умови стабілізації основних параметрів фінансової системи України стане можливим прогрес у досягненні стратегічних цілей розвитку окремих економічних одиниць та країни в цілому. Створення стійкої фінансової системи не лише мінімізує негативний вплив світової економічної кризи, але й відкриє нові можливості для розвитку української економіки, допоможе Україні увійти до числа країн, що динамічно розвиваються.

Однак відкрита економіка, якою є національна економіка України, у стані постійних інституційних змін зазнає повсякчасного впливу негативних зовнішніх факторів. Економічні процеси є нестабільними, рецесійні явища проявляються у всіх секторах економіки. Завдання стабілізації розвитку національної економіки України потребує вагомого обґрунтування [2].

Економіка України пройшла тривалий шлях трансформації від планової до ринкової. Однак, наразі вона стикається з низкою викликів, пов'язаних як з внутрішніми, так і з зовнішніми факторами.

Основні виклики для економіки України:

- війна: повномасштабне вторгнення росії стало катастрофою для української економіки, спричинивши руйнування інфраструктури, масове безробіття та значне скорочення ввп.

- корупція: високий рівень корупції стримує інвестиції, спотворює конкуренцію та підриває довіру до державних інституцій.

- енергетична залежність: україна значною мірою залежить від імпорту енергоресурсів, що робить її економіку вразливою до зовнішніх шоків.

- недостатня диверсифікація економіки: економіка україни все ще надто залежить від кількох ключових секторів, таких як металургія та сільське господарство.

- низький рівень інвестицій: недостатній рівень інвестицій у виробництво, інновації та людський капітал гальмує економічне зростання.

Визначальними факторами розвитку економіки будь-якої країни є: трудові ресурси; знаряддя праці та предмети, сільське господарство, технології, транспорт, будівництво та ряд інших галузей; природні ресурси.

Важливе значення трудових ресурсів для економічного зростання спонукає піклуватись про здоров'я та гармонійний розвиток працівників підприємств в їх власних та суспільних інтересах. В процесі виробництва здійснюється його розвиток і розширення, зростає багатство суспільства за рахунок вмілого використання прогресу науки і техніки.

Обліково-аналітичне забезпечення – це сукупність методів, прийомів і засобів, спрямованих на збір, обробку, зберігання та аналіз інформації про господарську діяльність підприємства. Воно є невід'ємною частиною системи управління, оскільки забезпечує керівництво достовірною, актуальною та повною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

Вирішальна роль в дослідженні складових належить інформаційному забезпеченню – обліку трудових ресурсів, виробництва та природних ресурсів. Отже, облік в суспільному зростанні також є фактором розвитку економіки [3].

Облік є важливим елементом економічного розвитку, оскільки він допомагає підприємствам систематично реєструвати та аналізувати фінансову інформацію.

Облік - це процес реєстрації, класифікації, накопичення, аналізу та інтерпретації фінансової інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

Роль обліку:

1. Збір та організація даних: облік збирає та організовує інформацію про всі фінансові операції підприємства та допомагає встановити доходи та витрати, активи та зобов'язання.

2. Планування: облік надає інформацію, необхідну для розробки бюджетів та фінансових планів. Це допомагає керівництву планувати дії та ресурси для досягнення стратегічних цілей.

3. Контроль: облік дозволяє контролювати бізнес-процеси, генерувати фінансові результати та порівнювати їх із запланованими показниками. Це допомагає вчасно виявити аномалії та скоригувати дії для досягнення кращих результатів.

4. Прийняття рішень: облік забезпечує бізнес-підрозділи інформацією, яку менеджери можуть використовувати для прийняття рішень.

Облік є необхідним інструментом для ефективного управління будь-яким підприємством або організацією. Облік є важливим інструментом управління фінансами підприємства, що забезпечує точне відображення його фінансового стану та результатів діяльності. Він дозволяє аналізувати витрати, доходи та активи, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. В умовах сучасної економіки ефективний облік є ключем до успішного розвитку бізнесу та підвищення його конкурентоспроможності.

Аудит – це вид діяльності, що полягає в оцінці фахівцем наданої йому та зібраної ним інформації, що стосуються функціонування і становища об'єкта дослідження або інформації, здоров'я, що стосується такого становища і функціонування, що проводиться компетентним незалежним фахівцем, який, виходячи з установлених критеріїв, висловлює власну думку про якісний бік функціонування об'єкта дослідження.

Вибір та застосування метода аудиторської діяльності є шляхом пізнання, дослідження, а також способом дослідження явищ, процесів, створених людиною систем та сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан об'єкта, що вивчається [3].

Роль аудиту в забезпеченні достовірності фінансової звітності:

- засвідчення: аудитор перевіряє, що фінансова інформація в документах і рахунках точно і повно відображає фінансову інформацію. це допомагає підтвердити достовірність фінансових даних.

- виявлення помилок і шахрайства: аудитор виявляє можливі помилки, упущення та шахрайство у фінансовій звітності, щоб підвищити довіру до фінансової звітності.

- відповідність стандартам: аудитор перевіряє, чи відповідає фінансова звітність визнаним стандартам і правилам.

- значення аудиту для інвесторів та кредиторів.

- аудит допомагає інвесторам і кредиторам бути впевненими у фінансовій інформації, яку надають компанії. це важливо для прийняття інвестиційних та фінансових рішень.

- зниження ризиків: аудит допомагає виявити ризики та потенційні проблеми в діяльності компанії, що дозволяє інвесторам і кредиторам уникнути фінансових втрат.

- підвищення конкурентоспроможності на ринку: компанії, які проводять аудит і публікують позитивні результати, можуть отримати перевагу на ринку та залучити більше інвесторів і кредиторів.

Основою здійснення аудиту в Україні є управління процесом регулювання роботи аудиторських фірм, аудиторів, які одноособово надають аудиторські послуги, та всією аудиторською спільнотою в державі з метою дотримання єдиних методологічних вимог [3].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика обліку та аудиту

Параметр	Облік	Аудит
Основна мета	Систематизація, реєстрація та узагальнення інформації про господарські операції.	Перевірка правильності та достовірності облікових даних та фінансової звітності.
Частота	Постійний процес	Періодичний процес
Зовнішнє спостереження	Не обов'язковий	Обов'язковий
Суб'єкт	Бухгалтер, фінансовий відділ підприємства	Незалежний аудитор або аудиторська фірма.
Цілі	Забезпечення внутрішнього управління, підготовка фінансової звітності, сплата податків.	Висловлення незалежної думки про достовірність фінансової звітності.
Методи	Подвійний запис, інвентаризація, калькуляція.	Аналітичні процедури, тести контролю, детальні перевірки.
Результати	Бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, інші форми звітності.	Аудиторський висновок.

Облік і аудит є взаємодоповнюючими процесами в управлінні фінансами підприємства. Облік зосереджується на систематизації та реєстрації господарських операцій, що забезпечує внутрішнє управління і підготовку фінансової звітності. Аудит, у свою чергу, виконує перевірку достовірності цих даних, висловлюючи незалежну думку про їх точність. Облік є постійним процесом, тоді як аудит проводиться періодично. Незалежний аудит забезпечує прозорість і довіру до фінансової інформації, що сприяє стабільності підприємства та залученню інвестицій. Таким чином, облік і аудит разом сприяють ефективному управлінню та розвитку бізнесу.

Оподаткування — це процес, у якому держава або інші органи влади стягують гроші з громадян і підприємств у вигляді податків. Ці кошти використовуються для фінансування різних публічних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура та безпека.

Функції оподаткування:

- фінансування бюджету: основною функцією оподаткування є збір грошових коштів для покриття витрат держави на соціальні програми, інфраструктуру, оборону, освіту та інші сфери.

- регулююча функція: податки можуть використовуватися для регулювання економіки. наприклад, зниження податків на підприємства може стимулювати інвестиції та економічне зростання.

- розподільча функція: оподаткування допомагає здійснювати перерозподіл доходів від багатих до бідних через систему прогресивних податків або соціальні виплати [4].

Оподаткування суттєво впливає на розвиток країни, оскільки забезпечує фінансування державних послуг, таких як освіта та охорона здоров'я. Воно також допомагає зменшити соціальну нерівність і підтримувати економічну стабільність. Завдяки податковим пільгам бізнес може отримувати стимули для інвестицій, що сприяє зростанню економіки.

Крім того, ефективна податкова політика може залучати іноземні інвестиції, що ще більше підсилює розвиток країни. Усе це робить оподаткування важливим інструментом для досягнення сталого економічного прогресу.

Обліково-аналітичне забезпечення є невід'ємною складовою успішного функціонування будь-якого підприємства та економіки в цілому. Воно забезпечує прозорість фінансових потоків, допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення, контролювати виконання планів та адаптуватися до змін ринкового середовища.

Облік, аудит та оподаткування є ключовими факторами, які впливають на діяльність будь-якого підприємства, зокрема агропродовольчої компанії. Ці фактори є важливими для забезпечення фінансової прозорості, дотримання законодавчих вимог та ефективного управління бізнесом.

Фінансовий облік забезпечує систематичний запис фінансових операцій компанії, що є основою для складання фінансової звітності. Це дозволяє підприємству мати чітке уявлення про свій фінансовий стан, прибутки, витрати, активи та зобов'язання.

Управлінський облік використовується для внутрішнього аналізу діяльності, допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо планування, контролю та управління ресурсами.

Бухгалтерський облік відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання нормативних вимог, встановлених національними або міжнародними стандартами обліку.

Зовнішній аудит забезпечує незалежну перевірку фінансової звітності компанії на відповідність стандартам обліку та виявляє можливі порушення або неточності. Це сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Внутрішній аудит допомагає виявляти ризики у внутрішніх процесах та системах управління, забезпечує контроль за ефективністю використання ресурсів і надання рекомендацій щодо покращення бізнес-процесів. Аудит також є важливим інструментом для оцінки дотримання податкових та юридичних вимог, що дозволяє уникнути штрафів та санкцій.

Податкове планування дозволяє підприємству мінімізувати податкові зобов'язання у межах законодавства, що впливає на його фінансову стійкість та прибутковість. Виконання податкових зобов'язань є критичним для уникнення штрафів та санкцій з боку податкових органів, а також для забезпечення репутаційної стабільності компанії.

Оподаткування впливає на прийняття стратегічних та операційних рішень підприємства, включаючи вибір структури бізнесу, інвестиційні проекти, фінансування та операційні витрати.

Облік, аудит та оподаткування є факторами фінансової стабільності, прозорості та ефективності управління підприємством. Вони тісно взаємопов'язані між собою і грають важливу роль у забезпеченні відповідності законодавству, управлінні ризиками, оптимізації фінансових потоків та підтримці довгострокової конкурентоспроможності компанії.

В умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна, роль обліково-аналітичного забезпечення особливо важлива. Воно допомагає виявляти неефективність, боротися з корупцією та оптимізувати використання ресурсів. Завдяки обліку та аналізу можна розробити ефективні стратегії розвитку та підвищити конкурентоспроможність української економіки.

Однак, для досягнення максимального ефекту від обліково-аналітичного забезпечення необхідно:

- вдосконалювати нормативно-правову базу: створити сприятливе законодавче середовище для розвитку обліку та аудиту.
- підвищувати кваліфікацію фахівців: забезпечити постійне навчання та перепідготовку бухгалтерів, аудиторів та аналітиків.
- впроваджувати сучасні технології: використовувати програмні продукти та іт-рішення для автоматизації облікових процесів та аналізу даних.
- забезпечувати доступність інформації: надати громадськості відкритий доступ до фінансової інформації підприємств і державних органів.

За умови системного підходу до розвитку обліково-аналітичного забезпечення, Україна зможе досягти значних успіхів у подоланні економічних проблем та забезпеченні сталого розвитку.

Література:

1. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). P. 38-48. DOI:<https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302038>.
2. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрями удосконалення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2013. № 4.
3. Жук В., Замлинський, В., Дяченко, О. (2023). Роль бухгалтерського обліку у становленні економічної науки. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, №318(3), С. 29-33. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-4>
4. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 2. С. 52-58.

Шпикуляк О.Г.,
*д.е.н., професор, член-кореспондент НААН,
учений секретар Інституту, завідувач відділу підприємництва,
кооперації та агропромислової інтеграції
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»;
Національна академія аграрних наук України;
м. Вінниця, Україна*

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ІННОВАТИЗАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ¹

Перспективи розвитку економіки України в проекції на забезпечення стійкості в умовах сьогодення і щодо повоєнного розвитку та відбудови, залежать від організаційно-економічних умов інноватизації зайнятості. Проблема настільки важлива, що без її вирішення неможливі будь-які спроможності ефективно реалізувати наявний потенціал повоєнного відновлення.

В основі організаційних та інших можливостей забезпечення стійкості господарської аграрної системи, резильєнтності розвитку територій, забезпечення ефективної зайнятості – мотивації реалізації євроінтеграційних пріоритетів. У зазначеному сенсі важливо зосередити увагу на реалізації засад Європейського зеленого курсу [1], створюючи сприятливі інституційні умови для розвитку аграрних підприємницьких форм зайнятості.

Актуальність зазначеного пріоритетного завдання пов'язана з тим, що розбудова підприємницьких інституційних систем аграрної зайнятості на засадах «зеленого» курсу унормовує принципи досягнення Цілей сталого розвитку.

Формування умов для зайнятості населення певною мірою залежить від складу форм організації господарювання, а також від розмірів підприємств, проте впровадження засад «озеленення» галузей і виробництв є інституційно зумовлений процес. Фактично ситуація із зайнятістю на селі, в аграрних підприємницьких формуваннях не є такою, що задовольняє суспільство, державу і економіку, адже за негативного впливу воєнного чинника відбулися значні трансформації, які деструктивно вплинули на перерозподіл робочої сили.

Натепер у національній бізнес-екосистемі взаємодіють аграрні підприємницькі і непідприємницькі суб'єкти різних форм господарювання [2; 3]. Інституційна модель аграрного підприємництва, відповідно структури суб'єктів, представлена господарюючими формуваннями, які класифікуємо: за формою господарювання – способом організації і ведення діяльності (сільськогосподарські підприємства і господарства населення); за організаційно-правовою формою підприємства (господарські товариства, приватні підприємства, державні підприємства, фермерські господарства, підприємства інших форм); за розміром (малі, середні, великі). Зазначені складові визначають можливості і перспективи забезпечення ефективної зайнятості населення [4; 5].

¹ *Тези підготовлена з представленням результатів досліджень, проведених автором у рамках реалізації проєкту Program „Badaj na Ukrainie”*

Процес інституціоналізації «зеленого» курсу в Україні набув цілеспрямованого провадження навіть в умовах воєнного часу. Таке положення речей відповідає євроінтеграційним устремлінням держави і суспільним настроям. Відбувається активна трансформація, видозміна існуючих інституційних норм, а також їх запозичення, суспільна реструктуризація соціального капіталу щодо переходу на європейські цінності. Це стосується інституційної стійкості, здатності до самоорганізації та адаптації до вимог організованого, стандартизованого європейського ринку. У цьому контексті постає багато наукових питань і практичних проблем, які впливатимуть на зайнятість населення та формування добробуту громад.

Стратегічним завданням у розвитку аграрних форм зайнятості, їх інноватизації вважаємо розбудову політики й дієвих механізмів для створення «зелених» робочих місць. Такий підхід дасть змогу наблизити виконання пріоритетів євроінтеграції і досягти екологічної стійкості аграрної галузі з проекцією на перспективу сталого розвитку.

Література:

1. Що таке Європейський зелений курс. URL: <https://ecoaction.org.ua/eu-green-deal.html> (дата звернення: 18.10.2024)
2. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі: наукова доповідь / Ю. О. Лупенко та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019. 114 с.
3. Баланюк І.Ф., Козак І.І., Шеленко Д.І. Формування внутрішнього економічного механізму розвитку організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК. № 5. 2019. С. 59–67.*
4. Шпикуляк О., Шеленко Д., Баланюк І. Управління економічним потенціалом у реалізації «зеленого» курсу розвитку сільських територій регіону. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Економіка». 2023. Вип. 12(26). С. 445–456. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-445-456](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-445-456)
5. Шпикуляк О.Г., Алексєєва О.В. Потенціал аграрного підприємництва у формуванні інституційного механізму зайнятості населення: монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 200 с.

*Kravchenko S.A.,
Sc.D., professor, Leading Researcher of the Department
NSC “Institute of Agrarian Economics” NAAS,
Kyiv, Ukraine*

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRARIAN ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

In the modern conditions of martial law, the production volumes of the main types of products have decreased, the transport and logistics, social and marketing infrastructure is being destroyed; there is an outflow of personnel outside of Ukraine; 20% of arable land was unavailable for agricultural production due to mining of the

territory and temporary occupation; the functioning of wholesale production becomes more difficult. It was revealed that more than 50,000 agricultural products are produced. business entities. Almost 92 percent of them are farms. Active business entities - approximately 32.5 thousand. Moreover, 29 thousand of them, 4.7 million hectares of land are under cultivation. A small agrarian enterprise has significant growth potential in quantitative and qualitative terms (in 2022, compared to 2018, the volume of sold products increased by 29.79%, the level of profitability of all activities - by 19.09%, labor costs - by 59.91%) and family farming business. This sector is institutionally the primary guarantor of employment of the population, creation of potential and opportunities for active recovery of the economy and rural areas. In the process of research, it was established that among the organizational and economic factors that have an impact on the development of agrarian entrepreneurial formations, in addition to the decrease in the production of certain types of products, the increase in transport and logistics costs, the limitation of import operations, prices for certain types of agricultural products are of great importance. The allocation of UAH 645 million to support farms in 2019, which was received by more than nine thousand farms, ensured an increase in gross production in 2021 by 19.5 percent compared to 2018. In general, in the agricultural sector of the economy during 2014-2023. there is an increase in gross output by 19.9 percent. Gross value added increased by 6.4% while the rural population of active age (16-59 years) decreased. The decrease in the number of the rural population can be considered the reason for the decrease in the production of livestock products in households in 2021 compared to 2015 by 16 percent [1, p. 60-70].

In an extreme situation, state support for the development of entrepreneurship, which consists in preferential lending, is very important. In 2022, 22,000 loans in the amount of UAH 86 billion were issued in the agricultural sector. More than half of these loans were issued within the framework of the "5-7-9% Available Loans" program. The Ministry of Agrarian Policy also launched the State Agrarian Register as a basis for receiving donor aid to farmers. Within the scope of the "State Agrarian Register" in 2022, 3,000 business entities were provided with financial support in the amount of UAH 1.6 billion. 2,763 business entities received UAH 1.3 billion for the development of crop production. 275 business entities received UAH 0.3 billion for livestock development. In 2023, 1.6 thousand business entities in agriculture received loans in the amount of UAH 60.1 billion. But 9,000 business entities received UAH 34.8 billion under the "5-7-9% Available Loans" program. According to the program "Affordable loans 5-7-9%" only in the period 09.10.-16.10.2023, 235 business entities received loans in the amount of UAH 1.3 billion. 21,000 loans in the amount of UAH 75 billion have been issued by banks since the beginning of 2023. Entrepreneurial entities mostly use credit funds for anti-crisis and anti-war purposes. 35 billion hryvnias of funds were received by subjects of agrarian entrepreneurship to support their activities. It was established that in 2023, it is necessary to leave the preferential financing of agricultural business entities under the "Affordable loans 5-7-9%" program, but not as "trust loans", but as "survival loans"; expand the limits to UAH 130-140 million; reduce interest rates to 5% [2, p. 126-136].

Also, at the state level, changes were made to the mechanism of state support for business structures under the program "Affordable loans 5-7-9%". These changes will apply to business structures located in the territories of the zone of high military risk (de-occupied). Participants of the "Affordable Loans 5-7-9%" program are expected to compensate interest under the program up to the level of 1 percent for the first two years; 5 percent from next year for investment purposes and 3 percent to finance working capital requirement. In addition, the crediting period is increased to 10 years for investment purposes. For business structures operating in the de-occupied territories, the program limit may increase to UAH 150 million. For all other business structures that create increased added value and implement energy modernization, the crediting period is increased to 10 years and program limits for investment purposes are increased to UAH 150 million. At the same time, for all other cases, the rate of 13 percent per annum for the formation of working capital remains, and the rates of 5-7-9% for investment purposes remain. State financial support is provided to business entities, the maximum term of using factoring financing is established - 30 days. Support of business structures under factoring contracts is carried out by the Entrepreneurship Development Fund within the limits of the received funds provided for in the state budget.

It was found that according to the results of the project "Development of access of the agricultural sector of Ukraine to capital markets" in 2023, agricultural producers issued 773 agricultural receipts (5.66 billion UAH). In 2023, compared to 2022, the average loan amount is 22% smaller; loans are more often provided under financial agrarian receipts; the largest amount of the loan was issued as collateral for corn, sunflower, and rapeseed. It has been established that in 2023, within the framework of the small and medium-sized business support program "E-robota", which has been in effect since July 1, 2022 and provides for the support of small and medium-sized businesses for the purpose of developing their own business in the areas of "New level", "Your own garden", "Your Business", "Your Greenhouse", 118 subjects of agrarian entrepreneurship received assistance in the amount of UAH 476.7 million for development. 99 business entities received UAH 378 million for the development of horticulture. 19 business entities received UAH 98.7 million for the development of production in greenhouses. In 2023, these grants were fully paid out to 97 business entities. For the period from July 1, 2022 to November 2023, UAH 525.7 million has already been paid to 127 business entities (21 business entities received UAH 112.7 million for the development of production in greenhouses; 106 business entities - 413 million UAH for the development of horticulture, berry growing and viticulture) [3, p. 28-40].

Thus, the organizational and economic foundations of the development of agrarian entrepreneurial formations are related to the risks of the influence of the military factor, which changes the characteristics of the institutional environment of business, which is regulated by the rules of economic interaction on the market established by the state. The trends of changes in organizational and economic factors affecting the development of entrepreneurial formations were revealed, in particular: a decrease in the production volumes of certain types of products; increase in the cost of material and technical resources; increase in transport and logistics costs by 2-3 times;

restrictions on import operations; shortage of mechanical personnel; change in prices for certain types of agricultural products.

References:

1. Shpykuliak O., Malik M., Kravchenko S., Zaburanna L. (2024). Organizational and Economic Support for the Development of Business Entities in Agriculture in a State of War. *Ekonomika APK*, 31(2). 60-70.

2. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Diuk A. (2023). Adaptive approach in the system of management and marketing research of business entities in agriculture. *Methods of improving the economy, tourism and management: collective monograph /* Andrushchak I., Chudovets V., Rechun O., etc. International Science Group. USA, Boston: Primedia eLaunch, 126-136.

Malik M., Kravchenko S., Shpykuliak O., Malik L., Yuzhykova V. (2023). Adaptation of business entities in the agrarian sector of the economy to activities in wartime conditions. *Ekonomika APK*, 29 (6), 28-40.

Shevchenko A.,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department
Odessa State Agrarian University
Odessa, Ukraine
Slukvina V.,
Odessa State Agrarian University
Odessa, Ukraine

ALTERNATIVE RENEWABLE ENERGY SOURCES

Today, due to the war, global climate change and the growing demand for various energy sources, agricultural enterprises are facing new challenges. Alternative types of energy are becoming not only a necessity, but also an opportunity for any business, including agricultural enterprises, to save money and improve their environmental performance.

The Ukrainian energy system has lost more than 9.2 gigawatts of capacity, which is equal to more than a billion dollars during the years of full-scale invasion by the aggressor country. Figure 1 shows the extent of the damage as of May 2024.

That is why, in our opinion, the issue of choosing the best possible alternative to renewable energy sources is relevant in times of war. This is a rather complicated issue that requires a comprehensive analysis of many factors, including geographical features, availability of resources, economic feasibility and speed of implementation. The authors of [2] in their research interpret the term “renewable energy sources” as: “natural phenomena that are converted into heat or energy”. For the purpose of comparative analysis, the main types of alternative energy should also be considered (Fig. 2).

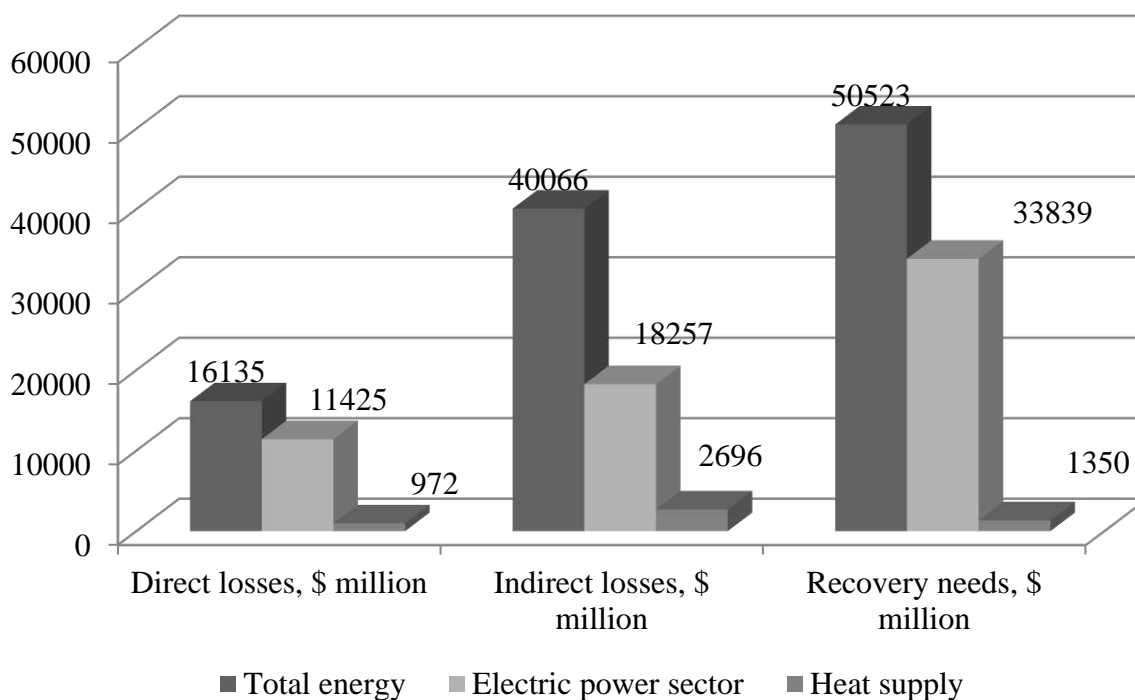

Fig. 1. Assessment of direct losses, indirect losses and restoration needs of the energy sector of Ukraine

Compiled by the authors based on [1]

As a result of our research, we have found that in times of war, the most appropriate and cost-effective use of various types of alternative energy is the combined use of different types of alternative energy. Solar energy can be effectively used to provide electricity to small facilities such as hospitals, schools, and heating stations. The quick installation and modularity of the systems allow them to be adapted to changing conditions. Biomass from crop waste can be used to produce heat and electricity at the local level, especially in agricultural enterprises [3]. This will reduce dependence on district heating and increase energy autonomy. Wind power can be used for large-scale electricity generation, but its implementation requires significant investment and time. Hydropower can be effectively used to provide electricity to remote settlements, industrial enterprises, and even entire regions. Its stability and power make it possible to ensure reliable power supply in places where the construction of traditional power grids is economically unfeasible or technically difficult.

The optimal use of alternative energy sources is a key factor in achieving the goals of sustainable development and ensuring the energy security of countries. An in-depth analysis of the factors influencing the choice of a particular source allows for informed decision-making and minimization of risks.

In Fig. 3 shows the factors that should be taken into account when choosing an alternative energy source. It should be noted that the assessment should also take into account efficiency, durability, and compliance with Ukrainian legislation. An informed decision can only be made after a detailed economic justification.

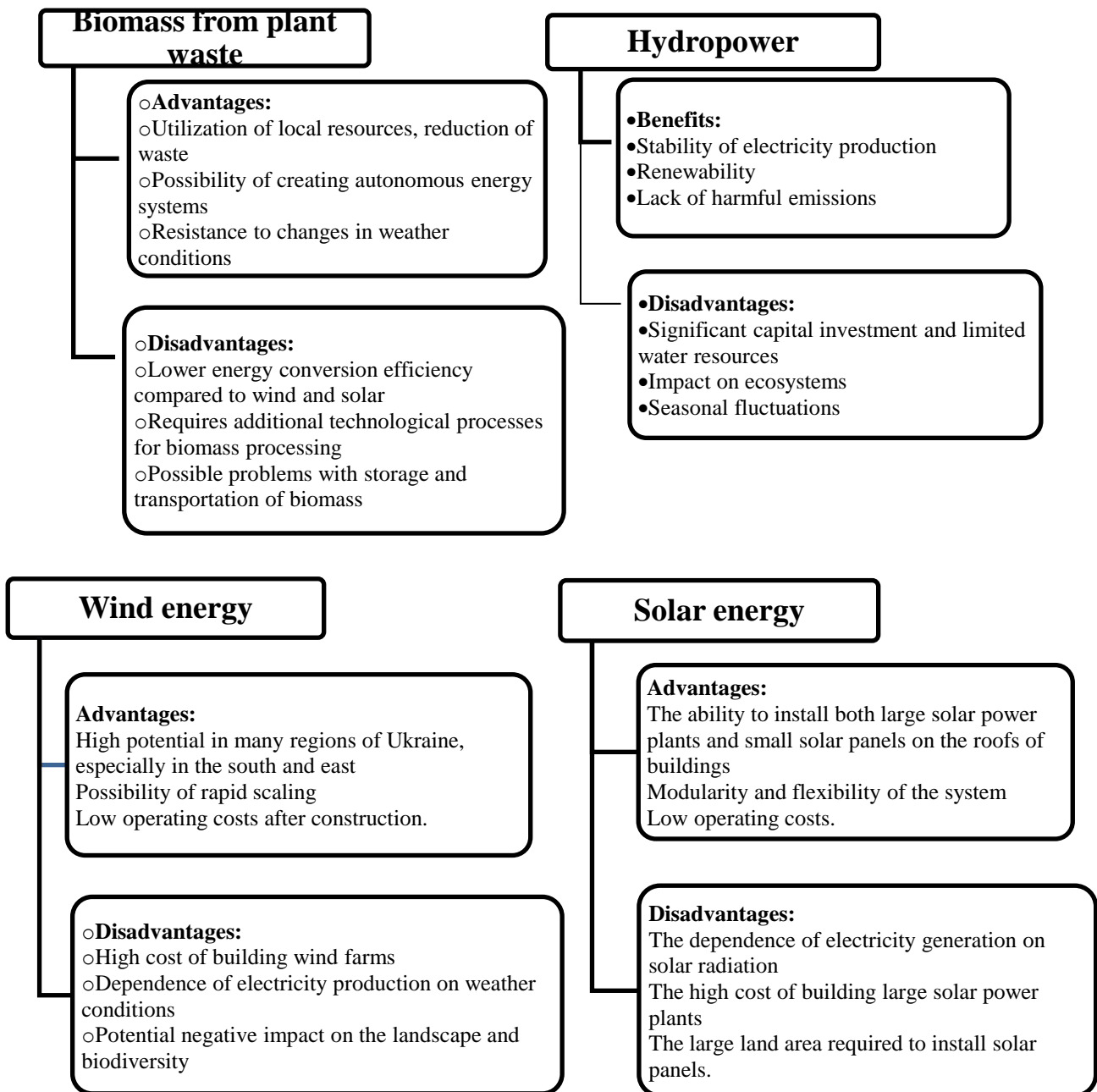

Fig. 2. Advantages and disadvantages of the main alternative types of energy

Compiled by the authors on the basis of [2,3,4,5]

In August 2024, Ukraine approved targets for energy renewal by 2030 at the state level with a focus on the development of 24 GW of renewable energy capacity in the country, which will account for 27% of gross energy consumption [6]. According to the targets, it is necessary to build 49.9% of onshore wind energy, 50% of solar energy, and 4.7% of hydropower.

The study has confirmed the relevance of the issue of choosing optimal alternative energy sources in the context of military operations and the global energy crisis. An analysis of the advantages and disadvantages of different types of renewable energy (wind, solar, biomass, hydropower) has shown that the most effective approach is the combined use of different sources. Each type of energy has its own characteristics and

is best suited for solving certain tasks. When choosing the best option, a number of factors must be taken into account, such as geographical location, climatic conditions, availability of resources, economic feasibility and environmental impact. State support for the development of renewable energy is also an important aspect. For the successful implementation of alternative energy sources in the agricultural sector, further research and development is needed to improve the efficiency of technologies, reduce their cost and expand the range of applications.

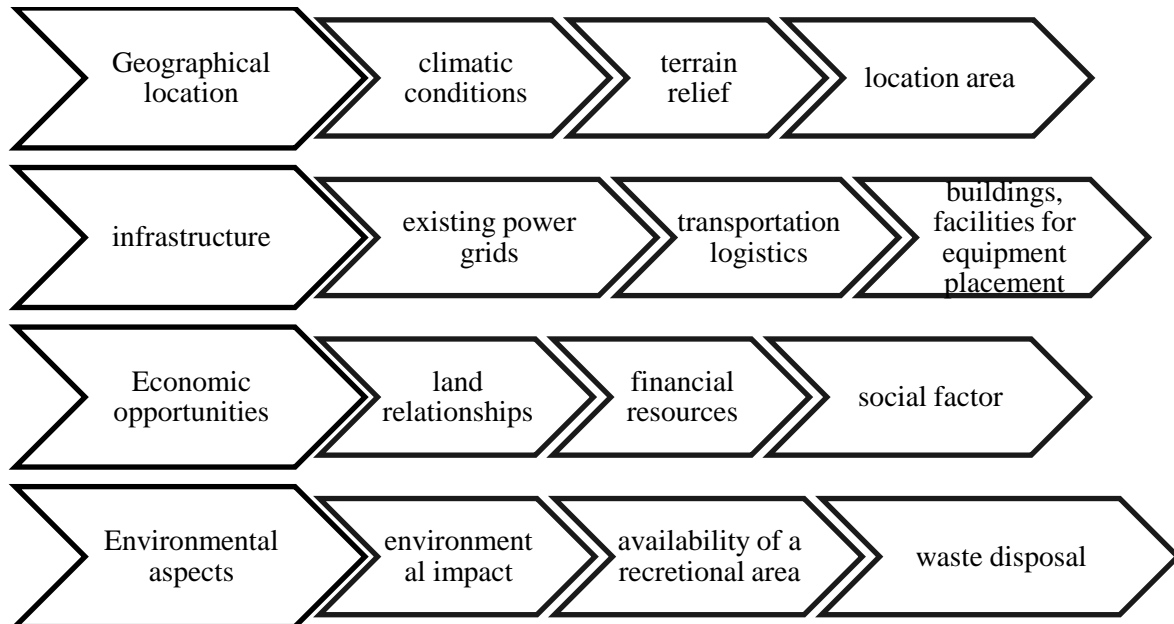

Fig. 3. Factors for choosing alternative energy sources

Created by the authors

The conclusions of the study can be used to develop effective strategies for the transition of agricultural enterprises to renewable energy sources, which will help increase their energy independence, reduce costs and preserve the environment.

References:

1. Losses and Damages of the Energy Sector of Ukraine URL: <http://surl.li/uxktat>
2. Dobrianska N.A., Lagodienko V.V., Torishna L.A. Prospects for the use of renewable energy sources in Ukraine. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2020. Vol. 5, No. 2. C. 206 - 213. URL: <http://ujae.org.ua/perspektyvy-vykorystannya-vidnovlyuvalnyh-dzherel-energiyi-v-ukrayini/>
3. Tetiana Shabatura, Alisa Shevchenko, Olga Petrenko, and Oleksandr Halytskyi. (2024). The by-products of grain production are an ecological and economic solution to the energy crisis. *International Conference on Agricultural, Biodiversity and Environmental Economics (ICABEE 2024)*. BIO Web of Conferences. Stara Zagora, Republic of Bulgaria, June 13, 2024. Volume 114. URL: https://www.bioconferences.org/articles/bioconf/pdf/2024/33/bioconf_icabee2024_01019.pdf
4. Implementation of green energy and efficient use of resources for sustainable development of enterprises. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference "Sustainable Development of Economy, Society and Entrepreneurship"

(Ivano-Frankivsk, April 27-28, 2023) pp. 639-643
URL:<https://nung.edu.ua/news/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiya-stalyy-rozvytok-ekonomiky-suspilstva-ta>

5. Experience of using regenerative energy sources in Ukraine and European countries. New competencies for Industry 5.0 and data management for higher education institutions: a collection of round table materials. Kyiv: NaUKMA, 2023. C. 84-95. URL:<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fd5a353a-397a-46ba-b1a4-84bcf89c20f4/content>

6. Course downwind URL: <https://griml.com/g8Etw>

СЕКЦІЯ 4

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

*Дамаскін В.С.,
здобувач вищої освіти за рівнем «Доктор філософії»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Науковий керівник: Запша Г.М.,
д.е.н., професор кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Європейський зелений курс (European Green Deal, ЄЗК), прийнятий Європейським Союзом у 2019 році, є амбітною стратегією перетворення Європи на кліматично-нейтральний континент до 2050 року. Його ухвалення обумовлене кліматичними трансформаціями, що викликані людською господарською діяльністю та проявляються в помітних змінах під впливом підвищення температури у всіх складових земної кліматичної системи – атмосфері, океанах, льодових щитах та на суші. Як свідчать дослідження низки провідних науковців світу, вирішенню даної проблеми, яка носить глобальний характер та призводить до численних аномалій у різних куточках планети, сприятиме оперативне втручання в регулювання обсягів викидів CO₂ та інших парникових газів, що здатне швидко змінити стан навколишнього середовища на краще.

Європейський Зелений Курс охоплює широкий спектр заходів у сферах енергетики, транспорту, промисловості та сільського господарства. В його основу закладені принципи сталого розвитку, а його ключові завдання полягають в збереженні біорізноманіття та захисті екосистем, у використанні чистих джерел генерації енергії, в розвитку екологічно безпечних технологій у промисловості та будівництві, у формуванні транспортних систем на низьковуглецевих видах палива, в подальшій розбудові сталого сільського господарства на засадах спільної аграрної політики [1; 2].

Серед стратегічних векторів ЄЗК в аграрній сфері базовою є стратегія «Від лану до столу», ключові тези якої спрямовані на створення здорової та екологічно чистої системи харчування. Ця стратегія описує основні напрями реформування продовольчої системи ЄС:

- забезпечення сталого виробництва продуктів харчування;
- забезпечення продовольчої безпеки;
- стимулювання сталих практик харчової промисловості, оптової та роздрібною торгівлі, готельних послуг та послуг громадського харчування;
- просування сталого споживання їжі та сприяння переходу до здорового, сталого харчування;

- зменшення втрат їжі та утворення відходів;
- боротьба з харчовим шахрайством протягом усього ланцюга

постачання продуктів харчування.

Аграрний сектор являє собою одну з найбільш перспективних галузей економіки України, яка активно орієнтована на зовнішній ринок та формує свою діяльність, враховуючи потреби ринку ЄС, куди експортується значна частина української продукції. Для України, як однієї з ключових держав з розвиненим сільським господарством і партнера Європейського Союзу у сфері агропродовольчого експорту та імпорту, ЄЗК має значний вплив на сільське господарство, що відкриває для нього як нові можливості, так і ставить його перед певними викликами.

Однією з головних цілей ЄЗК є зниження викидів парникових газів. Так, згідно ЄЗК передбачається скорочення викидів парникових газів у ЄС на 55% до 2030 р. порівняно з рівнем 1990 р., у тому числі і від сільського господарства. У зв'язку з цим в ЄС планується впровадження нових стандартів щодо вирощування сільськогосподарських рослин, що спрямовані на зменшення використання хімічних добрив та засобів захисту, переходу до екологічно чистих технологій та підтримку органічного землеробства. Також регуляторна політика передбачає введення обмежень у міжнародній торгівлі, зокрема механізм вуглецевого коригування імпорту. Це спеціальний податок на викиди вуглецю, котрий планується застосовувати до продукції, що імпортується у ЄС із країн, які не приділяють належної уваги зменшенню викидів парникових газів. У перспективі це може значно знизити конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств на товарному ринку ЄС. Для українських аграрних товаровиробників це означає необхідність адаптуватися до вимог екологічного менеджменту, що забезпечить можливість розширення доступу експорту агропродовольчої продукції до ринків ЄС, а також до програм фінансової підтримки та інвестицій ЄС у рамках екологічних ініціатив.

Європейський зелений курс передбачає активне впровадження принципів циркулярної економіки, яка спрямована на раціональне використання ресурсів та мінімізацію відходів виробництва. В аграрному секторі економіки України це може стимулювати впровадження біоенергетичних технологій, переробку сільськогосподарських відходів та використання вторинної сировини.

Важливою складовою Європейського зеленого курсу є стратегія «Від ферми до виделки», яка спрямована на забезпечення стійкого виробництва харчових продуктів, врахування економіко-еколого-соціальних аспектів аграрного виробництва та формування в цілому екологічно орієнтованої моделі продовольчого ланцюга. При цьому акцентується увага на збереженні біологічного різноманіття, що відкриває можливості для розвитку аграрних інновацій, зокрема, біотехнологій, діджиталізації управління виробничими процесами, органічного виробництва, розширення видів діяльності в частині відновлення природних ландшафтів, сільського туризму, тощо.

Слід зазначити, що сектор аграрних підприємств та фермерських господарств України в сучасних умовах сфокусований переважно на інтенсивний тип ведення сільського господарства, спрямованого на підвищення

результативності в розрахунку на одиницю витрачених ресурсів, що досягається поряд з впровадженням нових високопродуктивних сортів рослин і порід тварин, застосуванням сучасної техніки, систем точного землеробства, також і широким використанням хімічних добрив та засобів захисту. Враховуючи стратегічні орієнтири, що визначені Національною економічною стратегією на період до 2030 року щодо досягнення Цілей сталого розвитку, європейської інтеграції, декарбонізації економіки та синхронізації із ідеями «European Green Deal» [3], необхідні системні заходи щодо екологічних трансформацій в аграрному секторі економіки України, які б передбачатимуть:

1. стимулювання сталого сільськогосподарського виробництва, захисту навколишнього природного середовища і тварин, поширення застосування методів органічного виробництва і використання біотехнологій, «кліматично розумного» сільського та лісового господарства зі скороченням викидів парникових газів та адаптацією до зміни клімату, сталого управління природними ресурсами та збереження і примноження біорізноманіття;

2. імплементацію європейських екологічних стандартів у виробничі процеси в сільському господарстві;

3. синхронізацію українського законодавства з європейським в частині екологізації виробництва в продовольчому ланцюгу;

4. підготовку висококваліфікованих кадрів, що сповідують цінності сталого розвитку, мають екологічний світогляд та володіють сучасними технологіями виробництва чистої і безпечної агропродовольчої продукції.

Європейський зелений курс створює умови для екологічної трансформації аграрного сектору. Реалізація принципів ЄЗК дозволить Україні не лише зміцнити свої позиції на європейських ринках, але й сприятиме сталому розвитку аграрного сектора її економіки.

Література:

1. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. / [С. П. Іванюта, Л. М. Якушенко] ; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. – Київ : НІСД, 2022. – 95 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12> (дата звернення 20.09.2024)

2. Чубик А., Ярошевич М. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. URL: https://prismua.org/green_deal_1/ (дата звернення 19.09.2024).

3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова № 179-2021-п. 03.03.2021.: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.09.2024).

*Мартинюк М. П.,
к. е. н., докторант,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

СУТНІСТЬ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ЦІЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аграрна політика України в умовах воєнного стану зосереджена на забезпеченні стабільності сільськогосподарського виробництва, продовольчої безпеки та підтримці фермерів у складних умовах.

Основні цілі аграрної політики України під час війни:

1. Забезпечення продовольчої безпеки. Одним із першочергових завдань є гарантування продовольчої безпеки як на національному, так і на регіональному рівнях. Для цього підтримуються програми збереження та виробництва основних продовольчих ресурсів: зерна, овочів, молочних продуктів, м'яса тощо. Підтримка стабільного постачання продовольства в умовах бойових дій та забезпечення населених пунктів, які опинилися під загрозою гуманітарної катастрофи.

2. Підтримка експорту аграрної продукції. Україна залишається одним з найбільших експортерів зерна та інших аграрних продуктів, тому збереження експортних поставок є критично важливим для економіки. В умовах блокування портів та інфраструктурних руйнувань розробляються альтернативні маршрути для експорту, такі як використання залізничних шляхів або через інші порти сусідніх країн.

3. Забезпечення безперервного аграрного виробництва. Попри бойові дії, уряд намагається забезпечити сільгоспвиробникам можливість продовжувати свою діяльність, зокрема через програми фінансової підтримки, компенсації збитків та надання пільг. Важливим завданням є збереження посівних площ та підтримка агротехнологій у районах, які не перебувають у зоні активних бойових дій.

4. Захист та підтримка аграрних виробників. Аграрії, які постраждали від бойових дій, отримують різноманітну допомогу: від державних субсидій до програм переселення та відновлення виробництва. Ведуться зусилля з відновлення сільськогосподарських земель, які були заміновані або зруйновані війною, зокрема через міжнародну допомогу та спеціалізовані програми з розмінування.

5. Розвиток внутрішнього ринку. Уряд сприяє розвитку кооперативів та локальних ринків, щоб зменшити залежність від експорту й підвищити доступність вітчизняної продукції для населення. Розширюється підтримка малих та середніх фермерів, особливо тих, хто працює у районах, що зазнали руйнувань або втратили доступ до звичайних торгових шляхів.

6. Міжнародна співпраця та гуманітарна допомога. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями (ООН, ЄС, FAO) для отримання технічної, фінансової та гуманітарної допомоги у сфері аграрної безпеки.

Забезпечення доступу до міжнародних ринків через продовження та розширення «зернових коридорів», підтримка експортних квот та угод.

Наразі актуальними є цілий ряд викликів, що є об'єктом сучасної аграрної політики:

- руйнування інфраструктури (зокрема портів, залізниць та логістичних центрів) ускладнює агровиробництво та транспортування продукції;
- проблеми з доступом до сільськогосподарських земель на окупованих територіях, зокрема замінування полів;
- погіршення фінансового стану аграрних підприємств через втрату ринків збуту та збільшення вартості ресурсів (пальне, добрива, засоби захисту рослин).

Таким чином, аграрна політика України в умовах воєнного стану спрямована на подолання цих викликів через забезпечення продовольчої безпеки, підтримку сільгоспвиробників і стабілізацію експорту, що вкрай важливо для виживання економіки країни та захисту її населення від дефіциту основних продуктів харчування.

Література:

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. *EKONOMIKA APK*. 2023. Vol. 30.2. pp. 49-56.
3. Skydan O., Khodakivska O., Bugaychuk V., Grabchuk I., Brodsky Y. Post-war development of Ukraine's economy in the context of accelerated integration into the European Union. *Studies in Systems, Decision and Control*. 2024. Vol. 545. pp. 711–723.

Найда А.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Найда І.С.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Мірзоєв Натиг Сархад огли (Mirzayev Natig Sarhad oghulu),
Ph.D з економіки, доцент
декан факультету Бізнес та управління
Західно-Каспійський університет
м. Баку, Азербайджан

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ (CBDC) У ПЛАТІЖНУ СИСТЕМУ КРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ

З глобальним розвитком цифрових технологій та трансформацією фінансових систем багато країн активно досліджують можливості запровадження цифрових валют центральних банків (CBDC). Україна не є винятком і впродовж останніх років веде дискусії щодо створення власної цифрової валюти — е-гривні. Запровадження CBDC може стати важливим кроком у модернізації української економіки, проте пов'язане з численними ризиками та викликами.

Більшість науковців визначають цифрову валюту центрального банку, як електронну форму національної валюти, яка випускається безпосередньо центральним банком і функціонує як законний платіжний засіб. На відміну від криптовалют, що працюють децентралізовано, CBDC регулюється центральним банком, який відповідає за її емітування і контроль. Українська е-гривня має потенціал стати ефективним інструментом у фінансовій системі країни, який зможе забезпечити більш прозорі, безпечні та доступні фінансові операції [1,2,3].

Впровадження CBDC в Україні має наступні переваги:

1. Стимулювання фінансової інклюзії. Україна досі стикається з проблемою обмеженого доступу значної частини населення до банківських послуг. Впровадження CBDC може допомогти подолати цей бар'єр, надаючи можливість доступу до цифрових фінансових інструментів навіть для тих, хто не має банківських рахунків. Це дозволить забезпечити ширше залучення громадян до фінансової системи.

2. Прозорість фінансових операцій. Завдяки запровадженню CBDC грошові потоки в державі стануть більш прозорими. Це сприятиме боротьбі з корупцією, тіншовою економікою та відмиванням грошей, оскільки цифрова валюта дає можливість здійснювати контроль за транзакціями та відслідковувати їхній шлях.

3. Зниження витрат на обслуговування готівкових грошей. Виробництво, обробка та зберігання готівки вимагають значних витрат. Перехід на цифрову валюту дозволить зменшити ці витрати, сприяючи підвищенню ефективності банківської системи.

4. Підвищення стабільності фінансової системи. Е-гривня може посилити ефективність грошово-кредитної політики Національного банку України (НБУ). Це дасть можливість більш ефективно контролювати грошову масу, відсоткові ставки та економічну активність.

5. Інновації у сфері платежів. Запровадження CBDC створить платформу для нових фінансових сервісів та технологій. Це може сприяти розвитку фінтех-сектору, стимулювати цифровізацію економіки та інтеграцію України у світовий цифровий фінансовий ринок.

Однією з головних загроз запровадження цифрової валюти є питання кібербезпеки. Україна регулярно стикається з кібернападами, і система цифрової валюти може стати мішенню для зловмисників. Необхідно впровадити надійні заходи захисту, щоб запобігти зламам та крадіжкам. Також широке використання CBDC може призвести до відтоку коштів із комерційних банків і зниження обсягу депозитів. Це може поставити під загрозу ліквідність банківської системи, знизити можливості кредитування та створити ризики для загальної фінансової стабільності.

Використання цифрових валют потребує контролю над транзакціями, що може викликати побоювання щодо зниження рівня приватності. Необхідно знайти баланс між прозорістю фінансових операцій та захистом конфіденційності користувачів. Створення інфраструктури для е-гривні потребує значних фінансових витрат. Крім того, підтримка та оновлення цифрової валюти потребуватиме залучення ресурсів для забезпечення її безперебійної роботи.

Також впровадження CBDC потребує внесення значних змін у законодавство та адаптацію нормативної бази. Це може стати серйозною перешкодою через складність розробки та узгодження відповідних законодавчих ініціатив.

Запровадження цифрової валюти центрального банку в Україні може стати важливим кроком на шляху до цифровізації економіки та розвитку фінансової системи. Це відкриває нові можливості для підвищення прозорості, зниження витрат та підвищення ефективності. Водночас Україна повинна ретельно враховувати всі ризики та загрози, пов'язані з впровадженням CBDC, щоб забезпечити безпеку, стабільність та ефективність нової фінансової технології.

Література:

1. Грицай С.О. Перспективи та тенденції появи CBDC в Україні: проект «Е-гривня» *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №1. С. 354-359 URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/82.pdf(дата звернення: 13.10.2024)

2. Хуторна М. Е., Запорожець С. В., Ткаченко Ю. П. Цифрові валюти центральних банків: світові тренди та перспективи в Україні. *Соціальна економіка*. 2021. Вип. 61. С. 123–134 URL:

<https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/17706> (дата звернення: 11.10.2024)

3. Central Bank Digital Currency Tracker. 2021. URL: <https://cbdctracker.org/> (дата звернення: 14.10.2024)

Несененко П. П.,
*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки, права та управління бізнесом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

Андрієнко М. А.
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету економіки і управління підприємництвом
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Аграрний сектор України на сьогодні займає друге місце в структурі національного господарства держави, а сільськогосподарська продукція є однією з найбільших складових сучасного вітчизняного експорту. Саме ця галузь економіки забезпечує засоби до існування для близько третини населення країни. Завдяки значним площам родючих земель, сприятливим кліматичним умовам і відносно привабливому інвестиційному середовищу Україна не лише здатна забезпечити власні потреби, але й експортувати продовольство до країн Азії, Африки, Близького Сходу та інших регіонів світу.

Зараз наша країна проходить через особливий етап розвитку. Під впливом глобальних змін у суспільних відносинах, кліматичних викликів та загостренні боротьби за світові ресурси й сфери впливу, світ опинився в найбільшому військовому протистоянні цього сторіччя. На жаль, це протистояння відбувається на території нашої держави і саме аграрна галузь завжди мала особливе значення як для її економіки так і для розвитку суспільства. Україна історично немислима без сільського господарства, без села і сільського укладу життя, без українського хлібороба, визнаного у всьому світі, та без здобутого статусу світової житниці. Через свою специфіку сільське господарство завжди було й залишається найбільш вразливим до суспільних потрясінь, природних катаклізмів і різного роду надзвичайних ситуацій. Це зумовлено тим, що головний ресурс виробництва в цій галузі – земля – є незамінним, і без неї сільське господарство, як і життя селянина, стає неможливим.

Майже три роки інтенсивних бойових дій завдали значних руйнівних наслідків аграрному сектору нашої країни. Було знищено та серйозно пошкоджено чимало сільськогосподарських і переробних підприємств. Посівні площі та обсяги виробництва продукції значно скоротилися. Через окупацію окремих територій загальна площа сільгоспугідь тимчасово зменшилася більш ніж на 20%. Виробництво валової продукції 2022 року досягло найнижчого рівня

з 2014 року. Логістичні ланцюги зазнали серйозних порушень, ринки збуту були заблоковані, а обсяги експорту агропродовольчої продукції скоротилися. Тільки за перший рік війни експорт знизився на майже 15%, досягнувши 23,6 млрд доларів США. На жаль, негативна тенденція триває і до сих пір [1, с. 4-5].

Через вторгнення РФ та активні бойові дії на окремих територіях України, площі посівів зернових у цих областях скоротилися на 26,2 %, обсяг зібраного врожаю зменшився на 37,4 %, а урожайність знизилася на 15,2 %. Природною реакцією стало збільшення посівних площ у деяких регіонах, зокрема у Львівській області, де вони зросли на 3,3 %, а урожайність підвищилася на 0,9 %, що сприяло підвищенню валового збору на 4,2 %. Однак, навіть значне зростання урожайності зернових, наприклад, у Сумській області на 9,2 % не привело до збільшення загального виробництва. У багатьох регіонах спостерігаються негативні тенденції скорочення виробництва зернових, але зібраний врожай все ж дозволив задовольнити внутрішні потреби населення [1, с. 8].

Станом на кінець грудня 2023 року аграрії збрали 79,2 млн тонн урожаю, зокрема 58,4 млн тонн зернових і зернобобових культур, а також 20,8 млн тонн олійних. Крім того, було накопано 11,9 млн тонн цукрових буряків. Таких результатів вдалося досягти завдяки високій урожайності зернових, яка сягнула 55 ц/га. За оцінками УКАБ, у 2023 році виробництво зернових в Україні зросло на 10 % порівняно з 2022 роком, а, наприклад, виробництво олійних культур збільшилося на 18 %. Виробництво цукрових буряків також показало значне зростання – на 29 % проти минулого року [2].

У 2022 році загальний оборот зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією України досяг майже 30 млрд доларів США, з яких експорт склав 23,6 млрд доларів, а імпорт – 6,3 млрд доларів. Основними ринками збуту української агропродукції були країни Європейського Союзу (13,1 млрд доларів, або 55,5% від загального експорту), азійські держави (7,3 млрд доларів, або 30,9%), Африка (1,6 млрд доларів, або 6,8%) та країни СНД (0,8 млрд доларів, або 3,4%). Уперше Євросоюз став основним напрямком аграрного експорту, випередивши Азію, при цьому експорт до ЄС зріс на 66%, що стало новим рекордом для цього ринку (див. рис.1).

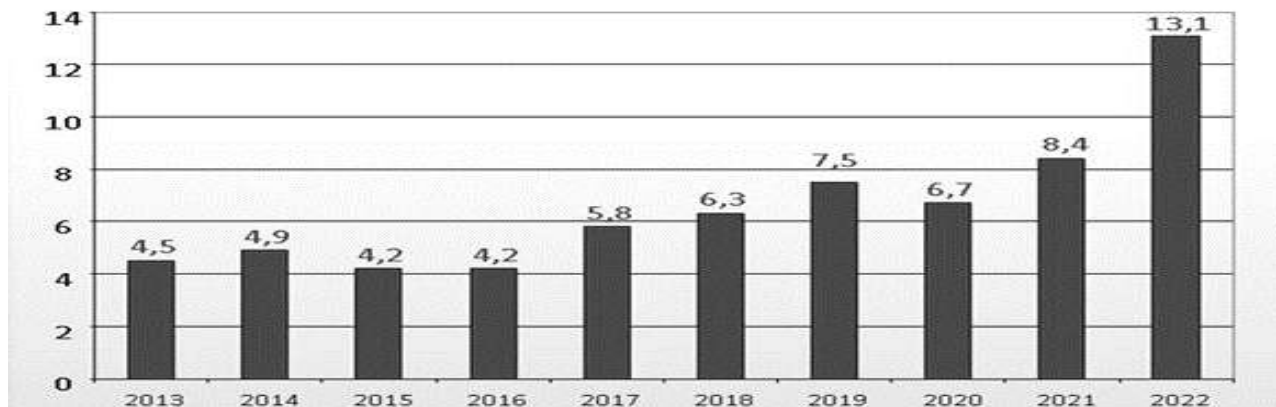

Рис.1. Динаміка експорту агропродовольчої продукції з України до ЄС, млрд. дол. США

Джерело: сформовано автором [1]

Зауважимо, що через вторгнення Росії постраждали 2653 підприємства агропромислового комплексу України. Внаслідок цього площа багаторічних насаджень скоротилася на 9 тисяч гектарів, а рілля – на 1,9 мільйона гектарів. Через замінування територій виникла потреба в обстеженні та розмінуванні приблизно 1 мільйона гектарів земель. Крім того, зросли витрати на виробничі процеси, що пов'язано з підвищенням цін на паливо, добрива та посівний матеріал [3].

У 2023 році аграрний сектор, незважаючи на складні умови, продемонстрував здатність забезпечувати виробництво сільськогосподарської сировини та постачати продукти харчування на внутрішній і зовнішні ринки. Водночас агровиробництво зазнавало значних фінансових втрат через низькі ціни на зернові та олійні культури всередині країни, складнощі з експортом, обмежені можливості для відновлення матеріально-технічної бази й інфраструктури, а також повернення до обробітку земель, які постраждали через війну [2]. Однак нинішня модель розвитку аграрного сектора виявилася вкрай вразливою. Справа в тому, що вона побудована на використанні ефекту масштабу, орієнтована на сировинну продукцію та характеризується деформованою структурою виробництва. Великі підприємства, здебільшого агрохолдинги, спеціалізуються на вирощуванні високорентабельних та швидкоокупних культур, тоді як малі фермерські господарства і господарства населення зосереджені на трудомісткому виробництві продукції тваринництва, а також вирощуванні овочів, фруктів і ягід.

Ключовими точками слабкості аграрного сектора стали:

- неможливість проведення польових робіт у зоні конфлікту, оскільки значні площі сільськогосподарських земель виявилися окупованими, замінованими або перебувають під постійними обстрілами.

- блокування експорту сільськогосподарської продукції через морські шляхи.

- руйнування інфраструктури, пов'язаної з виробництвом, переробкою і зберіганням сільськогосподарської продукції. Агресор цілеспрямовано знищує зерносклади, склади продовольства, логістичні шляхи і сільськогосподарську техніку, прагнучи паралізувати аграрний сектор України.

- погіршення забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами.

- труднощі з забезпеченням продовольством населення в окупованих або прифронтових зонах [4].

Незважаючи на існуючі проблеми, аграрний сектор нашої держави успішно адаптувався до складних умов і продемонстрував позитивні тенденції розвитку та стабільні економічні результати. Україна продовжує грати важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки світу. Після підписання зернової угоди в серпні 2022 року було відправлено 68 суден, які доставили 1,72 мільйони тонн агропродовольчої продукції до 18 країн. Загальний обсяг поставок, що здійснювалися різними логістичними шляхами, становив близько 5 мільйонів тонн продукції за серпень. Протягом 11 місяців 2022 року експорт склав 50,9

мільйонів тонн товарів агропромислового комплексу та харчової сфери, що в сумі принесло 21,1 мільярд доларів США. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9» продемонструвала свою ефективність у підтримці агросектору, надаючи представникам малого та середнього бізнесу спрощений доступ до кредитування в банках. Агробізнес має можливість отримувати кредити до 90 мільйонів гривень під ставку 5-9% річних, залежно від категорії кредитного продукту та особливостей компанії. Станом на початок 2023 року, за даними Міністерства аграрної політики, аграрії України вже отримали понад 34,5 млрд грн для розвитку своїх господарств, з яких близько 20 млрд грн було отримано за програмою доступних кредитів, що дозволило 5300 підприємцям отримати необхідне фінансування [3].

Але все ж таки виникає потреба у формуванні нової повоєнної, і у подальшому, післявоєнної моделі розвитку аграрного сектора зі збалансуванням його економічних та екологічних компонентів, що відповідатиме цілям та викликам стабільного розвитку в нашій країні. Тому першочерговим завданням держави є розроблення аграрної політики у 2024-2025 роках щодо відновлення аграрного виробництва на звільнених, деокупованих територіях.

Основними напрямками забезпечення стійкості та адаптивності аграрного сектору в умовах війни є наступні цілі:

1. Залучення фінансування. Важливо максимально активізувати прямі та непрямі фінансові заходи для підтримки аграріїв, збереження робочих місць та запобігання банкрутству підприємств. Внаслідок бойових дій багато працівників агросектора були змушені залишити свої домівки і прекратили економічну діяльність. Відновлення їхньої роботи на рідних землях залишається під питанням, що може призвести до їх виходу з агробізнесу або зміни спеціалізації, особливо серед дрібних виробників, які займаються сезонною продукцією.

2. Забезпечення збору врожаю. Необхідно організувати резерви пального для аграріїв, щоб вони могли ефективно проводити польові роботи, пов'язані зі збором урожаю. На територіях громад слід накопичувати невеликі партії пально-мастильних матеріалів для виключно сільськогосподарських потреб.

3. Стійкість продовольчих систем. Важливо стимулювати створення замкнутого ланцюга забезпечення ресурсами (сільгосптехніка, добрива, засоби захисту) в межах громади, а також розвивати ринкову інфраструктуру для виробництва, зберігання та збуту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

4. Перегляд структури посівів. Слід адаптувати структуру посівних площ відповідно до потреб внутрішнього ринку, зокрема у важливих соціальних харчових продуктах, для забезпечення потреб тваринництва та переробної промисловості. Це дозволить забезпечити харчову промисловість сировиною та переорієнтувати експорт на високорентабельні продукти з більшою доданою вартістю.

5. Відновлення експорту. Потрібно поступово відновлювати технічні можливості експорту агропродукції [4].

6. Необхідно забезпечити рівноправний розвиток усіх форм організації господарювання. Державна політика, що підтримує інклюзивний і

багатоукладний розвиток агросектора України, має фокусуватися на стабільності малих форм господарювання в селах. Фермерські та особисті селянські господарства можуть стати основою економічного зростання, підтримуючи життєдіяльність сільських територій та інтегруючи навколишні дрібні господарства [2].

Отже, підводячи підсумки, зауважимо що одним із пріоритетів аграрної політики України повинна стати післявоєнна модернізація та відновлення інституцій агросектору, а також фінансове забезпечення згідно з принципами аграрної політики ЄС. Державна підтримка агросектору повинна базуватися на індикативному плануванні післявоєнного розвитку країни з урахуванням реальних потреб галузі та євростандартів. Важливими аспектами реформ має бути стимулювання «зеленої», цифрової та інклюзивної економіки, а також інтеграція в європейський простір. Це сприятиме розвитку суміжних галузей, таких як харчова промисловість, машинобудування, біоенергетика та ІТ.

Література:

1. Гадзало Я. *Вітчизняне сільське господарство в сучасних умовах: виклики та шляхи їх подолання*: Доповідь на сесії Загальних зборів Національної академії аграрних наук України 29 листопада 2023 р. Київ: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2023. 60 с.
2. Русан В. М. Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyu-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta>(дата звернення: 16.10.2024)
3. Market К. У. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення | Блог УС.Market. *Блог УС.Market | Дослідження ринку та конкурентний аналіз*. URL: <https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-komplieks-ukrayini-oghliad-nishi-ta-riekaliyi-soghodiennia/>(дата звернення: 18.10.2024)
4. Русан В. М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-funktsionuvannya-ahrarynoho-sektora-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh> (дата звернення: 14.10.2024)
5. Динник І. П. Аграрна політики держави: наукові підходи та особливості реалізації в сучасних умовах. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 3. С. 53–57. URL: <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.7> (дата звернення: 15.10.2024)

Романюк Т.М.,
*к.е.н., доцент кафедри підприємництва торгівлі
та прикладної економіки
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Данищук С.М.,
*здобувач освітньої програми
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»,
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна спричинила значні руйнування, що ставлять перед Україною серйозний виклик – провести відновлювальні роботи, вартість яких оцінюється в колосальні 486 мільярдів доларів США протягом наступних десяти років. Ця величезна сума включає необхідні ремонти критично важливих інфраструктурних об'єктів, житла та громадських споруд, а також масштабні заходи з відновлення економіки країни [1].

Одним із ключових аспектів економічної стабільності є формування зваженої економічної політики вже під час війни. Це необхідно для підтримки та стимулювання інвестицій, збереження конкурентоспроможності економіки на міжнародних ринках. Однак, на даний момент уряд не представив чіткого плану економічного розвитку, який би враховував не лише короткострокові потреби, але й середньо та довгострокові перспективи економіки під час війни. Відсутність такого плану підвищує ризик подальшого ускладнення процесу відбудови держави.

Основною умовою для успішної післявоєнної відбудови є гарантії безпеки, оскільки без надійних гарантій безпеки країна не зможе залучити масштабні приватні іноземні інвестиції, необхідні для відновлення інфраструктури та стимулювання економічного зростання. Крім того, відсутність безпекових гарантій змусить український бізнес самостійно нести значні витрати на забезпечення власної безпеки. Це також може посилити негативні економічні наслідки, якщо держава не зможе створити сприятливі умови для ведення бізнесу під час війни та в період відновлення.

Таким чином, створення чіткого та продуманого плану економічного розвитку, включаючи заходи для гарантування безпеки, є ключовим фактором для майбутнього економічного зростання України.

При розробці стратегії післявоєнного відновлення економіки важливо дотримуватися послідовних кроків. Перший етап, який триватиме щонайменше рік, повинен зосередитися на відбудові інфраструктури, відновленні промислових та соціальних об'єктів, підтримці сільського господарства та наданні гуманітарної допомоги найбільш постраждалим громадянам, зокрема тим, хто втратив житло.

Після завершення основних відбудовчих робіт необхідно перейти до другого етапу, який триватиме кілька років і передбачатиме закладання основ для стійкого економічного зростання [2, с. 10]. На цьому етапі важливими завданнями є створення нових робочих місць та стабільних джерел доходу. Особливу увагу слід приділити інституційним реформам, зокрема завершенню реформи державної служби, судової системи, а також розвитку енергетичного сектору, ринку землі та інфраструктури.

Основною середньостроковою метою програми післявоєнного відновлення повинно стати відновлення і модернізація виробничого потенціалу на новому технологічному рівні. Відбудова секторів виробництва з високою доданою вартістю дозволить закласти міцну основу для сталого економічного зростання та сприятиме збільшенню національних заощаджень і внутрішніх інвестицій [3, с. 10]. Під час розробки заходів щодо відновлення економіки України необхідно особливу увагу приділити кредитній підтримці та стимулюванню приватних інвестицій у малий і середній бізнес.

Механізм підтримки України обсягом до 50 мільярдів євро забезпечить стабільне та стійке фінансування для підтримки відновлення, відбудови та модернізації України, включаючи ключові реформи, необхідні на шляху до вступу в ЄС на період 2024-2027 років. Ця сума становитиме до 17 мільярдів євро у форматі грантів та до 33 мільярдів євро у форматі кредитів [4].

В межах нового Механізму підтримки України "Ukraine Facility" проміжне фінансування ЄС надасть Україні вкрай необхідну ліквідність, яка допоможе профінансувати функціонування держави, зокрема, виплату заробітної плати, пенсій та надання основних державних послуг, щоб країна могла продовжувати зосереджувати зусилля на перемозі у війні.

Одним із найбільших викликів для України сьогодні є серйозні руйнування в енергетичному секторі внаслідок масованих ворожих обстрілів. Через атаки на електростанції та енергетичні мережі Україна втратила понад половину своїх генеруючих потужностей.

Виходячи з цієї ситуації, майбутні стратегії трансформації енергетичного сектору мають включати:

- перехід від використання викопного палива на відновлювані джерела енергії;
- впровадження цифрових технологій управління в енергетичній сфері, таких як блокчейн та Інтернет речей (IoT);
- розвиток енергетичних громад, які прагнуть підвищити енергоефективність міської інфраструктури та окремих будівель;
- перехід від централізованого до децентралізованого виробництва енергії [5, с. 193].

Енергетична стратегія країни передбачає децентралізацію енергосистеми з метою зменшення її вразливості до атак та підвищення стійкості. Це означає, що Україна планує розвивати розподілені енергетичні потужності, здатні працювати автономно у разі пошкодження центральної системи.

У концептуалізації засад Шпикуляк, О.Г., Баланюк, І.Ф., Шеленко Д.І., Колесник Т.В., Бойчук А.Я. виокремлюють фінансові аспекти: створення

інвестиційних можливостей для сільських територій та місцевих суб'єктів господарювання; продаж і передача відновлюваної енергії; інвестиції у біометановий сектор; спроможності генерувати доходи, які залишаються у сільських територіях для задоволення потреб соціальної інфраструктури та інвестування в енергоефективність; генерація додаткових доходів [6].

Таким чином, стратегія післявоєнного економічного відновлення України має включати залучення міжнародної фінансової допомоги з ефективним контролем її використання, лібералізацію та дерегуляцію економіки, створення умов для появи нових робочих місць, орієнтацію на експорт та впровадження новітніх технологій, а також модернізацію енергетичного сектору.

Література:

1. Романішин О. Відновлення України під час та після війни: як Україна використовує зелену та цифрову трансформацію для відбудови URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_romanishyn/611187_vidnovlennya_ukraini_pid_chas_pislya.html (дата звернення: 16.10.2024)
2. Малік М.Й., Мамчур В.А., Шпикуляк О.Г. Інституціональне середовище та формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2017. №12. С. 5-13.
3. Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. та ін. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. та ін.]; за ред. О.Г. Шпикуляка. К. : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
4. Європейська Комісія надала перші 4,5 мільярди євро проміжного фінансування Україні в рамках Механізму підтримки України/ Представництво Європейського Союзу в Україні URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine> (дата звернення: 15.10.2024)
5. Губерник А.М. Стратегії економічного відновлення України в умовах російсько-української війни. *Економіка країни в умовах глобальних викликів: наукові підходи та практика реалізації: мат. Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 6 вересня 2024 р.) / відп. за випуск д.е.н., проф. С.О. Якубовський. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024С. 193-197. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-415-6-47> (дата звернення: 17.10.2024)
6. Шпикуляк, О.Г., Баланюк, І.Ф., Шеленко Д.І., Колесник Т.В., Бойчук А.Я. (2024). Стимулювання розвитку «зелених» енергетичних кооперативів як форми організації бізнесу у розбудові соціальної інфраструктури сільських територій. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (9). URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/124> DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13648686> (дата звернення: 16.10.2024)

*Фірта Д. Р.,
здобувачка вищої освіти,
факультету економіки та управління
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

*Самуйлік М. М.,
к. політ. н., доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ВІЙНА ЯК ВИКЛИК ДО ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Сьогоднішні події, особливо війна в Україні, є не лише гуманітарною та політичною кризою, але й привела до серйозних економічних труднощів. Війна поставила перед Україною нові виклики в економічній сфері, до яких вона має адаптуватися, переосмислити стратегію свого розвитку та знайти нові шляхи інтеграції у світовий економічний простір. Ця інтеграція є не лише економічним процесом, а й необхідною умовою виживання та оновлення України в сучасних умовах.

Збройний конфлікт є однією з основних причин економічної нестабільності: він безпосередньо руйнує виробничу інфраструктуру та порушує нормальне функціонування підприємств і фінансових установ. Бойові дії на території України призвели до значних втрат, як людських, так і матеріальних, які ускладнили господарську діяльність, та негативно вплинули на виробничий потенціал країни. Війна привела до збільшення державного боргу та інфляції, оскільки країна змушена виділяти значні ресурси на військові та соціальні потреби[1].

Крім того, збільшився відтік капіталу та інвестицій, оскільки інвестори неохоче вкладають кошти в нестабільну економіку. Війна спричинила багато ризиків для інвесторів України, найбільшими є знищення активів і втрата прибутковості через війну. Також спостерігається дефіцит робочої сили, оскільки багато людей змушені залишати свої робочі місця через еміграцію або мобілізацію. Це створює проблеми для економічної стабільності та виробничих процесів. Війна також змушує уряд шукати додаткові джерела фінансування для покриття військових і соціальних витрат, що призводить до інфляції та погіршення економічної стабільності країни.[1]

Незважаючи на кризу, війна створила можливості для глобальної інтеграції. Міжнародна спільнота надає фінансову та технічну допомогу Україні, щоб допомогти стабілізувати економіку та відновити пошкоджену інфраструктуру. Посилення співпраці з такими міжнародними організаціями, як МВФ, Світовий банк та Європейський Союз, є важливим кроком в інтеграції України у світову економіку. Це не лише допоможе країні відновитися, але й підвищить її економічну конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Участь у

глобальних проектах, таких як зона вільної торгівлі та зміцнення експортних ринків, дасть Україні можливість зміцнити свої позиції у світовій економіці.

Окрім викликів, війна також надає поштовх для проведення необхідних реформ. Однією з найважливіших сфер є реформа державного управління та фінансової системи. Під час війни Україні довелося переглянути свої фіскальні підходи та забезпечити більшу прозорість і ефективність державних витрат. Інституційні реформи, такі як боротьба з корупцією, зміцнення правової системи та вдосконалення механізмів нагляду, також є важливими заходами для підвищення економічної стійкості. Реформи сектору безпеки, включаючи оборону, є ключовими для забезпечення стабільності та безпечної участі в міжнародних економічних процесах.

Міжнародна підтримка під час війни є одним із ключів до успішного подолання кризових явищ. Фінансова підтримка від міжнародних партнерів допомагає відновити економіку та зміцнити фінансову стабільність. Крім того, гуманітарна допомога від міжнародних організацій допомагає підтримати постраждале від війни населення та задовольнити базові потреби. Технічна допомога також відіграватиме важливу роль у реформуванні економіки та впровадженні новітніх технологій, що дозволить Україні стати конкурентоспроможною на світовому ринку.

Історія знає чимало прикладів країн, яким вдалося інтегруватися у світову економіку після руйнівних конфліктів. Один з найвідоміших прикладів - Німеччина, яка після Другої світової війни змогла відновити свою економіку завдяки міжнародній допомозі та ефективним реформам. Така трансформація стала можливою завдяки інтеграції країни у світову економіку, її активній участі в міжнародній торгівлі та інвестиціях. Цей приклад може бути натхненням для України, адже, незважаючи на втрати від війни, існують можливості для успішного відновлення та економічного зростання.[2]

Україна має значний потенціал для інтеграції у світовий економічний простір завдяки багатим природним ресурсам, кваліфікованому людському капіталу та стратегічному географічному розташуванню. Якщо Україна зможе ефективно використати міжнародну допомогу, залучити іноземні інвестиції та зміцнити свої позиції на міжнародних ринках, її відновлення після війни може дати значний поштовх економічному зростанню. Успішна участь у міжнародних економічних угодах, таких як зони вільної торгівлі та митні союзи, може призвести до швидшої інтеграції у світову економіку (табл. 1).

Війна є серйозним викликом для української економіки, але вона також може стати каталізатором необхідних економічних реформ та модернізації. Глобальна інтеграція є невід'ємною частиною відновлення та економічного зростання України.

Основні аспекти інтеграції України в глобальний економічний простір

<i>Аспекти</i>	<i>Влиє війни</i>	<i>Можливості для інтеграції</i>	<i>Заходи до подолання</i>
Економічна нестабільність	Руйнування інфраструктури, зниження виробництва, відтік інвестицій, інфляція	Відновлення інфраструктури через міжнародну допомогу	Залучення фінансової допомоги, інвестицій модернізація виробництва
Втрата інвестицій	Високі ризики для інвесторів, зниження капіталовкладень	Співпраця міжнародними фінансовими установами для відновлення інвестиційної привабливості	Покращення інвестиційного клімату, проведення антикорупційних реформ
Руйнування робочої сили	Переміщення населення, мобілізація, дефіцит кваліфікованих працівників	Розвиток людського капіталу через міжнародні програми навчання	Впровадження системи навчання та підвищення кваліфікації працівників
Міжнародна підтримка	Фінансова, гуманітарна та технічна допомога	Підвищення конкурентоспроможності економіки через новітні технології	Розширення співпраці з міжнародними організаціями та державами, залучення нових технологій
Реформи в державному управлінні	Війна прискорила необхідність у фіскальних та управлінських реформах	Підвищення прозорості та ефективності в управлінні державними фінансами	Антикорупційні заходи, реформа державного апарату
Глобальна інтеграція	Високі ризики для торговельних зв'язків через дестабілізацію економіки	Розширення співпраці з міжнародними ринками участь у міжнародних економічних об'єднаннях	Залучення України до міжнародних зон вільної торгівлі розвиток експорту
Приклади успішних країн	Україна може скористатися досвідом країн, які відновилися після воєн, таких як Німеччина після Другої світової війни	Можливість використання міжнародного досвіду для побудови сучасної конкурентоспроможної економіки	Вивчення та адаптація найкращих практик інших країн для відбудови економіки
Потенціал України	Ризик втрати конкурентних переваг через зруйновану інфраструктуру та економічну кризу	Використання природних ресурсів, стратегічного положення та людського капіталу для інтеграції в глобальну економіку	Інвестиції у відновлення промислових потужностей, покращення умов для експорту, стратегічне планування розвитку

Джерело: розроблено авторами

Завдяки впровадженню реформ, активній співпраці з міжнародними партнерами та ефективному управлінню ресурсами Україна має всі шанси стати конкурентоспроможною країною в сучасному глобалізованому світі.

Література:

1. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни: що нас чекає в майбутньому? URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html (дата звернення 22.10. 2024 р.).
2. Железняк Я. 5 історій економічного успіху після війни. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html (дата звернення 22.10. 2024 р.).

Часнкова О.К.,

*викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса, Україна*

ТЕРМІНИ-АНГЛІЦИЗМИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Останнє десятиліття ХХ і початок ХХІ ст. відзначені радикальними змінами у світовій економіці, політиці та культурі, спричиненими історичними контактами народів, міграцією та процесом глобалізації. Внаслідок поширених економічних, політичних й культурних зв'язків до лексичного складу слов'янських мов надійшло безліч іншомовних запозичень.

Дьолог О. С. визначила, що «склад сучасної української економічної термінології з точки зору її походження представлений так:

- 19% – власне українські слова (борг, боржник, вартість);
- 8% – слова-гібриди (векседавець, векселетримач, жиророзрахунок);
- 73% – лексика, запозичена з інших мов (рента, санація, трансферт, реверс, суборенда)» [1, с. 17].

У період розширення політичних та економічних перетворень у країні посилюється процес запозичення англійських слів, особливо помітні зміни в економічній сфері, політиці, комерційній діяльності. В українській мові найбільша кількість економічних термінів-інтернаціоналізмів утворювалися не лише на базі англійської мови, а й на основі греко-латинських запозичень, німецької, французької, італійської мов. Але в сучасному світі всім європейським мовам в епоху глобального розвитку притаманні терміни-інтернаціоналізми, більшість з яких англійські.

Чорновол Г. В. написала у своїй статті: «В українській мові найчастіше зустрічаються семантичні кальки, основним джерелом яких є англійська мова – shadow (economy, business, cabinet, capital) → тіньова (економіка, бізнес, кабінет, капітал)» [3, с. 263].

Терміни-англіцизми відображають насамперед великий відсоток інтернаціоналізації термінології з економічної сфери, сприяють цьому явищу прями й безпосередні контакти з іноземними партнерами. Процес масової номінації має яскраво виражений соціальний характер. З'явилися і практично

зникли із широкого вжитку такі слова: бартер, ваучер тощо. Складаються традиції використання нових термінів, типові контексти, тобто триває процес формування власне системних відносин у цій терміносфері. Економічна термінологія посідає особливе місце в колі різних терміносфер як науково-технічна термінологія, термінологія природничих наук. В епоху глобалізації україномовні терміносистеми, ухвалені в багатьох європейських країнах, змінюються англійською термінологією завдяки домінантному положенню англійської мови у світовому цивілізаційному просторі. Масований приплив англійських запозичень, що спостерігається майже в усіх «етнічних» мовах, висуває на перший план завдання їхньої прискореної адаптації та високої частотності вживання в мовленнєвому потоці.

Сучасна економічна термінологія поділяється на кілька груп, серед яких можна виділити такі:

1. назви професій (топ-менеджер, офіс-менеджер, дилер, девелопер);
2. терміни банківського та біржевого бізнесу (чартер, траст, моніторинг, інвестиція);
3. назви державних та приватних структур (консалтинг, холдінг, факторинг);
4. назви різних видів комерційної діяльності та програм (аутрайт, аутрейд, аутплейсмент, аутсорсінг);
5. назви цінних паперів і валют (євробонд, ф'ючерс, варант).

Можна виокремити декілька пластів лексичних одиниць, що є певним постійним фондом економічної термінології. Значний пласт лексичних одиниць можна виокремити як базові загальноекономічні поняття, наприклад: капітал, базис, бюджет, національний дохід тощо. Частина економічних термінів, що вважаються нейтральними за своєю семантичною структурою, вживалися в минулому як атрибути західної економіки: індексація, концерн, біржа, банкір і багато інших. Окремий пласт економічної лексики включає слова і словосполучення застарілі, які нейтрально функціонують в українській мові та відносяться до «дорадянського періоду». Масова свідомість, у зв'язку з розпадом зв'язку часів, розглядає в аналізованій період як нові: акціонерні товариства, фірма, біржові маклери, криза неплатежів. Найчисленнішу групу становлять іншомовні запозичення відкритого ряду (переважно англіцизми).

Велика кількість з найуживаніших слів вийшли за межі вузькопрофесійного вживання. Розвиток ринкових відносин є сильним поштовхом до того, щоб запозичувати подібні терміни, які поступово з вузькоспеціальної лексики переходять у загальнолітературну мову. Слова економічного дискурсу трапляються на сторінках газет, журналів, лунають на радіо, на сайтах у мережі Інтернет, з'являються в рекламі різного виду: менеджмент, маркетинг, кліринг, франчайзинг, трансферт, аудит, реституція, дистриб'ютор, ріелтор, лот, дивіденди, емісія, іпотека, тендер, депозитарій та ін.

Крім того, комерційні терміни пов'язані з торгівлею та належать до комерційних підприємств (холдингова компанія, джобер, демпінг, реімпорт, реекспорт, роялті, факторинг, фоб), фінансові терміни – з грошовим обігом та кредитуванням (своп, шедула, вальвація, актуарій), економічні терміни використовуються не лише в професійній діяльності, коли формуються ринкові

відносини, а й у побуті (бакси, бартер, бізнес, брокер, бізнесмен, долар, імпорт, офшор, спонсор, чек). Ці суспільні слова є такими нетермінологічними економічними словами, які сьогодні використовуються, крім спеціального професійного вживання, і в невимушеному мовному спілкуванні. Англіцизми, що входять до групи нових понять, належать до малочастотних, наприклад: ф'ючерс, ф'ючерсний контракт (futures contract). Важливим етапом на шляху детермінологізації спеціальних слів є розмовний стиль, у якому найраніше і найповніше фіксується термінологія, що входить у мовний вжиток. Цей процес семантичної зміни термінів пов'язаний із втратою чітких дефініцій термінів, тобто семантичним переосмисленням термінів і переходом їх до іншого стилістичного шару лексики.

Дуднік Г., досліджуючи в мовній практиці запозичення з англійської мови, помітила, що «сучасні неологізми також активно беруть участь у словотворенні (PR-відділ, політPR, віп-місця, екстримний, мультимедійний, провайдерський, іміджмейкерський)» [2].

Не рекомендується вживати в одному тексті іншомовні слова поряд з українськими відповідниками однакового або схожого змісту. У цьому випадку перевага надається українській національній мові. Більшість авторів сучасних економічних словників та лінгвісти радять використовувати національні відповідники замість запозичених термінів, щоб не втратити риси національної індивідуальності української мови. Наприклад: дисконт – знижка, кеш – готівкові гроші, ліміт – обмеження, компенсація – відшкодування, дилер – посередник, ідентичний – тотожний, екстрений – терміновий, консумент – споживач, траст – довірче товариство, експортне мито – вивізне мито, венчурний капітал – ризиковий капітал, преференційне мито – пільгове мито, клірингове перерахування – безготівкове перерахування, фіксація курсу – встановлення курсу, лізбек – зворотний лізинг.

Іноді запозичується слово як інтернаціоналізм, а іноді запозичення проходять період адаптації до законів рідної мови. На основі нових економічних запозичень виникають не тільки різноманітні словотвірні одиниці за допомогою суфіксації, префіксації та суфіксально-префіксального способу, але й різні словотвірні словосполучення та складні слова (бізнес – страховий, комп'ютерний, легальний, нелегальний; бізнес-план(ування), бізнес-клуб, бізнес-клас, бізнес-проект, бізнес-кабінет; лізинг – фінансовий, оперативний, короткостроковий, довгостроковий, регіональний). Використання префіксального способу в економічній термінології не є дуже поширеним явищем, але можна виокремити префікси не-, недо-, пере-, пред-, со-, суб-, ре-, анти-, квазі-: ревальвація, реадмісія, демонополізація, антидемпінговий, антимонопольний, квазігроші. В деяких випадках семантичне значення запозичених слів може незначно змінитись, коли англійські реалії починають означати і відповідні українські реалії. Вони набувають додаткових відтінків або у них відбувається розширення значення. Такі зміни можуть залежати, зокрема, від неправильного розуміння значення слова в мові-джерелі та неповної відповідності реалій та понять у країнах мови-джерела та мови-реципієнта. Отже, єдиною вигідною та об'єктивною причиною запозичень може бути

потреба в найменуванні нових понять, коли у запозичальній мові еквівалентне слово відсутнє. В інших випадках підхід до кожного окремого випадку повинен бути індивідуальним та не суперечити мовним нормам української мови.

Однак, науково-технічна, фінансово-кредитна та економічна галузі активно поповнюються кожні три роки англійськими запозиченнями, що входять до словника міжнаціонального спілкування.

Література:

1. Дьолог О. С. Сучасне українське термінотворення: традиції та новаторство. Актуальные научные исследования в современном мире. Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2018. Вып. 2(34), ч. 5. С. 16–21.

2. Дуднік Г. Англomовні запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»: зб. наук. праць. – Херсон: ХДУ, 2013. Вип. 20. С. 241–243.

3. Чорновол Г. В. Функціональні особливості інтернаціональних термінів у системі економічної термінології. Термінологічний вісник. 2015. Вип. 3(2). С. 258–264. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2015_3%282%29__32

Черневий Ю.І.,

д. б. н., доцент, директор

Прикарпатський фаховий коледж лісового господарства та туризму,

м. Болехів, Україна

Коновальчук Л.П.,

заступник директора з навчальної роботи,

викладач-методист, викладач вищої категорії

Прикарпатський фаховий коледж лісового господарства та туризму,

м. Болехів, Україна

Могитич Д.М.,

здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»

спеціальності «Облік і оподаткування»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Сучасне суспільство змінюється з кожним роком, і ми є свідками появи нових технологій, які впливають на наше повсякденне життя. Технології швидко розвиваються, з'являються на ринку з надзвичайною швидкістю. У масовій культурі спостерігається тенденція до визнання технологій важливим елементом у житті людей. Технологія – це наука про те, як задовольняти потреби людства за допомогою технологічних засобів (інструментів) [1].

Роль технологій у розвитку економіки проявляється у:

- Спрощення повсякденного життя. Технології дозволяють нам отримувати необхідну інформацію, купувати товари, не виходячи з дому,

проводити онлайн-зустрічі та конференції. Технології дають нам час і можливість робити більше, витрачаючи менше часу і зусиль.

- Розвиток у бізнес-секторі. Наявність локальних і глобальних інтернет-мереж, що забезпечують доступ до інформаційних ресурсів і ринків по всьому світу, дає бізнесу нові можливості для розширення своїх кордонів. Крім того, використання комп'ютерних технологій допомогло підвищити продуктивність і прискорити процеси в різних галузях промисловості, політики і культури.

- Забезпечення безпеки. Технології відіграють важливу роль у забезпеченні безпеки людей. Інноваційні системи в розвинених країнах дають змогу стежити за станом докільця та транспортних об'єктів, а також забезпечують автономність великих міст.

- Науковий сектор. Ці технології для проведення уявних експериментів, які необхідні, коли реальні дослідження дуже дорогі, шкідливі для здоров'я або взагалі неможливі.

- Виробнича сфера. Технологія використовується для створення моделей та дизайну майбутніх продуктів. Це значно скорочує час виробництва, а отже, і собівартість товарів.

- Бібліотеки та лікарні. За допомогою ІТ створюються електронні бази даних книг, пацієнтів, лікарів, лікарень тощо для зручної організації замовлень.

- Студенти та учні. Технології дозволяють їм отримувати інформацію з різних джерел у зручний спосіб. З часом виникла потреба у створенні освітніх, адміністративних та розвиваючих програм, яких і зараз є чимало [2].

Вплив технологій на зміни у житті людей.

Логістичні потоки. Призупинення міжнародного та регіонального туризму через пандемію COVID-19 змушує розробників та виробників продуктів переосмислити свій підхід до методів логістики. Зараз компанії швидко впроваджують хмарні технології для агрегування, інтелектуальної обробки даних про продукти та процеси з усіх виробничих ліній та ланцюгах поставок.

Нова ера обчислень. Квантові комп'ютери дозволять моделювати складні хімічні реакції, розробляти фармацевтичні препарати та створювати матеріали з бажаними властивостями, такі як каталізатори, що зменшують шкідливі викиди (пристрої в автомобілях, які очищають вихлопні гази).

Медицина: профілактика через дієту. Система охорони здоров'я приймає профілактичний підхід, заснований на науці, що швидко розвивається, про те, що рослинна дієта багата поживними речовинами корисна для здоров'я.

5G покращить світову економіку. Попит на послуги доставки в той же день з боку таких компаній, як Amazon і Instacart (американська компанія з доставки продуктів), різко зріс у всьому світі, але задовольнити цей попит було неможливо. З іншого боку, як тільки мережі 5G будуть підключені до автономних ботів, товари можна буде доставляти протягом декількох годин.

Нова норма в лікуванні хвороб. Технологія полегшує дані, дані прискорюють знання, а знання розширюють можливості. Лікарі будуть обстежувати пацієнтів

раніше завдяки інноваційним методам діагностики, які роблять тестування простішим, точнішим і доступнішим. Раннє виявлення рятує життя і зменшує фінансовий та емоційний тягар, пов'язаний із запізнілим виявленням.

Відкриття фізичного та віртуального простору. Пандемія показала, наскільки важливими є технології для полегшення комунікації, полегшення роботи та побудови справжніх емоційних зв'язків [3].

У найближчі роки цей прогрес прискориться завдяки технології штучного інтелекту. Вона покликана об'єднати людей і зробити їх ближчими один до одного. Межа між фізичним і віртуальним простором стане розмитою, а світові музичні та кінофестивали проходять у цифровому форматі. Однак, оскільки споживачі повинні довіряти формам віртуального спілкування та участі у глобальних подіях, захист даних має бути пріоритетним.

Технологія стала невід'ємною частиною багатьох галузей економіки та трансформує всі сфери життя людини. Від повсякденного життя до науки, від бізнесу до медицини, технологічний прогрес відкриває нові можливості, спрощує щоденні завдання та покращує якість життя. Проте швидкий розвиток приносить як нові можливості, так і виклики, які вимагають ретельного аналізу та адаптації.

Література:

1. Технологія. URL: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 12.10. 2024)
2. Інформаційні технології. Їх роль в житті сучасної людини. URL: <http://surl.li/уруhcj> (дата звернення: 11.10. 2024)
3. Сім технологій, які до 2025 року можуть змінити світ. URL: <http://surl.li/lbfsvs> (дата звернення: 13.10. 2024)

СЕКЦІЯ 5
РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

***Базалійський О. В.,**
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

***Земцов М. М.,**
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
м. Київ, Україна*

***Кириченко В. О.,**
здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПЕЦИФІКА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Управлінський облік аграрних підприємств має свої особливості та специфіку, обумовлену характером сільськогосподарської діяльності, сезонністю виробництва, впливом природних факторів та значною залежністю від ринкових коливань цін на сировину й продукцію. На відміну від стандартних промислових підприємств, аграрний сектор характеризується тривалим циклом виробництва, нестабільністю врожайності, залежністю від погодних умов та вимушеною прив'язаністю до сільської місцевості, що ускладнює доступ до ринків. Управлінський облік тут відіграє ключову роль у забезпеченні керівників необхідною інформацією для ефективного управління ресурсами, планування виробництва та оцінки рентабельності.

Одна з ключових особливостей управлінського обліку аграрних підприємств полягає в необхідності детального аналізу витрат на основі виробничих циклів і біологічних активів. У сільському господарстві до біологічних активів належать рослини та тварини, які самі по собі можуть змінювати свою вартість у процесі зростання чи догляду, що зумовлює потребу в постійному моніторингу вартості цих активів, обліку витрат на їхній розвиток та розрахунку зміни їхньої вартості на різних етапах виробництва. Наприклад, облік витрат на добрива, корми, ветеринарні послуги та інші ресурси має бути систематичним і прозорим для коректної оцінки фінансових результатів [1-3].

Сезонність є ще одним важливим аспектом, що впливає на організацію обліку. Оскільки більшість аграрної продукції вирощується у певний сезон, витрати накопичуються протягом значного часу, а доходи можуть надходити лише після збору врожаю, що призводить до асинхронності між витратами та доходами, що може ускладнювати оцінку фінансових показників у різні періоди року. В управлінському обліку сезонність враховується шляхом побудови облікових періодів та бюджетування, яке дозволяє аграрним підприємствам планувати доходи і витрати з урахуванням часу збору врожаю чи реалізації продукції. Такі сезонні прогнози й бюджетування допомагають менеджерам передбачати періоди з низьким або високим рівнем витрат та відповідно розподіляти ресурси.

Додатковою специфікою є значна залежність від зовнішніх факторів, таких як погодні умови, ринкові коливання цін на сировину та продукцію, зміни в законодавстві та субсидування. Управлінський облік у таких умовах потребує аналітичного інструментарію для прогнозування можливих фінансових результатів та планування ризиків. Впровадження управлінського обліку з можливістю оперативного моніторингу та аналізу ключових показників дозволяє аграрним підприємствам адаптуватися до змін, знижуючи ризик втрат. Також важливим є моніторинг рентабельності різних культур і тваринництва, що дозволяє зосередитися на тих напрямках, які приносять найбільший прибуток.

Ще однією особливістю управлінського обліку аграрних підприємств є необхідність виділення специфічних центрів витрат, таких як поле, ферма, теплиця тощо. Кожен із цих об'єктів потребує окремого обліку та аналізу для коректної оцінки витрат і доходів. Зазначене допомагає менеджерам розуміти, які саме частини підприємства є більш рентабельними або, навпаки, потребують оптимізації витрат. Така структура обліку дозволяє будувати більш деталізовані звіти для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [4-6].

Важливою складовою управлінського обліку є також облік запасів, зокрема насіння, добрив, кормів і запчастин для сільськогосподарської техніки. Такі запаси часто закупаються на значний період наперед, що вимагає правильного обліку, прогнозування потреб та мінімізації витрат на зберігання. Точний облік запасів дозволяє уникнути дефіциту під час пікових періодів робіт, а також мінімізувати залежність від коливань цін на сировину.

Інноваційні технології, зокрема використання аграрних ІТ-платформ і програм для обліку, також впливають на управлінський облік у сільському господарстві. Вони дозволяють автоматизувати процеси збору і аналізу даних, забезпечуючи доступ до оперативної інформації щодо витрат, врожайності, рентабельності, що є особливо корисним для прийняття рішень у режимі реального часу. Наприклад, облік за допомогою дронів і сенсорів дозволяє відстежувати стан посівів, прогнозувати врожайність і планувати збір продукції з урахуванням точних даних.

У підсумку, управлінський облік аграрних підприємств базується на складній системі аналізу, моніторингу та прогнозування, яка враховує специфіку біологічних активів, сезонність, зовнішні ризики і вплив інноваційних технологій. Цей підхід дозволяє забезпечити максимальну ефективність

управління ресурсами, стабільність у фінансових показниках і підвищити загальну рентабельність аграрного бізнесу.

Література:

1. Bilan, Y., Zos-Kior, M., Nitsenko, V., Sinelnikau, U., & Ilin, V. (2017). Projecting the social component of the efficient management of land resources. *Journal of Security and Sustainability*, 7(2), 287-300.
2. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 4 (1). С. 37-43.
3. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 20-25.
4. Верба В. А., Новікова І. В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки*. 2003. № 3. С. 22-31.
5. Гнатенко І. А. Особливості функціонування сучасного малого підприємництва як органічного елемента ринкової економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2 (1). С. 214-217.
6. Дончак Л. Г. Потенціал підприємства: сутність та загальні підходи до формування. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 4. С. 7-11.

Бойко К.О.,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДО СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН

Сучасні економічні умови зазнають значних змін під впливом глобалізаційних процесів, цифрової трансформації та постійних змін у законодавчій базі. Ці чинники вимагають відповідної адаптації системи обліку та оподаткування, оскільки саме ці складові є ключовими для забезпечення фінансової прозорості, ефективного управління підприємствами та дотримання податкової дисципліни.

Перш за все, варто звернути увагу на економічні зміни, які викликають необхідність адаптації облікових систем. Серед основних таких змін – постійні коливання валютних курсів, зростання рівня інфляції, поява нових видів активів та економічних інструментів (наприклад, криптовалюти), а також інтенсивний розвиток ринкових відносин у різних галузях економіки. Ці фактори створюють нові виклики для бухгалтерських служб підприємств, які повинні забезпечувати точність і своєчасність облікової інформації для прийняття рішень [1].

Важливим аспектом адаптації облікової системи є інтеграція нових цифрових технологій у процес ведення обліку. Удосконалення автоматизованих систем бухгалтерського обліку дозволяє значно підвищити ефективність та знизити ризики, пов'язані з людськими помилками. Зокрема, такі технології як штучний інтелект, великі дані (Big Data) та хмарні обчислення активно використовуються для оптимізації облікових операцій, автоматизації звітності та прискорення обробки фінансової інформації. Це дозволяє компаніям знижувати витрати на обслуговування облікових процесів та забезпечує прозорість фінансових потоків.

Не менш значущим фактором є зміни в податковому законодавстві, які вимагають постійного оновлення підходів до оподаткування підприємств. Різкі зміни у ставках податків, поява нових податкових зобов'язань або податкових пільг, пов'язаних із екологічними чи соціальними ініціативами, змушують компанії швидко реагувати та переглядати свою податкову стратегію. Важливою тенденцією у сфері оподаткування є зростання уваги до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що вимагає адаптації облікових систем під вимоги транснаціонального оподаткування [2].

В умовах глобалізації важливою складовою адаптації є гармонізація національних стандартів бухгалтерського обліку та оподаткування з міжнародними нормами. Це забезпечує можливість підприємствам успішно працювати на зовнішніх ринках та взаємодіяти з іноземними партнерами. Міжнародна практика бухгалтерського обліку, зокрема стандарти МСФЗ, дедалі більше інтегруються у національні системи обліку, сприяючи єдиному підходу до оцінки активів, зобов'язань та результатів діяльності компаній.

Актуальним аспектом в адаптації системи обліку є збільшення ролі нефінансової звітності та звітності з питань сталого розвитку. Зокрема, зростає інтерес до екологічних, соціальних та управлінських показників (ESG-фактори), які стають важливими для інвесторів і державних органів. Це вимагає від підприємств не лише вести фінансовий облік, але й фіксувати дані про вплив на довкілля, соціальну відповідальність та корпоративне управління. Такий підхід формує нові виклики для бухгалтерії, оскільки виникає необхідність в інтеграції нефінансових показників у загальну звітність.

Ще одним важливим чинником є глобалізація та розвиток електронної комерції. Збільшення обсягів міжнародних операцій потребує адаптації систем обліку до міжнародних податкових вимог, таких як правила BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), які спрямовані на боротьбу з розмиванням податкової бази та виведенням прибутків у юрисдикції з низьким рівнем оподаткування. Це змушує національні податкові органи активніше співпрацювати між собою та впроваджувати нові вимоги щодо прозорості та автоматичного обміну податковою інформацією [3].

Крім того, необхідність швидкого реагування на економічні кризи, спричинені глобальними подіями, такими як пандемія COVID-19 чи війни, також впливає на системи обліку та оподаткування. Держави вводять тимчасові податкові послаблення, програми державної підтримки бізнесу, а також нові правила щодо звітування під час кризових ситуацій. Для підприємств це означає

потребу в гнучких облікових системах, які можуть адаптуватися до змін у короткі строки.

Отже, адаптація системи обліку та оподаткування до сучасних економічних змін є важливим елементом забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємств. Зростання ролі цифрових технологій, розвиток міжнародної співпраці та постійні зміни у законодавстві вимагають від компаній впровадження сучасних підходів до обліку та податкового адміністрування. Особливе значення мають питання гармонізації національних стандартів з міжнародними вимогами, що дозволяє інтегруватися в глобальну економіку. Важливим аспектом є також розвиток нефінансової звітності та її інтеграція у загальну систему обліку, що підвищує рівень прозорості бізнесу. Зрештою, тільки гнучкість і здатність швидко адаптуватися до нових викликів дозволять підприємствам успішно функціонувати в умовах глобальних змін.

Література:

1. Королюк Т. М., Співак С. М., Ратинський В. В. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 85(6). С. 88–96.

2. Леонович І., Костюченко В. Розвиток бухгалтерського обліку та оподаткування в Україні. *Universum*. 2024. № (9). С. 34–43.

3. Потриваєва Н. В., Козаченко Л. А., Лугова О. І. Адаптація бухгалтерського обліку до цифровізації економіки. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернігів, 27 листопада 2020 р.): тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 98–99.

Гаркуша С.А.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

ЗАХИСТ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ В АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМАХ ОБЛІКУ

В умовах цифровізації сучасного бізнесу автоматизовані системи обліку стали невід'ємною частиною управління фінансовими ресурсами підприємств. Ці системи спрощують процес ведення обліку, автоматизують розрахунки та сприяють оперативному прийняттю управлінських рішень. Однак зростання рівня автоматизації висуває нові виклики щодо забезпечення безпеки бухгалтерської інформації, яка є одним з найцінніших активів підприємства.

Бухгалтерська інформація містить дані про фінансовий стан підприємства, його доходи, витрати, активи та зобов'язання. Вона відіграє ключову роль у прийнятті стратегічних рішень. Незахищеність цієї інформації може призвести до значних фінансових втрат, втрати конкурентних переваг, порушення законодавства та пошкодження репутації підприємства.

Автоматизовані системи обліку, такі як ERP-системи та CRM-системи, дозволяють підприємствам ефективно керувати фінансовими даними. Проте ці системи, попри свої численні переваги, також створюють нові ризики для захисту інформації. Загрози можуть бути як зовнішніми (кібератаки, віруси, незахищені мережеві з'єднання), так і внутрішніми (неналежне використання системи, помилки працівників або свідомі дії, спрямовані на пошкодження системи або витік інформації).

Учені й практики наголошують на важливості впровадження новітніх технологій для захисту інформації, так, Вітер С.А. і Світлішин І.І. [1] зазначають, що кіберзлочинність розвивається одночасно з технологіями, ускладнюючи боротьбу з нею. Грицай О.І. [2] вказує на проблеми інтеграції та безпеки, які потребують уваги для успішного впровадження інформаційних технологій у сфері бухгалтерського обліку. Попівняк Ю.М. [3] підкреслює, що бухгалтерська інформація є важливим ресурсом, який потребує ретельного захисту, оскільки від її безпеки залежить загальна інформаційна безпека підприємства.

Аналіз сучасних тенденцій кібербезпеки показує, що для ефективного захисту бухгалтерської інформації необхідно застосовувати новітні технології, такі як хмарні рішення та блокчейн. Вони допомагають вирішувати проблеми безпеки, інтеграції та ефективності систем. Основні методи захисту бухгалтерської інформації можна розділити на організаційні та технічні заходи.

Організаційні методи забезпечення інформаційної безпеки включають розробку політик захисту даних, що передбачає створення чітких правил для зберігання та обробки бухгалтерської інформації. Такі вимоги допомагають формалізувати процеси захисту, зменшуючи ризики витоку інформації. Навчання працівників також є важливою складовою: підвищення їхньої обізнаності про актуальні загрози та правила поведінки з даними допомагає запобігти випадковим помилкам чи свідомим порушенням. Серед технічних методів особливе місце займає шифрування даних, яке забезпечує конфіденційність навіть у разі несанкціонованого доступу. Аутентифікація та контроль доступу обмежують коло осіб, які можуть взаємодіяти з інформацією, знижуючи ймовірність несанкціонованого доступу. Резервне копіювання даних є необхідним для відновлення інформації в разі її втрати або пошкодження. Системи виявлення та запобігання вторгненням (IDS/IPS) аналізують активність у мережі та допомагають оперативно виявляти потенційні загрози. Ще одним важливим аспектом є своєчасне оновлення програмного забезпечення для усунення вразливостей. Обмеження прав доступу до окремих файлів та папок також допомагає мінімізувати можливість витоку інформації. Моніторинг діяльності користувачів дозволяє відстежувати підозрілу активність та запобігати потенційним атакам. Важливо також мати плани реагування на інциденти, щоб швидко та ефективно усувати наслідки загроз.

Для успішного захисту бухгалтерської інформації необхідно оцінювати ризики та впроваджувати відповідні заходи для їх зниження. Ризики можуть бути внутрішніми, пов'язаними з недбалістю працівників або недотриманням правил безпеки, або зовнішніми, пов'язаними з кібератаками та використанням вразливостей у програмному забезпеченні. До основних методів управління

ризиками належать навчання персоналу, впровадження систем контролю доступу, а також регулярне оновлення програмного забезпечення.

Захист бухгалтерської інформації в умовах цифровізації бізнесу вимагає комплексного підходу, який поєднує організаційні та технічні методи. Використання новітніх технологій, таких як хмарні рішення, блокчейн, а також впровадження систем виявлення вторгнень дозволяє значно підвищити рівень безпеки даних і забезпечити їхню доступність для прийняття управлінських рішень. Водночас, важливо приділяти увагу регулярному навчанню персоналу та оцінці ризиків, що дозволить своєчасно реагувати на нові загрози і мінімізувати можливі втрати для підприємства.

Література:

1. Вітер С.А., Світлішин І.І. Захист облікової інформації та кібербезпека підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 11. С. 497-502. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/80.pdf. (дата звернення: 15.10.2024)
2. Грицай О.І., Папіш В.І. Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сфері бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-88>.
3. Попівняк Ю. М. Кібербезпека та захист бухгалтерських даних в умовах застосування новітніх інформаційних технологій. *Бізнес Інформ*. 2019. №8. С. 150-157. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-150-157>

Донченко Д.К.,

здобувач вищої освіти

спеціальності «Облік і оподаткування»

Одеський державний аграрний університет,

м. Одеса, Україна

Осик С.В.,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства

Одеський державний аграрний університет,

м. Одеса, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ

Сталий розвиток став однією з основних концепцій сучасної економіки, що передбачає баланс між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю. У цьому контексті обліково-аналітичні системи відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності бізнесу, що прагне до сталого розвитку. Таки чином обліково-аналітичні системи відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку, дозволяючи ефективно управляти ресурсами, здійснювати моніторинг показників та підтримувати прозорість у

діяльності компанії. Впровадження таких систем не лише сприяє економічній ефективності, але й підвищує соціальну відповідальність бізнесу, що є важливим фактором у сучасному світі.

В умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, бідність, соціальна нерівність та вичерпання природних ресурсів, сталий розвиток стає ключовим напрямком для забезпечення добробуту нинішніх і майбутніх поколінь. Принципи сталого розвитку інтегрують економічні, соціальні та екологічні аспекти, що дозволяє досягти збалансованого прогресу. Вони закладають основу для прийняття рішень, які враховують інтереси усіх сторін, сприяють збереженню природних ресурсів та покращують якість життя.

Маючи доступ до великого масиву інформації, споживач повинен розуміти її системність, використовувати з розумінням, відповідальною мірою, адже від цінності прийнятих рішень залежить майбутнє. Бухгалтерська інформація має впливати на цілісність та стійкість цих рішень [4].

У цьому контексті важливо розуміти, які саме принципи лежать в основі сталого розвитку, щоб ефективно впроваджувати їх у практику. На рис. 1 представлені основні принципи обліково-аналітичної звітності сталого розвитку, які формують цю концепцію.

Рис. 1. Основні принципи обліково-аналітичної звітності сталого розвитку

Джерело: сформовано авторами

Сталий розвиток є комплексним підходом, що вимагає інтеграції економічних, соціальних і екологічних аспектів. Його принципи сприяють створенню справедливого, ефективного та екологічно чистого суспільства, яке може забезпечити добробут як нинішніх, так і майбутніх поколінь.

Сучасні компанії все частіше враховують значення екологічних та соціальних показників у фінансовій звітності своєї діяльності. Це проявляється в запровадженні звітності про сталий розвиток, яка включає дані про вплив на навколишнє середовище, соціальну відповідальність та корпоративну етику. Інвестори та споживачі все більше надають перевагу компаніям, які демонструють прозорість і відповідальність у цих сферах. Використання новітніх технологій у обліково-аналітичній діяльності дозволяє підвищити точність, швидкість та ефективність обробки даних.

Розглянемо деякі напрями удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління в таблиці 1.

Таблиця 1.

Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами

Потреби управління фінансовими результатами: обліково-аналітичне забезпечення	
Автоматизація облікових процесів	Впровадьте сучасні програмні рішення та системи автоматизації обліку, щоб зменшити ймовірність помилок, пришвидшити обробку даних та забезпечити детальний і точний фінансовий аналіз.
Вибір прийнятних варіантів та застосування у плануванні та прогнозуванні	Прийнятні умови застосування гнучких методів дозволяють фінансовим планам швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та мінімізують ризики, пов'язані з невизначеністю.
Вдосконалення методів фінансового контролю	Розробляти та впроваджувати нові методи управління фінансовими показниками для ефективного відстеження витрат і доходів, виявлення відхилень від планових показників та швидкого регулювання на фінансові ризики.

Джерела сформовано автором на основі [2]

У сучасному бізнес-середовищі автоматизація обліково-аналітичних процесів є необхідною умовою для підвищення ефективності управління та прийняття рішень. Різноманітні програми та інструменти допомагають підприємствам оптимізувати облік, аналізувати дані та забезпечувати прозорість у фінансових операціях. Програми та інструменти, такі як Дебет Плюс, М.Е.ДОС та SMARTFIN.UA, суттєво полегшують управління обліково-аналітичними процесами. Вони підвищують ефективність роботи компаній, сприяють прийняттю обґрунтованих рішень і забезпечують конкурентоспроможність на ринку. Використання цих технологій є важливим кроком для підприємств, які прагнуть до стабільного розвитку в умовах сучасної економіки. Основними функціями програм є:

-надання автоматичного заповнення, редагування, підпису та зберігання звітів у програмі;

-дозволяють створювати та реєструвати податкові накладні та розрахунки коригувань в Єдиному реєстрі податкових накладних;

-мають облік основних засобів;

-облік банківських та касових операцій;

-зведення бухгалтерського балансу;

-можна формувати інвойси для експорту послуг за допомогою стандартних чи власних шаблонів [3, 4].

Таким чином, використання цих програм є критично важливим для ефективного управління фінансами та забезпечення прозорості в облікових процесах. Вони не лише підвищують продуктивність праці, але й сприяють прийняттю обґрунтованих рішень, що є запорукою успішного розвитку підприємств у сучасних умовах.

Сталий розвиток став ключовою концепцією сучасної економіки, яка передбачає баланс між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю. Обліково-аналітичні системи відіграють важливу роль у цьому процесі, оскільки вони забезпечують ефективне управління ресурсами, моніторинг показників та прозорість діяльності компаній. Впровадження таких систем не лише підвищує економічну ефективність, але й сприяє соціальній відповідальності бізнесу.

Література:

1. Жук В., Замлинський В., Дяченко О. Роль бухгалтерського обліку у становленні економічної науки. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2023. 318(3), 29-33. DOI.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-4

2. Гайдучок Т., Вітер С., Гданська Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності управління фінансовими результатами. *Економіка та суспільство*, 2024. (65). DOI.org/10.32782/2524-0072/2024-65-85

3. Нестеренко К. Переходимо на українське: 7 програм для бухгалтерського обліку на заміну російському ПЗ. Источник: <https://finacademy.net/ua/materials/article/perehodimo-na-ukrayinske>. Aktiv Financial Academy. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/perehodimo-na-ukrayinske>. (дата звернення: 11.10.2024)

4. Цілі сталого розвитку та їх адаптація для України. Сталий розвиток для України. URL: <https://dev.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/>. (дата звернення: 12.10.2024)

Латик Т.В.,
викладач вищої категорії,
голова циклової комісії обліково-економічних,
туристичних дисциплін, фізичного виховання та Захисту України

Димид Л.В.,
викладач вищої категорії
Прикарпатський фаховий коледж лісового господарства та туризму,
м. Болехів, Україна

Тарновецька Д.С.,
здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ БУХГАЛТЕРА

Професійна етика бухгалтера не тільки визначає фундаментальні аспекти діяльності бухгалтера, а й прописує певні принципи роботи, дотримання яких може змінити ступінь довіри до професії. В умовах формування соціально відповідального суспільства, оновлюються норми та принципи професійної етики. Кодекси та принципи професійної етики оновлюються і відіграють важливу роль в бухгалтерській професії.

Зважаючи на швидкий розвиток бухгалтерської професії, важливо стежити за основними тенденціями та викликами, які можуть впливати на якість роботи бухгалтерів. Недотримання договірних та бухгалтерських стандартів інколи призводить до безпідставного завищення заборгованості перед фізичними та юридичними особами. Тому підвищення рівня професійної відповідальності та уваги до етичних принципів стає ключовим фактором у підтримці довіри до професії бухгалтера [1].

Сучасний розвиток бухгалтерського обліку та створення комплексних систем управління були б неможливі без висококваліфікованих бухгалтерів та аудиторів, які мають чітке уявлення про основоположну професійну етику. Водночас, хоча реформа бухгалтерського обліку досягла певних результатів, бухгалтерська та аудиторська професії має проблеми. Професійним бухгалтерам необхідно розвивати широку глобальну перспективу для розуміння середовища, в якому працюють компанії, що вимагає значної уваги до набору знань, навичок, професійних цінностей та етики. У сучасних умовах становлення ринкових відносин, розвитку громадянського суспільства та правової держави посилення моральних чинників призводить до постійного розширення кола професій, які претендують на формування власного морального кодексу.

Кодекс етики професійних бухгалтерів складається з трьох частин:

- частина А стосується всіх професійних бухгалтерів;
- частина В адресована виключно професійним бухгалтерам, які займаються публічною практикою;

– частина С призначена для найманих бухгалтерів, однак може застосовуватись і до бухгалтерів, що займаються публічною практикою, за певних обставин [2].

Нечесна робота бухгалтера, низька довіра, оприлюднення фактів шахрайства за участю бухгалтерів свідчить про необхідність реформування механізмів, регулювання професії. Зростає важливість дотримання етичних стандартів під час ведення професійної діяльності. Термін «професійна етика бухгалтерів» став широко використовуватися в їхній роботі. Існує науково-практична дискусія щодо визначення місії та ролі професійної етики у професійному середовищі [3].

Одним із шляхів реалізації цього напрямку є прийняття професійних етичних стандартів для бухгалтерів та аудиторів на національному рівні. Це можна зробити шляхом запровадження національної системи кваліфікації бухгалтерів. Національна програма кваліфікації бухгалтерів базується на трьох рівнях, і враховує специфіку етапу навчання як на освітньому, так і на професійному рівні. Вона враховує наступне:

– базовий рівень – передбачає засвоєння дисциплін професійної підготовки на рівні освітньої кваліфікації «магістр»;

– професійний (загальний) – охоплює професійну підготовку, визнану професійними об'єднаннями;

– професійний (спеціальний) – найвищий рівень сертифікації (аудитора), який передбачає спеціалізацію, затверджену Аудиторською палатою України та державними регулюючими органами [4].

Можна констатувати, що бухгалтерський облік зараз перебуває на стадії реорганізації. Це свідчить про те, що досягнутий рівень не зупиняється. В Україні необхідно дотримуватися ефективних механізмів реалізації законодавчих норм та професійної етики бухгалтерів. Для того, щоб цей процес був успішним, необхідно враховувати національну ідентичність.

Література:

1. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. URL: <https://economyandsociey.in.ua/index.php/journal/article/download/2052/1982/> (дата звернення: 12.10.2024)

2. Професійне забезпечення розвитку обліку: Етика і мораль бухгалтера. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/profesiynе-zabezpechennya-rozvitku-obliku-etika-i-moral-buhgaltera.html> (дата звернення: 11.10.2024)

3. Професійна етика бухгалтера: поняття та складові. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/559682/mod_folder/content/0/%D0%9F%D0%9E%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%20%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B1%D1%83%D1%85-%D1%80%D0%B0.pdf (дата звернення: 13.10.2024)

4. Професійна етика бухгалтера в контексті реформування бухгалтерського обліку в Україні. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/121.pdf(дата звернення: 15.10.2024)

*Макарова Т.О.,
здобувачка вищої освіти
спеціальності «Менеджмент»
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна
Замлинський В.А.,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна*

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОГРАМНИХ КОМПЛЕКСІВ

Зарубіжний досвід організації обліку і оподаткування за допомогою спеціалізованих програмних комплексів (ІКТ) демонструє значний прогрес у автоматизації та оптимізації фінансових процесів підприємств. Ключовою тенденцією є широке впровадження хмарних технологій, які забезпечують доступ до бухгалтерських даних у реальному часі з будь-якої точки світу, значно знижуючи витрати на ІТ-інфраструктуру [1]. Популярні хмарні системи стали стандартом для багатьох компаній, особливо малого та середнього бізнесу, завдяки їх гнучкості, масштабованості та економічній ефективності.

Інтеграція з банківськими системами дозволяє автоматично імпортувати транзакції, спрощуючи процес звірки рахунків та мінімізуючи ручне введення даних, що суттєво знижує ймовірність помилок. Ця функціональність особливо цінна для підприємств з великим обсягом транзакцій, оскільки вона не лише економить час, але й підвищує точність обліку. Автоматизація податкової звітності є ще одним важливим аспектом сучасних облікових систем, які забезпечують автоматичне формування та подання податкових декларацій, інтегруючись з державними податковими порталами. Це не лише економить час, але й знижує ризики помилок при розрахунку податків [2]. У багатьох країнах такі системи вже стали обов'язковими для бізнесу, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності податкового адміністрування.

Використання штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання в облікових процесах відкриває нові можливості для автоматизації та оптимізації. ШІ дозволяє автоматично категорувати транзакції, прогнозувати грошові потоки та виявляти аномалії в обліку, підвищуючи точність та ефективність фінансового управління. Наприклад, алгоритми машинного навчання можуть аналізувати історичні дані для виявлення патернів витрат та доходів, допомагаючи компаніям більш точно планувати бюджети та прогнозувати фінансові результати [3,5,6,7].

Електронний документообіг став нормою для багатьох зарубіжних компаній, які повністю перейшли на електронні рахунки-фактури та інші первинні документи, використовуючи електронні підписи для забезпечення юридичної сили документів. Це значно прискорює бізнес-процеси та знижує витрати на обробку паперових документів. Крім того, електронний документообіг сприяє екологічності бізнесу, зменшуючи використання паперу та витрати на зберігання фізичних документів.

Мобільні додатки для обліку стали невід'ємною частиною сучасних облікових систем, надаючи можливість введення даних та доступу до звітності через смартфони, що підвищує оперативність обліку та зручність для користувачів. Це особливо важливо для підприємців та менеджерів, які часто працюють віддалено або подорожують. Мобільні додатки дозволяють швидко сканувати чеки, відстежувати витрати та генерувати звіти в режимі реального часу.

Інтеграція облікових систем з ERP-системами забезпечує єдиний інформаційний простір для всіх бізнес-процесів підприємства, що сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень. Така інтеграція дозволяє автоматично синхронізувати дані між різними відділами компанії, забезпечуючи цілісність інформації та зменшуючи ризик помилок, пов'язаних з ручним введенням даних у різні системи.

Використання блокчейн-технологій в обліку та аудиті набуває все більшої популярності, забезпечуючи непідробність та прозорість облікових записів, що підвищує довіру до фінансової звітності [4]. Блокчейн може забезпечити незмінний запис всіх транзакцій, що особливо цінно для аудиту та відстеження фінансових потоків. Ця технологія також має потенціал для спрощення процесів міжнародних розрахунків та підвищення безпеки фінансових операцій.

Аналітичні інструменти та візуалізація даних стали невід'ємною частиною сучасних облікових систем, надаючи можливість створювати інтерактивні дашборди для візуалізації фінансових показників та покращуючи якість фінансового аналізу та прогнозування. Ці інструменти дозволяють керівникам та фінансовим аналітикам швидко отримувати інсайти з великих обсягів даних, приймати обґрунтовані рішення та ефективно комунікувати фінансову інформацію зацікавленим сторонам.

Автоматизація процесів внутрішнього контролю, включаючи впровадження систем моніторингу ключових показників та автоматичне виявлення відхилень від встановлених норм, підвищує ефективність системи внутрішнього контролю підприємств. Це дозволяє компаніям швидко реагувати на потенційні проблеми та відхилення від запланованих показників, зменшуючи ризики фінансових втрат та репутаційних збитків.

Таким чином, зарубіжний досвід демонструє перехід до більш автоматизованих, інтегрованих та інтелектуальних систем управління фінансовою інформацією, що дозволяє підприємствам підвищувати ефективність, точність та прозорість своїх фінансових процесів. Ці інновації не лише оптимізують роботу бухгалтерів та фінансистів, але й трансформують роль

фінансового відділу в організації, перетворюючи його на стратегічного партнера бізнесу, здатного надавати цінні інсайти для прийняття управлінських рішень.

Література:

1. Плікус І.Й., Осадча О.О., Жукова Т.А. Розвиток професії "бухгалтер" в умовах цифрової адженди: емпіричні дослідження щодо майбутнього професії. І.Й. Плікус,. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуску 29. С. 589-594. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/72929> (дата звернення: 15.10.2024)
2. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації *Міжнародний науковий журнал*. 2019. № 1-2. С. 83–96. URL: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.01.083>. (дата звернення: 17.10.2024)
3. Moll J., & Yigitbasioglu O. The role of internet-related technologies in shaping the work of accountants: New directions for accounting research. *The British Accounting Review*, 51, 100833. 2019.
4. Lombardi R., de Villiers C., Moscariello N., & Pizzo M. The disruption of blockchain in auditing – A systematic literature review and an agenda for future research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 34(7), 1715-1745. 2021.
5. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). P. 38-48.
6. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 2. С. 52 – 58.
7. Замлинський В. А., Волошина О. В., Степаненко С. В. Облікова політика і економічна безпека в системі управління підприємством / В. А. Замлинський,. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9, № 1. С. 56-61.

Максим'як А.Я.,
здобувач вищої освіти
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Томчук В.В.,
к.е.н., доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

ПАРАМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ ОБЛІКУ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ В МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ ПОГЛИНАННЯ ВИТРАТ

В Україні існує потреба у виборі ефективних методів обліку витрат для точного калькулювання собівартості продукції. Традиційні методи не завжди відповідають сучасним вимогам, що може знижувати конкурентоспроможність

підприємств. Важливо впроваджувати міжнародні методи, адаптуючи їх до вітчизняного виробництва для підвищення ефективності управління та оптимізації витрат.

Останні роки дослідженням основних характеристик систем обліку та калькулювання витрат в рамках методу поглинання займалися такі науковці, як Григорова З.В., Кваско А.В., Феник Ю.С., Бабій Л.І., Ільченко В.М., Гагаріна Я.Ю. у роботах [2-4, 7].

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі систем обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в рамках концепції поглинання витрат, а також у визначенні їхньої доцільності для різних типів підприємств України.

У світовій практиці використовують різні методи калькулювання, що залежить від призначення, типу виробництва та внутрішнього управління [1]. Вибір методу обліку витрат належить до управлінського обліку, оскільки в національних стандартах він не визначений. У вітчизняному управлінському обліку можливе застосування різних систем обліку витрат і калькулювання собівартості, які відрізняються об'єктами калькуляції, підходами до обліку постійних витрат і їх контролем [1].

Таким чином, залежно від обліку в процесі калькуляції постійних накладних витрат методи розрахунку собівартості продукції (робіт, послуг) можна поділити на метод (концепцію) поглинання витрат (калькуляції собівартості з повним розподілом витрат, абсорпшен-костинг, англ. Absorption Costing) та метод (концепцію) калькуляції собівартості за прямими (змінними) витратами (директ-костинг, англ. Direct Costing) [1,2].

У рамках нашого дослідження зупинимося на концепції поглинання витрат і відповідних системах обліку і калькулювання. Концепція поглинання витрат - це метод, заснований на включенні у собівартість виробленої продукції (робіт, послуг), крім прямих витрат, всіх - як змінних, так і постійних виробничих накладних витрат [2, с.20]. Передбачається, що в розрахунку собівартості враховують прямі матеріальні витрати, витрати на оплату праці та загальновиробничі витрати, тоді як загальногосподарські витрати включаються без розподілу на види продукції. Цей метод змішує витрати на виробництво конкретної продукції з витратами підприємства, що підтверджує його орієнтацію на виробництво та технологічні аспекти процесу [3]. Концепція поглинання витрат використовується в міжнародній практиці для підготовки звітів про прибутки та збитки за МСБО, а в національному обліку – для складання Балансу та Звіту про фінансові результати.

Кожна система обліку і калькулювання в концепції поглинання витрат є доцільною для конкретних умов управління витратами. Зазвичай система поглинання застосовується на малих та середніх підприємствах або при виробництві кількох видів продукції. На великих підприємствах із широким асортиментом продукції ефективніше використовувати систему поглинання у комбінації з іншими системами обліку [4, с.200].

На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду пропонуємо загальну схему систем, які входять до концепції поглинання витрат (рис. 1), що включає і вітчизняну, і закордонну практику.

Методи розрахунку собівартості продукції (робіт, послуг)	
МЕТОД ПОГЛИНАННЯ ВИТРАТ (ABSORPTION COSTING)	
Вітчизняна практика	Зарубіжна практика
Повна фактична собівартість	Однорідних секцій (облік за центрами відповідальності)
Нормативна	Стандарт-кост
Позамовна	Бенчмаркінг
Попроцесна	Кост-кілінг
Попередільна (напівфабрикатна, безнапівфабрикатна, проста)	EVA-метод економічної доданої вартості
	Таргет-костинг
	Кайдзен-костинг
	LCC аналіз (розрахунок затрат за етапами життєвого циклу)
	метод VCC

Рис. 1. Класифікація систем обліку та калькулювання витрат в рамках методу поглинання

Джерело: складено на основі [4,5]

Можна спостерігати певну традиційність у застосуванні методів обліку витрат у вітчизняній практиці. Як правило, перевага надається методу розрахунку повної фактичної собівартості продукції (робіт, послуг), позамовному та попередньому (попроцесному) методам, а також частково знаходить застосування нормативний метод обліку витрат.

У зв'язку з активною інтеграцією України у світову економіку та виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки, все частіше застосовуються зарубіжні методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Серед запозичених методів в Україні використовують: «облік за центрами відповідальності», «стандарт-кост», «бенчмаркінг», «кост-кілінг», EVA, «таргет-костинг», «кайзер-костинг», LCC аналіз тощо [6, с.91]. На основі вивчення та аналізу економічної літератури нами узагальнена параметрична характеристика та особливості застосування цих методів (табл. 1).

Розглянувши вітчизняні та зарубіжні системи обліку та калькулювання витрат в рамках методу поглинання, можна сказати, що основою для довгострокового успішного розвитку багатьох підприємств є вміння виявляти ресурси, що неефективно використовуються, і вчасно їх усувати. Сучасні підприємства мають можливість для досягнення поставлених цілей та прийняття стратегічного рішення застосовувати одну із систем обліку та калькулювання витрат або комплексну модель, сформовану в результаті об'єднання двох і більше таких систем.

**Параметрична характеристика різних систем обліку та
калькулювання витрат в рамках методу поглинання**

Метод	Основа методу	Сфера застосування
1	2	3
Облік за центрами відповідальності	Децентралізація структури управління (поділ підприємства на ланки)	-закріплення на існуючих ринках; -зростання прибутку в довгостроковому періоді
Стандарт-кост («Standard cost»)	Нормативна собівартість. Прототип вітчизняної системи обліку під назвою нормативного методу	-закріплення на існуючих ринках; -зростання прибутку в довгостроковому періоді
Бенчмаркінг (Benchmarking)	Пошук еталонних підприємств-лідерів, з метою порівняння з власним та переймання його найкращих методів роботи	-вихід на нові ринки; -закріплення на існуючих ринках; -підвищення конкурентоспроможності підприємства
Кост-кілінг (Cost Killing)	Максимальне зменшення витрат у найкоротший строк без шкоди для діяльності й перспектив розвитку підприємства	-зростання прибутку в короткостроковому періоді
EVA (Economic Value Add)	Метод економічної доданої вартості. Дає змогу прив'язати створення вартості до певних груп робітників або підрозділів	-вихід на нові ринки; -підвищення конкурентоспроможності підприємства
Таргет-костинг (Target Costing)	На основі заданої ціни реалізації виробу й бажаної величини прибутку встановлюється цільова собівартість	-вихід на нові ринки; -зростання прибутку в довгостроковому періоді; -підвищення конкурентоспроможності підприємства; -випуск нової продукції і виведення її на новий або існуючий ринок
Кайдзен-костинг (Kaidzen Costing)	Пошук та реалізація шляхів усунення різниці між розрахунковою та цільовою собівартістю продукту	-закріплення на існуючих ринках; зростання прибутку в довгостроковому періоді
LCC (Life Cycle Costing)	Визначення планових витрат на кожній стадії життєвого циклу продукту. Єдиний метод, який передбачає врахування впливу інфляції через дисконтування грошових потоків	-вихід на нові ринки; випуск нової продукції і виведення її на новий або існуючий ринок
VCC (Value Cost Chain)	Розрахунок витрат за ланцюжком споживчої вартості	-вихід на нові ринки; підвищення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: сформовано на основі [6,7]

Отже, в сучасній економіці існує безліч методів обліку витрат, які забезпечують точні дані про собівартість продукції та виявляють ділянки, що

потребують оптимізації. Це дозволяє керівникам отримувати гнучку та мобільну інформацію. Ми підтримуємо науковців, які вважають, що вітчизняні методи обліку витрат займають важливе місце в Україні. Проте для виживання в умовах конкуренції підприємствам потрібно вдосконалювати ці методи або переходити на зарубіжні, які пройшли серйозну апробацію.

Література:

1. Косташ Т.В., Михалків А.А. Місце управлінського обліку в системі формування витрат. *Інтернаука*. Серія: Економічні науки. 2020. № 5. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-5-5974>. (дата звернення: 17.10.2024)
2. Григорова З.В., Кваско А.В. Сучасні методи управління витратами підприємств. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 2 (72). С.18-24.
3. Феник Ю.С., Бабій Л.І. Українська та міжнародна практика обліку витрат на собівартість продукції. URL: <https://www.researchgate.net/profile> (дата звернення: 15.10.2024)
4. Ільченко В.М., Гагаріна. Я.Ю. Взаємозв'язок методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. *Економіка і регіон*. 2021. № 4 (35). С.199-203.
5. Максименко Д.В., Ковач О. Сучасні моделі обліку витрат. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. 2023, № 1(34). URL: <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/10248> (дата звернення: 11.10.2024)
6. Дробишева О. О., Сопіна С. Л. Сучасні методи управління витратами на підприємстві. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5 (17). С. 90—94.
7. Чуп К. М. Методи обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції*: збірник наукових статей. 2021. Випуск 11.С. 114 – 121.

Москалюк Г.О.,

*к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

Валянова С.І.,

*магістрантка кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ГУРТОВИХ ЗНИЖОК

Ефективне управління запасами становить важливий складовий елемент успішної діяльності будь-якого підприємства, особливо під час криз. Це включає в себе планування, облік, контроль, аналіз і оптимізацію всіх процесів, пов'язаних з закупівлею, транспортуванням, зберіганням і використанням

запасів. Розглянемо особливості аналітичного забезпечення управління запасами з використанням гуртових знижок.

Підприємства, які закупають запаси великими партіями та можуть отримувати знижки за обсягом, доцільно використовувати модель управління запасами з урахуванням гуртових знижок. Це важлива стратегія для підприємств, основна мета якої полягає в тому, щоб оптимально використовувати гуртові знижки, забезпечуючи при цьому ефективне управління запасами. Основні принципи цієї моделі наведено на рис. 1.

Управління запасами з урахуванням гуртових знижок	
↓	
Принципи моделі	Характеристика принципів
Оптимальний розмір замовлення →	Модель розраховує оптимальний розмір замовлення, який враховує не лише витрати на замовлення та утримання запасів, а й можливість отримання гуртових знижок. Таким чином, підприємство може закуповувати більші обсяги товарів за один раз, отримуючи при цьому знижки від постачальників.
Оптимізація загальних витрат →	Модель допомагає знайти баланс між витратами на утримання запасів та витратами на замовлення, враховуючи при цьому можливість отримання гуртових знижок. Це дозволяє підприємствам ефективно використовувати свої ресурси та мінімізувати загальні витрати.
Стратегія закупівель →	Модель розвиває стратегії закупівель, які базуються на можливостях отримання гуртових знижок. Це може включати розподіл замовлень на певний період часу для максимізації вигод від знижок та оптимізації рівня запасів.
Управління ризиками →	Модель допомагає підприємствам керувати ризиками, пов'язаними зі змінами в попиті, цінах та умовах постачання. Вона балансує ризики та можливості, що виникають при закупівлі великих обсягів товарів.

Рис. 1. Принципи управління запасами з урахуванням гуртових знижок

Джерело: складено авторкою

Для розрахунку оптимального розміру замовлення матеріальних запасів з урахуванням гуртових знижок можна скористатися формулою для економічного розміру замовлення (EOQ), але з урахуванням можливості отримання знижок. Алгоритм розрахунку наступний:

1) Визначення витрат на замовлення (S), які містять витрати на замовлення та витрати на доставку товарів. Вартість замовлення може змінюватися в залежності від обсягу замовлення та умов постачання.

2) визначення витрат на утримання запасів (H), які включають витрати на зберігання, страхування та втрати через застарілість. На цьому етапі враховують вигоду від отримання знижок.

3) визначення річного попиту на товар (D), тобто кількості запасів, що очікується бути використаною за звітний період (рік).

4) встановлення кількості запасів, яка може бути замовленою з урахуванням системи знижок. При цьому даний показник буде різним для різних замовлень. Так, наприклад, одна ціна може бути для замовлень, що менші або рівні оптимальному розміру замовлення (EOQ), а інша – для замовлень, що перевищують цей показник.

5) розрахунок оптимального розміру замовлення (EOQ) для кожного рівня цін за формулою EOQ:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2DS}{H}} \quad (1.)$$

де: D - річний попит на товари (в одиницях); S - витрати на замовлення; H - витрати на утримання одиниці товару на складі протягом року.

6) порівняння витрат на замовлення та утримання для кожного рівня цін, враховуючи можливості отримання знижок.

7) Вибір оптимального розміру замовлення, тобто того розміру замовлення, при якому загальні витрати будуть мінімальними.

Далі варто також провести чутливість аналізу, щоб оцінити вплив зміни ключових параметрів на оптимальний розмір замовлення. Такий аналіз допоможе зрозуміти, як зміни у витратах на замовлення, витратах на утримання запасів або річному попиту можуть вплинути на оптимальний розмір замовлення і загальні витрати.

Після впровадження оптимального розміру замовлення важливо встановити систему моніторингу та контролю, щоб вчасно виявляти будь-які зміни в умовах постачання, попиту або інших факторах, які можуть вплинути на ефективність стратегії управління запасами.

З урахуванням результатів моніторингу та аналізу контрольних точок, постійно слід вдосконалювати стратегію управління запасами через оптимізацію умов постачання, перегляд кількості запасів для замовлення або вдосконалення системи прогнозування попиту.

Важливим аспектом є ризики пов'язані з управлінням запасами, такі як зміни в цінах та попиті, надійність постачальників тощо. Все це може вплинути на ефективність стратегії управління запасами з урахуванням гуртових знижок, тому необхідно проводити аналіз ризиків та розробляти план заходів для кожного із них, щоб зменшити вплив на оптимальний розмір замовлення та загальні витрати.

При розрахунку оптимального розміру замовлення з урахуванням гуртових знижок, важливо враховувати внутрішні обмеження та обставини підприємства, такі як фінансові можливості, обсяги зберігання та обробки, а також внутрішні процеси. До того ж для спільного розроблення та впровадження стратегії управління запасами з урахуванням гуртових знижок рекомендовано залучати різних стейкхолдерів.

Здійснюючи контроль та аналіз в межах моделі управління запасами з урахуванням гуртових знижок, компанії можуть отримати такі переваги:

– оптимізувати відносини з постачальниками, оскільки отримання гуртових знижок може бути стимулом для підприємства співпрацювати з

обраною мережею надійних постачальників. Це може призвести до покращення умов постачання, скорочення часу доставки та зниження ризику залежності від одного постачальника;

– підвищувати конкурентоспроможність через здатність отримувати товари за більш низькими цінами завдяки гуртовим знижкам, а це відповідно дозволяє підприємству знижувати витрати на виробництво, що може позитивно вплинути на його конкурентоспроможність на ринку.

– залучати нових клієнтів, оскільки зниження цін на продукцію, послуги завдяки гуртовим знижкам може зробити продукцію/послуги більш доступними для клієнтів, що може привернути нових покупців та розширити ринок збуту.

– покращувати фінансовий потік, зокрема зменшити необхідність у капіталі, затраченому на запаси, оскільки вони можуть придбати більші обсяги запасів за менші кошти.

Враховуючи всі позитивні аспекти використання моделі управління запасами з урахуванням гуртових знижок, вона все ж таки має певні виклики, такі як: необхідність забезпечення достатньої здатності складу для зберігання великих обсягів запасів, ризик застою та застаріння запасів, а також можливість втрати гнучкості у відповіді на зміни в ринкових умовах. Тому важливо ретельно аналізувати, планувати та контролювати всі процеси у межах управління запасами з урахуванням гуртових знижок, щоб максимізувати їхні переваги та мінімізувати ризики.

Література:

1. Як правильно обрати систему керування запасами? *WEZOM*. 2021.
URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/kak-pravilno-vybrat-sistemu-upravlenija-zapasami> (дата звернення: 21.10.2024)

Панченко О.Д.,

*PhD, доцент кафедри обліку і оподаткування
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
м. Ніжин, Україна*

Шульга Л.Д.,

*здобувачка вищої освіти «доктор філософії»
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Протягом останніх років світ дедалі частіше зіштовхується з різним екологічними й соціальними проблемами. Шляхи їх вирішення і напрями розвитку суспільства в умовах ефективного існування тандему людина-природа викладені в концепції сталого розвитку. Україна як прогресивна країна також прагне не відставати від світових тенденцій. У цілому всі галузі економіки нашої

держави так чи інакше пов'язані з досягненням цілей сталого розвитку, але аграрна галузь характеризується особливим як прямим, так і опосередкованим впливом, адже відбувається безпосередня взаємодія з природою, особливо в галузі рослинництва.

Одним з важливих методів реалізації концепції сталого розвитку є раціональне споживання природних, людських і фінансових ресурсів. Тобто створення таких умов, за яких використані чи витрачені ресурси будуть компенсовані в натуральному або грошовому еквіваленті. Альтернативою обґрунтовано можна вважати застосування системи податків, які за рахунок своїх функцій створюють певну систему оптимального заміщення.

У цілому автори виділяють значну кількість функцій податків, але в контексті даного дослідження варто зупинитися на наступних. Розподільча функція забезпечує розподіл податкових платежів між регіонами та галузями, соціальна орієнтована на спрямування коштів на соціальну допомогу за регіонами чи територіальними одиницями (громадами).

Доволі актуальною вбачаємо класифікацію, запропоновану А. Шульгою, за якою дестимулююча, орієнтована на встановлення за рахунок застосування податків перешкод для розвитку економічних процесів; відтворювальна – відображає акумулювання коштів для відновлення спожитих ресурсів [1].

Важливими елементами, які визначають ефективність і справедливість податкової системи є принципи оподаткування. Вони забезпечують основу для організації податкових відносин, регулювання економічних процесів і захисту прав платників податків. Відповідно до Податкового кодексу України (ПКУ) податкове законодавство України побудоване на таких принципах (рис. 1).

У контексті сталого розвитку найбільш актуальними податками є загальність і рівність платників перед законом (усі аграрні підприємства незалежно від розмірів, спеціалізації, форми власності повинні сплачувати податки, визначені законом для конкретної категорії платників); невідворотність настання відповідальності за порушення податкового законодавства; соціальна справедливість (податки повинні бути співставні з можливостями платників і фактичним рівнем негативного впливу чи зменшенням соціального забезпечення) та єдиний підхід (усі податки повинні мати чітко регламентовані компоненти, які не залежать від конкретного підприємства, а є загальновідомими й загальнодоступними для ознайомлення всіма зацікавленими сторонами).

Досліджуючи класифікацію податків, встановлено, що різні автори наводять власні класифікації. Доволі актуальним є бачення С. Каламбет (Юдіною), яка наголошує, що перелік податків частково відображає рівень економічного розвитку країни. Співвідношення податків на споживання з податками на доходи одна з найсуперечливіших тем фіскальної науки. Не зважаючи на те, що непрямі податки з'явилися пізніше за прямі податки на доходи підприємств і громадян, вони стали основним джерелом доходів державного бюджету і, відповідно, джерелом фінансування витрат. При цьому прямі податки мають більший регулятивний потенціал, зокрема за рахунок забезпечення принципу соціальної справедливості [3].

Загальність оподаткування
• кожна особа повинна сплачувати податки відповідно до законодавства.
Рівність платників перед законом, недопущення дискримінації
• забезпечення однакового підходу до всіх платників.
Невідворотність настання відповідальності за порушення податкового законодавства
Презумпція правомірності рішень платника податку
• у разі якщо в різних нормативно-правових актах існує неоднозначне (множинне) трактування прав і обов'язків платників податків.
Фіскальна достатність
• податки і збори встановлюються для збалансування надходжень і витрат бюджету.
Соціальна справедливість
• установлення податків і зборів з урахуванням платоспроможності платників.
Економічність оподаткування
• надходження від сплати податків повинні перевищувати витрати на їх адміністрування.
Нейтральність оподаткування
• податки і збори не повинні знижувати конкурентоздатність платника.
Стабільність
• зміни до податків вносяться не пізніше ніж за 6 місяців до початку бюджетного періоду.
Рівність і зручність сплати
• строки сплати податків враховують необхідність наявності коштів для забезпечення витрат бюджету.
Єдиний підхід
• усі елементи податків визначені законодавчо.

Рис. 1. Принципи податкового законодавства відповідно до ПКУ
Джерело: побудовано авторами за даними [2]

Є. Ерфан дотримується подібної думки, вважаючи, що історія розвитку системи оподаткування показує, що податки можуть слугувати не лише джерелом фінансування бюджетів на різних рівнях, а й інструментом для регулювання соціально-економічних процесів. Вони дозволяють впливати на перерозподіл доходів серед членів суспільства, стимулювати певні види діяльності та обмежувати інші [4].

Отже, оподаткування аграрних підприємств дає змогу державі реалізувати заходи в контексті сталого розвитку за рахунок упровадження ефективної

системи податків, визначення їх розміру та платників з урахуванням розвитку держави та забезпечення компенсації функцій негативного впливу.

Література

1. Шульга А. А. Природа податків, функції й принципи оподаткування. *Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*. 2007. № 17. С. 270-274.
2. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.10.2024)
3. Каламбет (Юдіна) С. В., Ткаченко В. Є. Податки як інструмент вирівнювання фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 350-356.
4. Ерфан Є. А., Гук Х. Я. Загальнодержавні податки і збори як основні джерела формування державних доходів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 24. Ч. 2. С. 9-16.

Соломонова В.В.,
здобувачка вищої освіти,
факультету економіки та управління,
спеціальності «Економіка»
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна
Замлинський В.А.,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Одеський державний аграрний університет
м.Одеса, Україна

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ

У сучасних складних економічних умовах ефективно управління компанією неможливе без повної автоматизації, яка значно полегшує виконання рутинних завдань. Це стосується й бухгалтерського обліку, що є одним із ключових джерел інформації для ухвалення управлінських рішень. Сучасні інструменти для автоматизації бухгалтерських операцій та податкового обліку не лише забезпечують виконання всіх необхідних функцій, а й дозволяють ефективно оцінювати результати роботи підприємства. Крім того, автоматизація знижує ризик помилок у документації та оптимізує використання персоналу, спрямовуючи його на інші важливі завдання.

Перевагами автоматизації бухгалтерського обліку є:

1. Оптимізація можливих ризиків і мінімізація небажаних втрат.
2. Підтримка прийняття оперативних рішень завдяки наявності даних у реальному часі.
3. Можливість попередження помилок або їх швидке виправлення, що сприяє покращенню фінансових результатів та стабільності бізнесу.

4. Спрощення процесів звітності та підготовки фінансових документів.

Щоб реалізувати ці переваги на практиці, існує низка програмних рішень, що допомагають оптимізувати бухгалтерський облік. Серед них можна виділити 7 найпопулярніших програм, кожна з яких має свої особливості та функціональні можливості [1, 2].

Однією з найбільш популярних програм для автоматизації бухгалтерського обліку в Україні є програма MASTER: Бухгалтерія- це програмне забезпечення для ведення бухгалтерського обліку та податкового обліку, розроблене на платформі MASTER. За словами розробників, це повністю українське рішення, адаптоване до вимог вітчизняного законодавства. Програма включає модулі для обліку виробництва, складу та управління персоналом. Вона автоматизує облік операцій з грошовими коштами, веде облік витрат за аналітичними категоріями та дозволяє автоматично розподіляти витрати. Програма орієнтована на малий і середній бізнес, а також на комунальні підприємства, і доступна у хмарному або локальному форматі. Вартість використання стартує від 960 грн/міс.

Основні функції програми включають:

1. Облік операцій із грошовими коштами та їх еквівалентами
2. Закриття рахунків наприкінці звітного року чи кварталу
3. Податковий облік
4. Автоматичне формування бухгалтерської звітності
5. Виробничий облік, та автоматичний розподіл
6. Облік кадрів та зарплат

Програма є досить гнучкою у використанні, з можливістю налаштування інтерфейсу, управління правами доступу та підтримки інформаційної бази.

2 програма M.E.DOC -це український сервіс для подання звітності до державних органів та обміну електронними документами між контрагентами. Програма дозволяє легко створювати, підписувати КЕП та надсилати звіти, а також отримувати підтвердження про доставку. Вартість річної підписки коливається від 600 до 4650 грн, залежно від обраного модуля.

Основні модулі:

1. «M.E.Doc.Держава» (Звітність) — створення та подання звітів, імпорт даних з облікових систем.
2. «M.E.Doc.Держава» (ПДВ) — реєстрація податкових накладних та контроль реєстраційних лімітів.
3. «M.E.Doc.Бізнес» (ЕДО) — обробка та обмін електронними документами з контрагентами.

Доступні також додаткові модулі, наприклад, для розрахунку зарплати та акцизного податку. Можна спробувати програму в деморежимі

Наступна програма 3 Dilovod - український онлайн-сервіс для ведення управлінського, бухгалтерського обліку, обліку товарів і складання звітності. Підходить для ФОП та юридичних осіб на будь-якій системі оподаткування, з окремими інтерфейсами для бухгалтера та підприємця. Вартість становить від 450 до 1500 грн на місяць, є 7-денний безкоштовний доступ. Сервіс надає:

1. Управлінський, бухгалтерський і податковий облік, електронну звітність
2. Розрахунок зарплат

3. Облік складу, доходів, витрат, замовлень і продажів
4. Підтримку програмного РРО.

Оновлення відбуваються автоматично, забезпечуючи актуальність форм і термінів.

Програма iFin -це онлайн-платформа для автоматизації подання електронної звітності. Програма дозволяє користувачам (ФОПам, юридичним особам та бухгалтерським фірмам, що обслуговують більше ніж 25 компаній) створювати, перевіряти та подавати звіти до органів контролю. Вартість підписки варіюється від 598 до 1564 грн на рік, в залежності від функціоналу та обсягу послуг.

Основні можливості iFin включають:

1. Реєстрацію податкових та акцизних накладних.
2. Підписання договорів та угод з контролюючими органами, такими як ДФС, ПФУ та ДССУ.
3. Декларування податку на додану вартість (ПДВ).
4. Подання звітності до Фіскальної служби, Статистики, Пенсійного фонду та Казначейства.
5. Автоматичне формування звітності та проведення камеральної перевірки звітів.
6. Ведення статистики податкових документів.
7. Можливість додавання кількох підприємств в один кабінет користувача.

5 програма Дебет Плюс - українська програма для автоматизації бухгалтерського, оперативного та фінансового обліку, що підходить для бюджетних організацій, комунальних підприємств, а також малого і середнього бізнесу. Програма має модульну структуру, що дозволяє обирати та налаштовувати функції відповідно до потреб підприємства.

Основні можливості «Дебет Плюс» включають:

1. Облік основних засобів: ведення реєстру основних засобів, облік їх амортизації, знижок та списання.
2. Облік банківських та касових операцій: управління банківськими рахунками, облік грошових надходжень та витрат, проведення касових операцій.
3. Облік товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ): управління запасами, облік закупівель, реалізації та витрат ТМЦ.
4. Зведення бухгалтерського балансу: формування та аналіз бухгалтерських звітів, балансів та інших фінансових документів.

Ця програма забезпечує гнучкість у налаштуванні облікової політики та управлінні фінансовими процесами відповідно до специфіки бізнесу або організації.

Однією з немаловажних програм є SMARTFIN.UA -це бухгалтерська програма для ФОП, яка включає функції для розрахунку зарплати, кадрового обліку, звітності та обліку доходів. Її вартість складає 295 грн на місяць.

Основні можливості:

1. Розрахунок зарплати та кадровий облік (документи, облік часу).
2. Облік торгових, банківських та касових операцій.
3. Формування та подання податкової та кадрової звітності, підготовка бухгалтерських документів.

4. Автоматичне заповнення книги доходів для ФОП.

5. Формування інвойсів для ЗЕД-діяльності за стандартними або власними шаблонами.

Реєстрація доступна для бухгалтерів, ФОП та бухгалтерських фірм. Безкоштовного пробного періоду немає, але доступні навчальні відео на YouTube.

Заключною програмою є BOOKKEEPER - онлайн-бухгалтерія для підприємств, ФОПів та неприбуткових організацій. Перші 30 днів безкоштовно, під час воєнного стану оплата добровільна, після — 354 грн за основну фірму, кожна додаткова — 264 грн на місяць.

Основні можливості:

1. Облік товарно-матеріальних цінностей, продажів та придбань, робота з постачальниками.

2. Облік необоротних активів.

3. Облік запасів та виробництва, касових і банківських операцій.

4. Податковий облік для всіх систем оподаткування.

5. Облік ЗЕД-взаєморозрахунків в іноземній валюті.

Програма підтримує необмежену кількість юридичних осіб. Вибір між програмами залежить від потреб та специфіки бізнесу.

Найкраща програма з семи для бухгалтерського обліку залежить від ваших потреб. Однак MASTER: Бухгалтерія виділяється своєю універсальністю та адаптацією до українського законодавства.

Що дає перехід на українські програми. Перехід на українські бухгалтерські програми не лише вимушений крок, але й шанс підтримати українську економіку та отримати доступ до сучасних і надійних програмних рішень. По-перше, українські сервіси розміщені на локальних серверах, що забезпечує захист даних. По-друге, ці програми розроблені з урахуванням особливостей українського законодавства та податкової системи, пропонують актуальні шаблони звітів і документів, що спрощує роботу бухгалтера. Прогнозується, що глобальний ринок фінансових та бухгалтерських послуг, у тому числі завдяки автоматизації, зростатиме на 5,9% щороку з 2022 по 2030 рр. Попри це, обсяг ринку бухгалтерського обліку зросте з 43,1 до 68,8 мільярда доларів США. Ключовим чинником цього зростання стане автоматизація бухгалтерських процесів, яка зменшить необхідність у рутинних операціях і підвищить точність та ефективність. Однак, впровадження автоматизованих рішень вимагатиме від спеціалістів нових навичок і адаптації до змін.

Література:

1. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). P. 38-48. DOI:<https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302038>.

2. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського

Шкроміда Н.Я.,

*к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Ноняк В.В.,

*здобувач вищої освіти ОС “бакалавр”
спеціальності “Облік і оподаткування”
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

В умовах глобалізації та динамічних змін в економічному середовищі розвиток обліково-аналітичного механізму стає ключовим фактором для забезпечення ефективності управління сучасними підприємствами. Трансформація економічної системи в Україні вимагає адаптації облікових практик і аналітичних підходів до нових умов діяльності. Вони включають в себе впровадження інноваційних технологій в системи обліку та аналітики, а також формування нових стратегій управління.

Впровадження цифрових технологій в облікові системи є важливим кроком у їх розвитку. Системи автоматизації, такі як ERP (Enterprise Resource Planning), дозволяють інтегрувати фінансові дані та управлінську інформацію, що суттєво підвищує ефективність облікових процесів [1]. Цифровізація запобігає зменшенню витрат на організацію обліку, підвищення швидкості обробки даних та покращення якості інформації для прийняття рішень. Обліково-аналітичний механізм є не лише засобом контролю фінансових результатів, але й інструментом для забезпечення прийняття стратегічних рішень, з використанням великих баз даних (Big Data) та штучного інтелекту. Це дозволяє проводити детальний аналіз фінансової інформації, прогнозувати тенденції та виявляти потенційні ризики. Застосування таких технологій може забезпечити більш глибоке розуміння фінансових показників і підвищує якість управлінських рішень.

Управлінський облік набуває особливого значення в умовах трансформації економічної системи. Він слугує основою для стратегічного планування та управління ресурсами підприємства. Завдяки сучасним методам управлінського обліку, підприємства можуть активно реагувати на зміни в ринковому середовищі та оптимізувати свої витрати. Прозорість фінансової звітності є важливим аспектом для залучення інвестицій та підвищення довіри до підприємства. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності

(МСФЗ) дозволяє підприємствам покращити якість звітності та забезпечити її зрозумілість для користувачів. Зміни в обліковій політиці, що стосуються звітності, сприяють формуванню позитивного іміджу компанії [2].

Сучасні підприємства мають враховувати також екологічні та соціальні аспекти своєї діяльності. Розвиток соціального та екологічного обліку дозволяє оцінити вплив підприємства на навколишнє середовище та суспільство. Це не лише підвищує відповідальність компаній, але й створює нові можливості для бізнесу в умовах зростаючого попиту на екологічні та соціально-відповідальні практики.

Однією з основних проблем у розвитку обліково-аналітичного механізму є недостатня підготовленість спеціалістів у сфері новітніх технологій та аналітики. Багато підприємств стикаються з труднощами у впровадженні сучасних інформаційних систем через брак кваліфікованих кадрів [3]. Впровадження нових технологій в облікові системи може бути ускладнене через застарілість існуючих систем, що потребує значних інвестицій. Це може призвести до затримок у процесах автоматизації та інтеграції нових аналітичних методів. Збільшення обсягу даних вимагає нових аналітичних підходів, що відкриває можливості для розвитку облікових систем. Підприємства, які впроваджують нові аналітичні технології, отримують конкурентні переваги на ринку. В той час, адаптація облікових практик до міжнародних стандартів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку. Це не лише покращує якість звітності, але й дозволяє залучати іноземні інвестиції [4]

Таким чином, розвиток обліково-аналітичного механізму в умовах трансформації економічної системи є ключовим фактором для забезпечення ефективності управлінських процесів. Адаптація до нових технологій, використання інноваційних аналітичних методів, а також врахування екологічних та соціальних аспектів стають необхідними умовами для успішної діяльності підприємств у сучасному світі.

Література:

1. Жук В.М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
2. Ткачук Г.О. Економічна безпека підприємства харчової промисловості за умов трансформаційних перетворень: теоретико-методологічні засади : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.М., 2020. 428 с.
3. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій : монографія / Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло [та ін.]. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. 388 с.
4. Василюшин С.І., Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С. Економічна безпека як складова обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами: теоретичний аспект. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка, 2022, (14). С.110-120.

Юрчило І.Й.,

*викладач економічних дисциплін,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Надвірнянський фаховий коледж НТУ»*

Івасюк Н.Б.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет Імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Струк Х.Я.,

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатський національний університет Імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКУ

Сучасний бізнес неможливо уявити без електронного обліку та звітності. Впровадження цифрових технологій не тільки автоматизує процеси бухгалтерського обліку, але й забезпечує оперативний і високоточний доступ до нормативних документів і фінансової звітності. Це дозволяє компаніям швидко реагувати на зміни та адаптувати свої бізнес-процеси. Основними цілями цифрових інновацій в управлінні та бухгалтерському обліку є розширення можливостей для бізнесу та забезпечення безперервної роботи компаній.

Сьогодні цифровізація охоплює не лише використання комп'ютерних технологій, а й інтеграцію різноманітних пристроїв – від настільних комп'ютерів до портативних терміналів і планшетів. Хоча бухгалтерський облік традиційно розглядається як консервативна сфера, жодна економічна сфера не може існувати без автоматизованих систем бухгалтерського обліку (АСУ). Крім бухгалтерського обліку, в бізнес-процесах також активно використовуються управлінський облік, фінансовий аналіз, системи електронного документообігу та блокчейн.

У дослівному перекладі блокчейн – це безперервний ланцюжок блоків. У ньому містяться всі записи про різноманітні угоди. На відміну від звичайних баз даних, змінити або видалити ці записи не можна, можна тільки додати нові [1].

Ця технологія уособлює розподілений реєстр даних, який фіксує всі здійснені користувачами транзакції. Інформацію, об'єднану в ланцюги й блоки, не можна фальсифікувати чи підробити. Блокчейн надає право переглядати інформацію та відслідковувати її рух [2].

Основні принципи цифрових концепцій в бухгалтерському, управлінському та податковому обліку включають:

- *модернізація* – можливість адаптації облікових систем для вирішення нових завдань;
- *електронні підписи* – спрощення обміну автентифікаційною інформацією;
- *взаємодія* – інтеграція різноманітних систем у всіх сферах економіки та державного управління;

- *доступність* – можливість легкого доступу до інформації в системі бухгалтерського обліку незалежно від свого місцезнаходження;
- *безперервність* – можливість постійного функціонування.

В Україні впровадження цифрових інновацій стало важливим кроком не лише для розвитку бізнесу, а й для адаптації до нових викликів, таких як пандемія COVID-19 та військові дії. Щоб продовжувати та розширювати свою діяльність, підприємствам необхідно оптимізувати свої операційні процеси шляхом впровадження нових технологій.

Основними напрямками оптимізації взаємодії держави та бізнесу є:

- спростити відкриття приватного бізнесу (наприклад, через сервіс «Дія»);
- сприяти взаємодії між фісальними службами та підприємцями (використання електронних контрольно-касових апаратів, чеків та програмного забезпечення для обміну податковими документами);
- електронний документообіг та електронні додатки (наприклад, СЕВ-сервіси державних органів).

Сьогодні більшість нормативних документів обмінюється в електронному форматі через системи електронного обліку. Цифрові інновації стали невід'ємною частиною податкового обліку, спрощуючи виконання податкових зобов'язань та підвищуючи ефективність адміністрування [3].

Проте, для подальшого розвитку цифрових інновацій у бухгалтерському обліку необхідно вирішити ряд питань, зокрема, розробку власного програмного забезпечення. Хоча ця сфера тільки починає розвиватися, важливо створити програмні рішення, що відповідають основним принципам цифровізації.

Основні напрямки розвитку цифрової оптимізації в управлінському обліку включають:

- *універсальність і доступність* – розробка концепцій, що дозволяють бухгалтерам отримувати доступ до інформації з різних пристроїв;
- *використання електронних підписів* – хоча електронні підписи вже використовуються, їх потенціал потребує подальшого розвитку.

Новітні технології, такі як автоматизація і блокчейн, можуть значно змінити сферу обліку. Вони сприяють прозорості процесів, скорочують витрати часу і ресурсів, підвищують ефективність податкового адміністрування та допомагають боротися з ухиленнями від сплати податків. Однак для їх успішного впровадження необхідно забезпечити високий рівень кібербезпеки, адаптувати законодавство та підготувати кваліфікованих спеціалістів.

Література:

1. Саміла Л. Блокчейн: що це таке і як його використовують у фінансах. URL: <https://groshiki.com/ua/article/blokchejn-shho-tse-take-i-yak-jogo-vykorystovuyut-u-finansah/> (дата звернення: 14.10.2024)
2. Пілевич Д.С. Теоретико-прикладні засади використання blockchain технології в бухгалтерському обліку. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-267_274.pdf (дата звернення: 15.10.2024)

3. Кушнір Л. С. Тенденції впровадження автоматизованих систем обліку та податкової звітності. URL: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/18456.pdf> (дата звернення: 16.10.2024)

ЗМІСТ

Пам'ятна записка	6
СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ	8
Болібрук К. С., Котова М. В. МОБІЛЬНА КОМЕРЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ	8
Бугас В. В., Ірнараров Д. Т. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС- ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	10
Дзісь О.В. АКТУАЛЬНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	14
Ємець О.І., Короленко Д.В. РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА	16
Запша Г.М., Зайцев І.О. ТЕХНОЛОГІЇ BIG DATA У ПІДТРИМЦІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	18
Златова М.Г. ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ ЗА УМОВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	20
Князєва О.А. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА	23
Коляденко С.В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОСТАЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОГРЕСИВНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	25
Кришталевиц М. В., Грекова Т. М. БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ДОВІРИ В ПРОЦЕСАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	28
Кундис А.Ю., Івасюк Н.Б., Віскуп І.П. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	32

Левицька І.В. БРЕНД-КАНАЛИ ПРОСУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	35
Левицька О.Ю., Гнатська Т.М. УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКАМИ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	37
Мазур В.В. ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ РОЛЬ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	39
Мельничук О.І., Сухенко С.А., Левицький Б.Я ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БЕЗВІДХОДНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	43
Несененко П. П., Железняк А. Є. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	46
Підпригора М.С. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ПОСТАЧАННЯ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	49
Рагуліна А. О., Хилько І. І. ЕКОНОМЕТРИЧНІ МОДЕЛІ В АНАЛІЗІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	52
Садовський Є. П. ЕКОСИСТЕМА ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ КЛАСТЕРІВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	54
Сас Л.С., Богославець-Дроздук Т.І., Матійчук А.С. РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ БУХГАЛТЕРА	57
Саулко Д.П. РОЗВИТОК СМАРТ-ПРОМИСЛОВОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	59
Синиця С. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ІТ-СФЕРИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	62

Скрипник В.С., Кучера А.М., Боєчко Х.Ю. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	65
Стефінін В.В., Лоштин С.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	68
Титарчук С. О. АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАДАНИХ ПОСЛУГ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	70
Трішин Ф.А., Трач О.Р. ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТАМИ: ОГЛЯД АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ	73
Трішин Ф.А., Шекера С.С. ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ТУРИСТИЧНОЇ ФІРМИ	74
Шеленко Д.І., Бойчук І.В. ФУНКЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОБІЗНЕСОМ: ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	77
Шкроміда Н.Я., Перегінець С.І. ЕТАПИ ОНОВЛЕННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ РИНКУ	79
Li Yan, Nazarenko O. RESEARCH ON THE EVALUATION INDEX SYSTEM OF DIGITAL TRANSFORMATION OF CHINESE TOURISM ENTERPRISES	81
СЕКЦІЯ 2. МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	85
Алімов Р. З., Кліменко Я. І., Снігач Д. Є. КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕТАЛООБРОБНОГО ОБЛАДНАННЯ У ПРОМИСЛОВОСТІ	85
Баланюк І.Ф., Бойчук А.П., Ковач Л.В. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ: СТРАТЕГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ УСПІХУ	89

Барвінок Н.В., Ситник О.І. СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОТГ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ	91
Вергун М. О. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ОСВІТИ В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ	94
Ганущак О. Ю. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРОВАНИМИ СТРУКТУРАМИ	97
Ганущак Р. М. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ПІДґРУНТЯ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР БІЗНЕСУ	100
Гилко М. В., Куява Б. М., Білокіз Є. В. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ	103
Гнатенко І.А. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ	105
Гой В. К. ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	108
Горобець О.В. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ	112
Григоренко В.В, Сухорукова А.Л. ІНТЕГРАЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	115
Грицун В. О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ СТРУКТУР В УМОВАХ КРИЗИ	118
Дашко А. С. СПЕЦИФІКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	121

Дерев'янка Ю. Ю., Бандура О. М., Куява Б. М. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ	124
Демченко Р. В., Москаленко С. А., Живко О. В. АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ	128
Дерменко О.П. РИНОК ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	131
Дідур Г.І., Дамаскін В. С. КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ НА БАЗІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	134
Дога – Мирзак М.В., Бахчиванжи Л.А., Євтушок О.В. МАРКЕТИНГ ІНВЕСТИЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ	137
Думанська О.В, Замлинська О.В. МЕТОДИ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	140
Дьомін М. К., Журавльов Д. В., Бубко В. Г. ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ КЛАСТЕРНОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО АГРОПІДПРИЄМНИЦТВА	144
Єремєєва К.В. ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО БІЗНЕСУ	147
Жовніренко О. В., Козуб Р. О., Пилипенко Д. О. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА У МЕГА КОНКУРЕНТНОМУ БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩІ	150
Зайцев М. Є., Овсянніков І.А., Литвиненко О. В. ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ТА СТРАТЕГУВАННЯ ПІДТРИМКИ РЕКЛАМИ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА	153
Закорко О. П., Кильникевич О. М., Приступа Д. С. МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	156

Каркушка О.О. УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ БРЕНДІВ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРІГВЛІ	159
Ковальчук А.С., Нечваль Є.С., Климаш Н.І. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	161
Колісніченко П.Т., Копчак Ю.С., Мартинюк О.Л. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ В УПРАВЛІННІ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛЕЮ В УКРАЇНІ	162
Кришталеви́ч М.В. СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ	166
Кулик А. А., Володченков О. П., Спашиба Є. І. ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ АГРОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА	170
Макарова Т.О. ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ У КАДРОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ УСПІШНИХ КОМПАНІЙ	172
Мартинюк М. П. МЕХАНІЗМ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	176
Морозова А.Р., Сухорукова А.Л. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	178
Одинець Р. В., Подольський М. Г., Богдан Я. А. ПОЛІТИКА АДАПТАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ	181
Орлова-Курилова О. В., Богданец Б. Б., Тютюнник В. С. СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПЕРСОНАЛУ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ В ПЕРІОДИ КРИЗ ТА БІФУРКАЦІЙ	184
Петрів І. М., Дідур О. Л., Волковинський М. М. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА МІГРАЦІЙНИХ РИЗИКІВ	188

Платонов С. М., Щур О.В., Рабчук С.В. СПЕЦИФІКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ	191
Поліщук Д. В., Рудь Ю. Л. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ БРЕНД-СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ-ВИРОБНИКА НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «КРЕМЕНЧУКМ'ЯСО»	194
Русин.Р.С., Сеньків А.Р., Винник М.В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ В УПРАВЛІННІ РОЗДРІБНОЮ ТОРГІВЛЕЮ В УКРАЇНІ	197
Святецький В. В., Хухра О. І., Василенко С. О. ДЕТЕРМІНАНТИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	200
Сліпченко В.О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БРЕНДІВ НА РИНКУ B2B	202
Снітко Є. О., Зось-Кіор М. В., Гнатенко І.А. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНІХ, МІГРАЦІЙНИХ ТА ПРАВОВИХ РИЗИКІВ	204
Фурман Д. Г., Пінчук І. В., Хорошко Д. Р. УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВІЙНИ	207
Хіленко О. О., Шипиленко Я. А., Кравцова Л. Л. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ОСВІТНІХ, МІГРАЦІЙНИХ ТА ПРАВОВИХ РИЗИКІВ	210
Чабаненко О.С. КРОС-ФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМАНДИ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	212
Янечко С.В., Алексеєнко А.С., Левченко В.В. ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА	215
Янковець Т.М. ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ ВРАЖЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ	217

Bekh K. MODERN DEVELOPMENT OF BRAND MARKETING	220
Kravtsova O., Maiev A. ROLE OF STRATEGIC MANAGEMENT IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS	222
Li Yinghua, Nazarenko I. RESEARCH ON THE INNOVATION OF HUMAN RESOURCE PLANNING MODEL FOR COLLEGE TEACHERS	225
Tanklevska N., Kryshtalevych M. THE ROLE OF EMOTIONS IN CONFLICT MANAGEMENT	228
Kunming Z., Nazarenko O. THE ROLE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN ENHANCING CORPORATE TRANSPARENCY AND CONSUMER TRUST	231
СЕКЦІЯ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	235
Баланюк І.Ф., Тижбір Н.З. ТРАНСФОРМАЦІЯ З ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	235
Бугас В. В., Лісняк С. І. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	238
Вербицький Д. В. ГІДРОПОНІКА, ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	241
Галицький О.М., Писаренко Т. С. РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В ЗБЕРЕЖЕННІ ТА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ	245
Зинов'єв А., Желдаков Я., Атамась Г.П. НАУКОВО - ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР	248

Івасюк Н.Б., Кравець О.Д. РОЛЬ ПІДПРИЄМСТВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ	253
Кіор М.Г., Дончук А.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	255
Костенко А.В., Лозован С.В., Гнат'єва Т.М. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ПОБУДОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ	257
Клименко Т.О., Гаркуша С.А. ОРГАНІЗАЦІЯ І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	260
Крижова В. А., Бурковська А. В. КРЕДИТНІ РИЗИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ	263
Кришталеви́ч М., Мацієви́ч Т.О. ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	266
Лещук Г.В., Смушак М.В., Кушина М.Я. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА	270
Леськів І.Ю., Лютий Я.В., Молдавчук І.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ	272
Оберемок В., Лівінський А. МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ: ДРАЙВЕРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	275
Пасічник Ю. В. ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	278
Покальчук О.К. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	281

Петренко О.П., Кушніренко С.О. КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВИЗНАЧЕННІ РИНКОВОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	284
Пузирьова П. В. МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОСИСТЕМИ	288
Розмарина А.Л. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	291
Сватаненко С.С., Гнатська Т.М. ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ СТІЙКОСТІ БАНКУ	293
Соломонова В.В., Волкова А.С., Коваленко О.Р. НАНОТЕХНОЛОГІЇ – КРОК ДО ПРИБУТКОВОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	297
Танклевська Н.С., Гусєва В.В. АГРОБІЗНЕС І ЦИФРОВІЗАЦІЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	301
Шацька З. Я., Пузирьов С. О., Халіляєва О. В. АНТИКРИЗОВЕ ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ АГРОПІДПРИЄМСТВАМИ ЯК ДОМІНАНТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ	303
Шевченко А.А., Конопельська О.В. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АГРОБІЗНЕСІ: ПРОЄКТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ	306
Шевченко В.В., Колос В.В. ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	310
Шпикуляк О.Г. ПРІОРИТЕТНІСТЬ ІННОВАТИЗАЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ	316

Kravchenko S.A. ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF AGRARIAN ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION	317
Shevchenko A., Slukvina V. ALTERNATIVE RENEWABLE ENERGY SOURCES	320
СЕКЦІЯ 4. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР	325
Дамаскін В.С. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС ТА ЙОГО ВПЛИВ НА АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	325
Мартинюк М. П. СУТНІСТЬ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ЦІЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	328
Найда А.В., Найда І.С., Мірзоев Натиг Сархад огли (Mirzayev Natig Sarhad oghulu) ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ (CBDC) У ПЛАТІЖНУ СИСТЕМУ КРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ	330
Несененко П. П., Андрієнко М. А. ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	332
Романюк Т.М., Данищук С.М. СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	337
Фірта Д. Р., Самуйлік М. М. ВІЙНА ЯК ВИКЛИК ДО ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР	340
Часнкова О.К. ТЕРМІНИ-АНГЛІЦИЗМИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ	343
Черневий Ю.І., Коновальчук Л.П., Могитич Д.М. РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ	346

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН 349

Базалійський О. В., Земцов М. М., Кириченко В. О.
ОСОБЛИВОСТІ ТА СПЕЦИФІКА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 349

Бойко К.О.
АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДО СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН 351

Гаркуша С.А.
ЗАХИСТ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ В АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМАХ ОБЛІКУ 353

Донченко Д.К., Осик С.В.
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ 355

Латик Т.В., Димид Л.В., Тарновецька Д.С.
РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ БУХГАЛТЕРА 359

Макарова Т.О., Замлинський В.А.
ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОГРАМНИХ КОМПЛЕКСІВ 361

Максим'як А.Я., Томчук В.В.
ПАРАМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ ОБЛІКУ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ В МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ ПОГЛИНАННЯ ВИТРАТ 363

Москалюк Г.О., Валянова С.І.
АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ЗАПАСІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ГУРТОВИХ ЗНИЖОК 367

Панченко О.Д., Шульга Л.Д.
ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 370

Соломонова В.В., Замлинський В.А.
АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕВАГИ 373

Шкроміда Н.Я., Ноняк В.В. РОЗВИТОК ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО МЕХАНІЗМУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ	377
Юрчило І.Й., Івасюк Н.Б., Струк Х.Я. ІННОВАЦІЇ В ОБЛІКУ	379
ЗМІСТ	382